

SZÉGYENPIAC

Tollal a békéért az orosz–ukrán háború árnyékában

(Az Együtt folyóirat szerzői körének antológiája, 2014–2024)

Kárpátaljai Magyar Könyvek
307.

Sorozatszerkesztő és felelős kiadó:
Dupka György

Megjelenését támogatta
a Nemzeti Kulturális Alap

Nemzeti
Kulturális
Alap

Összeállította, a szöveget gondozta és a jegyzeteket írta:
Dupka György

Lektorálta és az előszót írta: **Vári Fábrián László**

Az *Együtt* folyóirat mellékletét képező kötetben olvasható írások
az *Együtt* folyóiratban és más kiadványokban jelentek meg.

© Dupka György, 2024

© Intermix Kiadó, szerzők, szerkesztők, 2024

© Kutasi Csaba, 2024

Borító és belső illusztrációk: **Kutasi Csaba** (Tiszapéterfalva)

Szerkesztő: **Szemere Judit**

Szerkesztőségi munkatárs: **Fuchs Andrea**

Műszaki szerkesztő: **Dupka Zsolt**

A könyv elektronikus változata:
www.kmmi.org.ua (Könyvek)

Készült a RUK-U Kft.-ben

ISBN 978-615-5757-41-9
ISSN 1022-0283

SZÉGYENPIAC

Tollal a békéért az orosz–ukrán háború árnyékában

*(Az Együtt folyóirat szerzői körének antológiája,
2014–2024)*

INTERMIX KIADÓ

Ungvár–Budapest

2024

AZ ANTOLOGIA SZERZŐI

- ÁMORT ANGELIKA – 1995 (Nagyszőlős - Nőtincs)
BARTHA GUSZTÁV – (1963–2022, Nagyberég)
CSONTOS MÁRTA – 1951 (Szeged)
CSORDÁS LÁSZLÓ – 1988 (Eszeny-Beregszász)
CSORNYIJ DÁVID – 1991 (Beregszász–Budapest)
DUPKA GYÖRGY – 1952 (Tiszabökény–Budapest)
FINTA ÉVA – 1954 (Beregszász–Sárospatak)
FÜZESI MAGDA – 1952 (Nagyberég–Sülysáp)
GERZSENYI GABRIELLA – 1977 (Beregszász–Szigetmonostor)
KERTÉSZ DÁVID – 1993 (Tiszaásvány–Budapest)
KOPRIVA NIKOLETT – 1996 (Munkács – Sepsiszentgyörgy)
KŐSZEGHY ELEMÉR – 1960 (Ferősalmás – Missisauga, Kanada)
KUTASI CSABA – 1998 (Tiszapéterfalva)
L. MURÁNYI LÁSZLÓ – 1956 (Budapest)
LENGYEL JÁNOS – 1973 (Beregszász–Budapest)
LŐRINCZ P. GABRIELLA – 1982 (Beregszász–Szanda)
MARCSÁK GERGELY – 1990 (Kincseshomok-Beregszász)
MEGYERI EDIT TÜNDE – 1972 (Nagyszőlős–Rábaszentandrás)
NAGY ZOLTÁN MIHÁLY – 1949 (Csonkapapi)
NÉMETH PÉTER – 1952 (Gyöngyös)
PETRŐCZI ÉVA – 1951 (Budapest)
SHREK TÍMEA – 1989 (Beregszász)
SZ. KÁRPÁTHY KATA – 1999 (Beregújfalu)
SZÖLLŐSY TIBOR – 1940 (Técső–Nyírmada)
VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ – 1951 (Mezővári–Nyíregyháza)

TARTALOMJEGYZÉK

ELŐSZÓ	13
--------------	----

VERSEK

BARTHA GUSZTÁV.....	19
A háború régi.....	20
Csillagidő	21
CSONTOS MÁRTA	27
Kárpátaljai képeslap 2022.....	28
Színháték az embertelenségben.....	29
Panaszkönyvi bejegyzés.....	31
CSORNYIJ DÁVID	33
Nosztalgia	34
Anubisz kegyelmes hozzám.....	36
Mindennap egy alkalom	38
FINTA ÉVA.....	41
Elmúlásaink.....	42
Háború újra	44
Kiürülnek.....	46
Ítélet	48
Menetelnek	49
Thanatos lova mellett.....	51
Tantalosz útja	52
FÜZESI MAGDA	55
Ukáz.....	56
A kis sikátor balladája.....	58
Bontják az öreg házat.....	59

KOPRIVA NIKOLETT	63
Végül csak a madárraj	64
Még mindig sötét	66
Halottak ideje	69
KŐSZEGHY ELEMÉR	71
(Vonul a fekete sereg)	72
(A szélnek)	74
(Hideg van kint)	75
LŐRINCZ P. GABRIELLA	77
Ahogy világra jöttünk	78
Parancs	80
Kikelet	82
Béklyó	83
Elrendelés	84
MARCSÁK GERGELY	85
Alkony a vitrinben	86
Szégyenpiac	87
Szégyenpiac nagycsütörtökön	89
Kovács Vilmoshoz	91
Egy emlékműhöz	92
Felszín	94
Borús karácsony	95
Nagyapa	96
NÉMETH PÉTER	97
Ószláv mise	98
Ikonosztáz: Kárpátalja	99
Ukrán altatódal	100
PETRŐCZI ÉVA	103
Amíg hallgatom	104
Az ukrán Szapphó	105

Harkivi betlehem.....	106
Mintha ötvenhat... ..	107
Sábát Anatevkában	108
Dél-Ukrajna halottja... ..	109
Tíz napja hurcolom	110
SZ. KÁRPÁTHY KATA	111
Dilemma.....	112
Mindennapokról	115
Névsorolvasás	121
VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ.....	123
Palackba zárt üzenet	124
Az ukrainai változásokra.....	126
Majd béke lesz	128
Petőfi Dardzsilingben.....	129
Az üvegasszony.....	131
Látod-e, drága... ..	133
Petőfi Győrbe készül	134
Árnyékodban itt... ..	135
Kérdések az esztendő végén.....	137
Szigetünk békéje	139
 ELBESZÉLÉSEK, NOVELLÁK, TÖRTÉNETEK	
ÁMORTH ANGELIKA	145
Jó keresztény háború idején	146
Levél	147
Identitászavar	149
GERZSENYI GABRIELLA	153
Moszkva szerint	154
Az a szokás	160

KERTÉSZ DÁVID	163
Múltkor	164
A véletlen műve.....	168
MEGYERI EDIT TÜNDE	171
Halottunk van!	172
Nem kell félni.....	180
A menet	183
NAGY ZOLTÁN MIHÁLY.....	189
Magyar durák.....	190
SHREK TÍMEA.....	197
Behívó	198
Légiriadó	200
Benzin sóért.....	202
Menekültek.....	205
Információs háború	208
Hála és útmutatás.....	210
Áramszünet	212
128-as dandár.....	215
Tortúra.....	216
DR. SZÖLLŐSY TIBOR	217
Fekete sirályok.....	218
Anziks a magyar–ukrán határról	220
(Kárpátaljai) miatyánk.....	233

ESSZÉ, INTERJÚ, JEGYZET

CSORDÁS LÁSZLÓ.....	237
Fénytörésben (Töredékek, szilánkok, feljegyzések).....	238

LENGYEL JÁNOS.....	241
Mi lesz veled, kárpátaljai magyar irodalom?	242
L. MURÁNYI LÁSZLÓ.....	255
A háború árnyékában (Két part között)	256
DUPKA GYÖRGY.....	267
A háború árnyékában sem hallgatnak a múzsák (Válogatás a Netnapló-jegyzetekből, 2022–2023)	268

ELŐSZÓ

A Jóisten célkeresztje

„Háborúban hallgatnak a műzsák! – tartja a régi latin szállóige. Régi háborúk, régi műzsák és az antik idők kényeleméhez szokott költők vonatkozásában talán igaz is lehetett. Ám a Föld, megsokszorozódott népségével a hátán, ma teljesen másképpen forog, mégpedig egyre nehezebben. A fegyveres összecsapások egyre elkerülhetetlenebbek, egyre pusztítóbbak, a gyilkoló eszközök egyre tökéletesebbek, egyre duzzadtabb patakokban, s többnyire hiábavalóan ömlik a vér. Ennyi borzalmat a mi túlképzett, szuperérzékeny műzsáink sem képesek már nyikkanás nélkül elviselni. Minden bizonnyal ők is emberi lények – egyre szenvedélyesebb, fájdalmasabb, véresebb csókokkal.

A kishazánkbeli kortárs irodalom, pontosabban az *Együtt* folyóirat szerzőinek a háború által inspirált verseit, kisprózai műveit tartja kezében az olvasó, aki nyugodtan mellőzheti eredendő nyájasságát, ám a könyvbe beleolvasva döntse el, hogy e munkácskák méltók-e további figyelmére. Ha túl könnyűnek találtnak, tegye le, de ha olvasás közben – itt-ott – a bólintás kényszerét érzi, olvassa csak, majd adja őket tovább.

Jól tudjuk, hogy valamikor a kommunista ideológia által melegen ajánlott pártos tematikák mellett a szocialista tábor lakóinak természetes békevágyáról is ajánlatos volt írni. Írtak, írtunk is sokan, mert egy bármilyen, bárhol kirobbanható háború elleni lírai állásfoglalásban sem emberileg, sem ideológiailag nem találtunk semmi kivételalót. Példaként Kovács Vilmos békeverseire utalnék. Nemzedék-társaim még emlékezhetnek rá, hogy a Hirosimát bombázó Eatherly őrnagy lelki összeroppanásáról írott lírai portréját a helyi kultúrpolitika elégedetten nyugtázta, de együttérző rokonszenvvel fogadta a közönség is. Ugyanakkor a szovjet propaganda bőven áramló, sokszor százalmas imperialista-ellenes kirohanásaira már csak kényszeredett mosollyal reagáltunk. Kimondva vagy kimondatlanul arra gondoltunk, hogy az igazságos társadalmi rend, az áhított demokrácia az óceánon túl, azaz odaát van.

Aztán néhány évtized múltán mégis megértük, hogy a belülről már érezhetően romló, az emberi jogokat száz lábbal tipró szovjet rendszer összeomlott, s ezzel ölünkbe hullott a régóta áhított világbéke, vagy inkább csak az esélye. Vajon milyen világban élnénk ma, ha ez így marad? El tudnánk viselni a határtalan nyugalmat, a szolgálatunkra szegődött, néha már idegesítő földi boldogságot? El tudtuk volna képzelni a lábukat lógázó politikusokat, a saját fájdalom-örömük iránti érzéketlenség miatt lantjuktól szabadulni vágyó, nyugállományba vonuló poétákat? Ettől azért mégsem kellett tartanunk, mert szinte fel sem eszméltünk még az eufóriából, máris beütött a hamisítatlan amerikai mennykő. Igaz, nem közvetlenül belénk, hanem Afganisztánba, Irakba – a bosszú angyalaként, majd Tunéziába, Jemenbe, Líbiába, Szíriába – csodálatos arab tavasz képében. És elkezdte mindjárt a felforgatást: otthonaikból kiűzte, ellehetetlenítette, s azóta is tereli Európa felé az ottaniak millióit. Álltunk és bámultunk, aztán valaki kimondta, hogy a néhai szovjet propagandának az amerikai imperializmus természetét illetően mégiscsak lehetett némi igazsága. Hú! Hát ezt is megértük? De ez még csak hagyján!

2014-ben Ukrajna néhány milliárd dollárral kitömött amerikai mandátumot kapott a területén élő nemzetiségek – de főként az orosz lakosság millióinak – felmorzsolására. A donbászi és luhanszki régiók népe fegyvert fogott, s kezdetét vette egy regionális polgárháború, amelyet a sárga-kék fedelű ukrán krónika antiterrorista hadműveletként rögzített a történelemben. Elkezdődtek az első kényszersorozások, s a fiatalabb férfiak jelentős hányada máris az országból való menekülés lehetőségeit kereste. Ettől kezdve tűntek fel lapunkban a háborúról, a háború következményeiről beszámoló írások anélkül, hogy szerzőinket erre bárki ösztönözte volna. A hivatalos hírcsatornák mellett a személyes élmények, a háború poklából származó tapasztalatok a legvéresebb küzdelmekről, vasúti hűtőkocsikban tárolt hullahegyekről beszéltek, s akik hallották, csak borzadoztak. S így jutottunk el a háború újabb fellángolásához, sokak szerint „a vég kezdetéhez.”

De hogyan lehet egy számunkra közömbösnek tűnő háborúról politikamentesen, mégis hitelesen írni, amikor ukrán honatyáink fejünkre olvassák politikamentes magatartásunkat is? S milyen alapon várják

el tőlünk a lelkesedést, miután jó tíz esztendeje késhegyre küldenének bennünket? Megoldhatatlan helyzet nem létezik, mindenképpen meg kell találni a módját, mert ahogyan hajózni, azonképpen írni is muszáj. Azt hiszem, elsősorban az együttérzésünkre érdemes ukrán nép és országa esztelen és kíméletlen elpusztítása ellen kell felemelni szavunkat, aztán az általános és megállíthatatlan romlás ellen, amelynek gazdaságot és biztonságérzetet egyaránt padlóra küldő hatásai a mi kis kárpátaljai magyarságunkat is szerteszórják. Mégis milyen hangon, milyen kérdésekkel, milyen stílusban beszéljünk? Nem áll szándékomban szerzőink közül bárkit is kiemelni, de azt kell mondanom, hogy Marcsák Gergely szavaira mindenképpen figyeljünk, aztán kezdjünk el nyugodtan viszonyítani.

Az általa szimbólummá emelt, a háborús régiót kiváló érzékkel jellemző ungvári Szégyenpiac narratívája számos tanulsággal szolgál, de én inkább leckének mondanám mindegyiket. A valós háború a távolban zajlik ugyan, de a gyakorta megszólaló légószirénák képesek érezhető távolságba hozni, így hatása jelen van mindenben, mindenütt: a környezetben, az emberi viszonyokban, az idegekben, miként az Illyés Gyula-féle zsarnokság szelleme is. Ennél a légkörnél nyomasztóbbat ne is próbáljon képzelni az ember! Csipkedje meg magát, győződjék meg róla, hogy él-e egyáltalán, s van-e még köze a való világhoz. Ha pusztán kíváncsiságból szaglószervét kívánná használni, csak „azok a szagok juthatnának el hozzá”, melyeket az önpusztításra ösztökélő „Szégyenpiac megengedne”.

De olvassunk csak folyamatosan, mielőtt elfogynának a szavak, mielőtt a „lélek” valóban „csomagolni kezdene”, aztán induljunk el a képzelet útján. Kutassuk fel és nevezzük néven a főbűnöst, aki azt az országnyi nagy csernozjomot felszánttatta, s azt a bizonyos szelet belevetette. Végül is nem sok olyan helytartója él földünkön a Sátánnak, akinek homloka a közbeszéd szerint érinthetetlen. Vizsgáljuk meg, valóban az-e, s ha igaznak bizonyulna a beszéd, a Jóisten vetítsen rá célkeresztet.

*Vári Fábrián László
2023-ban, az advent kezdetén*

VERSEK

BARTHA GUSZTÁV

1963. szeptember 19-én született Mezőváriban. Író, költő, drámaíró. 1980-ban, a helyi középiskolában érettségizett, ezt követően az ottani gazdaságban dolgozott. Tanult szakmája szakács. 1988-ban egyik alapító tagja volt a József Attila Alkotóközösségnek. Tanítómesterei: Vári Fábián László, Horváth Anna. Versei, drámái költeményei 1980-tól jelennek meg a *Beregi Hírlap*ban, a *Kárpáti Igaz Szóban*, a *Hatodik Síp* és a *Pánsíp* című folyóiratokban. Szerepel verseivel a pályakezdő fiatalok *Razzia* című antológiájában, amelyet a Galéria Kiadó adott ki 1993-ban. Verseiből és prózai írásaiból válogatás közöl a *Kárpáti Kalendárium*, a *Vergődő szél* (1990), az *Évgyűrűk*-sorozat, a *Töredék hazácska* (1994), a *Verecke* (2003) és más antológiák. Az *Együtt* című folyóirat szerzői köréhez tartozik. Nyolc önálló könyve jelent meg, ebből egy verseskötet. Utolsó novelláskötete *Kiút* címmel látott napvilágot. 2001–2022 között Nagyberegen, majd Dunkófalván élt és alkotott. 2022. november 10-én Munkácson hunyt el.

Elismerések, díjak:

- a *Hatodik Síp* Toll-díja (1995),
- Együtt Nívódíj (2006),
- a Magyar Művészeti Akadémia ösztöndíja (2013).

a háború régi

*régi háború az új küszöbön
gyanít és ható
rá s hírek mi bmondja
kinek a gondja
baja nő meg család s védelem
nélkül évül
el a tegnap volt hazád
ért vád
és dal kel masírozva meg
zsírozva lánc-
talp csikordul rá az utcabosszra*

*lő és dörög s tetők tüzében
véd ellen
fél szemben lő és veti porba
tered ha neved
létezett beássa a bomba-
kráterek mélyén a vér és irtó
tudat százados
romok közt halálba egrecírozott
apák és fiúk
serege s tüll a gyászon a füst*

(karpatalja.ma, 2023, október 15.)

CSILLAGIDŐ

Szeretni lehetne, jó pajtás lehetne, játszótárs lehetne... Kiskutyus, gyere ide! Szomjan vész ebben a megveszekedett hőségben. Kiskutyus, izé, kiskutyá...

Arcokat vágnak, suttognak a hátam mögött. Sajnálkozás? A ravaszkodásnak kétszer akkora a vonzása, belesajdul a gerinc. Nem megorpogni! Vakarózni szabad. Hadd higgyék, nem fáj, csak viszket. Ha valaki vagy valami egyszer úgy istenigazából ellátná a bajukat... A ki-alvatlan szem véreressé válik, Edit nyers, karikára vágott krumplival gyógyít. Semmi bajom, nem néztem le a Holdat a földre. Ha egész éjjel boroskát szopogatnék, vállon veregetnél? Érzem, hogy nem ért, ahogyan a... a nyakunkon élősködő István fiam sem. Miért nem? Nem ettem meszet.

– Hé, kiskutyá, kutyuri! – szölongatta az állatot ezúttal a Gizella utcai járdaszélről az idős férfi, aki egy kicsit sem volt görnyedt hátú, ódivatúan sem öltözködött. Makulátlanul fehér inge, sűrű színű pantallója minőségi holminak tűnt, csak cügos cipőjét lepte vastagon a por. Régóta úton lehetett.

Ha menni akar, hadd menjen. Vagy kétszer zárta rá István fiam a kapu kisajtót, erre az utcára nyíló ablakon át próbált kijutni a házból. Kezében a függönyvéget szorongatva, előre nyújtott lábbal ült az ablakban. Ha a szomszédék Palikája nem a szemközti ház előtt labdázik, nyakát szegi. Nem, Palika, Pista bácsi nem ejtőernyőt játszott. Alig lélegzett, miután visszarángattam a szobába. Estére, mintha mi sem történt volna, ült a foteljában megsárgult újsággal a kezében, és azt kérdezte az unokáitól, hogy mi volt az ősrobbanás előtt.

Igen, nem, meg a miért, jobb lenne? Egy taknyába-nyálába zöttyent öregember szebb lenne? Alapjában igaza van Editnek – de csak alapjában! – meglennénk Nyíregyén, ha nem zavarnák a levegőt, és aprókat lélegeznénk.

Kivasaltat inget, nadrágot, percekig dohog a tükör előtt. Majd miután magára locsol fél üvegcese kölnivizet, végre elindul, viszi a feje.

Edit, Edit, amíg meg nem értesz, a cukrászdában Erzsébet barátnőd a mi kontónkra fogja falni a krémeseiket.

– Szeretni lehetne... – motyogta az öreg, s az arcára kiülő ajakbigygyesztő, ráncmélyítő csalódottság egy pillanatra aggastyánná vénítette. De mert útnak eredt, ruganyos léptei azonnal meghazudtolták életkorát. Kár, hogy senki nem láthatta; óhajtott kedvet egy kis délutáni sétára az aszfaltolvasztó hőségben! A sarkon túl bal kézre az Anasztázia, jobb kézre a Gertrúd utcába lehet befordulni. Pista bácsi választhatott.

Valamikor maga a polgármester kegyeskedett kitüntetni az iskola környéki görbe utcácskákat magyar királynék keresztneveivel: Gizella, Gertrúd, Beatrix... Erzsébetből kettő volt, a szebbiket a mai napig Sziszinek becézik. Hajdanán... A királynő nevéen a Mária és a Terézia utcácskák osztozkodtak. Nem lett belőle versengés, haragszomrád. Amiatt bosszankodott a környék, hogy a nyílegyenes és sugárút széles főutca – amelyből ezek az utcácskák nyíltak – nem tartott ki a Ferenc József út elnevezésnél. Az idő és az épp aktuális hatalmat kiszolgáló városgazdák úgy húsz-harmincévente újabb és újabb névváltoztatásnak lettek keresztzüleivé: Masaryk, Sztálin, Lenin... Nesze nektek: hiábavalóság! Legutóbb az új, Ivan Franko út nevet viselő tábla alatt tartottak névadót, de a girbegurba utcácskák földszintes házaiban élő, zömében magyar családok ettől sem lettek boldogabbak.

Milyen nap van ma? Igaz, semmivel nem csökkenteni az előre nem látható tényezők bekövetkeztének az esélyét: betegség, baleset, halál... Nem, sem a csütörtök, sem a péntek. Rep-repro-produkálják a tegnapot.

Gyűlölködő gonosz vénember lett.

Ezzel a két kezemmel szögeltem fel a szarufákra a cseréptartó léceket. Nem azért, hogy a napszámon spóroljak, kilenc élelmiszerboltnak voltam az árubeszerzője, volt pénzem, és segítség is akadt volna nem egy, nem kettő.

A télen, egyik délelőtt létrát mászott, és addig-addig matatott szál ingben vacogva a hideg házpadon, míg le nem cipelt onnan egy jókora, spárgával átkötött újságköteget. Azóta nem ismerék rá.

Élet és Tudomány, és nem újság, hanem hetilap. A seb körüli sejtek pontosan tudják, hogy mennyire és milyen irányba kell szaporodniuk. Honnan, Edit, honnan a fészkes fenéből tudják?!

Van, hogy lefekvés előtt kiskutyát gyászol, van, hogy kismacsát. Ilyenkor nem fürdik, komor képpel göböket köt a zsebkendőjére, és

marokszám enné a gyógyszereit, ha hagynám. Amúgy megszólalnom sem szabad. Reggel azzal védekezik, hogy az idegsejtjei felgerjesztett kvantum micsodában voltak.

– Még az árnyék is izzad – pihegte Pista bácsi, zsebkendőjével a homlokáról lecsurgó verejtéket törölgetve. Há-kettő-ó, némi nátrium, klór, és milyen veszettül tudja csípni az ember szemét. Érdekes, a tenger víz nem, vajon mért nem? Nagy kár, hogy nem érdeklődtem a dolgok részletei iránt. Kiloholtam a lelkem, hogy elérjek a se hazámtól sehová.

Méghogy belepusztulna, ha nem lennék, mozdulatlanra dermednék az emlékek. Ó, oda ne rohanjak!

Kettő szorozva tíz a kilencedik hatványon másodpercre pontosan hatvan év. Ennyi a kimért időnk, a ráadás, Editem, fabatkát, ha ér.

– Nyíregyházán István található a végzettségének megfelelő munkát, és a nyugdíjunk se mit sem érő ezerháromszáz hriveny lenne.

– Egyetemi diplomát adtam a kezébe, igaz?! Nem kértem, hogy taxizzon, üzemanyagra, alkatrészeire költse a pénzét, igaz?! Hogy... hogy úgy járjon... Sajnos úgy fog, ez a szomorú igazság.

– Hogyan tudtál ennyire szívtelessé válni?

Az öreg némi tétovázás után az Anasztázia utcát választotta.

– Akinek esze van, áttelepül Magyarországra.

– Edit, a tenyerünkben elfér a sorsunk. Egyik nap babusgatható, másik nap sajnálghatható: hát nem egyszerű?

Pista bácsi megállt, megfordult, és ismét az Anasztázia utcát választotta. Percekre távolodó fehéres-szürkés foltta vált a járdaszéli hársfák alatt.

A faszor fájnak többségét az emberállatok érkeztek kivágni. Valaha az iskola hátsó kapujáig beárnyékolták az utcát.

Kezdetben tűvé tettük érte a várost, István fiam kocsival, jómagam, gyalogosan. Idővel kitapasztaltuk, hogy kizárólag az iskola környéki utcákban bolyong.

A múlt század első éveiben épült iskola, két emeletnyi magasságával, messze látszón kiemelkedik a földszintes városrészből. Az alma mater; a tudás fellegvárát; a kommunizmus zászlóshajóját a járási tanügy egy éve felszámolásra ítélte. A masszív, klasszicista stílusban emelt épületre ráfért volna egy nagy tatarozás, de slim-slám becsukni... A hivatallal szólva: megfélékezhetetlenül zuhant a tanulói létszám.

Baromság! Pista bácsi hol az iskolaépületre, hol az órájára sandított. Mennyiségtan. Kilóra a levegőt... Pisti unokám szerint direkt trollkodom.

– Mindenbe belepofázol.

– Tanuld a szorzótáblát, gyakorold a helyesírást, takonypóc! A számítógéped porfogó ketyere. Matematikusok kiszámították, hogy a létező leghatékonyabb programnak is milliárdszor milliárd évébe kerülne, mire számba venné egy fehérjévé csavarodó közepes, száz aminosavból álló lánc minden lehetséges hajlítási és kapcsolódási lehetőségét. Huh, na ugye! Még hogy nincs az életnek értelme! Még hogy nincs Isten! Még hogy... Tanuld, fiacskám, a szorzótáblát!

Hiszed vagy sem, naplót írogat. Fél napomba kerül, míg egy oldalt kislabilizálok. Csillagidő, vérhold, csivava meg kutyagumit nekik... Hogy most kiknek? Az orvos szerint a naplóban nincs feljegyezve semmi abnormális, szóval beteges dolog. Istenkém, akkor minek nevezem, amit nap mint nap művel!? Ha nem a szemetes kukába, akkor a kályhába, de előbb-utóbb eltüntetem az újságait, el én!

Edit, fénysebességgel távolodunk egymástól.

Ott született, a Terézia utcában nőtt fel, persze, hogy odahúzza a szíve... Az öreg, amint műfogsorával elnyámmogta az Anasztázia utcai élelmiszerboltban vásárolt két száraz bulocskát, és apránként megitta a fél liternyi langyos limonádét, sietve átvágott az úttesten. A Mária utcában folytatta az útját. Megszámolta, hogy hat ház utcafronti ablakába volt kiragasztva magyarul és ukránul, nyomtatott betűs, rajzfüzetlapra írt hirdetés. Az Erzsébet utcában már majd minden második ház eladó volt.

Rémhír. A hatóságok, a kelet-ukrajnai háború menekültjeit a félig-meddig üresen álló házakba szándékoznak betelepíteni. Ha ráadás-ként bejelentik őket a házszám alá, a bűdös életben nem lehet majd túladni a házon.

Edit kifizette a tetemesre hízott cukrászdai számlát, és még ő kért bocsánatot Erzsitől, hogy muszáj sietnie. A búcsúzkodás közben elejtett szavai: étlen-szomjan, vén hülye, hazakísérem, nem álltak össze kerrek mondatokká.

Amint megjelent az égen az esthajnalcsillag, Pista bácsi általában szótlánul csatlakozott a Gertrúd utca tizenöt számtól vagy három ház-

nyira álldogáló, a napesti szürkületben reá várakozó feleségéhez. Ezúttal bőbeszédűnek bizonyult:

– A szerelem nem gondolat. Az van, nem lehet letagadni, csak... csak cserbenhagyni. Hogy tudjál róla, és végre megérts, úgy általában, mert nem szokás, vagyis inkább bosszankodni... vagy nem is tudom... Majd ötven év távlatából, nehéz...

Az Ivan Franko úton haladtak, mire az öreg végre kibökte, hogy milyen szerelmes volt a tizenöt szám alatt lakó Katicába, hogy amint felkelt az esthajnalcsillag, hagyott csapat-papot, annyira.

– Az volt a mi csillagidőnk, kettőnké, senki másé... Tulajdonképpen a Vénusz nem csillag, vacak kis bolygó. Végül Kati ripsz-ropsz férjhez ment egy magyarországi bunkóhoz, és áttelepült, hogy végre jól élhessen. Vajon hány férjet akart?

Edit nem nevetett. Ura vallomása alig különbözött az előzőktől; Irénkéből Katica lett. Na és?!

Kéz a kézben, a neonfényes főutcán szótlanul ballagtak hazafelé.

Nagybereg, 2015

(Együtt 2015/5)

CSONTOS MÁRTA

1951. október 11-én született Győrben. Író, költő, műfordító, irodalomtörténész. Diplomáját a szegedi József Attila Tudományegyetem magyar–angol szakán szerezte. Egyetemi éve alatt tudományos diákkörben dolgozott, rendszeresen publikált egyetemi lapokban, a *Helikon* című világirodalmi folyóiratban szépirodalmi műveket recenzált. 2012 és 2015 között a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Irodalomtudományi Doktori Iskolájába járt, 2015-ben abszolvált. Értekezésének témája Reményik Sándor költészete.

1975-ben jelent meg először írása. Petőfi-tanulmánya a költő verseiben megjelenő romantikus iróniával foglalkozik. Az 1980-as években természettudományos és pedagógiai cikkeket is közölt. Versei, recenziói, tanulmányai az elmúlt évek során mértékadó lapokban jelennek meg (Hitel, Bárka, Magyar Napló, Agria, Helikon, Várad, Prae, Dunatükör, Vár, Vár Ucca Műhely, Erdélyi Toll, Műhely, Parnasszus, Ezredvég, Nyugatplusz, Együtt, Tiszatáj, Napút, Irodalmi Jelen, Zempléni Múzsza).

2019-ben *summa cum laude* minősítéssel védte meg a disszertációját. Rendszeresen részt vesz könyvbemutatókon, nemcsak szerzőként, hanem irodalmi rendezvények szervezésében is tevékenykedik. Tagságai: Magyar Írószövetség, Erdélyi Magyar Írók Ligája, Szegedi Írók Társasága. Tíz verseskötete jelent meg. Az *Együtt* szerzői köréhez tartozik.

KÁRPÁTALJAI KÉPESLAP 2022

*A tündérfa fűszeres illata égi szövöszéken
csillag bimbóba rejtezik, ott éli túl
a nyers, földi kalandokat, ott könnyebben
felejt, miért zúgolódnak idelent a falevelek,
nem látja a hősök kezéből kiesett
fegyvereket, nem zavarják többé
arcokra festett hamis mosolyok,
ott várnak személyen-túli létbe rekesztve,
nem látják a távoli folyókba csordogáló
vérpatakat.*

*A sarjadó tavaszi fű ágaskodó kanócai,
mint temetői gyertyák olvadnak a fényben,
a virágok tépetten hevernek a csatatéren,
a lehajtott fejekben valaki megkondítja
a temetésre hívó harangnyelveket.
a megfélemlített térben nem hallatszik
a béke sztratoszférákon áttörő
örömdája... marad a süket csend.
A megoldást sürgetők nem látszanak
a nagy világalbumban; üres a képkeret.
A csatatéren hajlott hátú gyerekek
sorfala, közepén agonizál a legyengült szeretet*

(Együtt, 2022/4)

SZÍNJÁTÉK AZ EMBERTELENSÉGBEN

Szeressétek ellenségeiteket,
tegyetek jót azokkal, akik gyűlölnék benneteket...
(Lk 6,27)

*Szabad kezet kapott az örület,
megnőtt a gyűlölet tágassága,
az embertelenség színjátékát
visszatapsolják félrevert kezek,
kettőbe tört súlyos árnyék az Ég,
nappali sötét tapad a Fény lábnyomába,
Dante sötét erdejébe léptek gyilkolásra
képzett idegenek, hamis prófétákat rejt
az éteri körmenet...*

*Méregbe mártott szavakat dobálnak,
támadnak az igék, a főnevek s a melléknevek.
Nem érted miért üldöznek, miért gyaláznak,
miért kiáltanak ki téged is bűnösnek.*

*Hiába közeledsz békességgel, minden
hangadásod rosszul értelmezett hibaiüzenet.*

Már nem él benned József Attila vigasza:

Ahány igazság, annyi szeretet...

*Ördögi terveket fényeznek az értelmes élet
búcsúztatására, a nonszensz abszurditás
zászlaján új jelszó lobog: létjogukban él a semmi
nem bűn kategória; másságot öntenek halhatatlanságba.*

*Ki belépsz most e földre, hagyj fel minden
reménnyel, ahogy a nagy költő mondta...*

*Vélt igazságot öntött haragba az új horda,
s ahogy a szél kavarja a szólamot egyre
magasabbra, már nem hallatszík az égi szózat:
azért, mert magaslaton állsz, ugyanolyan*

*alacsony vagy, mint az összes többi.
Csak más színeket keversz ki palettádon,
máshova teszed az irányjelzőt, mások az
isteneid; kevert hibrideket nemz méhedben
a torzóba csonkított élet...
Nem nyújtanak kezet, akik szemben állnak veled,
gúnyos mosoly szilánkjai röpködnek
homályba tévedt arcod előtt,
csak annyit látsz, újraéledt földeden
Hieronymus torz világából a gyönyörök kertje,
sokan nem nyújtanak már feléd segítő kezet,
a lélekmezőkbe az önzés beleköt,
egyszemélyben te lettél a hóhér s az üldözött.
Talán, ha az igaz utat újra megleled,
a remény majd megint rád talál, s az állandóságban
végre megfog a béke...
s a követ, melyet vérző öklöd szorít elszántan,
kenyérré változtatja a szeretet.*

(Együtt, 2023/2)

PANASZKÖNYVI BEJEGYZÉS

*Most Háborús Tekercseket
böngésznek arctalan hatalmak,
Armageddon ideje van megint,
a békét elüldözték fizetett
rendzavarók; sok a golyóütötte lélek.
Férgek kenyere lett a csatamezőn
bomló test, repeszek közt
nem virit a hasaszt...*

*Ágyúk csövébe ültetett vérvirágok
köpködik gennyésre a tavaszt.
Tépett felhők közé rétegződik
a korom...odalent a Legyek Ura
rágódik a csontokon.*

*Mit ír vajon az Elrendelés Könyve,
hol van a Szent Gyülekezet,
miféle szerkezetből nő és vastagodik
napról napra a gyűlölet?*

*Uram, szent kezed széttörte az
ostyát, melyben egykor melletted álltunk.
Már nem vagyunk veled egy csapat?
Már nem fáj neked a veszteség?*

*A fényt elnyelik halálhideg terek,
a hangnak nincs kitárulkozása,
dögszag lesz az illatból a virágban,
s nekem sincs már maradásom
a kísértet-járta apokalipszis rémületében.*

(Együtt, 2023/2)

CSORNYIJ DÁVID

1991-ben született Beregszászon. 2014-től foglalkozik írással, a kárpátaljai *Együtt* folyóiratban tűnt fel verseivel. 2017-ben MSc diplomát szerzett a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola történelem szakán, ezután felvételt nyert a Debreceni Egyetem Történelmi és Néprajzi Doktori Iskolájába. 2017–2022 között az Előretolt Helyőrség Íróakadémia hallgatója. 2020-ban jelent meg első önálló kötete *A jelzőlámpák diktatúrája* címmel az Előretolt Helyőrség Íróakadémia gondozásában. Az *Irodalmi Jelen* folyóirat munkatársa, videórovatának szerkesztője. 2023-ban az *Irodalmi Jelen* folyóirat szerkesztősége Debüt díjjal tüntette ki. Budapesten él és alkot.

NOSZTALGIA

Vissza sem néznek. Perceket cseréltek,
emléket, jövőt. Az elektricskákra nincs
szükség, már nem viszik a küszködőt.
A száztornyú városba menettaxi indul,
– fizetett kényszermunkára ítélve –
a melós most három hónapra elvonul.
Képmásként élő cseh nosztalgia
ez a húszas évekbeli ideológia,
s hogy megint mi építjük Prágát,
elviseli ravaszságát, huzatos arany város,
– jó rendben –
lőni nem, de enni kell, senki nem
békült ki a donyecki mezőkkel.
A bárányok is hallgatnak, a fejesek bégetnek:
– Dicsőség Kijevnek –
– Dicsőség Kijevnek –

Kopogtat a kozák baka, kezében povesztka,
– indulni kell, itt a háború, katona! –
A „Ruszkik haza!” itt már elavult,
inkább rubel, mint hrivnya,
komikus dilemma, megtébolyult
szegény népnek nincs hazája.

Szipog az asszony, üres az asztalfő,
helyén a tablet(t), Skype-on vacsorázik
együtt a család és a digitális bennszülött,
majd életfonalat kötnek együtt,
elbírja a megabájt, kilobájt, hiánysejt,
világfájdalomra tör a lélek,
nehéz megsiratni a percet,
de a korona minden könnyet felszárít.

Néhány henyélő proletár a
részeg éjszakában vágyik
vissza otthonába.
Nem áll meg a fröccsfilozófia,
zaklat önmagunk honvágya,
hiába boldogság, aztán sorscsapás,
ha száj szól, az már istenkáromlás,
– de –
hívó a népképzet, észderűség – sugallat:
a második málenyikij robotért már fizetnek.
A lelketlen dolgozó csak lenyomatokat tapogat.

(Együtt, 2017/6)

ANUBISZ KEGYELMES HOZZÁM

Tavasszal kirügyezik minden
vívódás, amit átéltem.
Fejem fölött összecsapnak a
gömbhalmazok.
Hogy az idő feleslegesen
költi rám perceit, s most
valaki másnak adja, érzem.
A porhüvely nem számít,
csak a lélek. Birtokba veszik.

Paráznák, gyarlók, ezek vagytok, én vagyok,
az én testem, az én vérem.

Vannak, akik harcolnak,
odafenn, felettem, értem,
ellenem, talán farkasok,
vagy bárányok. Bűnös lélek az enyém,
akit imádnak a bálványok.
Engem nem érdekelnek a
hátrahagyott szarkofágok sem,
amiben testem rohad darabokban,
lelkemet ne kapják meg az eretnekek,
csak a purgatórium, hisz áldás a
mennyei boldogsághoz képest.
Ugyan, egy kevéske bűn, csöppnyi jószág
mindent meggyónok majd, ígérem,
kettévágott ostyát eszek,
szagtalan, ízetlen, test.
Meváltás.

Lankad a spiritusz, kilép belőlem,
magamra tekintek, kérlek, balzsamozzatok be,
a halott szívem többet nyom a mérlegen a tollnál,
de Anubisz megkegyelmez,
az alvilágban munkát ajánl:
áruba bocsátom magam, csakrát, ablakot
tisztítok: jó napot kívánok,
üdvözülést, megváltást is vállalok,
nem drága, ingyen van. Vegyen fel kérem,
kínossá vált az örökkévalóság imádata.

(Irodalmi Jelen, 2017)

MINDENNAP EGY ALKALOM

Futnék a szavakkal, de nyelvem nem bírja.
Kérdések, lepergő válaszok,
sokszor összeveszem másokkal,
élettörténetek henyélnek agyamban,
lebenyablak mögött osztják az észet.
Korombeli alakok alkalmi lakhatással.
Néha szavaznak is, mintha a demokrácia
nem bukott volna el még
a közösségi árszabásban.
Piazzollát hallgatok,
királykék hangulatom megváltozik,
színtanácsadóm sem tud segíteni.

Új nap, új percek
– ebből bezzeg használtat nem lehet venni.
A rendkívüli kormányülésen megszavazták,
hogy ma se legyek boldog.
Tizenhat a kettő ellen,
a kedvügyi miniszter tartózkodott.
Alig tudtam elaludni, s most arra ébredek,
hogy az álmokért felelős megbízott
haragszik Rám, mert egyszer eléggé összetörtem,
s küldi a rendelkezést a motorikus rendszernek.
Boruljon hát minden: legyen, ami elmúlik.

Egy műsorban a lépcsőházakról beszéltél,
hogy lázadjunk az élet ellen.
Pörgök, duett-politika,
gurulok ezen a vidámság-spirálon.
Aztán többet nem hallottalak.
Eltűnt a hang, a véglegesen nem felejthető,
furcsa lenyomata ott van a csuklómon,
ha megérintem, morzézunk a pulzuson keresztül,

így kezdődött a második Nagy Forradalom.
Mentálmobillal, kamera nélkül, tarifával.
Néha még használod.

Korán rózsaszínesedő szemem jelzi,
az Emlékközpont erős blokádnál van.
Cirkuszfény sorvad mindkettőből,
élettelen buborékká alakulnak,
már nem elemeznek, nem mosolyognak,
sóvárgás veszi át mindennek a helyét,
mindent bele a hamutálba.
Urna-aura. Égjen az ország!

(Előretolt Helyőrség, 2021. október)

FINTA ÉVA

1954. január elsején született Beregszászon. József Attila-díjas költő, író, drámaíró, irodalomtörténész. Az Ungvári Állami Egyetem magyar nyelv és irodalom szakán 1978-ban szerzett diplomát. 1971-től publikál. 1972–1988 között a *Kárpáti Igaz Szó* mellett működő József Attila Irodalmi Stúdió, 1988-tól 1990-ig a József Attila Alkotóközösség tagja. Drávai Gizella neves pedagógus tanítványi köréhez tartozott. Horváth Anna szobrász hatására képzőművészettel is foglalkozik. 1990-től Sárospatakon él és alkot. Nyugdíjba vonulásáig a Miskolci Egyetem Comenius Tanítóképző Főiskolai Karának Nyelvi-Irodalmi Tanszékén tanársegéd, Sáfáry-kutató. A Magyar Írószövetség tagja. Eddig 11 verseskötete jelent meg. Legutóbb kiadott műve: *Noé bárkáján rózsató. Válogatott versek*; utószó Jánosi Zoltán; Magyar Napló, Budapest, 2021 (*Rádiusz könyvek*).

ELMŰLÁSAINK

*Az élet értelme az, amit adunk neki.
(Stephen Hawking)*

A zászlóra nevet kell írni
várfokra tűzni kell egy fejet
a bitófa sem árválkodhat:
dözsölhessenek varjak és legyek.
Kronoszt rendesen táplálni kell
faiat ledugni a torkán
a fegyverek sem pihenhetnek
mint a lesben vágyakozó vulkán.
Kenyér is kell a cirkusz mellé
a seregbe ifjú mellkasok
meg szép leányok a ricsajba
s kérünk hozzá sok rózsaszín habot.
A koszorúkat ti vigyétek
akik túléltek a holtat
a sírt majd az ássa meg nekik
akit szintén besoroznak holnap.
A zászlóra nevet kell írni
mellé egy vérző jelmondatot
holnap mindenkit besoroznak
szülhetnek bakákat az asszonyok.
Lányaink kitanulták sorsuk
sem jászol sem Jézus nem segít
nem akarnak holtakat szülni
sem Isten képére sem emberit.
Csakhogy mindenik jegyzett lélek
sorsából bármekkorát harap
átdöfi létét fegyver szándék
bélyeget éget bőrére a nap.

A koszorúkat ti vigyétek
rózsálló pírral sminkelt lányok
rakjátok a megszületettre
legyen ifjú elmúlásuk áldott.

(A tékozlás genezise, 2018)

HÁBORÚ ÚJRA

Sehogy sem alszik bennem a lélek.
Sajkák jönnek, szél a vitorla
lenget arcunkba égi képet
sehogy sem alszik bennem a lélek.
Háború van égen és földön.
Tajtékoznak vulkáni mélyek
tengerbe vesznek, belefagynak
bugyborékol víz a tüzekben
száznyolcvan kilométerre tőlem lőnek
nem bakot, nem is őzet lőnek
megroggyannak a homlokzatok
kivert szemű ablakaikban
senki sem áll.
Háború van égen és földön
a csillagidő jóslata véres –
sehogy sem alszik bennem a lélek.
Asszonyok szülnek, férfiak ölnek
szülik az árvaságot egyre
öltöznek katonaköpenybe
csak az öregek értik: újra
Apokalipszis, mint már kétszer
egyazon évszázad során.
Megadóan ők lépegetnek
koszorús temetésre vágynak
és majd vissza, hazai földbe.
Háború van, már sokszor s újra
nem álmodom a szebb világot
pokolfajzatok játszadoznak
játzóterük a csatatér
kilakoltatott utca, város
kilakoltatott lelkük nélkül
fekszenek kint a márciusban
fiaik, mind-mind: idegen

mindenkinek a senkije
arccal a földbe temetődnek
az anyaszülte egyfiúk
a testvérek, a sokból egyek
közös sorsban egymásra lesve
parancsszavak az altatók
parancsszavak a vekkerek.
Lőni kell önnön sebeikre
lőni kell önnön fajzatukra

lőni a rokonok húsába
hogy teremjenek majd a földek.
Háború van égen és földön
a csillagidő jóslata véres –
sehogy sem alszik bennem a lélek.

(V4 Költészeti Fesztivál Antológiája, 2022)

KIÜRÜLNEK

(Kárpátaljai szívveréssel)

Kiürülnek a házak a kertek
elnémulnak a nyelvek a szavak
kialszanak a szájüregben a lángok
lesznek halottak napi virradat.
Pompeii réme előnti életünket
hamu és szoborkert marad utánunk
összekapaszkodott szerelmünk a nyelvvel
lávakő szülő asszony a kőben
vajúdás-émlék a térképen
nem a szülőágyon.

Kiürülnek a lélek bőségkosarai
a kiskertek virágai elosonnak
vizik violás emlékeinket
a színekbe rejtett nyelv ígézetét
átadják helyüket a pornak.
Úrhideg ölelgeti gyermekeinket
tűz és jég fogsága a létük
valaki zsoldárt énekel nekik
Szenczi Molnár imáit értük.

Süss fel nap! – felzeng kislibásan
egy távoli gyermekhang csupa szóke
tejjilat máza a szája
csücsörít jelenünkre.

A nyelv ma néktek – Reményik Sándor
a nyelv ma néktek - a vers
ötszáz bizony vagy ezer is
magyar költőre lelsz.

Van az ember és van a nyelv
s e kettőben a világ
tudta ezt Teller Ede is
nyelvünkben hordta tudatát.
Van a nyelv és van az ember

minden egyéb múlandó és selejt
s házadnak hazádnak – csak a nyelv!
S odutta vola neki paradisumut hazoa
nyelvét ajkára otthonának
emlékeit nyelvébe illesztette
feltárni genetikákat
s hangjaiból az édes szájnak
áramlott a magyarázat.

Czuczor Gergely versek helyett
ezt a titkot nyitogatta
százhetvenezer szavunkat magyarázta
majd munkáját Fogarasira hagyta.
Kinek érlelték magukat?
Csak ami lesz – annak bokra
értelmünknek az ad világot
de már színükbe szívják létünk
a hant fölötti tulipánok.
Hazádnak rendületlenül –
már csak nyelvednek – és hiába.
Szaggatja ékezeteket
nyelvünk írott szavú világa.
Csak ami van csak ami lesz
isa pur – ne legyen hiába!

2017. 09. 29.

(*A tékozlás genezise, 2018*)

ÍTÉLET

Kit érdekel a szenvedés ma?
Jézus kitakart sebei?
A születés szentsége: tréfa;
vétség, ki kell javítani.
A fájdalom: csak korcs varázslat.
Egy nemlétező mágia
hibaforrása. Rossz utánczat.
Dogma, ócska litánia.
Csak carpe diem! Semmi szentség!
Sem sírások, sem örömsök.
Élj csak a pillanatnak! Báb vagy.
A kozmosz rég rajtad röhög.
Kit érdekelnek sebek, vészek
fájdalmak, gyászok, Istenek?
A mennybe szállt égi kísértet
eltorzult nyelvcsontját töröd.
Menny és pokol rajtad röhög.

(Első publikáció)

MENETELNEK

menetelnek végtelen sorban
tömörülnek oszlopokban
Vörös tér, Dózsa György útja
Don-kanyar, Szerbia pokla
csak mennek az áldozatévek
testekben elhurcolt képnek
vonulnak a sivatag-időben
fagyosban, szenvedően
összehangoltan és szétperegve
hangyaseregként földbe temetve
lövészárkokban, üregekben
tömegsírba, maguk feledten
emléke sincsen a létnek
mikor seregestől pusztul az élet
géppuskák elé és gépsorokhoz
apát a fia feloldoz
menetelnek életidőn és ábrán
történelmen, mint egykor a bárány
míg otthonuk hideg és messzi
de oda kéne visszamenni
hol asszonyuk, lányuk a férfi
munkáját, dolgait végzi
szántani, vetni, aratni
bárha létük falatnyi
gyártani harcokcsit, bombát
munkaruhában folyvást
aludni állva a gépnél
nappal sem lenni észnél
mert odakint a világ temetőket
termel, elvermeli tőled
szeretteidet, a létet
feldolgozza búzának, kenyérnek
megetetik veled a sorsod

férjed ruháit hordod
mert háború van, s a béke
nem talál menedékre
menetelnek a hangyabrigádok
belül egy program irányoz
vakulnak és süketülnek
álmukban menekülnek
s elhullanak, ahogy a század
fejet hajt a halálnak.

(Magyar Napló, 2021)

THANATOS LOVA MELLETT

szemtelenül haladunk Thanatos lova mellett
nincs semmi kötődése szívünknek a tájhoz
nincs semmi kötődése szívünknek a télhez
az elmúlás Nüx leple alatt megidézi a múltat
haladási iránya mégis előre vezényel
mert semmi kötődése szívünknek a múlthoz
mert semmi kötődése szívünknek a térhez
mert szívünk maga lett a mulandó
szemtelenül haladunk Thanatos lova mellett

(Agria, 2021. nyár)

TANTALOSZ ÚTJA

kapott egy tantuszt Tantalosz
Láertész homlokára nyomta
átnézett egy fényes tavaszon
virágillaton avarégetésen
s a tantuszt Arész sisakjába dobta
azért sem Jupiternek szánta
nem gondolt megváltása lehetőségeire
minek gondolta Jupiter önimádó
önhitt és nem befolyásolható
bárha előtte hajlonganak ifjak vének
szegények és gazdagok
örültek és józan elméjük
adakozhatna ajándékozhatna végtelen bőségéből
a mindenség aranyából
de Jupiter önjáró önimádó
annak ad akire emlékezik
attól rabol kire emlékezik
és nem szereti a kuncsorgókat
nem szereti a templom koldusait
a Jupiter templomáét sem
ugyan már akik benne remélik jövőendő
boldogságukat boldogulásukat
mit adhatnának Neki
hol lenne a viszonzás egyensúlya
és hová a bőségszarú
melyet szippantókocsiként inna ki
a kapzsiság a végtelen szomj
a birtoklás hamis ígérete
és Tantalosz Kharónra se gondolt
nem hagyott számára egy obulust
minek gondolta hiszen halhatatlan
minek hiszen örök életre szánták
így Arész sisakjába dobta

–alamizsnát a harcok istenének –
ki Tartaroszba vezényelte híveit
s bár ő maga halhatatlan
amikor szert tett egy tantuszra
harcosai homlokára nyomta
vagy hanyagul lukas zsebükbe vágta
hogy legyen varázsa a Styxnek
hogy elvakítsa utasait
amikor átkel velük a túlsó part ködébe.

(Együtt, 2021/2)

FÜZESI MAGDA

1952. május 3-án született Nagyberegen. József Attila-díjas költő, Táncsics-díjas újságíró, műfordító, néprajzkutató, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja. Az Ungvári Állami Egyetem magyar nyelv és irodalom szakán 1981-ben szerzett diplomát. Érettségi után hat évig a beregszászi járási nyomdában dolgozott, 1975-től 2005-ig, nyugdíjba vonulásáig a beregszászi járási újság, a Beregi Hírlap munkatársa volt. 1981-től a levelezési rovat vezetője, 1989-től a lap magyar kiadásának felelős szerkesztője, 1996–1998 között főszerkesztője. 1967-től publikál. 1969–1971 között a Forrás Stúdió tagja. 1972–1988 között a Kárpáti Igaz Szó mellett működő József Attila Irodalmi Stúdió, 1988-tól 1990-ig a József Attila Alkotóközösség tagja. 1990 októberétől a Magyar Írószövetség rendkívüli, 1992 márciusától rendes tagja. 2005-ben áttelepült Magyarországra. Hármaslaki: Nagybereg, Sülysáp, Kolozsvár. 2005–2015 között a Kárpátaljai Hírmondó alapító főszerkesztője. 2013-ban a Magyar Értelmisségiek Kárpátaljai Közössége (MÉKK) tiszteletbeli elnökévé választották. Eddig 15 verseskötete, 6 általa összeállított, szerkesztett könyv jelent meg. Legötöbbs kiadott műve: *Tenyered fáin tarka madár. Félszáz vers a szerelemtől, 1969–2019*; Budapest, Magyar Napló–Fokusz Egyesület, Bp., 2021.

UKÁZ

*Ne beszélj, ne sírj, ne is neved,
ne csináld, amit nem érdemes,
ne beszélj a nyelveden soha,
vakulj meg, ha jót látsz, ostoba,
megrohadsz majd egy tank belsejében,
ne kiabálj sem álmodban, sem ébren,
felejtsd el, hogy kinek születted,
itt nincsen asszony, akit szerettél,
itt csak a puszta semmi néz az égre,
úgy halsz meg, mint bárki ezer éve,
és ne gondold, hogy odakint tavasz van,
neked a nyár is megfoghatatlan,
neked az ősz is elérhetetlen,
mint Jézus, fekszel mind az öt sebedben,
neked már mindegy, háború vagy béke,
és ne kérdezd az Istent, hogy mivégre.*

(2023. február 24.)

(Együtt, 2023/1)

A KIS SIKÁTOR BALLADÁJA

fekszik a katona Bahmut városában
 Bahmut városának kis sikátorában
 fekszik a katona talpig vörös vérben
 még a nap is megáll a ragyogó égen
 anyját szólomatja anyja hangját hallja
 a fekete föld is rázkódik alatta
 anyám édesanyám mért szültél meg engem
 hogy katona legyek embereket öljek
 anyám édesanyám vigyél engem haza
 temessetek engem a hazai földbe
 édes fiam János hogy vinnélek haza
 messze az a város nem találok oda
 édesanyám hogyha itt lesz nyugóhelyem
 az ég madarai siratnak el engem
 betakarnak engem az Isten könnyei
 eltemetnek engem egy lövészárkba
 édes fiam János elemészt a bánat
 magam halálával bár megválthatnálak
 bárcsak én feküdnék tölgyfa koporsóba
 templomunk harangja bárcsak értem szólna
 feküdt a katona Bahmut városában
 Bahmut városának kis sikátorában
 feküdt a katona talpig vörös vérben
 még a nap is megállt a ragyogó égen
 az égi madarak mégis elsiratták
 az Isten könnyei mégis betakarták

(Együtt, 2023/2)

BONTJÁK AZ ÖREG HÁZAT

Az öcsém csak úgy, a szokásos napi levelezés közben megjegyezte: holnapután bontják az öreg házat, eladtuk egy ukrainai menekült családnak. Emeletes házat építenek a telekre. Ha még egyben akarod látni, gyere haza, várunk.

Igen, hazamegyek. Végignézem vergődését. Pocsék érzés lesz, de talán ott lesznek a halottjaim is, bár egy református hívő ember nem hisz a szellemjárásban. Pedig az öreg háznak lelke van. Amikor férjhez mentem, az elsőházba költöztünk. Megszületett a lányom. Sokszor fent voltam vele éjszakákon át. Néha elszunyókáltam, és félálomban hallani véltem, miről beszélgetnek őseim. Nem voltak sokan: apám kétéves volt, amikor a házat építették. Volt már két nagyobb lány is a családban, mintha látnám, hogy ők is hordják a vályogot. A nagynéném hamar férjhez mentek: a falumban egy húszéves lány már vénlánynak számított. Aztán apám oda hozta anyámat öreg szülei mellé. Majd jöttem én és az öcsém, hatan laktunk a konyhában, merthogy az öreg ház akkor még csak két helyiségből állt, és az elsőházat csak lakodalomkor, keresztelőkor, temetéskor használták. Én voltam az első, aki belerondított a hagyományba. Hát ennyi embernek volt köze az öreg házhoz. Közülük már csak én élek és az öcsém.

Azért lehet, hogy mégis nekem volt a legtöbb közöm az öreg házhoz. Egy alkalommal, amikor anyám úgy megvert, hogy a csípős vesző vége kihásította az orrnyergemet, és az arcomat elöntötte a vér, idősebb nagynéném éppen akkor jött be az udvarra. Ránézett anyánkra, és azt mondta: hallod, Vilma, ha még egyszer meglátom, hogy ezt a jányt így megütöd, letakarodsz az udvarról, mert tudd meg, hogy neked ez után a jány után van helyed a házban. Kicsi voltam még, de ezt jól az eszembe véstem: szóval én meg a ház. Mi összetartozunk.

Most pedig bontják az öreg házat. Emlékszem, a konyhában a spór felett volt egy hosszú rúd, azon lógtak a ruháink. A fehérneműt az ágyfüben, a párna alatt tartottuk. Ruhásszekrény már nem fért a három ágy, az asztal, a négy hokedli mellé. Volt még egy szék, amin a mosdólavór állt. Az ivóvízes veder is ott volt a sarokban. Na de melyikben: ennyi bútor mellett volt még egy üres sarok? Nem emlékszem. Csak arra,

amikor anyám, nagyszüleim halála után már kicsinek találta a konyhát, építkezni akart, hátrafelé az udvaron. Pedig akkor már csak négyen voltunk. Az elsőház használatba vételére nem is gondolt.

Apám, aki tizenkilenc évesen, a malenykij robot útján került három évre szovjet lágerbe, csak legyintett. Sosem beszélt róla, de biztos, hogy ott tanulta meg: csak a mai napot és a holnapit éld túl, a többi nem számít, nem a te döntésed, semmit nem tehetsz, majd kialakul. Anyám viszont özvegyasszony lányaként igencsak megedződött: állandóan be akart nyúlni a sors kerekeinek küllői közé, ám egy olyan társsal, mint az apám, semmi esélye nem volt a felemelkedésre. De azért megcsinálta: a tehénól helyére tisztaszobát építtetett, miközben éjjeliőr apám befelé fordult az ágyon, és úgy hallgatta a háztetőn kopácsoló mesterek káromkodását. Kislányként mondtam is Béla bácsinak, a mesternek, hogy oroszul se bántsa az istent, de azt felelte: az Isten nem tud oroszul...

A hetvenes években a munkabíró férfiak mind Oroszország szállodáit építették. Aztán hozták haza a pénzt (no meg az orosz káromkodásokat), és rendre felépültek a tízszer tízes kényelmes családi házak, amelyek mára elnéptelenedtek, mint ősszel a fecskéfészkek. Egy időben elindultak az emberek Magyarországra, majd kettős, ukrán–magyar állampolgárként Csehországba, Szlovákiába, az ukrán–orosz háború kitörése után bárhová a világba...

Bontják az öreg házat. Majd két évtizednyi távollét után van közöm hozzá? Ülök itt, ebben a fotelben, hogy erőt gyűjtsek a hazautazáshoz. Utoljára három évvel ezelőtt voltam otthon. Az öreg házat hat éve nem lakja senki.

Anyánk még akkor sem akart onnan elköltözni, amikor leesett a lábáról. Pedig az öcsém nagyon hívta a szemben lévő nagy házba. De anyánk inkább vakon is otthon maradt, a maga kis sötét világában, amíg ki nem vitték a temetőbe. Éppen készültünk hazamenni a születésnapjára, amikor öcsém hajnalban telefonált, hogy ha élve akarom látni anyámat, induljak azonnal. Csakhogy a város, ahol most élek, egy kicsit messze van Kárpátaljától. A virrasztó, az esti búcsúztató már befejeződött, amikor késő éjjel hazaértünk. Nálunk nincs ravatalozó, még most is háztól temetnek, a hozzátartozók fenn vannak a halottal

egész éjszaka. A tisztaszobában, az elsőházbán. Anyánk nem sok időt töltött ott életében: ott volt a lakodalma, ott volt a mi keresztelünk, az enyém és az öcsémé, onnan temette el anyósát-apósát-férjét, ott volt a lányom keresztelője, eljegyzése, boldogult, ötvenévesen elhunyt férjemet és legutoljára anyánkat terítették ki ott.

Annak idején a tehénól helyébe épített nappaliban az ablakpárkány egy kis nyílásába eldugtam egy szerelmes levelet. Tizennégy sem voltam még akkor, anyánk a dohánytermelő csoportba járt, a szünidőben én is dolgoztam a keze alá, mint ahogy a többi gyerek is segített a szülőjének, hogy több legyen a fizetés. No, ott ismertem meg egy égő szemű, tizenöt éves forma fiút, Jóskát, aki a városból nyaralt a nagyanyjánál, neki segített. Hát bizony nemigen adtam tudtára, hogy beleszerettem, de megírtam egy levélben, és amikor Béla bácsi, a mester nem látta, besüllyesztettem a levelet az ablakmélyedésbe. Öt perc múlva már vastag cement borította... Vajon megvan még az a levél? Jóskát soha többet nem láttam, végleg kiköltöztek Németországba.

Abban a hozzáépített nappaliban aztán nagyobb volt a tér, pedig anyánk most már az egész régi építésű házrészt kulcsra zárta. Igaz, egy idő után már mindnyájan éreztük a dohos szagot, merthogy a pincében savanyítottuk a káposztát. Amikor anyánk már nem akart ezzel foglalkozni, az öcsémék is oda rakták be a káposztáshordót, mert az új házban már nem volt hagyományos zöldséges pince.

Idáig jutottam gondolatban, amikor megszörrent a telefon. Nem szerettem ezt a hangot: mindig valami rossz hírt hoz a világból. Az öcsém hívott.

Meglepődtem, ugye, kérdezte nevetve. Nem, mi nem adjuk el az öreg házat, csak rád akartunk ijeszteni. Az öreg ház tele van emlékekkel, lassan már rólad is csak emlékeink lesznek. Azért írtam, bontják az öreg házat, hogy gyere haza, régen láttunk. Halottak napjára úgy intézd a dolgot, hogy együtt menjünk ki a temetőbe, hátha már elfelejtetted az oda vezető utat...

(Együtt, 2022/5)

KOPRIVA NIKOLETT

1996-ban Munkácson született. Debüt díjas (2020) és Együtt Nívódíjas (2022) költő, grafikus. A munkácsi alapiskola elvégzése után a Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Karán szerzett diplomát. Versei, novellái 2015-től jelennek meg nyomtatásban. Az *Együtt* szerzői köréhez tartozik. Az Előretolt Helyőrség Íróakadémia hallgatója volt. Első önálló kötete 2020-ban jelent meg *Amire csak a fák emlékeznek* címmel. 2022 és 2025 között a Magyar Művészeti Akadémia Művészeti Ösztöndíj Programjának ösztöndíjasa. 2024-ben került kiadásra második verseskötete: *Kővé zsugorodott ország* címmel. A Magyar Írószövetség választmányi tagja. Jelenleg Sepsiszentgyörgyön él és alkot.

VÉGÜL CSAK A MADÁRRAJ

„Megindult a világ.
Éjt-napot felver lázas dobpergése.”
(Kovács Vilmos)

I.

Létezik egy ország, ahol a házak
ablakában ülő tücsköket
megfojtja az éjszaka. A tenger szaga
a falak közé szorult, a fürdőszoba kövének
mintázatán medúzák csípiq talpam,
halpikkelyek ragadnak az ágyneműbe.
Szarvascsorda az országúton,
fékező kocsik, kettétört, égre meredő fák.
Megindult a világ.

II.

Az öregek pincében ülve várják
a feltámadást.
Örök kutyaugatás.
Kényszercelekvések a házban,
az udvaron, egyedül, társaságban.
Táskába gyűrök minden gondolatot,
elhagyom az utcán, a kövek
maguk alá gyűrik.
Megindult a világ.

III.

Elárvult gyerekek állnak a buszmegállóban.
Futnak, elejtenek minden gyöngyöt;
üvegszilánkba lépnek, eszelősen nevetnek,
futnak, de csak a várostábláig jutnak.
Megindult a világ

IV.

Egyre több madár röpköd a kertek fölött,
megeszik az eget. Minden nap
az ablaknak csapódik egy, összevérzi
az utcakövet. Amikor eloszlik a tömeg,
feltűnik, hogy ritkul az ország.
Előbb csak a fák és bokrok tűnnek el,
majd a lakótelepek.

Félig elszívott cigaretta a földön.
Megindult a világ.

V.

Nem értjük egymás nyelvét az utcán.
Dédanyám kísértete minden éjjel
benéz az ablakon, azt mondja, örüljünk,
amíg beszélni tudunk.
Elfelejtjük az útvonalakat,
a szomszédaink nevét, nem ismerjük fel
a képekből kinéző halottakat.
Végül csak a világnagy madárraj marad,
meg a por. Bőrünkbe ivódott,
eltömte szemünket-szánkat,
álmainkat.
Az országos szél fel-alá futkos
csontjaink közt, a vihar elől
pincébe zárkozunk kísérteteink közé,
magzatpózban várni a hajnalt.

(Együtt, 2022/3)

MÉG MINDIG SÖTÉT

I.

szól a légvédelmi sziréna –
már senki nem rohan a pincébe.
a vénasszony szőnyeget porol,
beleizzad az ütésekbe.
valaki levest főz üstben,
imádkozik a pattogó tűz előtt.
valaki ablakpárkányon ül,
nézi a felhők arcát.
a cigányok eldöcögnek szekerükkel
a macskaköves úton. halott katonák
otthonait keresik, hogy elvigyék
a felesleges holmit.
a szobrász megnyírja fáit a kertben.
órákon keresztül igazítja őket,
míg kopasz gyermekké változnak,
s kacagásuk kiszüremlik
a törzsekből. azt mondják,
az árvák is elmentek
az utolsó vonattal.
hosszan hallgatjuk
a kerttet.

II.

a boltokban elfogyott
a gyertya. bizonytalan, mikor érkezik
a következő szállítmány.
tapogatózunk a hideg, sötét házban.
leverjük a tárgyakat a polcról,
megbotlunk a küszöbben,
nekimegyünk az ajtófélfának.

végül befekszünk a dunyha alá.
valaki forgolódik,
valaki megszólal álmában.
valaki dagadó felhőkbe kapaszkodva
lebeg az ország fölött.
idegen az égi terekben,
madarak ütköznek belé.
reggel egész testét
tollak borítják.

III.

nem tudjuk melyik napszakban,
de egyszer fény gyúl.
a vénasszony meleg vizet enged
a fürdőkádba, elalszik benne.
a szobrász takarítani kezdi az
elszürkült házat.
valaki rádiót kapcsol,
valaki megvakul, megbotlik
a küszöbben, nekimegy
az ajtófélfának.
elhallgat a kert.
az utcán bolyongó angyalt
senki sem veszi észre.

IV.

mindenki erről beszél.
hogy hogyan jutnak el
zseblámpával a város egyik végéből
a másikba. a betegségről, amelyből
hetek óta nem tudnak kigyógyulni.
a magatehetetlen öregekről.
az elköltözött fiatalokról.

régi és új katonatemetésekről.
a légiriadóról.
azokról, akiknek lerombolták
a házát, de visszamentek
betakarítani a krumplit.
azokról, akiket otthagytak a pincében.
azokról, akik ott maradtak a pincében.
tömegsírokról.
az álmokról.
a madarokról.
hogy nem lehet gyertyát kapni.
hogy nem lehet alkoholt kapni.
hogy hónapok óta először
valaki látott egy gyermeket,
egyedül járja a várost,
valamit kereshet.
senki sem tudja, kié.

(Eső Irodalmi Lap, 2023. nyár)

HALOTTAK IDEJE

I.

nagyanya az utolsó héten azt mondta,
a szél ki fogja tépni a fák karját,
lelopja a falakról az órát,
az angyalok házfalára akasztja.
vak bogarakká változunk,
bezárkózunk a kertekbe.
a madarak elhagyják az országot.
az utolsó napon azt mondta,
temessük mellé óráját,
ne zavarja meg a szél
a halottak idejét.

II.

miközben beszélt, a függöny
kicsúszott a karnis
csipeszei közül,
kirepült az ablakon.
a tárgyakon fakulni kezdett
a szín, végül kontúrjaik is
szétfoslottak. a szőnyeg
zavaros tóvá változott,
a padló réseibe folyt,
csak egy béka és
néhány vízi növény maradt
a helyén. a nagy szekrény
recsegeve nyúlt a plafonig, majd
összezsugorodott.
egész éjjel virrasztottunk.
észre sem vettük, hogy eloslott
körültünk a ház, csak néhány erősebb

tégla maradt
egymásba kapaszkodva.
a fák karja a földön hevert.
a madarak elhagyták
az országot.

III.

nem találtunk haza
a temetőből.
a szél, amit csak tudott,
felkapott. ruhákat, órákat, háztetőket,
utcatáblákat szívtak magukba
az ország fölött lebegő felhők.
a keresztekbe kapaszkodtunk,
makacsul öleltük őket.
a templomharang hosszasan
kongott a felhőkben.

(Irodalmi Jelen, 2023. november)

KŐSZEGHY ELEMÉR

1960. június 22-én született Fertősalmáson. Költő, újságíró, szerkesztő, kisebbségi politikus. Pedagógus diplomát szerzett a Munkácsi Tanítóképzőben, illetve az Ungvári Állami Egyetem francia nyelv és irodalom szakán. 1985-től a *Kárpáti Igaz Szó* munkatársa. 2003–2019 között a lap főszerkesztője. Elnöke a Magyar Újságírók Kárpátaljai Szövetségének. Tagja a Magyar Írószövetségnek. 1978 óta publikál. Három verseskötete jelent meg. Legutóbbi verseskötete *Egy kis csodát* címmel 1993-ban látott napvilágot. Családjával jelenleg Kanadában él és alkot.

(VONUL A FEKETE SEREG)

*vonul a fekete sereg,
halottat visz a temetőbe.
imákat küld az égbe,
de azok rendre visszahullnak
a kátyúk piszkos mocsarába.
menetel a fekete sereg,
lábában sok ezer év vonaglik,
kezében kard, kapa és zsoltár,
arcán a rég volt ősök
minden megélt iszonya,
arcán a romlás sárga vadvirágai,
arcán a sötétség maga.
baktat a fekete sereg,
énekét szél töri darabokra,
énekét fülleltség fojtogatja,
énekét rács mögé zárja a hideg.
és már alig van éneke.
támolyog a fekete sereg,
szemében aszály fészkel,
szemében a semmi fészkel.
vonszolja magát a sereg,
menekül vagy háborúba indul.
sorsuk a végcéllal megírva.
vonul a fekete sereg,
egyenest a temetőbe.*

(Együtt, 2022/3)

(A SZÉLNEK)

*a szélnek nem kell útlevel,
és nem kell az a fellegeknek.
csak int a sors és bárhová
a légben odaseregelnék.*

*a madarak sem várnak rá,
hogy kész legyen egy dokumentum,
oda szállnak, hol beköszön
az épp legkedvesebb momentum.*

*a bogárnak sincs címeres,
jó pénzért kapható papírja,
hová éppen kedve szottyán,
a földbe házát beletúrja.*

*a mag sem várja, hogy kikért
úti papírjait kezeljék,
repül, hol életet remél,
fajtajának a szebb jövőjét.*

*paszporttal csak az ember jár,
zárja be testét kalodába,
s lelkesen tapsol, hogy övé
világunk legvakabb világa.*

(Együtt, 2022/5)

(HIDEG VAN KINT)

hideg van kint,
rémisztő hideg,
kutakodom emlékeimben,
meleget csak egykor volt iskolám
falai között remélek.
belépek hát.
orromban egyből agyat vet
a krétapor szaga,
fülemben a nagyszünetek moraja,
számban a forralt tej édes íze.
ujjaimra ismét tintafolt feszül.
hallom a csengőt,
mely folyosóra hív,
s azt is hallom,
mely órákra terel.
és látom a tanárait,
szemükkel mosolyognak,
kezükkel beszélnek.
és velük látom a világot,
a kémcsövek tömkelegét,
a megoldott feladványokat.
a meg nem oldottakat is.
s hallom, miként szidnak
avagy dicsérnek éppen.
és látom az osztálytársakat,
és látom a sorsukat.
azokét is, kik mára
végleg kijárták az élet iskoláját.
kezüket fogom,
kezemet fogják.
mert félünk.
mert érezzük,
bent egyre fogy a levegő.

*ha maradunk,
belefulladunk az álmainkba.
menni kell!
ki a vak és vad világba.
még akkor is, ha sejtjük:
ott meg a dermesztő hideg
ölelhet minket halálra...*

(Együtt, 2022/5)

LŐRINCZ P. GABRIELLA

1982. március 23-án született Beregszászon. József Attila-díjas költő, irodalomszervező. 2014 óta tagja a Magyar Írószövetségnek, majd 2019-től az elnökségnek. A beregszászi Kossuth Lajos középiskolában érettségizett 1999-ben. Színpadi rendezést és kulturális rendezvény-szervezést tanult. Első verseit a helyi *Szivárvány* című hetilap jelentette meg. 2008-ban debütált az *Együtt* irodalmi folyóiratban, azóta több orgánumban közölt verseit. 2009-től 2019-ig a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet kulturális rendezvényszervezője, irodalmi referense, a tehetséggondozási program koordinátora. 2016-tól az Orbán János Dénes költő nevével fémjelzett Kárpát-medencei Tehetséggondozó Nonprofit Kft (KMTG) által működtetett Előretolt Helyőrség Íróakadémia mentora, majd oktatója. 2022-ben a Petőfi Kulturális Ügynökség KMI 12 programjának kiemelt, aktív szerzője. Eddig négy verseskötete, verses-novellás kötete és egy kisprózagyűjteménye jelent meg. Legutóbbi verseskötete *Könnytelen madonnák* címmel 2021-ben látott napvilágot. Családjával jelenleg Szandán él és alkot.

Elismerései, díjai:

- a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága díszoklevele (2011),
- Együtt Nívódíj (2013),
- az *Irodalmi Jelen* folyóirat Költészeti díja (2018),
- NKA alkotói ösztöndíj (2019),
- Térey János alkotói ösztöndíj (2020),
- Bella István-díj (2022),
- József Attila-díj (2023).

AHOGY VILÁGRA JÖTTÜNK

Indulunk, csak indulunk a semmibe,
Hontalan mi, otthonról haza.
Ideát, vagy odaát, nem fogad már senki se.
Kezeink üresek, ajkunkon elmorzsolts imák,
Csöndesek vagyunk.
Emlékeinket dobozba tesszük, bőröndök rejtett
Zsebeit velük megpakoljuk, ha jut még rá idő,
Mert ki tudja, a vám mit tehet,
Hogy mindent elveszítünk, az is meglehet.

Fegyvertelenül, ahogy világra jöttünk,
Markoljuk szorosan a béke torkát.
De véres már a két kezünk,
Tüzet kérsz, fegyvert, cigit, gyertyát.
Indulunk, hát végleg,
Az otthonok tátongó falak
S hogy kik lakják majd a felszínt, nem tudjuk,
Csak azt, hogy kik vannak a föld alatt.
És megszólal majd utoljára a búcsút intő templomharang,
De nem hallja már senki,
Akinek szólna, messze van.
A világvége akkor jön el,
Ha a világunk önmagába hull.
Ha visszaérünk egyszer majd,
Ki beszél ott magyarul.
A béke akkor másmilyen lesz,
Mi megmaradunk fegyvertelennek.

Anyánk többet vacsorát nem terít,
Ruhát sem most, apánk nem fenyít.
A fákat, amiket nagyapánk ültetett,
Porrá tették már a nagy tüzek.
És nagyanyánk szorosra kötött fejkendője

Ott lapul a sírok mélyén.
Ki fogad minket, ha egyszer hazamegyünk?
Én tudom, a béke akkor már
Végleg idegen lesz.
S mi megmaradunk kifosztva, örökre fegyvertelennek.

(helyorseg.ma, 2022. március 12.)

PARANCS

A katona lőtt, bombát indított, talált.
Sikeres napja volt.
Gyermekkórház, öregek otthona, rehabilitációs központ.
Éjjel fáradtan hazatér,
Átöleli az asszonyt,
Megcsókolja,
Megsimítja gyermeke fejét, aki játék katonával játszik.
Apuka! Mi a parancs? Mondj egy célpontot, és lövök, csak,
kérlek ne a macit.

A mosogatótálból a vizet
Az udvarra lötytyinti, és rágyújt.
Bent megöleli a kisfiút és mesét mond neki.
A koordináták lelketlenek, gondolja, miközben lassan elszenderül.

(Előretolt Helyőrség Felvidék, 2022)

KIKELET

Új tavasz indul,
Borzalom, rettenet.
Az évelők a fejüket
A Nap felé tolják.
Véres ébredésről ad hírt
A hajnali szirénaszó,
Ha elhallgat, bemondja a tévé, a rádió, ne félj,
A légtér biztonságos, megszűnt a légiveszély!
A háború békét vacsorál,
Rettegésben a zöldülő fűszálak sem nőnek.
Az erdő közepében reszket egy madár,
És a bokrok között a pók hálót sző, zsákmányra vár,
A bujdosóra vándorfelhők árnyéka borul,
A halál elől futnak, céltalanul.
Váltják egymást az éjjelek, a nappalok,
De hova költözhet a visszatérő gólya?
A lerombolt kémények helyén csak jajszavak,
Szirénaszó, minden virradóra,
Lassan összeomlik minden a súly alatt.

(Parnasszus, 2022/3)

BÉKLYÓ

Az ablakok zárva maradnak,
És leperreg az utolsó réteg festék is a falról.
Otthonról nincs kiút,
Csak elvagyódás
És ottrekedés.
Feszült terpesz, egyenes gerinc
És falak.
Ide nem húz majd honvágy,
Nem köt majd gyermekszép emlékezés,
Itt nincsenek csillogó vágyak,
Csak rozsdás kilincs, a sarokban penész.
Itt nem vigyázzák álmodat angyalok,
Nem simogat kedves anyakéz,
Csak ki kell nyitni az ablakot,
Maradni nem lehet,
Indulni nehéz.

(Könnytelen madonnák, 2021)

ELRENDELÉS

*Mennyi a kéz,
Mi írta, rajzolta, véste,
Istenség, íme a kereszten.
Csak minket megváltani, mást nem akart.
Mennyi a bűn, a sebhely, a szög,
Júdás sorsa mennyire sorsszerű,
Mert a csók vitte a kereszthalálig,
S a pohárban a keserű nedű.
Ímhol az Isten Báránya,
A Fiú, a Büntelen,
Hiába szólt hát a hozsánna,
Bocsáss meg nekik, Istenem!
A csontot törvén nem gondoltak arra,
Hogy kétezer év is semmiség.
Írják, rajzolják most, vésik:
Nem örök, nem sötét a vég.*

(helyorseg.ma, 2023. április 9.)

MARCSÁK GERGELY

1990. február 23-án született Kincsehomokon. Költő, író, zeneszerző, énekes, irodalomtörténész. A Debreceni Egyetem Irodalom és Kultúra-tudományok Doktori Iskolájának abszolválta PhD-hallgatója. A középiskola befejezése után az Ungvári Nemzeti Egyetemen magyar nyelv és irodalom szakos tanári diplomát szerzett, majd az Ungvári 10. Számú Dayka Gábor Magyar Tannyelvű Középiskola szervezőpedagógusaként helyezkedett el. Első versei 2010-ben jelentek meg az *Együtt* irodalmi folyóiratban, amelynek 2020-tól munkatársa, 2021-től olvasószerkesztője. Azóta írásait közölték a *Napút*, *Helikon*, *Partium*, *Magyar Napló*, *Irodalmi Jelen*, *Hitel* című folyóiratok. A *Szárnypróba* (2013), *Különjárás* (2016), *A tökéletes zártság egyetlen pillanata* (2017) és az *Év versei 2018* című antológiák társszerzője. Verseket, rövidprózákat, tanulmányokat ír. A Kovács Vilmos Irodalmi Társaság elnöke, a Magyar PEN Club tagja. Budapesten az Előretolt Helyőrség Íróakadémia hallgatója volt. Eddig egy verses-, egy gyerekverskötete és egy tanulmánygyűjteménye jelent meg. Legutóbbi verseskötete 2019-ben Fekete-Tisza címmel látott napvilágot. Az ungvári Intermix Kiadó több könyvének felelős szerkesztője. Családjával Beregszászon él és alkot.

Elismerései:

- Együtt Nívódíj (2017),
- Gérecz Attila-díj (2019),
- Khelidón-díj (2019),
- MMA Könyv Nívódíj (2019),
- Móricz Zsigmond-ösztöndíj (2020).

ALKONY A VITRINBEN

*Az asztal alól sötétség szivárog,
ellepi a lassan sárguló szobát,
és kiszorít a túlzásúfolt vitrinből
egy régi orosz porcelánbabát.*

*És ha az alkony valamit felborít,
azt az emléket az idő törí el,
s nem juthat eszünkbe, hogy megbékítsen,
ha évek múltán emlékezni kell.*

*A földre zuhant porcelánt nézem, míg
testünk s az ágy közt zajlik a hőcsere.
Hirtelen nesz. Tán felpattant a spájzban
a nagyszülők világjárt koffere.*

*Nem félhetünk, de a megjósolt jövő
esti nyugalmunkra mégis terhet ereszt,
és meg sem fogant gyermekünk alatt
a korhadó padló recsegní kezd.*

*A deszkák közé szögeket verhetünk,
de már ez az igyekezet is kevés,
hiszen alsó szomszédjaink sincsenek,
kiket zavarhatna a recsegés.*

(helyorseg.ma, 2021. október 27.)

SZÉGYENPIAC

*A szégyenpiac élő organizmus.
Kilencven tonnás ruhatestébe
Kínában varrnak idegszálakat
asszonyok, akik gondolni sem mernek
e szörny anyagcseréjéből élők profitjára.
Mert a textil puha szentélyében
miénk a végtermék, azt vásároljuk,
elhalt szöveteket húzunk magunkra,
és új cuccainkkal ebben a bomlás-
és szemétszagú földi konstellációban
olyan tragikusan jelentéktelenek vagyunk,
mint felpuffadt, apró gyermektestek
a prostituáltjairól hírhedt panelház
szennyvízzel elöntött alagsorában.*

*A szégyenpiac fojtó ruhaölen
este összebújnak fáradt özvegyek,
és hajnalig olvassák egy távol
villogó utcalámpa morzekódjait
(hosszú jegyzőkönyvet a tárgyalásról,
hol megboldogultjaik alperesek voltak).
Aztán visszatérnek a járdaszélre,
hogy eladják a hírhedt panelházból
hazafelé siető családapáknak
egy pocskék házaselet tárgyi emlékeit.
S ha mellkasuk már kong az ürességtől,
a piac szívét megszerezni áttörnek
melegházakban felnőtt zöldségárusok
és fél életüket vámszónában töltő,
ügyeskedő kofák arcvonalán,
át a szobapapucsokból emelt
ragasztószagú oltárok között
a kóbor kutyák őrizte húspultig,*

*ahol a plexi mögött zöld legyek
szürcsölik e nyüvek rágta lüktető szív
zavaros levét.*

*A szegyenpiac – babakocsis guberálók
és vodkával áldozó kocsmaszentek
elmotyogott próféciai szerint –
egy küszöbön álló, vége nélküli
véres viszályba pusztul majd bele,
és bombák szaggatta ruhatetemét
néhány nap alatt tzeire szedjük.*

*Am naiv prognózisuk vágykivetülés,
mert a háború zsíros szennyét kufárok
kavargatják, lötyögtetik fölöttünk,
s ha zúdul, a piacot lakatja jól,
mely beledagad az üres házközökbe,
átfolyik bruscovkák betört ablakain,
kihízza a rég cserbenhagyott várost,
árva testünket meg gyékényre fekteti
minden pitiáner cuccunkkal együtt,
hogy úgy érezzük, boldogok az özvegyek,
mert övük a feladás és az üresség
mindörökkön örökké.*

(Együtt, 2022/2)

SZÉGYENPIAC NAGYCSÜTÖRTÖKÖN

A szégyenpiac egyik koszos kocsmájában
– ukrán nevét talán Menedéknek fordíthatnám –
ültünk egy-egy korsó savanyú sör mellett,
egykedvűen forgattam számban
a hamutálban felszolgált sósmogyorót,
te pedig a nehéz, ragacsos asztallapon
nézted, értelmezted elmerülten
a félgömb lámpaburában felgyülemlett
bogártetek furcsa árnyékát
(mintha csak a kint nyüzsgő szégyenpiac
borús sziluettje vetült volna elénk).
Mögöttem a sarokban falra szerelt,
apró hangszóróból recsegett
egy érdes hangú orosz férfi
mulató szonja a bűnözőről,
aki már beletörődött abba, hogy elítélik,
mert minden reménytelen.

Toldozza-foltozza a test önmagát –
sóhajtottál fel végül komoran –,
de egyszer úgylis felmondja a szolgálatot.
Az életfunkció csak kétségbeesett állagmegóvás.
Hol az a rohadt percovka?
Mikor ezeket kimondtad,
megjelent a pultos nő kezében két pohárral,
élenk tette, lecuppogtatta
a menet közben ujjaira csorgott italt,
és pénzedet kötényzsebbe gyűrve távozott.
A tudat? – néztél szemembe vérmesen,
mintha bárki kérdezett volna róla. –
A tudat szerintem az evolúció hozadéka,
a léleknek semmi köze hozzá,
ezt a mesterséges intelligencia bizonyítja majd.
A lélek meg örül, ha szabadulhat végre

a földi kelepceből. Odaát nem fog emlékezni ránk. Habár
nem értettem egyet, nem szóltam semmit,
mert a te verziód mégis megnyugtatóbb:
ha a gondolat kútfője a lélek,
az üdvözülésnek számomra lőttek.
ivás után visszaléptünk a piac szövetébe,
és mintha szemgödrömbe lándzsát szúrna,
úgy csapta meg egyébként is kóválygó fejem
a magán erőt vett tavaszi napsütés.
vakon álldogálva éreztem,
hogy suhanó testek dörgölik mellkasom,
lábamnak tömött reklámszatyrok ütköznek,
és szinte látni véltem,
hogy a cseburekes bódében fortyogó,
feketére égett olaj tömény, burjánzó szaga
erőszakosan tör utat orrom felé,
számúzi a hányás, a vizelet, a pörkölt bogarak bűzét,
és boldogan telepszik helyükre.

Váratlanul megragadtad a karom,
behúztál az embersodor előttünk nyílt foghíjába,
és, mint seben át bejutott mikrobák,
közepes ütemben haladni kezdtünk
a szegyenpiac sűrű érrendszerében.
Alig hagytuk még el a Menedéket,
aznap immár ötödszörré is
megszólaltak a városi légószirénák,
hangjuk szinte émelygő gyomromig hasított,
de nem futottunk, nem volt miért és hova,
és ott, a félelemhez hozzászokott tömeg
sötét hátakkal határolt kalitkájában,
ahol nem láthattam, nem hallhattam
és nem szagolhattam mást,
csak amit a szegyenpiac megengedett,
hirtelen egy furcsa érzés kerített hatalmába:
a lelkem csomagolni kezdett.

(Együtt, 2023/2)

KOVÁCS VILMOSHOZ

*Csillapítani végre a föld lázát,
bár leköltöztél, nem sikerül mégse,
mert korod s korom az idő sodrában
csak az ősrobbanás utórengése.*

*A birodalmak osztályrésze bukás,
és az eszmék vége mindig prózai.
Szétrabolt, lakatlan torzókká lesznek,
mint feldúlt falvaink kolhozromjai.*

*Magadat ezért ne vedd túl komolyan.
Jobb, ha a poéta mesék tején csüng.
A halállal így könnyebb szembenézni,
vagy elfogadni, hogy holnap is élünk.*

*Vigaszunk, hogy a vers mindig megmarad,
mert a kezdetben volt igével rokon.
S e világot majd segít eltemetni
újrahatszósított lövészárkokon.*

(Együtt, 2022/3)

EGY EMLÉKMŰHÖZ

*Vannak, akik csak tartanak téled,
mert eszükbe juttatod a múltat.
Egy gaztett védtelen mementójába,
örül a vétkes, ha belerúghat.*

*Vannak, akik haragot éreznek,
mert mohóságukat eszükbe juttatod.
Az eszmék nekik csak akkor fontosak,
ha messziről érzik rajtuk a pénzszagot.*

*És vannak zsigeri szolgálattelkek is,
akiket bosszant, hogy szabad madár vagy,
mert élni is csak parancsra tudnak,
és azt gondolják, amit más jóváhagy.*

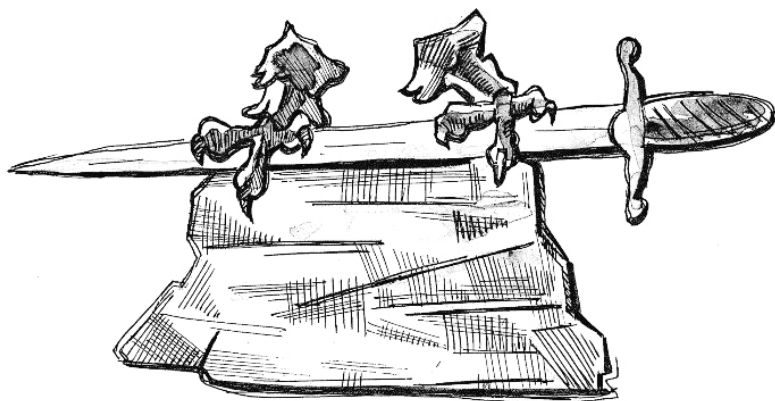
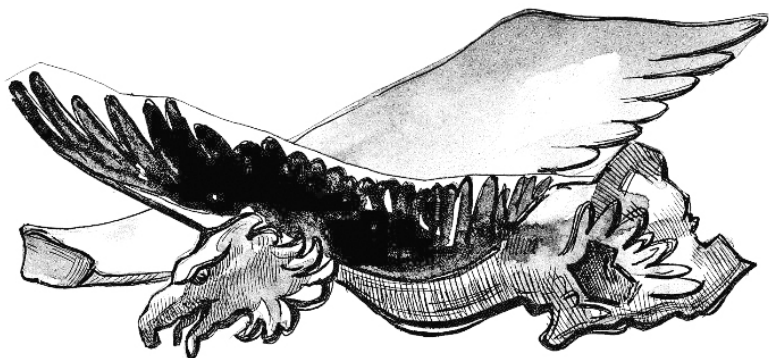
*Rettegve, csendben, titkon lopakodva
ők jöttek vackukból elégtételért,
s szánandó kéjjel hurrázták a szerszám
minden ütését, mit bronztestedre mért.*

*Most ott fekszel a várhegy oldalában,
ércollaidra szégyen és sár tapad.
Hívatlan esti rémképeken látom
vadszőlő hurkolta csorbult szárnyadat.*

*Ne haragudj, hogy nem tudtunk megóvni,
és sokunk már csak lemondóan legyint.
A történelem kereke körbeért,
népedből bujdosók hada lett megint.*

*Visszaszállni, ha még lenne is erőd,
nem engednék, kiknek korunk szót adott.
Örülhetünk, ha e kakofóniában
találunk még egy emberi szólamot.*

(Együtt, 2022/6)

FELSZÍN

Egy Márton Béla-kép előtt

*Az Ung-part akthoz vetkőzik a szélben.
Kéjtelgő hegyek állják körbe hárman,
hogy felidézzék, mi maradt ott végleg
a levedlett és folyóba hullt nyárban.*

*Fölöttük súlyos felhők henteregnek,
testükből esőként ömlik a pára.
A didergő völgy halvány és erőtlenségre
napvonalkódót süttet még hasára.*

*A középső hegyen várrom ácsorog,
s mintha darabjai gördülnének ide,
a sziklákról a történelmet mossa
vadabb vidékek erre tévedt vize.*

*A felszínen az ősz színei úsznak,
s a büszkén viselt veszteség alatta,
ami ugyanúgy fáj, legyen bár a téma
Nevicke, Ungvár vagy Százhalombatta.*

(Együtt, 2022/6)

BORÚS KARÁCSONY

Elfordítja tőlünk fényarcát a Nap,
behúzza vastag felhő-függönyét,
és hullani kezd ránk jéggé dermedt könnye,
mint vadakra záporzó ólomsörét.
Csontjainkat pedig hideg szeleivel
Röntgen-sugárként fúrja át a tél,
s a békével várandós vérző földanya
iszonyú kínok közt ismét elvetél.
Menj hát, december, dőre fényeiddel,
ki girlandba tekernéd halott magzatát.
Az ember, akit pompád kellően elvakít,
a valóságba lépve orráig se lát.
De szétszóratásunkban, majd' két év elmúltán
itt már nem bódíthat csillagszórós mákony.
Temetésnap lesz Krisztus születése:
hullazsákok hátán érkezik karácsony.
Csak a csontjainkat pásztázó szél látja,
hogy mindannyiunkban ugyanaz a vágy van.
Ácsorgunk tovább a könnyező ég alatt –
tán megváltásra is méltatlanná váltan.

(Szövétnék, 2023/4)

NAGYAPA

Nagyapából egy nap az élet kiköltözött.
Testébe sorvasztó enyészet fészkelte.
Beletelt szegénynek hetvenkét évébe,
mire ledolgozta azt a jóvátételt,
amit az Isten szándékában kezdett,
és negyvenhétben Donbászson folytatott.
Fényekbe merült szembogara zárta
a sorsát jelentő összetett mondatot.
Nagyapából egy nap kiköltözött az élet,
és a dédmama szülőhelyét felkereste.
Arra iramlott, ahol jobban várták,
talán New York felett érte el az este.
Csak mert itthon fedezi egy évre
a születéseket egyhavi halál.
Donbászson nincsen semmi jóvá téve.
Az agglomeráció lángokban áll.
Fekete ködöt vont a kis házra
az élet, mikor nagyapából kijött.
Indultában pedig nagymamáéra
félévnyi hosszú, erős zsinórt kötött.

(Fekete-Tisza, 2019)

NÉMETH PÉTER

1952-ben született Gyöngyösön. A rendszerváltozás után ferences szerzetesként éveken át Kárpátalján szolgált. Egy ideig a Munkácsi Római Katolikus Egyházmegye püspöki hivatalának titkársági munkatársa volt. Kutatta a Munkács környéki svábok/németek múltját és jelenét. Első írásai az 2002-ben indult *Együtt* folyóiratban jelentek meg. Azóta az *Együtt* szerzői köréhez tartozik. Nyugdíjasként Budapesten él és alkot.

ÓSZLÁV MISE

*szakad a szív és mégis többet áhít
hallgasd a háború melizmáit
szlávul jajdul a Боже мой féled
fejed fölött a félelem világit*

*a rettegés nagyot lobban s elég
mint csillagszóró karácsonyra – szép
csillagos eged vakítóra válik
a tűz angyala költözik beléd*

*a történelem hálót kötöz itt
a tűz szeráfa beléd költözik
ráng és lobog a szívek békessége*

*ruszin vér fröccsen
szédítő magyar égre
ószláv jajszó a magyar vidékre
a Barányt szüntelenül megölik*

(Együtt, 2022/4)

IKONOSZTÁZ: KÁRPÁTALJA

*szüksz ahogy börtönöd szükül
folyton fojtogatóbb a lég
sün-tüskékül vagy kötötűkül
kilenc rácsot vertek beléd*

*fejed tébolyult tűzben nyugszik
de másnak ezt nem mondhatod
örülvihognak kócos buksik
kormos üvegben nézd napod*

*értesítést hozott a postás
kivégzésed ma este lesz
tudod jól hogy az ikonosztáz
egy ablaka máig üres*

(Együtt, 2022/4)

UKRÁN ALTATÓDAL

*ahol fegyverek szólnak
nem tudni mit hoz a holnap
ahol rakéták zúgnak
sötét a vége az útnak*

*akire fegyvert fogtál
minden út végén ott áll
akire fegyvert célzol
máris a vérben gázol*

*különös cseppek esnek
tépett emberi testek
mint meteorraj hull a*

remegő földre a hullá

*ahol fegyverek szólnak
tébolyító a holnap
ahol rakéták zúgnak
pokol a vége az útnak*

(Együtt, 2022/4)

PETRÓCZI ÉVA

1951. április 7-én született Pécsen. József Attila-díjas költő, író, műfordító, irodalomtörténész, publicista, a Károli Gáspár Református Egyetem nyugalmazott egyetemi docense. A szegedi egyetemen 1975-ben angol speciális képzés szakon oklevelet, 1977-ben egyetemi doktori címet, 1999-ben PhD fokozatot szerzett. 2007-ben habilitált a Miskolci Egyetemen. 1975-től Pécsen tanított a Leőwey Klára Gimnáziumban, 1978-tól Aszódon volt közművelődési főelőadó. 1982-től a Móra Kiadó szerkesztője, 1983-tól az Új Tükör munkatársa, 1989-től a *Reformátusok Lapja* főmunkatársa, 1994-től a Károli Gáspár Református Egyetem angol intézetének oktatója, 2000-től docense, 2006–2007-ben az Angol Nyelvű Irodalmak és Kultúrák Tanszék vezetője. 2008-tól 2013-ig az egyetem Puritanizmuskutató Intézetének alapító vezetője. 2013-ban egyetemi oktatóként nyugalomba vonult.

Írói pályája a szegedi egyetemi alkotókörben indult, 1976-tól publikált verseket, recenziókat, tárcákat és tanulmányokat hetilapokban, irodalmi folyóiratokban: a *Kortársban*, az *Élet és Irodalomban*, az *Új Tükörben*, az *Új Írásban*, a *Forrásban*, a *Napjainkban*, a *Palócföldben*.

Eddig 20 verses-, 5 próza-, 4 műfordítás kötete, 4 gyermekkönyve, 13 tudományos könyve jelent meg. Az *Együtt* szerzői köréhez tartozik.

AMÍG HALLGATOM

Hermann Zoltánnak,
aki ezt a felvételt megosztotta velünk

*Amíg hallgatom,
amint oroszul,
dohányfüst-, s vodkapácos ,
mégis gyöngéd hangján
Joszif Brodskij
a Lili Marleen-t egy
megkopott felvételen eldünnyögi,
belémvág: hiszen
bárhol és bárkiből
lehet áldozat valaki.
Lilik, Lilkák és Lilianek
várnak hiába,
pislogó lámpák alatt;
ágyúk, tankok és pusokák
örök nyomulása
csírázik most is,
április havában,
ott, ahol máskor
kankalin, fürtös gyöngyike
sárgállik, kéklík.*

Szerelem, ne hagyd magad!

2022. április 3-án

(Együtt, 2023/1)

AZ UKRÁN SZAPPHÓ

„Se sorsom, se szabadságom nincs nekem;
Reményem maradt meg, remény, mindenem:
Hogy megtérek Ukrajna földjére még,
Hogy meglátom Ukrajna földjét, egét –

.....
Még egyszer a Dnyipro kék hulláma int,
Akkor meghalok tán, vagy élek megint!”
(Leszja Ukrajinka: Remény, Képes Géza fordítása)

Kilenc éves volt
az ukrán Szapphó,
Leszja Ukrajinka,
polgári nevén akkor
még Larysza Koszacs,
amikor Szibériába
száműzött nagynénje
vigaszául a „Remény”-t
papírra vetette.

Kancsuka-csattanással,
de furcsamód mégis úgy,
mint egy símogató ének,
ér el hozzánk a gondolat,
hogy ez a törékeny,
zsenge korától
súlyos betegségek
markában vergődő,
szőke, kékszemű lánygyerek
a mai menekültek seregének
micsoda útravalót hagyott.

Vándorló övéi fölött
minden szava
angyalszárnyként lobog.

(Együtt, 2023/1)

HARKIVI BETLEHEM

*Még csak nem is
egy „rongyos istállócska” ez,
hidegét nem lágyítja az állatok
jóságos testéből sugárzó,
gyöngéd, megnyugtató meleg.*

*Harkivnak megsebzett
városában, most,
a vonakodva, lassan
közelgő tavaszban,
nem ritkaság egy-egy
légópince-szülőszoba,
kint dörrenések,
tank-sormintás utak.*

De mégis, hidd el,
minden Betlehem
irányába mutat.
Mert az újszülötti sírás
győzedelmes csengettyűsora
(négyyszer hallhattam,
ifjú anyaként, magam is)
mindent, de mindent
eltöröl, ami odakint
gyűlölet, vér és tusa.

Igen, e halál-közeli,
földalatti szülőszobákban, itt,
érintetlen, érinthetetlen
az Élet ritmusa.

Budapesten, 2022 márciusában

(Együtt, 2023/1)

MINTHA ÖTVENHAT...

*Mintha ötvenhat
térne vissza,
eddig életem
háború-kóstolója,
de megváltoztam, lásd:
a függöny mögül
ma már nem kántálnék
lelkesen egész nap „tankica, tankicá”-t!*

*És nincs velem,
jaj, nincs velem most
börtönből akkor, nemrég
szabadult apám,
akinek kínjában rögtönzött
„Szentivánéji álmom”-előadása
elérte, hogy kíváncsi sarja,
makacs, öt és fél éves lánya
veszélyes törzshelyét elhagyja.*

*Apám ötletének köszönhetem,
hogy a szavakba szerelmesen
megúsztam ezt a kalandot,
és zsenge agyam végül
Shakespeare-nél, Titániánál,
Oberonnál és Zubolynál landolt.*

(Együtt, 2023/1)

SÁBÁT ANATEVKÁBAN

*Moshe Azmannak
és a menekültek hitközségének
Ép háztető ugyan
már egyre kevesebb van
a közeli Kijevben,
de Anatevka mai népe,
a menekült sereg,
mégis sábátot ül,
nem mereng s kesereg.
Jövőt és békesség-ígéretet
párállnak szombatjuk
szerényen terített,
szent asztalánál,
egy rom-rengeteg
ijesztő közelében,
a maceszgombócos húslevesek.*

*„Ha én gazdag lennék...”
kezdem dúdolni magamban
Tevje, a tejesember
robajló, keserédes dalát;
de aztán másként folytatom:
„Anatevka népe,
elküldeném azonnal nektek
óriási Golde-kötényem
minden, de minden aranyát;
helyette csak legfeljebb
játékpénz-gyöngye „Forintka néniket”
(ez még kislánykoromban
kitalált becenév!)
tudok hozzátok útnak indítani,
s kísérorül imát, imát, imát.”*

*

*„ Szeretsz engem, szeretsz engem?”
Ezt a dalfoszlányt sem feledtem.*

(Együtt, 2023/1)

DÉL-UKRAJNA HALOTTJA...

„Nem hintem kendő-völgybe, gyász-darócba
Gyászolni kisgyerek égő nagy halálát...
Nem fújok mélyülő káromlás-skálát
Lég-stáción
Még egy dalát ártatlan ifjúságnak.”
(Dylan Thomas: Visszautasítja, hogy meggyászolja
egy gyermek londoni tűzhalálát – részlet,
Weöres Sándor fordítása)

*Dél-Ukrajna halottja
egy kétnapos csecsemő.
És tavasz óta mennyi-mennyi
kisdéd-áldozat.
Heródesi időket élünk.*

*Istenem, ints megálljt.
A szívünk is kihagy
a gyermekhalálok
végtelen sorától.*

*Nem tudok szabadulni
a fürtös hajú walesi bárd
tollából kiszakadt
háborús látomástól.*

(Együtt, 2023/1)

TÍZ NAPJA HURCOLOM

*Tíz napja hurcolom magamban
ezt a retinámra égett képet:
a mariupoli szülészeti
történetének egyik
iszonyú dokumentumát:
a sebektől szaggatott anyatest
és lélek utolsó pillanatát.*

*Az ifjú asszony, már itt
e romokkal és füsttel
bedíszletezett fotográfián
túlroppent földi önmagán;
öt elszánt férfi próbálja
megmenteni – hiába – mindkettejüket:
a haldokló anyát,
s még benne lakozó,
sebektől szaggatott magzatát.*

*Reménykedve kapaszkodom először
a hordágyra dobott, zöld levélszegélyes,
piros, fekete pettyes lepel
gyerekszobába illő látványába.
De mindhiába. Mindhiába.*

(Együtt, 2023/1)

SZ. KÁRPÁTHY KATA

1999-ben született Beregújfaluban, a magyar nyelvhatár egyik végvárában. Valódi neve Szabó Katalin. Az alapiskola elvégzése után a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán magyar szakon, mesterképzésen folytatta tanulmányait. A Kárpátalja.ma hírportál újságírója és szerkesztője, emellett a Szent Louis és Zélie Martin Központban, majd Beregszászon az egyik romaiskolában is tanít. Novelláit, verseit 2019-ben kezdte publikálni. Tagja a Kovács Vilmos Irodalmi Társaságnak. Az *Együtt* szerzői köréhez tartozik. Az Előretolt Helyőrség Íróakadémia hallgatója.

DILEMMA

*Nem mondja, de tudja,
 készülődök vissza,
 egyelőre csak lélekben,
 konkrétan nem mondja, de
 ismer,
 tudja, hogy
 nem maradok itt örökké,
 minek? itt nem tudok hasznos lenni,
 nekem szolgálnom kell,
 katona vagyok,
 ehhez értek,
 ha pedig meghalok,
 akkor meghalok,
 érzem, hogy ahogy
 egyre erősödöm,
 egyre világosabb, hogy
 nekem szolgálnom kell,
 vissza kell mennem,
 mert szükség van rám,
 nem a politikusokért,
 azok nem is érdekelnek,
 hanem a földért,
 a földünkért,
 a szerelmem nem ilyen,
 tudom, hogy ő a kiállásomat nem érti meg, csak elfogadja,
 hogy én így gondolom,
 tiszteletben tartja, de nem tud ezzel azonosulni,
 megértem az álláspontját,
 ahogy én is az övét,
 ő utálja a háborút,
 mégis utánam jönne,
 felvetette, hogy ha visszamegyek,
 ő is jönne,*

fotozni a háborút,
az öldöklés igazi arcát, ahogy ő mondta
de egyszer azt is kifejtette nekem, hogy
„a katonásdi a gyenge férfiak menekülése, mert már
bizonyított tény, hogy
azért választja sok férfi a katonaságot, hogy a militarista
milióval leplezze
titkolt homoszexualitását, gyakorlatilag maga előtt is
leplezi magát ezzel,
na de tudom, te nem ilyen vagy, téged az elvek vezérelnek”,
sose tudta konkrétan megmondani,
ki és mikor bizonyította,
néha olyan együgyű tud lenni,
akár egy falusi asszonyka,
máskor olyan tudományos igényességgel támassza alá a
véleményét,
hogy azt szaklapban lehetne közölni,
érdekesek az ellentétek, amik húzódnak benne,
borsódzik a háta a vallásosságtól, de néhanapján mégis jár
zsinagógába,
ugyanígy az összeesküvés-elméleteket is megveti,
de a katonaságról meg megkérdőjelezhető
eszmefuttatásokat tart,
nem értem ezt a nőt,
a benne lévő ellentétek keltették fel az érdeklődésemet
régen,
most viszont sokszor a sírba visz vele,
bár gondolom, mikor változhatott a véleménye a háborús
fotóriporter-karrierről,
amikor elment egy kiállításra,
ahol valóban háborús fotósorozatot látott,
megrendítő képek voltak számomra is,
mert úgy láttatta a dolgokat, ahogyan azt mi láttuk,
pedig nem is ez a háború volt a képeken,
hanem egy másik, régi, már azt se tudom, hogy hol,

gyerekek feküdtek az úton,
egy másik fotón egy anya sírt és szorongatta a halott
csecsemőjét,
megint egy másikon sebesült katonák ültek egy előadáson,
fekete-fehér fotók voltak,
a vér színét mégis mindenütt látni véltem,
és tudtam, melyik a friss, melyik az alvadt,
szerintem ő is láthatta ezeket,
soha nem felejttem el, ahogyan azt mondta,
bassza meg az anyját meg magát is az, aki háborúzik,
aznap otthon együttlében ivott meg egy üveg bort,
lement a boltba, és csak hajnalban tántorgott vissza,
amikor iszik, olyan, mintha egy idegen lenne,
máskor meg úgy érzem, hogy sziámi ikrek vagyunk,
még ha sok dologban különbözünk is,
megfigyeltem, hogy amióta együtt élünk,
átvesszük egymás tulajdonságait,
én úgy beszélek, mint ő,
ő úgy főz, mint én,
ismerem, eddig gyűlölt főzni,
az én kedvemért csinálja,
és nagyon jól,
sokszor nézem, amikor már elaludt,
és nem tudok dönteni
közte és a front között,
ő a jelenem és a jövőm,
a front viszont a kötelesség,
tudom, hogy ha el is megyek,
vissza fogok jönni,
nekem van miért mennem
és van kiért visszajönnöm,
legalábbis eddig.

(Együtt, 2023/5)

MINDENNAPOKRÓL

*Most, hogy második éjjel nincs velem,
szembesülök azokkal a tényekkel, amelyek áthatják a mi
kapcsolatunkat,
például, hogy van, hogy elkísér misére,
(zsinagógában nem volt egy jó ideje,
azt mondta, úgymint kiutálták, mert együtt vagyunk,
na meg az életvitele miatt,
és csodálja, hogy nem tagadták ki,
talán csak azért nem, mondja, mert
alig járnak oda,
hát ne ijessék el még őt is,
meg azt is mondta,
hígultak a törvények,
lazulnak nemcsak az erkölcsök,
itt az ő életvitele egyes farizeuséhoz képest
semmi,
úgyhogy nincs büntudata,
azt mondja,
Adonaj megértő,
ha ezeknek megbocsát,
neki is meg fog)
nem jön be, megáll odakint,
és rágyújt,
mostanában egyre többször,
vagy beül a templommal szemben a kávézóba,
és fotókat javítgat vagy válogat,
van, hogy még egy órát ülünk ott, mert
ő még nem végzett a munkával,
az utóbbi hetekben
voltak nehéz napok,
keveset mosolygott rám,
és egyre többször ment éjszaka vásárolni,
és nem egyszer csak hajnalban jött haza,*

*amikor befeküdt mellém, éreztem
a vodkaszagot,
jó éjt,
ennyit mondott,
megölelt, mint egy díszpárnát,
és hortyogott,
cinikus lett,
de egy szóval sem bántott volna meg,
pedig néha azt vártam, hogy kifakadjon,
hogya fejemhez vágja,
hogya elege van,
hogya nem bírok férfi lenni,
hogya neki kell gondoznia,
hogya elhagy,
hogya a rohadt életbe is, fiatal, miért vesztegesse az idejét rám,
de nem tette,
helyette napról-napra egyre elviselhetlenebb lett,
és örültem, ha eltűnt, és csak részegen jött haza,
ha veszekedtünk,
akkor mindig én kezdeményeztem,
ő soha,
amikor láttam a szemén, hogy
talán majd most robban,
elment, és csak tántorogva jött vissza,
a vezetési stílusa pár hónapon belül változott,
a nyugodt, maximum 40-nel gurulást
felváltotta a 70-80-nal repülést a városban,
lakott területen kívül meg
amit az út engedett,
és ahol engedte a 120-at,
ott ki is nyomta a 120-at,
néha többet is,
nem érdekelt se rendőr, se semmi,
az utóbbi időben nem hordott magánál bevásárlólistát,
elmentünk az áruházakba,*

és söpörte a polcról a kosárba a dolgokat,
előfordult, hogy volt négy doboz fogkrémünk,
de kenőmájast meg elfelejtettünk venni,
üres borosüvegek sorakoztak a balkonon,
néha levitte, néha megkérte a szomszédot, hogy vigye le,
már nem volt szégyenérzete emiatt,
ritkán ivott, főleg amikor aludtam,
nappal semmit se tapasztaltam mindebből,
csak
amikor lefeküdt mellém,
éreztem a leheletén,
egy idő után a ruhái is átvették a szagot,
elkezdte hanyagolni mégjobban a zsinagógát,
elhagyogatta a szokásokat,
amiket addig rituálészerűen tartott meg,
általánosságban a külvilág azt látta, hogy
rendben vagyunk,
és a hét 80%-ban rendben is voltunk,
nevettünk,
ettünk,
mentünk,
jöttünk,
aludtunk,
felkeltünk,
rendezett engem,
vitt orvoshoz,
fogadta itthon az orvosomat,
elvitt ide-oda,
készült a kiállítására,
annyira örültem, hogy ráatalált a hangjára,
sokat fotózott engem,
hagytam,
amikor visszaneéztem a fotókat,
mintha nem magamat láttam volna,
hanem egy másik embert,

*hol egy erős veteránt,
hol egy gyenge férfit,
annyira jól kapta el a részleteket és a pillanatot,
csak úgy éreztem, mintha hidegülnénk el egymástól,
a fotósom volt,
az ápolóm volt,
a legjobb barátom volt,
az idegesítő lakótársam volt,
a takarítóm volt,
a szakácsom volt,
egy részeges volt,
a kísérőm volt,
a szociális munkásom volt,
a pszichológusom volt,
anyám társalkodónője volt,
a sofőröm volt,
a lelki szemetesládám volt,
néha az ágyasom volt,
de már nem a párom,
a páromat mintha elvesztettem volna,
én pedig hiába akartam a férje lenni,
csak a terhe voltam,
és ez az arcán is látszott már,
eltűnt belőle a fény,
egyedül vezetés közben láttam ennek a fénynek valamiféle
töredékét,
amikor nyombhatta a gázpedált,
amióta éjjelente eltűnedezik,
egyre kevesebbszer ül volán mögé,
taxit hív inkább,
az egyik taxitársaság letiltotta,
mert belehányt az autóba,
hiába akarta kifizetni a tisztítást,
egy ritka kényes sofört fogott ki,
aki miatt már nem tudja elérni őket,*

és hiába hívta az én telefonomról,
a cím hallatán
lecsapták,
és már az én telefonomról sem tudtuk hívni őket,
nemrég voltam ismét kivizsgáláson,
taxival mentünk,
ő hamarabb ment el,
a doki azt mondta, beszélni akar velem,
amúgyis ment volna,
láttam rajta, hogy le akar lépni,
amikor ketten maradtunk az orvossal,
bevallom, féltem,
hogy azt mondja,
sajnálom, egy életre nyomorék marad,
ehhez képest,
azt mondta,
protézissel el tudnék élni,
sőt,
akár vissza is mehetnék harcolni,
mintha égi jel lett volna ez a mondat,
vagy tudhatta, mi jár a fejemben,
beszélgettünk a lehetőségekről,
ajánlott rehabilitációs központokat,
azt mondta,
ha jól reagálok a kezelésekre,
fél éven belül visszamehetek,
fél év,
sok és kevés egyszerre,
de van-e miért mennem,
és érdemes-e itthagynom, amim van?

(Együtt, 2023/5)

NÉVSOROLVASÁS

Szokásos munkanap volt ez is. A roma diákjaimat elkísértem a tanodába. Útközben azt figyeltem, milyen kevesen vannak. A tanodába érve negyed órába került, míg mindenki átvette a benti cipőjét, felakasztotta a dzsekijét és leült a padba. A naplót a tanáriban felejtettem. A foglalkozásokat mindig névsorolvasással kezdem. A gyerekek már bent ültek.

– Egy perc, és jövök, addig legyetek csendben! – mondtam, de magam is tudtam, hogy lehetetlenséget kérek.

Két percig voltam távol. Pontosán ennyi idő elég ahhoz, hogy hat gyerek kikeljen magából. Ahogy beléptem, nagyjából visszarendeződött az osztály. Leültem az asztalhoz, addigra nagyjából el is csendesedtek. Kinyitottam a naplót. Ma úgy döntöttem, hogy rákérdek a hiányzókra, hátha tudnak róluk valamit. Végigmentem a névsoron. A szokásos hat név mellé került pipa.

– A hiányzókról tudtok valamit? – tettem fel a kérdést.

– Aha – mondták kórusba.

– Na, jól van, akkor kezdem. Tibi hol van? – kérdeztem.

Csend.

– Tud valaki róla valamit? – kérdeztem újra.

– Tessék, Németbe vannak, Józsika is ott van – szólalt meg egy gyerek.

– Tündi?

– A szemeten – mondta egy másik.

– Jani?

– Csehbe vannak.

– Fanniék?

– Magyarba.

– Ignácék?

– Nem fognak járni. Mennek dógozni.

– Miki?

– Németbe mentek azok is.

– És még kik?

Hangzavar, mindenki mond valamit.

– Egyszerre csak egy – mondom.

Egy pici lány volt a leghangosabb, ő nyert.

– Tessík, a Manyi, Zsuzsi, Lolita, Mari meg a tesvérei, a Bandikáék, meg a másik osztálybú a nagy Józsiék meg a Laciék mind Nímetbe vannak, a Zsani, Lola, Krisztofer meg Jenőék Csehbe.

– Nem, a Jenőék Magyarba vannak – kiabál be valaki.

Osztoztak, hogy ki van Csehországban, ki Magyarországon, ki Németországban. Közben a névsorban a nagy H betűk mellé kérdőjellel Cs, M és N betűket írtam a nevekhez.

– Na, csendesebben. Közületek valaki fog menni ki?

Egy kisfiú emeli a kezét.

– Tessík, mi megyünk majd Magyarba.

– Mikor?

– Holnap.

– Anyád miért nem szólt?

Megvonta a vállát. Kellene egy szülői értekezletet tartani, gondoltam magamban.

– Gyerekek, mondjátok meg anyunak meg apunak otthon, hogy holnap iskola előtt jöjjenek fel hozzám.

– Tanárnő – szólt valaki.

– Mondjad.

– Tessík, nem fogok járni mosmár.

– Mikortól?

– Há ma jöttem utoljára, szólni.

– És miért nem fogsz járni? – néztem fel a naplóból.

– Tessík, aput vitték katonának, kell menni anyuval a piacra árulni.

– Holnap jöjjön fel anyukád neked is.

– Há szólok neki, de nem biztos, hogy jön.

Óra közben, míg másoltak, mindegyik gyereknek ráírtam egy cetlire a szülői értekezletet. A nap végén odaadtam nekik.

– Tegyétek a zsebetekbe, majd otthon adjátok oda, jó?

– Jó – jött a válasz kórusban, és már szaladtak is ki a kapun.

– Visz-szont-látásra-a – kiáltották az útról.

Álltam a kapuban, és azon gondolkodtam, holnap vajon jönnek-e majd gyerekek, vagy az ő nevük mellé is Cs, M és N betűket írok?

(Együtt, 2023/3)

VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ

1951. március 16-án született Tiszaújlakon. Kossuth-díjas, József Attila-díjas költő, író, műfordító, szerkesztő, néprajzkutató, műfordítói tevékenysége is számottevő. A Magyar Művészeti Akadémia Irodalmi Tagozatának tagja (2005), majd tagozatvezető. Az Ungvári Állami Egyetem bölcsészkarán szerzett diplomát. 1967-től a Forrás Stúdió alapító tagja. Később bekapcsolódott az első kárpátaljai magyar polgárjogi mozgalomba. Emiatt retorziók érték, 1972-ben meg kellett szakítania tanulmányait, mert besorozták a szovjet hadsereg németországi hadseregcsoportjába sorkatonai szolgálatra. 1978-ban diplomázott. 1976-tól 1997-ig a Vári Középiskolában magyar nyelvet és irodalmat tanított, majd a beregszászi magyar főiskola tanára lett. Szakmai körökben elismert folklorista. A Magyar Írószövetségnek 2001-től választmányi, 2007-től elnökségi tagja. 2007-ben a Debreceni Egyetem Történelmi és Néprajzi Doktori Iskolájának elvégzése után megvédte doktori disszertációját, PhD tudományos fokozatot szerzett. Jelenleg a Magyar Írószövetség Kárpátaljai Írócsoportjának vezetője, az *Együtt* című folyóirat szerkesztőbizottságának elnöke. A Kovács Vilmos Irodalmi Társaság (KVIT) tiszteletbeli elnöke. Eddig 10 verseskötete, két prózakötete, egy fordításos ruszin és egy magyar balladagyűjteménye jelent meg, az utóbbi a 3. kiadásnál tart. Legutóbbi verseskötete 2023-ban *Közelít valaki* címmel jelent meg. Közel húsz kitüntetés birtokosa.

PALACKBA ZÁRT ÜZENET

*Nem lehet tudni, a szelet ki vetette.
Azt se, a földet alá ki művelte,
ki öntözte fáradt vérrel, epével,
szervezte hozzá stikában a napot,
mert amint csírázni támadott kedve,
halmot kelesztett – agydaganatot.*

*Annak is anyja lett valaki. Dajkálta,
tömte genetikus izomépitőekkel,
hogy mutatós legyen már fiatalon.
Lobbiztak érte magas körökben,
szökkent is módfelett tolla és szárnya,
mit meg is subogtatott a Majdanon.*

*Vagy nem is vetették? Egy áldatlan reggel
tán vírusként jött a fellegekkel,
s eleve az lett küldetése,
hogy szarvai V-jelét kőbe vésse,
viszonyt kezdjen veled s velem,
hogy bennünk testesüljön meg a félelem.*

*De ne azonosítsd. Neki nem lehet arca,
nincs lakcíme, rendszáma, semmilyen kudarca,
se biometrikus útlevele.
Felleg-nagy szárnyára rá van írva,
övé a szélrózsa mind a négy szirma,
hogy tűnne már a francba! Vég vele!*

*Csontmerev alak. Még vissza sem átkoz,
de szeméből negatív nap sugároz,
hogy lúdbörzöl, s nyelvedre ráhül a szó.
Még ellennél vodkával tompított aggyal,
míg nem küld sms-t a fekete angyal,*

de küld... S bizony, ezúttal nincs kibúvó.

*Mozdul a horizont, megremegnek
a donbászi tárnák, a luhanszki mennyek,
rakéta-jégvihar csap le az égből,
bekattan az elme és elsötétül,
a téren hobbant tyúk kukorékol,
a piac sűrűjében a repesz pocskékol,
s csupa vérizsam, jaj, a templomi aljzat,
hol anyjából elmenekült a magzat.*

*Hogy elül a por, s a füst eloszlik,
a fenyőn tüdőcafát piroslik.
Alatta angyalfej, szeme még nyitva.
Tej, tojás, rizs a járdára borítva,
s az utcaseprő... Nincsen már lába,
meghívták őt is a mennyei bálba,
fél karja maradt csak a csatornarácson.
Azzal sem ölelsz már, bohó barátom...*

Lábjegyzet:

*Képzeltés csupán, hogy a tűzviharban álltam,
nem lennék én már odavaló.
Egy hajléktalan szellem lett tépelődő társam,
bús sóhajaiból szövődik a szó.
Ám elég lesz. Veszem fekete kabátom,
jelentésemet palackba zárom,
csak nincs szabad tenger ez árva honba',
hogy sodorná – legalább Albionba.*

2015

(Együtt, 2022/2)

AZ UKRAJNAI VÁLTOZÁSOKRA

*A panelben hat fok. Minek a luxus?
Plafonig ér a fűtőgáz ára.
A csapot sem éri már el a lakó,
s ha megnyitná mégis – úgy csak magára.
Létezik ennél olcsóbb halál is:
a toronyház tetején ki vagyon írva,
hány másodperc kell a becsapódásig,
s hány nap, míg megérkezel a sírba.*

*Vagy felfognak ugrás közben a varjak,
s repülni tanít az ős életöszton?
Ragadd meg szíved két marokkal,
ne hagyd, hogy véged világra jöjjön.
Létezhet értelmesebb halál is.
A Majdanra tódul százezer társad,
a mesterlövész célkeresztjében
imbolyog homlokod, mozdul a vállad,*

*teli torokkal hallgatod mégis,
a felek egymást hogyan átkozzák.
Észre sem veszik: rég nem az övék,
martalócoké már ez az ország.
Mily jó, hogy hiszünk a gondviselésben,
s a veszélytudat csak meg sem ingat.
Tápláljuk tovább, vitaminozzuk,
neveljük jövőendő hohérainkat...*

*Gondokkal terhelt, emberarcú
a tél – és ráncai rettentő mélyek.
Friss hó híján a sarat csapázza
valami nyomorult, gyalogos lélek.
Kiből esett ki, nem lehet tudni.
Nincs a sóhajnak személyi száma.
Ha elvánszorog a begyűjtő helyre,
lesz-e, aki a kaput kitarja?*

2017

(Együtt, 2022/2)

MAJD BÉKE LESZ

*Majd béke lesz. A hősök majd mesélnek,
de szirénák szaggatják még az éjszakát.
Nevezd meg, Uram, a szelet ki vetette,
és jelöld meg érinthetetlen homlokát.*

2022

(Együtt, 2023/2)

PETŐFI DARDZSILINGBEN

*Kétszázezer kozák? Csak potomság,
de két évszázad súlya, légtere,
széljárása formálta az arcom –
büszkélkedjen a magyar velem.
Ha szólt a szám, az Úr által beszéltem,
nyelvem deleje tőle támadott,
kiváltképp, ha lány fölé hajolva
csaltam le az égről a szép csillagot.*

*S amikor az örök márciusnak
riadót vert plebejus szive,
nemzetemet talpra szólítottam –
állva lépjen Isten elibe.
Nekem nem sikerült elé állnom,
s most magához méltó gondja van:
nem tudja, hová rendelte testem,
gólyalelkem ezért hontalan.*

*Utóbb Észak-Indiában látták.
Mily égi szél vihette oda?
Rémllett tán, hogy nyugszik ott egy Sándor –
az írás szerint Kőrösi Csoma.
Erdélyéből ő is elbitangolt,
hogy elméjében feltámadt a nap.
Tibet zord sziklasíkjain landolt,
tudós lett ott s lámaista pap.*

*Sírkövére ereszkedik lelkem,
a tudat csupa rejtély, látomás.
– Csoma Mester, mi vár nemzetünkre,
ha ránk tör a globális áradás?
– Én, a magyar bódhiszattva mondom,
hogy Isten még nem döntötte el,
készül-e népünkkel újabb terve,
vagy ránk hullhat a végső ködlepél...*

*Háború van most a nagyvilágban
– talpig titánban millió kozák.
Keserűvé lett a szó a szánkban,
növésükben megálltak a fák.
Ideológiák csapnak össze,
vér hull mégis, becses embervér.
Dönts el most már, hova állsz, Úristen,
hadd lássuk meg, melyik mennyit ér!
'22. nagyszombat*

(Együtt, 2022/3)

AZ ÜVEGASSZONY

*Az üvegasszony megállt előttem,
és csengve-bongva köntöse lehullt.
Szemében villanógránát robbant,
fejem fölött megrengett a hold.*

*Ledér lényétől megtántorodtam,
bár képzelegtem róla eleget.
Ajka hűvös mentolára vágytam,
s nem láttam lelkén a sebeket.*

*Hogyha szólna, szétropanna szája,
ha ölelne – vérem elborítana.
De kék golyószemét kezembe adta,
az örületből vezessen haza.*

*Kit érdekel most már az az ösvény?
Nálam a látás fényes fegyvere.
Engedd meg, te kecses szoborasszony,
inkább tested pásztázzam vele.*

*Formás feje megbiccenve csendült,
főliabőrén áthatolt szemem,
s láttam, amit nem kellett volna.
Ó, mi minden történhet még velem?*

*A hasfal mögött magzatburkot látok.
A gyermek szeme nyitva résnyre.
Kis szája helyett beszél mimikája,
s már bepillantatok génjeibe.*

*Ki küldte az újabb kést szívembe?
Ki dokumentálta embriókorom?
Ki látott e magzat közelében
azon a földöntúli alkonyon?*

*Bizonyos már: ikertársam volt ő,
de kis keblébe lélek nem jutott.
Üveganyánk ha világra hozná,
helyében most én lennék halott.*

*Nézzenek oda, mi lett veled, bátyus,
eszed hajója zátonyra futott?
Megnyugtat, hogy helyettem is éltél,
s tudod már, mit csak anyánk tudott.*

*Fájdalma őt üvegszoborrá gyúrta,
ha vétke volt, érte megszenvedett.
Úgy intézd, hogy ne lásd viszont újra,
zárd le a sírt, s védd a lelkedet.*

*Vagy járj egyet az őszi alkonyatban,
találgasd, mit szülhet az idő,
míg lét-tered üvegekupoláját
ukrán vérrel veri az eső.*

Mezővári, 2022. 09. 15.

(Együtt, 2022/6)

LÁTOD-E, DRÁGA...

*Szép világunkra rossz szelek járnak,
emlékeink mossa globális eső.
Löttek a tavasznak, löttek a nyárnak,
csak balsejtelveink jönnek elő.*

*A vég urai ott nyílt színen hágnak,
vakuljon, aki nem ehhez szokott!
Szukáik mind génmanipuláltak,
és sátáni méhük programozott.*

*Mindössze egy nap járnak nagy hassal,
s fialnak, ahogy a csövön kifér.
A kölykök gyomra tömve szivaccsal,
gazdagon dől beljük a vér.*

*Elretten rajta mind Róma, mind Párizs,
mint lógnak a proteindús csecseken.
Jön a végső nevelési fázis,
és diplomát kapnak már hathetesen.*

*Mind alattomosan gyilkoló drón lesz,
Javelin és termobárikus bomba...
Látod-e, drága, esteledik ismét.
Ha szólitának, csak dőlj a karomba.*

(Együtt, 2023/1)

PETŐFI GYÖRBE KÉSZÜL

„Kárpátalján Petőfivel szólítják
harcba a magyarokat.”
(Újsághír)

*Ha hívtok, felkapom hajléktalan lelkem,
s a hajnali pírral már meg is érkezem.
Semmi vörös szőnyeg! Szabad világ várjon,
és kárpótlás gyanánt az ifjú szerelem.*

*Elvihettem volna az utolsó verset,
ha mentés közben nem jön az áramszünet.
A szabadság, szerelem ikercsillagára
erősítettem meg benne eskümet.*

*A szabadság férfi. Kevéssel mögötte
lengi lány-alakban a szerelem ragyog.
Hej, szegény bús szívem hányszor elkötötte,
majd csókolt homlokomra forró csillagot...*

*Az óra ébreszt, tehát minden rendben,
lazán elérhetem a győri járatot.
Ám sziréna-üvöltés veri fel a csendet –
dróntámadás érte az ébredő napot.*

*Tudtam én. Az ember terve így megy füstbe.
Ha nincs hajnal, az alkonyhoz se lesz közöm.
Gyalog indulok setét éjből a ködbe,
s ott ukrán toborzó tisztekbe ütközöm.*

2023. 03. 08.

(Együtt, 2023/2)

ÁRNYÉKODBAN ITT...

*Gondolat, ne bánts engemet,
nem készülök még a jobb létre.
Ágyban, párnák közt mégis jobb,
mint egy harckocsiban elégve.
De ha a tűz van előírva
a legtévesebb csatatéren,
én a nap tüzét választanám –
az süsse feketére vérem.*

*A nap meg olyan, mint az Isten.
Halálosztó szemét lezárja,
s az oktalan tervet újra írva
felmentést küld a fuldokló tájra.
Amíg a vakondok földet túrnak,
amíg a mustármag kikelhet,
én sem úzhetem el magamtól
a Teremtőtől kapott lelket.*

*Nézd ott azt a veterán tölgyet,
mily tántoríthatatlan jellem!
Törzsében vasmagot nevelt,
a láncfűrész szolgák ellen.
S mikor a berántott motorok
rátámadtak a hibátlan törzsre,
az acélfogak szikrázva hulltak
vissza az áldott anyaföldbe.*

*Így van jól, Sándor. Ha másként lenne,
árnyékodban itt én sem állnék.
Nálad jobban senki sem tudja,
hogy a halál furfangos játék.
Jön a drón, körbejár, megszagol,
majd töltődni tömegsírra száll.
Sándor, Attila, láthatjátok:
ilyen a végsőkéig züllött halál.*

2023. május

(Együtt, 2023/3)

KÉRDÉSEK AZ ESZTENDŐ VÉGÉN

Múlik az év, sűrűsödnek a gondok, súlyuk alatt az ég szinte beszakad. Főlöles az előzményekre visszalapoznunk, hisz már januárban sem lehetett felhőtlen az örömünk. Talán az érkező 22-es szám volt ránk nézve irritáló, az gerjesztett bennünk lehangoló, *deja vu* érzéseket. Holott az új esztendőről csak annyit vártunk, hogy az előzőhöz képest rosszabb ne legyen. Szerénységben nehéz lett volna ennél alább menni, de ez is sok volt, mégis rosszabb lett. Valóságos Joseph Heller-i csapdát készített számunkra a szláv Téalapó: az elkerülhetőnek hitt, mégis elkerülhetetlenné lett háború csapdáját. Minél inkább szabadulnánk tőle, annál biztosabban válunk tehetetlen, kiszolgáltatott foglyaivá.

Borzasztó érzés erre eszmélni karácsony előtt. Megróhatnak érte, de én arra sem tudnék már meggyőződéssel válaszolni, hogy mi lenne számunkra fontosabb: az ünnep hiánytalanul megélt misztériuma, vagy a csataterekre csendet, a megszaggatott lelkű emberekre nyugalmat borító béke? Régóta tudott, hogy gyarlóknak születünk, miért ne lehetnénk hát hozzá telhetetlenek? Nem lehetne ezt is és azt is? Balga kívánság, belátom. Csak ideig-óráig tartana az idill, s az ünnep múltával kezdődhetne minden előlről.

Ha belegondolunk, a betlehemi történetet is a viláгурalmi törekvések konfliktusai mozgatták. Pedig milyen szép lehetett volna! Pásztorok indultak a Megváltó imadására, utánuk mindjárt a korabeli kultúrák bölcsei jöttek, hogy fejet hajtsanak a jászolba érkezett Isten előtt. De követték, számon tartották a jeleket a hatalmasok is, s mert hittek a jövendülésben, őket egyedül az isteni terv megpuccsolása hajtotta előre. Mit érne a hatalom és a világ pénze, ha a tigris és a szelíd őz békében élhetne egymás közelében? Lánctalpakra és indítóállásokra hát, zsoldosok, méregdrága légvédelmi rendszerekre, amíg kereket nem old a Kiseded! Vesszen a lovak és lovagok sokasága, pusztuljon a környezet és a világörökség, csak a Hatalom növekedjen háborítatlanul – akár a Marson is! A teremtmény pedig védtelen és tehetetlen marad mindkét oldalon, mert hol az a pajzs, amely elhárítaná felőle a halálhordó fellegeket?

Tudjuk, Uram, a te kezéd eredendően tiszta, nem kívánjuk ma sem, hogy bemocskold érettünk. Azonban a teljes összeomlás közelében, a sértettek primitív indulatával kérdezzük – csakis a rend újraélesztése végett –, hogy egy jól időzített infarktust, egy közepes agyvérzést, esetleg egy kiadós vérbajt nem rendelné-e a Heródesek és hóhéraik megfékezésére? Bocsáss meg már a javaslattétel bátorságáért is, hiszen a te eszköztárad ennél jóval bőségebb, lehetőségeid sokkalta változatosabbak, a döntés csakis a tiéd. Ám Fiadnak most is világra kell jönni, és az imadására összegyűlt tömegeknek egyezsége. Ha nem így rendezed, megeshet, hogy mégiscsak kihordja balról kapott terhét a föld, és az emberiség történelme visszavonhatatlanul véget ér.

(Együtt, 2022/6)

SZIGETÜNK BÉKÉJE

Kárpátalja a béke szigete – mondogatta Fodó Sándor, a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség első elnöke, valamikor a '90-es évek közepén. Érezte talán maga is, hogy megállapítása kissé felszínes, ám a javában dúló délszláv háborúra figyelve jóváhagyólag bólintottunk rá, mert lelkünk mélyén óhajtottuk, hogy valóban így legyen. Az ukrán belpolitika barométere azonban mindjárt a független Ukrajna megerősítésére kiírt referendumot követően változásokat jelzett. Ugyanis a megyei tanács döntése értelmében 1991. december 1-én az ország függetlensége mellett Kárpátalja különleges gazdasági státuszáról (78%) és egy Beregszász központú magyar autonóm körzetről (81,4%) is szavazhattunk, azóta sem tapasztalt egyetértéssel. Ettől ugrott csak magasra, s rezgett idegesen az a bizonyos mutató! A fiatal ukrán demokrácia szélsőségei, de mérsékeltjei is, egyaránt felhördültek az igenek magas arányán, szemükben mi, kárpátaljai magyarok, potenciális szeparatisták lettünk. Ezek után már szóba sem jöhetett a népakarat megvalósítása, a kérdés el sem juthatott az ukrán törvényhozásig.

Nyilvánvaló lett, hogy továbbra is meg kell elégednünk a nyelvi és kulturális hagyományápolásra vonatkozó olyan-amilyen jogainkkal, ám ezekért, időről időre, manapság is határozottan ki kell állnunk. A téma, amint látjuk, a kelleténél is összetettebb, kényesebb, ennél fogva a cél – a magyar–ukrán megbékélés, népeink hosszabb távú, konfliktusmentes együttélésének elérése – jelenlegi belpolitikai helyzetünkhöz képest még odébb van. De nem volt ez mindig így, s ennek alátámasztására most gyermekkorom egyik emlékképével hozakodom elő.

Kis családi házunk konyhája az '50-es évek közepén, Tiszatúljakon. Varrónő nagyanyám Singer gépe előtt görnyed, az ágy szélén és a két hokedlin asszonyok ülnek, én pedig a tűzhely előtti sámlin lovagolva lesem a szót.

Megcsikordul a kisajtó, eltelik talán fél perc is, de az ajtón nem jelentkezik senki.

– Eridj csak, Lacika, nézd meg, ki jött! – utasít Nagymama.

Szedem máris apró lábaimat, loholok, de a kútnál már látom, hogy Vomnádcát csoszog befelé, az öreg koldus. Félreállok az útból, ő bó-

lint, s elindul a gang felé. A konyhaküszöb előtt megáll, leveszi sapkáját, s fejét meghajtva keresztet vet, majd elkezd számunkra érthetetlen mondókáját. Ebből származik a neve is, azaz hogy jobb ötlet híján mi neveztük el Vomnádcátnak, mert szláv nyelvű könyörgéséből valami hasonló hangzású nyelvi egységet véltünk hallani. Nagymama feláll, a kredenc belsejéből előveszi a konyharuhába göngyölt kenyeret, leszel egy teljes karéjt, s felém nyújtja, hogy továbbadva tanuljam, szokjam az irgalmasságot. A koldus meghajolva fogadja az alamizsnát, s közben megszemlélhetem kopasz fején a vetőkrumpli-nagyságú dudort, amelynek eredetéről az utcabeli gyerekekkel épp eleget fantáziáltunk már. Az öreg hálálkodik, kissé imbolyogva megfordul, s már csak botjának kocogását halljuk a kavicsal megszórt udvaron. Megszólal ekkor az egyik asszony:

– Margit, minek ad ennek a vén huculnak? Úgyis csak odadobálja a kutyáknak. Láttam má' nem eccer...

Nagymama szemrehányó pillantást vet rá, s csak ennyit válaszol:

– Ugyan már, Ilon, emberek vagyunk.

Szinte bizonyos vagyok benne, hogy a korosztályomhoz tartozó ukránoknak is megvannak a maguk hasonló emlékei. De elkerülhetetlenül felötlik bennem a magyar és a ruszin nép egymásrautaltságát elbeszélő eredetmonda, amint azt Bonkáló Sándor rögzítette valamikor.

Krisztus urunk, miután szépen, rendre kijelölte a földön a két nép életerét, békével bocsátotta útjára a magyart és a ruszint. Esztendő multán mégis panasszal tértek vissza hozzá.

– Kenyérnekvalóm ugyan termett bőséggel – így a magyar –, de majd megfagytam a télen, mert nem volt tüzelőm.

– Én pedig csaknem éhen haltam, Uram, mert a hegyek keservesen feltört lankái egy kis rozson kívül semmit se adtak – tette panaszba a ruszin.

– Ez így nem maradhat – mondta az Úrjézus –, végül is emberek vagytok!

S attól kezdve úsztatja a ruszin az alföldre a fát, és tengelyen szállítja haza méltó ellenértékét, a gabonát és a bort.

De mi van akkor, ha megfeledkezünk az „emberek vagyunk” mélyen humánus, útmutató intelméről? Mi van, ha egy gőzös pillanatban

különbnek tartjuk magunkat a másiknál, esetleg elsőbbségünket harogva követelünk a másik rovására területeket, befolyást és kiváltságokat? Ilyenkor történelmi helyzet van alakulóban, amelyet a példák tanulságai szerint szinte lehetetlen megúszni szégyen nélkül.

A mi XX. századi együttélésünknek is vannak szégyenfoltjai. Ott van például a Huszt alatti Vörös mező, ahol 1939 márciusában a bevonuló magyar csapatok vérbe fojtották a szicsgárdisták fegyveres ellenállását. A fellépés jogosságáról, az áldozatok számáról, a foglyul ejtett ellenállók sorsáról – konkrét adatok hiányában – azóta is zajlanak a viták. De eszünkbe jut erre mindjárt a háborút követő, aránytalanul sok áldozatot követelő szovjet megtorlás, amelyről évtizedekig csak hallgatni lehetett. Senki sincs feledve, semmi sincs feledve – hallhattuk gyakorta a szovjet időkben, amikor a nagy honvédő háború hőseire terelődött a szó. E gondolat első részét akár fel is vállalhatjuk, s nyugodtan átvihetjük saját áldozatainkra, ám a folytatással gond lehet, mivel felelősségre már senki sem vonható. A harmadik generáció is felnőtt azóta, s a számonkérés helyett a főhajtás, a méltó emlékezés legyen az ő dolguk immár. És maradjanak éberek, hogy egyik gyalázat se ismétlődhessék még egyszer. Egy stabil demokráciában egyszerű közhelyként hangzana e kívánság, de Kelet-Ukrajnában tavasz óta polgárháború dúl, s a közvetlen közelünkben is történetek már kisebb fegyveres incidensek. Félő, hogy előbb-utóbb veszélybe kerül szigetünk békéje, s nem tudható, hogy egy radikálisan megváltozott politikai helyzetben, amikor a háború gyilkolásra uszító szelleme felfüggeszti a törvényes rendet, miként viszonyulnak majd hozzánk, s milyen szándékkal vetik szemünkre a múltat kárpátukrán polgártársaink.

Egy dolgot azonban mindenképpen tisztázni kell. Szülőföldünk, bár jelenleg Ukrajna része, sajátos történelmét, etnikai összetételét, kultúráját és természeti viszonyait, de természetes határait tekintve is elkülönülni látszik Ukrajnától. Már nem Magyarország és nem Szlovákia, de nem is Kárpátontúl, hanem egyszerűen csak Kárpátalja, amelynek őshonos, több nemzetiségű lakosai következetesen és makacsul kárpátaljaiaknak mondják magukat. Eléggé sajtáságos identitás ez, de ki vonná kétségbe létezését? Ki cáfolná, hogy ez az állapot

a sok tekintetben tékozló, világrendet felforgató XX. század rajtunk végzett munkájának eredménye? Így lett nekünk közös hazánk e tenyérnyi föld, bennünket ez éltet, s majd hantjával is ez takar. Ám addig – osztoznunk kell áldásain és nyomorúságán, természeti szépségein, de épített örökségén is. Ha tetszik, ha nem, nekünk – kárpátaljai ukránoknak, magyaroknak és másoknak – életvitelben, gondolkodásban, a világ globalizáló törekvéseivel szemben is ki kell állnunk, egyre több bizalommal közeledve egymáshoz. Írnunk, énekelnünk, tudóssá lennünk azonban továbbra is a magunk nyelvén ajánlatos, s persze, fohászknunk is, hogy a Miatyánk és az Otcsenás továbbra is erősítsék egymást,

Szülföldünk pedig valóban „a béke szigete” maradjon.

(Együtt, 2015/2)

ELBESZÉLÉSEK, NOVELLÁK, TÖRTÉNETEK

ÁMORTH ANGELIKA

Nagyszőlősen született 1995-ben. A helyi középiskola elvégzése után az Ungvári Nemzeti Egyetem Magyar Filológiai Karán szerzett diplomát. Tanári pályafutását a Nagyszőlősi Perényi Zsigmond Középiskolában kezdte. Tagja a Kovács Vilmos Irodalmi Társaságnak. Kisprózákat ír. Az *Együtt* folyóirat szerzői köréhez tartozik. Jelenleg családjával Nőtincsen él.

JÓ KERESZTÉNY HÁBORÚ IDEJÉN

Augusztusi reggel volt. Ez a nap is ugyanúgy indult, ahogy a család minden eddigi vasárnapja. A bundáskenyeret elfogyasztották és a kávéscsészék is kiürültek már. A vén kutya a tegnapi vacsoráról maradt csontokat rágcsálgatta. Az utca halk volt. Csak egy autó hangja törté meg a reggeli csendet, lassan és kímérten haladt a kátyús, kavicsos úton. Kinn szeles volt az idő, kicsit szemerkélt is. A nő mosogatott, a gyerekek fész búkoztak, a férfi a reggeli híradót nézte a tévében.

„Ismét összetűzésbe keveredtek a szakadárok és az ukrán hadsereg. Huszonhárom ember meghalt, négyen súlyos állapotba kerültek, a sebesültek pontos száma még nem tisztázott, többen el is tűntek.”

Az apa kikapcsolta a tévét. Haragosan sóhajtott egy nagyot, ezzel adva hangot nemtetszésének.

– Semmi mást nem mutatnak ebben a rohadt híradóban, csak ezt a szaros háborút. Mintha más nem is történe a világban, mintha megállt volna az élet! Hogy ott döglőnének meg mihamarabb mind, ahányan vannak!

A ház csendes maradt, válaszra nem méltatva a férfi kommentárját. A gyerekek tovább fész búkoztak, a nő megtörölte vizes kezét.

– Na jó, kapjátok össze magatokat! Induljunk, mert elkésünk a templomból.

(Együtt, 2015/2)

LEVÉL

Kedves... Ne haragudj rám! Tudom, sok fájdalmat okozok most neked. Ismerlek. Most tombolsz, őrjöngsz. De kérlek, bocsáss meg! Legalább te ne utálj! Elég az nekem, hogy én utálom magam.

Nem akartam idekerülni. Tudod, mindent megtettem, hogy ne így alakuljon.

Azt hittem, fizikailag lesz nehéz. De tévedtem. Lelkileg. És nem nehéz, hanem elviselhetetlen.

Amikor az elsőt lőttem le, akkor még a félelem vezérelt, és eltompított bennem minden egyéb érzést. Este egy társam megdicsért, hogy milyen jól célzok. Hánytam, annyira utáltam magam. Aztán lassan beleszoktam. Elkezdett felemészteni az üresség. De még bennem volt a hit, hogy egyszer hazakerülök és véget ér ez a szörnyűség.

Kérlek, bocsáss meg!

Tegnap történt valami. Őrt álltam, és közben volt időm gondolkodni. Épp győzködtem magam, hogy mindent helyesen teszek, hogy nincs más választásom. Erősnek kell lennem. Úgy döntöttem, megtanulom gyűlölni az ellenséget. Talán úgy könnyebb lőni. Fejemben ordítottam, átkoztam őt, az anyját, az istenét, az egész fajtáját. Elkapott a hév, hirtelen jólesett a gyűlölködés. Olyan felszabadító volt. Ekkor észrevettem egyet a területünkön. Reflexszerűen lőttem. Büszkeség töltött el, és megrémültem ettől az érzéstől. Hisz én nem lehetek az az ember, aki büszke magára, ha embert ölt!

Kérlek, bocsáss meg!

Nem volt senki a láthatáron kettőnkön kívül. Úgy döntöttem, oda megyek hozzá. Mellé térdeltem. A zsebeibe nyúltam, bár nem tudom, mi vezérelt erre. A belső zsebben egy fényképet találtam. Egy nő volt rajta, meg egy kisfiú. Lehet, hogy csak képzeletem, de kiköpött úgy néztek ki, mint te és a fiunk. Mosolyogtak, a szemük boldogságtól sugárzott. Boldog család lehetett.

Megöltem az apát, a férjet. Érted?

Itt mindenki olyan, mint én. Apa, férj, fiú, barát. És én őket gyilkolom. Kötelességből. Hány embert kell még megölnöm, mielőtt én is ka-

pok egy golyót? Elhatároztam, hogy többet egyet sem. Én egyszerűen képtelen vagyok ezzel élni.

Kérlek, bocsáss meg!

Tudom, hogy rosszat cselekszem, hogy megkeserítetek ezzel. De ha nem teszem meg, vajon hány hozzád hasonlóknak teszem még tönkre az életét? És én mitől vagyok értékeesebb? A rossz és a kisebb rossz között kell választanom. Csak egy golyó, és többé sosem kell majd ölnöm. Ez az utolsó.

Bocsáss meg!

(Együtt, 2015/2)

IDENTITÁSZAVAR

Tizenhét óra négy perckor indul a vonatod. Csap–Záhony. Zsebedbe nyúlsz, két csomag bontatlan, egy bontott, ez a kiskapuk aranyszabálya. Még visszanezel egyszer, majd hátad mögé pöccinted az égő cigarettát. Lángra kap a híd, nosztalgiaillatú füstjét feléd fújja a februári szél. Leltároznál fejben, hogy vajon mindent sikerült-e bepakolni, de tudod, most csak egy a fontos – a magyar útlevel. A többi lényegtelen. A behívodat az asztalon hagyta, anyád fölötte sír most is. Kigördül a vonat. Lassan szünni kezd a gyomorideg. Émelyegsz az éhségtől. Tegnap óta nem ettél. Hiába készítette a kedvencedet anyád, hiába főzött csak neked egész nap, nem ment le egy falat sem a torkodon. Most viszont mindennél finomabbnak tűnik az olcsó párizsis szendvics, csak kár, hogy büdös. Beteríti az egész vagon. Ilyen szaga volt a rozoga LAZ–695-nek is az osztálykirándulásokon.

A vonaton egy szőke nő ül melletted. Lábánál leharcolt bőrönd, rajta dugig tömött hátizsák. Ölében göndör kisfű kuporog. Halkan beszélnek, de a lényegyet hallani lehet. – Apa mikor tart velünk a kirándulásra? – Apa nem jön, édes, apa megvédi az otthonunkat.

Lesütöd a szemed, és próbálsz álcázni szégyenérzettől bepírult arcod. Ez nem az én harcom, ez nem az én harcom – mantrázod magadban.

Rohamos gyorsasággal távolodnak a cirill betűs feliratok, reklámtáblák, utcanevek, falfirkák, és jelennek meg helyettük magyar megfelelőik. Eszedbe jut, milyen izgatottság töltött el ezek láttán, amikor először jártál Magyarországon. Megpróbálsz most is örülni neki. Most már itt kell otthon lenned. Anyaország, vagy mi a csuda, ugyebár.

...

Budapest-szerte elszaporodott az ukrán szó. Füledbe cseng, rád talál mindenhol. A Sparban, az M2-esen, a Deák téren. De főként a pályaudvar környékén. Örülsz neki, jó hallani, az otthon emlékét idézi. Régen a magyarnak tudtál így örülni, ha meghallottad Ungvár macskaköves utcáin. Amikor hallod, elmosolyodsz, de mosolyodba végül mindig keserűség vegyül.

A moziban magyar szinkronnal nézed a filmet. Régen ez csak egy szép álom volt, most valóság. Hazafelé a metrón mégis a Kalush Ste-

fániája szól a fülhallgatódból. Amit régen idegennek véltél, az jelenti most számodra az otthonosat.

Ki vagy te? Azt mondták, magyar vagy, csak Ukrajnában élsz. Azt is mondták, ukrán vagy, csak magyar anyanyelvű. DNS-edben békésen vegyül el orosz, ukrán, magyar, ruszin, sváb és valamilyen ágról-végről talán még szerb gén is.

Ki vagy te? Menekült vagy hazaáruló? Gyáva dezertőr? Bátor újradzúdó, aki otthon hagy mindent, hogy életét felépítse a nulláról? Nem tudod. Csak azt tudod, hogy anyád nem élne túl, ha téged is kék-sárga lobogóval letakart koporsóban hoznának haza, mint Kis Sanyit a szomszéd utcából.

(Együtt, 2022/6)

GERZSENYI GABRIELLA

1977-ben született Beregszászon. Együtt Nívódíjas (2023) író, jogász. Jogi diplomát szerzett Budapesten. Másfél évtizedig volt EU-s tisztviselő Brüsszelben. Kisprózait 2021 végétől publikálja különböző nyomtatott és online folyóiratokban. Az *Együtt* folyóirat szerzői köréhez tartozik. Első könyve 2021 októberében jelent meg a Nap Kiadónál, *Brüsszel után szabadon* címmel. *Három lábbal a földön* című második prózakötete 2023-ban szintén a Nap Kiadónál látott napvilágot. Szigetmonostoron él és alkot.

MOSZKVA SZERINT

Sokan összejöttünk tegnap a kertben. „Letapossák a frissen sarjadó füvet” – morogta András a bajusza és a szakála közt félúton. Azért csak tette a dolgát, sütötte faszénen a méretes tarjaszeleteket, grillkolbászokat, csirkemelleket. Hiába mondtam, nem kell annyi enniválót venni, mindenki úgyis hoz valamit, a végén még ránk romlik. A férjem szereti a nagy lakomákat. A füvet majd rendbe hozza. Grisák majonéz krumplisalátával és orosz hússalátával kedveskedtek a társaságnak. Grisa bácsi még mindig láncdohányos volt, csakugyan meggyújtotta egyik cigarettát a másíkról, de felhasználta a parazsat is, amin a húсок sülték – András előzékenyen húzott odébb egy kolbászt, hogy helyet adjon a vendégnek, ahogy régen is mindig felhasználta a tüzet, a tűz parazsát a Tisza-parti sátorozások idején, Nagyszőlős határában. Ánya gyűlölte a füstöt, a tüzet és a parazsat, de Grisát szerette, hát csak nevetett, ahogy régen is mindig csak nevetett, ha a férje még evés közben sem tette le a cigarettát. Ánya kiengedte hosszú, szőke haját, és puha kefével bontogatta belőle a gubancokat, kefélte simára, hagyta, hogy a szél fújja, bele a füstbe, a férje arcába, a cigaretta parazsába. Nasztyenka az anyja haját örökölte, hosszú volt és dús az övé is, csak éppen sötét, mint a Grisáé. Irigyeltem a Nasztyenka csodálatos haját, teleszedtem a két összeszorított tenyeremet homokkal, s beleszórtam a hajába, ahogy régen is, a Tisza-parton, amikor a felnőttek már a harmadik üveg vodkát bontották fel, és Grisa égő cigarettával a szájában elesett a fűben. Ánya szólongatta a sátorból, hogy jöjjön lefeküdni, de Grisa a fűből felelte: hiszen nagyon is fekszik; és Ánya csak nevetett, és hosszú szőke haját kefélgette.

Berezovszkaja hideg gombasalátát és forró borscslevest tálalt. Ahogy behajolt az asztal fölé, hogy az edényeket elhelyezze, be lehetett látni a ruhája kivágásába; rancos és nyirkos volt a bőre. A két egymáshoz préselt, irtózatos méretű melle közötti árokból kilendült egy láncon csüngő aranykereszt, és ingaként mozgott a levesestál fölött. Megilletődve néztem, ahogy régen is mindig, hogyan feszül testén a szövet, miként küzdenek a gombok, hogy összetartsák a kivágást, és milyen ütemben emelkedik-süllyed, légzéséhez igazodva, a láncon csüngő aranykereszt.

Berezovszkij felhajtott a garázs előtti kavicsos beállóra, és egy jó másfél literes üveggel a kezében indult felénk a járdán. Útközben meglóbálta az üveget, ahogy régen is mindig meglóbálta, ha valahol a városban összefutottunk, és ő nyomban odaterelt az autójához, megterítette a motorháztetőn, kicsapott néhány kis üvegpoharat, és a csomagtartóból hozta a vodkát. Ő nem a nyakában hord keresztet; autójának belsejében, a visszapillantó tükröre akasztva lóg, nagyobb, mint a feleségéé, de műanyagból van, nem aranyból.

Előkerült a baján is. Valerij bácsi először pár akkordot játszott csupán, de szép lassan belemelegedett, és felharsantak orosz és ukrán népdalok, kommunista dalok, gyermekdalok. Aztán Tánya átvette tőle, folytatta fáradhatatlanul, húzta, ahogy régen is mindig húzta, és apám dühöngött, hogy nem tudja a kéziratát befejezni, mert Tánya szüntelen húzza a bajánt a felettünk lévő lakásban, gyakorol, mert fellépése lesz a zeneiskolában a hatodikosok koncertjén. Aztán valahogyan mégiscsak elfáradt Tánya, vagy a hangszer, mert abbamaradt a muzsika, apám kijött a dolgozószobájából, amelyet addig a lárma elől menekülve magára zárt – persze hiába, mert a muzsika oda is behatolt –, és élvezte, hogy az egész lakásban csend van, s végre befejezheti a kéziratot. A baján működését most sem értem, ahogy régen sem értettem soha, mi a forrály, ami dallamot csal elő a hangszerből, hiszen nincsenek rajta még billentyűk sem, mint a tangóharmonikán, kizárólag gombok sorakoznak mindkét oldalon, követhetetlen sorrendben.

Szergej Pavlovics napellenzős sapkában, strandpapucsban slattyogott a kiskapu felől, hóna alatt piros reklámszatyrot szorongatva. A kerti padhoz érve ledobta a szatyrot, kibújta trikójából, ki a bermudadrágájából is, és sötétkék fecskében vette át a feléje nyújtott vodkás poharat. Egyhajtásra kiitta, majd beugrott a kerti tóba, és gyorsúszásban kezdte szelni a vizet. Hamar átért a túloldalra, bukófordulással indult visszafelé, szabályos tempókkal úszott, ami nem is csoda, hiszen ő volt Beregszászban az úszómester. Nyolc-tíz hossz megtétele után fűrgén kiszökkent a partra, és azt harsogta, saját magának, hogy „Szerjozsa, kifőlő!”, ahogy régen is mindig harsogta az úszómedencében tempózó gyerekeknek, karjával is mutatva az irányt a zuhanyzók, öltözők felé. Piros reklámszatyrából elővett egy erősen kifakult törül-

közöt – a moszkvai olimpia logója díszítette: hetykén mosolygó barna medvebocs, derekán ötkarikás csattal záródó öv –, tessék-lássék megszárogatta magát, felöltözött, aztán barátságos vállveregetéssel átvett Berezovszkijtől egy újabb pohárka vodkát. Az olimpiai Misa mackó láttán elmosolyodtam, ahogy régen is mindig mosolyogtam a mackóra, amelyik az utcánk legvégén álló ház kerítését díszítette.

Nagymama megcsóválta a fejét, de nem szólt rá Szergej Pavlovicsra – a családban is csak nagyapára szólt rá, ha ivott, meg néha apámra, persze egyik sem hallgatott rá soha –, helyette inkább szelíden, de határozottan kijelentette: imádkozni kellene, ha már ilyen szépen együtt vagyunk, hiszen vasárnap van, és különben is nemsokára itt a pünkösd. Hozzátette, hogy tíz perc múlva dél, úgyhogy délben épp jó lesz. Valerij bácsi az órájára nézve megállapította, hogy Moszkva szerint két óra lesz tíz perc múlva, Grisáék viszont Kijev szerint számították az időt, ahogy régen ellenben sosem tették, mert nem volt külön Kijev szerinti idő Kárpátalján.

Berezovszkij nem szólt bele, éppen újabb kör vodkát töltögetett; András a saját poharát a grillsütő melletti ablak párkányára tette, még az első adagjának a fele megvolt. Végül kiegyeztek a magyar idő szerinti számításban, a házigazdák tiszteletére, nekünk pedig, anyámmal, apámmal, nagymamával és nagyapával együtt, fenékgig ki kellett inni a poharunkat a tisztelet viszonzásának jeleként. Ki is ittam becsülettel – pedig utálok a vodkát, ahogy régen is mindig utáltam, amikor vendégségek végén beleszagolgattam és belenyalogattam az asztalon hagyott poharakba, csak a bort és a pezsgőt ittam ki örömmel –, de láttam a férjemet a saját italát kilötyyinteni a földre. Eszerint a vodkától nem félti a füvet. Desszertre háromféle süteménnyel készültem, habár Rózi néném ragaszkodott hozzá, hogy aszorti csokoládé is legyen, nemrég jutott hozzá egy dobozhoz a legfinomabból, ahogy régen is mindig ő jutott hozzá legelőbb a legfinomabb dolgokhoz. Nagymama rászólt, hogy magyarul mondja, de Rózi néném szeret aszorti csokoládét mondani; zsömle helyett is bulocskát mond, ahogy régen is mindig bulocskát mondott, sült krumpli helyett pedig zsárennij krumplit. Nagyapa éppen behozta a táskarádiót a nótaszót, ahogy régen is mindig behozta a vasárnapi ebéddekhez, és megígérte Rózi nénémnek, hogy a szív-

küldiben az Akácós utat fogja neki kérni, ha már egyszer az Akácfa utcán lakik. Szergej Pavlovics nem tudta, melyik az Akácfa utca a városban – csekély helyismerettel rendelkezett egyébként is, mert már felnőttként költözött oda oroszából, egy szép vörös hajú orvosnő kedvéért, aki azonban sajnálatos módon hamar elhagyta –, de elmagarázták neki, hogy egy ideje már ulica Kirovának hívják, és a közepén volt a tévészerelő boltja.

A tévészerelő említésére felcsillant apám szeme, szaladt be a házba a saját készülékünkért, amelyik szerinte mostanában vacakol, és a színes műsorokat is csak fekete-fehérben sugározza.

Megszólalt a telefon, anyám közölte, hogy egész biztosan Husztot kapcsolják, ő kérte még reggel a postán. A készülék gyorsan és idegesen csengett, ahogy régen is mindig gyorsan és idegesen csengett az interurbán hívásoknál. „Kapcsolom Husztot” – mondta a vonal túlsó végén a postáskisasszony. „Szervusz, Mártika!” – mondta a kagylóba anyám. „Ma már ne induljatok útnak, sok a seftelő a határon” – mondta a levegőbe nagymama. Szavait anyám megismételte a kagylóba, miközben ujjaira csavargatta a csigavonalban kunkorodó telefonzsinórt. „Mártikákéék jól vannak, és mindenkit csókoltatnak” – mondta a levegőbe anyám, de senki nem figyelt rá, mert a sült hús illata, a vodka hatása, a déli harangszó és a bajánból felröppenő hangok elterelték a társaság figyelmét. Csak azért talált az ima meghallgatásra a nagymama szájából, mert nagymama felállt a lóca ülőkéjére, Rózsi néném is mellé állt, és Rózsi nénit senki nem tudja túlharsogni, ahogy régen sem tudta soha senki túlharsogni. Berezovszkaja kiemelte hatalmas mellei közül az aranykeresztet, hogy ha már imádkozás, akkor legyen mit kézbe venni; Berezovszkij leakasztotta az autó visszapillantó tükrén csöngő keresztet, és erre az időre még a vodkásüvegtől is megvált. Szergej Pavlovics illedelmesen megemelte napellenzős sapkáját, amit úzás után azonnal visszaillesztett a fejére, akkurátusan beseperve alá valamennyi kilógó hajszálát. Apám letette kezéből a tévét, anyám letette a telefont – „Csókollak, Mártikám, legközelebb is beszélgetünk majd” –, Tánya pedig abbahagyta a bajánózást. Csak Grisa nem hagyta abba a cigarettázást, de senki nem haragudott érte, természetesen Ánya sem, csak nevetett, és hosszú haját keféltette, az imádkozás mi-

att kicsikét lassabban, átszellemült arccal tekintve az ég felé, és néhány „Bozse moj!”-t suttogva.

Ekkor futottak be Holovácskóék. Lida néni egy egész fazék pilmennel érkezett, itt főzte ki nálunk. Az ő receptje szerint soha egyetlen batyucska sem szakad ki, nem mállik szét a tészta, nem szabadul ki belőle a hús. Vászja csak vajjal ette, ahogy régen is mindig csak vajjal ette az ebédeken, amikor náluk ültünk a hosszú asztalnál, és Tibi bácsi a gyerekeknek is kristálypohárba töltötte az innivalót. Vászja apró darabokban tette a vajat több helyre is a tányérban gőzölgő forró tésztára, és gyönyörködött benne, ahogy megolvadnak a halványsárga darabkák és szétfolynak a batyukon, míg végül a tányér alján egész kis sárga vajtócsa gyűlik, és abba lehet mártogatni, forgatni a pilment. A vaj mellé én ecetet is csorgatok rá, ahogy régen is mindig csorgattam, az újrési ebédeken, amikor náluk ültünk a hosszú asztalnál, és Tibi bácsi a gyerekeknek is kristálypohárba töltötte az innivalót.

Étkezés után Vászja áthívott a gyerekszobába, ahogy régen is mindig áthívott, és én követtem készségesen, semmiféle nehézséget nem jelentett számunkra, hogy nem igazán értjük egymást, hosszú perceket töltöttünk akár teljes némaságban, akár mindketten az anyanyelvünkön beszélve, mert sem a villanyvasúthoz, sem a mototrekhez nem kellett egy szót sem váltanunk. Vászja egyébként is szokva volt a kevert nyelvhez, a családjában leginkább huculul beszéltek odahaza. Az ő motorja valamiképpen mindig gyorsabban ért körbe a pályán, de nem bántam; a villanymozdonyok közül nekem jutott az ügyesebb.

A gyerekszobában a három lányomat találtam, egy közös tik-tok videó elkészítésén fáradoztak, kettő tükör előtt gyakorolta a mozdulatoikat, a harmadik filmezte őket, utána szerepet cseréltek. Egyelőre nem voltak elégedettek az eredménnyel, de este fel akarták tenni a világhálóra, ehhez pedig elkélt András segítsége, hogy mindhármukat egyszerre filmezze. Meg akartam ezt beszélni a férjemmel, hiszen a vendégeket mégsem hagyhatjuk magukra holmi házi videózás miatt.

Andrást az étkezőben találtam, a háttérből YouTube-on szóltak a hírek. „Nagyon rossz a helyzet a fronton, az ukránok készülnek a tavaszi ellentámadásra” – mondta a férjem, mialatt egy méreates fazékból húslevest kanalizott az asztalra rakott öt tányérba.

Kinéztem a kertbe. Szomorú látványt nyújtott, ahogy a szél tépázta fű ide-oda hajladozott, a grillsütő fémfedelén kopogtak az esőcseppek, a kis tóra keresztben rádőlt egy ásó. A padon észrevettem egy piros reklámszatyrot. Valamelyik lányom felejthette ott úszóedzés után. Kiszaladtam érte, belekukkantottam. A szatyorban egy erősen kifakult törülközőt találtam – a moszkvai olimpia logója díszítette: hetykén mosolygó barna medvebocs, derekán ötkarikás csattal záródó öv. Nem volt kedvem mosolyogni.

(Forrás, 2023. november)

AZ A SZOKÁS

Amikor elmentél, nem ígértél semmit. Az a szokás pedig. Egy váll fölött hátravetett szó, egy papírfecnire sietősen rótt félmondat. Félbehagyott mondat. Egy sms vagy messenger-üzenet. Nem mondtad: majd hívsz, sem azt: tartsuk a kapcsolatot. Nem mondtad, hogy néha azért meglátogatsz.

Hirtelen mentél el. Még sercegett a szalonna zsírja a tűzben tartott nyársad végén; nekem kellett a kenyeredre lecsöpögtetni, és azon melegében, hagymakarikával megrakva befalni. Még közöttünk imbolygott a történet, amit meséltem; nem talált utat hozzád, lassacskán szétesett. Még forgott az apró műanyag orsó a magnóban; nekem kellett a szalagot a kazettában visszacsévélni. Még látszott a levegőben a begörbített, tömpe ujjad, ahogy hívogat. Még lábad szagát lélegezte ki a szürke bakancs.

Hiányoztál. Hiányzott az arcomról esténként a kezed, amivel jó éjt kívántál. Hiányzott a fejed a vászonsapkából, amit kirándulásokon viseltél, és hátrahagytál a fogason. Hiányzott a bajuszod, és alóla a széles mosolyod.

Hiányzott a mély hangod; kis pondrónak nevezted. Hiányzott a kacintásod, amellyel felém nyújtottad a söröskorsót. Ihattam belőle, de szigorúan csak a habját. Jobban csúsztak vele a besózott, szárított kishalak.

Kerestelek. Eleinte csak odahaza, ahol addig együtt éltünk. Kerestelek reggel a bordó huzatú, nyiszorgó ágyban. Nem feküdtél benne; megharagudtam rá, belerúgtam a lábába. Kerestelek a tükörben, amely előtt állva hosszú percekig fésülgetted egyre ritkuló hajad. Megharagudtam a tükörrre, leakasztottam a szögről. Kerestelek a sakktablóban és a figurákban. Hiába igyekeztél, nem tanultam meg igazán jól sakkozni. Megharagudtam a sakkra, elrejtettem a szekrény mélyére. Kerestelek a töltött káposztában, amit kéjesen daraboltál, tejfölöztél, kevergetted; mire nekiláttál, mindenki más már végzett vele. Megharagudtam a töltött káposztára, a szagát is megutáltam. Kerestelek a pecabotodban, amivel a ficánkoló potykát büszkén lóbáltad. Megharagudtam a pecabotra, beállítottam a sarokba, a kerti szerszámok mögé.

Később kerestelek idegen városokban, határállomásokon, vonaton és repülőn, vízparton és erdőben, fák törzsében és fűszálakban, sután levett sátorcölöpökben, bográcsban rotyogó halászlében, éttermek-

ben és szállodákban, színházak széksoraiban, a karácsonyi csillagszóró szikrájában, a húsvét kalácsban, a mazsolában, a születésnap tortámban, ismeretlen buszsofőrök, portások, pincérek arcában, egyre ritkuló hajakban, lelógó bajuszokban, mély hangokban, tömpe ujjakban, ismeretlen férfiak ismerős mozdulataiban.

Némán tátogtam, amikor rájöttem, hogy meg kell szoknom a hiányodat. Vártalak mégis. Vártam, megjelenysz az oltár előtt, amikor búgnak az orgonák, és fehér ruhában belépek, amikor gyermekem születik, amikor megvágom magam lecsókészítés közben, amikor azt hallgatom Máté Pétertől, hogy „Most élsz”, amikor lóbálom az üres kosarat és nem találok gombát, még pöfeteget se. Vártam, visszajössz, a közelembé költözöl, lesz nálad papucsom és pizsamám, reggel megfőzöm a kávédat, este begyűjtem a cserépkályhád, megsimogatom az ősz hajadat. Sőt, ha kopasz leszel, azt se bánom.

Nem szóltál előre, amikor nyáron meglátogattál. Mint egy kisfiú, akit csínytevésen értek, úgy álltál a kerítésnek támaszkodva, görnyedten. Harminchárom év nyomta a válladat. Mint amikor elmentél, most is olyan voltál. Nem híztál, nem fogytál. Persze, a kosztod nulla kalóriás. Nem szóltál, nem kérdeztél. A szád nem mondta, hogy hiányoztam, csak a szemed beszélt.

Két karommal átfontam a nyakadat, lágyan ringattalak. Félttem, ha menni hagylak, megint elmaradsz hosszan.

Végül hamarabb jöttél, mint gondoltam. Amint az ősz fehér köd-sálat horgolt a Duna fölé, betoppantál. Nem volt csomagod, nem volt fásasztó az utad. A határon sem tartóztattak. Azt mondtad, elférsz kis helyen, és beköltöztél a ruhásszekrényembe. Azóta a csíkos blúz és a piros kendő közt laksz.

Megeshet, hogy öltözködés közben véletlenül téged veszlek fel.

A földkupachoz elutazom néha. Az illem úgy kívánja, hogy rendben tartsam a helyedet, friss vizet és virágot tegyek a kőkancsóba, halottak napján gyertyát gyűjtsak. Ha véget ér a háború, talán magammal viszem az unokáidat is. De nem ígérek semmit. Nem mondom, hogy majd jövök.

Az a szokás pedig.

(Együtt, 2023/5)

KERTÉSZ DÁVID

1993-ban született Kárpátalján, Tiszaásványban. Tanulmányait 1999-ben kezdte a Tiszaásványi Általános Iskolában, a Csapi 2. Számú Középiskolában érettségizett 2010-ben. Ugyanebben az évben felvételt nyert a beregszászi II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola történelem szakára. Írásai megjelentek többek között az *Együtt* folyóiratban, továbbá az *Irodalmi Jelen*, az *Előretolt Helyőrség* hasábjain. A Kovács Vilmos Irodalmi Társaság egyik alapító tagja, amelynek egy ideig kommunikációs ügyvivői tisztségét is betöltötte. 2017-től az Előretolt Helyőrség Íróakadémia hallgatója volt. A szépírás mellett kulturális újságírással is foglalkozik. Egy ideig a Petőfi Irodalmi Ügynökség kiadványozási igazgatóságának munkatársa volt. 2018-ban elnyerte az *Irodalmi Jelen* folyóirat Debüt díját próza kategóriában. A *Keresztúri vámpír és más történetek* című kisprózai kötete az Előretolt Helyőrség Íróakadémia kiadásában 2020-ban jelent meg.

MÚLTKOR

Kr. e. 6762. Kastélholmok

Hazatért. Az örök az isteneket hívták, imádkoztak, énekeltek és leborultak előtte. Mire átlépett a kapun, már a város egész népe összecsdődült. Hét holddal ezelőtt indult el a hajója, hogy keresztül ússzon a sivatag homokján. Az apja megátkozta az útját.

– Elvesztem fiamat és elvesztem lányomat, a házam összedől, szolgálaim szétszaladnak. Ha visszatértek is, gyertek üres kézzel, gyertek koldusként vagy gyertek holtan. Ne lásson a szemem, ne öleljen a karom, örömtökök ne legyen, amíg az istenek itt járnak közöttünk – mondta akkor.

Az apja Nokté magja volt, aki ükunokája volt Gilgamesnek, aki Káintól származott, ezért az átka megfogant az ég alatt. Mikor hazatért, nem lepte meg, hogy az öreg király vak, béna és hülye, hiszen sikerrel járt. Megtalálta a halott várost, megölte a férget, megtalálta a holtak könyvét, és meghalt az egyetlen nő, akit valaha szeretett. Az Asszony testét nem vitte egyetlen templomba sem, egy bételfa alatt ásta el, aztán elindult, hogy megkeresse újra. Egyszer az istenek is meghalnak.

Kr. u. 475. Trebizond

A rabszolgalány bort töltött, és szőlőt tett az asztalra. Sokáig nézett utána. Szinte biztos volt benne, hogy az Asszonyt látja, de több mint hatezer év sikertelenséggel a háta mögött bizonytalan volt.

– Északi – mondta a kövér prokurátor, és egy egész fürt szőlőt gyömszölt a szájába. Állán lefolyt a nyála, és félig megrágott étel ragadt a szakállába.

– Parancsolsz, barátom?

– A lány északi. Én nem szeretem őket, nekem túl szókék – szuszogta zabálás közben. – Plinius hozta még tavaly. Kéred?

Másnap utaznia kellett. Tíz éve volt a városban, ha tovább időzik, feltűnik, hogy nem öregszik. Másnap akart Rómába indulni.

– Megtisztelsz. Elfogadom.

– Van egy férje. Az is kell?

- Megelégszem a lánnyal, Agrippa.
- Biztos? Rómában úgy hallottam, most ilyesmi a divat. Van itt két nűb gyerek is, ha gondolod. A tartozásom fejében.
- Küldd utánam a lányt Rómába, és a tartozásod semmisnek tekintem, jó Agrippa.

A dagadt prokurátor elégedetten böfögött, és a legyező szolgálkért intett. Ő megitta a bort és a táncosokat figyelte, ha nem is ezt a lányt kereste, talán a Fehér Krisztus majd hálás lesz, ha önzetlenül felszabadít egy rabszolgát. Úgy gondolta, legalább egy istennel érdemes lenne jóban lennie, bár ennek sem adott több időt, mint az eddigieknek.

Kr. u. 560. Keletgőtföld

Egy ideje tudta, hogy követik, azt is tudta, hogy kicsoda. Ha ember vagy szörnyeteg lett volna, akkor a hóban könnyen észreveszi, hozzá szokott a szeme. De Mimir nem hagy nyomot a saját erdejében. Egy öreg tölgy alatt táborozott le, tüzet rakott és húst sütött.

– Gyere elő, Mimir, és egyél velem!

A vén szatír előbújt a föld alól. Vigyorogva telepedett le a tűz mellé, és kezdte melengetni a kezét a lángok felett. Szelt neki egy szelet húst.

– Jó az étel. Finom. Merre mész?

Elmosolyodott. Mimir tudta, hogy hová tart, azt is, hogy miért, csak szerette volna, ha ő mondja el.

– Megyek megölöm Baldr Odinsont.

A szatír bólogatott.

– Igen, igen – mondta –, jön a Rök. Mészárlás lesz, nagy mészárlás. Te megölsz a wotansont. Wotant megöli más. Engem is megölnék.

– Itt az ideje.

– Igen, igen. Ideje van. Mivel ölsz meg?

– Baltával, lándzsával. Pusztakézzel. Ami akad.

– Csak a fagyöngy öli meg.

– Akkor azzal – válaszolta, és tépett a tölgyről lelógó gyimborból.

– Adok én neked fagyöngyöt, rendeset – Mimir felugrott a tűz mellől, eltűnt a bokrok között, és visszatért a föld alá.

Ő tovább evett, és a gyimborból morzsolgatta. Amikor először megküzdött Baldrrel az Asszonyért, akkor csak megsebezte. Nem lepődött

meg rajta, hogy különös fegyvert kell választania, ha végezni akar vele. Nem először ölt istent, és már nem kell sokkal végeznie, az utolsó hat-száz évben úgy hullottak, mint a legyek.

– Itt a fagyöngy, itt van ne – Mimir egy régi karddal tért vissza a tűzhöz. A pengén kopott rúnák jegyezték a fegyver nevét. Megköszön-te a szatír ajándékát, lefeküdt aludni. Nem zavarta a hideg.

Kr. u. 1666. London

Régen nem volt ilyen meleg ősz. Az emberek nagy része nem is emlé-kezett rá. Nem tűnt még olyan távolinak, amikor Kopernikusz arról akarta meggyőzni, hogy minden évvel egyre hidegebb lesz a Föld, és az 1492-es volt az elkövetkező idők legmelegebb nyara. Több jégkor-szakot megélt ahhoz, hogy ezt komolyan vegye. A legutóbbit például ő okozta.

– Herr Rosenkreutz! Megtiszteltetés, hogy eljött. A szertartásra mindent a kérésének megfelelően készítettünk elő.

Nem tetszett neki a walesi. Sunyi ember volt, aki azért lépett ki a pap-ságból, mert azt hitte, a fekete miséken majd vagyont és hatalmat szerez. Ami azt illeti, a név sem tetszett neki, amin szólította, de kezdte meg-szokni. Pár száz éve jött rá, hogy egyedül nem tudja megvalósítani a célja-it, szolgálókra van szüksége, azoknak meg szólítaniuk kell valahogy, és az igazi nevét egyik se tudná kimondani. A mostani bohóckodást sem szí-vesen csinálta, de az emberek szeretik a mágiát, a mágiához áldozat kell, és ha ezzel közelebb kerül az Asszonyhoz, akkor ez belefér. Lassan ezer éve, hogy utoljára látta. Most egy kicsit őt is átjárta a követői zümmögő kántálása: „ha nem segít a Legmagasabb, segít majd a Legmélyebb”. Tudta, hogy milyen erővel játszik, de nem érdekelt. Egy élet nem szá-mít sokat. Úgyis visszatér. Mindenki visszatér, csak ő nem mehet el.

A páholy belső termében már készen álltak a fekete misére. Tizen-három ministráns, tizenhárom bukott pap, tizenhárom fekete gyertya, és középen vörös lepellel letakarva a nő. Elvette a sarlót, és az oltárhoz lépett. Lehúzta a lányról a bársony takarót, és megdermedt.

Felismerte. Az asszony szóltanul nézett a szemébe. Nem félt, nem könyörgött. Csak nézte. Ő sem beszélt. Egy élet nem számít. Ezer sem. Százezer sem. Alkut kötött. A lány vagy London.

Azt hitte, hogy elfelejtett sírni. De akkor is zokogott, amikor a lángok már elemésztették a várost. Az Asszony átölelte. Nézték a lángokat, és hallották, ahogy a sikolyok között az istenek felkacagnak.

Kr. u. 1939. Varsó

– Táncoljon velünk, báró úr!

– Nem tudok táncolni, Sára – nevetett a lányra.

Az öreg rabbi szinte az unokája karjába lökte.

– Menjen, mein herr. Emlékszem, hogy ropta annak idején Prágában.

– Ugyan papus – kacagott a lány –, nem olyan öreg a báró úr, hogy te Prágában láthattad volna. Mikor jártál arra? Negyven éve?

– Ájvé! Ha azt mondom, ő volt, hát ő volt. Igaz, mein herr?

– Kedves Mojszej, a memóriád pont olyan jó, mint akkor. És éppen annyira szemtelen is vagy, most pedig, ha megbocsájtasz, meg kell táncoltnom az unokádat.

A rabbi nevetett, Sára úgy gondolta, a vendégük egyszerűen nem akarja megsérteni az öreget. A báró azonban neki is ismerős volt, úgy érezte már évek óta ismeri, de azt is tudta, hogy ez lehetetlen. Táncoltak. Ő nem tudta levenni a szemét a lányról. Egészen magához szorította. És közben arra gondolt, hogy hamarosan újra el kell mennie.

Aznap este, századok óta először, újra megsókolta. Hajnalban el kellett indulnia, megígérte, hogy télen visszatér.

Kr. u. 2023. –

Letette a telefont. Arra gondolt, egy élet nem számít, ez viszont nehezebb volt, mint hitte. Néha tíz év többet jelent, mint ezer. Egy évezredet ugyanis senkivel sem tölthet, egy évtizedet viszont igen. Most hátra kellett hagynia egy embert, akit már megszokott. Ahogy öregedett, ez egyre nehezebbé vált. A háborúk pedig egyre unalmasabbá.

Fáradt volt, és vénségesen vénnek érezte magát. Pedig néhány évre még szüksége volt. Úgy érezte már közel van a célja. Megnézte az üzeneteit. Az Asszony írt. Már csak egy istent kellett megvárnia.

(helyorseg.ma, 2023. április 24.)

A VÉLETLEN MŰVE

Az ablakot mindig résnyire nyitva hagyom. Ha a szomszéd lépcsőház udvarán keresztül felmegyek a padlásra, onnan ki tudok menni az házunk gangjára a harmadikon, onnan már csak egy korláton kell átmászak, hogy a párkányra érjek, és kinyissam az ablakot. Ezzel már otthon is vagyok. Hetek óta így közlekedem. Kicsit körülményes ugyan, de így el tudom kerülni a főbérlőmet meg a behajtókat. Két hónapja nem fizettem rezsit, se lakbért. Kell egy kis idő, na. Itt vagyok a nagy ugrás előtt, csak pár hét kell még.

A kiadómmal jövő hónapban lejár a szerződés. Le kell adnom a kész kéziratot, vagy fizethetem vissza a teljes járadékomat. Jelenlegi anyagi helyzetemet tekintve ez kizárt.

Pedig nem volt ez mindig így. Egy évvel ezelőtt pontos elképzeléseim voltak. Megvolt az alapötlet, a vázlat, sőt még egy pár fejezet is. Az évszázad krimije lett volna. Persze a krimi csak keret, igazából mélyszociológiai elemzés korunk társadalmáról. Vagy ilyesmi. Nem tudom, soha nem értem a végére. Fél éve egy sort sem írtam. Mást sem csináltam igazán. Reggel felkeltem, leléptem otthonról, hogy a főbérlő meg a többiek ne találjanak meg, aztán késő este hazamentem. Először úgy gondoltam, kell az ihlet. Valami, ami beindítja az agyam. Eljártam helyekre, gondolkoztam, csövesekkel ismerkedtem, gondoltam, az majd inspirál. Francot. Aztán utaztam, elugrottam ide-oda, hátha a környezetváltás jót tesz. Nem jött be. Szépen lassan kezdtem megszakítani az emberi kapcsolataimat is, gondoltam, a magány előhossa belőlem a rejtett ötleteket. Ez se működött.

Aztán beszereztem egy pisztolyt meg egy üveg piát, és elhatároztam, hogy agyonlövöm magam még a határidők lejárta előtt. Jó tanács a jövő öngyilkosainak: a kínai piacon Cseng nevű fickótól ne vegyél pisztolyt, nem fog elsülni. Diplomát is árul, arról nincsenek tapasztalataim.

Szóval most itt vagyok, az ablakon át közlekedem, nézem a mosatlant, ami két hete rothad a konyhában, és várom a csodát. Tegnap vettem két lottószelvényt, nem nyert. Normális esetben fel-alá járkálnék idegességemben, de félek, hogy a szomszédok meghallják, hogy itthon vagyok, és szólnak a tulajnak.

Kell egy kis idő. Túl gyorsan elhúzott ez az év. Pedig jól indult. Minden tiszta siker. Aztán itt ülök és nézem a stukkert, amit a kicsi sárga azzal adott el, hogy kipróbált, megbízható fegyver. Francot. Kiugorhatnék az ablakon, de akkor a szomszédok észrevesznek. Ráadásul, ha eddig nem estem le, nem valószínű, hogy így kéne meghaljak. Mély levegő. Gondolkozz. Mindig van megoldás. Vagy nincs. Csöngetnek, a francba, felkapcsoltam a lámpát, biztosan megláttak. Amilyen halkán csak tudok, a bejárati ajtóhoz kúszom, kinézek a kukucskálon. Egy csaj, nem a főbérlőm. Nagyon ismerős, de nem tudom belőni, ki lehet. A stukkert begyömöszölöm a gatyámba, és ajtót nyitok:

- Szia, ismerlek?
- Ismerhetsz. Beengedsz?

Jöjjön, aminek jönnie kell. Félreállok, a lány, mintha otthon lenne, belép a lakásba, ledobja a dzsekimet a földre a székéről és leül.

- Nem kínálsz meg semmivel?
- Nincs semmim.
- Főzhetsz egy kávé.

Kulcsra zárom az ajtót, és nekilátok a kávéfőzésnek. Elveszi a laptopom, és nézegetni kezdi a megkezdett írásaimat.

- Nem is rossz – mondja.
- Kösz. Szóval, ki is vagy?
- Nem tudod?
- Megkérdezném, ha tudnám?
- Én vagyok a Múzsza.
- Késtél.

Közben lefő a kávé, előveszek két csészét, ami némileg még tiszta, és töltök mindkettőnknek.

- Cukrot?
- Így is elég édes vagyok – mondja és belekortyol, aztán kiköpi –, el kellett volna mosnod a kávéfőzőt.

- Beleiszok a kávéba. Nincs is semmi baja.
- Én így szeretem. Szóval, te vagy a múzsza.
- Írd nagybetűvel.
- Kapingálsz a negyedik falat, ügyes. Mit akarsz?
- Ihletet adni.

- Zseniális, kezd el!
- Ez nem így megy. Kérek valamit cserébe.
- Mit?
- A lelked.
- Múzsát mondtál, nem ördögöt.
- Hogyha nem kell senkinek... Tudod, hogy van ez. A lényeg, add nekem a lelked, cserébe kapsz ihletet, pénzt, paripát, fegyvert. Mi kell még?
- Mondjuk a lelkelem.
- Úgysem használod.
- Jogos. Szóval, teszem azt, neked adom a lelkelem, híres leszek, sikeres meg minden. Aztán?
- Aztán meghalsz.
- Cuki. Honnan tudjam, hogy ez nem csak egy hülye vicc?
- Cobain, Hendrix és még egy páran tanúsíthatnák, de nem tudják, vedd ezt bizonyítéknak.
- És ha nem akarok meghalni?
- Akkor miért tartasz pisztolyt a gatyádban? Nézd, így is, úgy is ki akarod nyiffantani magad, csináld stílusosan.
- Kiteszem a pisztolyt az asztalra. Végül is, mindig van megoldás.
- Mit kell tennem?
- Most már semmit.
- Megcsókol. Van nyál a szájában, úgy érzem, kiszippant belőlem egy darabot. Aztán abba hagyja, mosolyog és az ajtó felé indul:
- Kész is, az adósom vagy.
- Becsapja az ajtót. Még egy enter.
- Most már van mit küldenem a szerkesztőmnek.

(Első publikáció)

MEGYERI EDIT TÜNDE

1972-ben Nagyszőlősen született. Író, pedagógus. Az utóbbi évtizedben jelentkezett elbeszéléseivel. A *Hitel*, *Bárka* és a *Magyar Napló* folyóiratokban jelentek meg első szépirodalmi írásai. Az *Együtt* szerzői köréhez tartozik. Családjával Rábaszentandráson él és alkot.

HALOTTUNK VAN!

A világotazók előszeretettel hiszik azt, hogy ha gyalog bejárnak egy vidéket, esznek-isznak a helyiekkel, ne adj' Isten, még meg is alszanak egy-egy falusi szállásadónál, akkor attól ők már autentikus ismerői a bolygó azon kis szegletének. Legközelebb, ha arra járnak – és miért ne járnának – nagy mellénnyel kalauzolják útítársaikat, ajánlgatják a helyi kocsmát, úgy, mint akik otthon vannak. Joggal mesélik meghitt estéken, menynyire fenségesen friss a levegő az alpesi falvakban, milyen sok elhagyott romantikus udvarház árválkodik az olasz vidéken, és hogy a magyaroknál annyi a gólya a villanyoszlopokon, mint máshol a pelikán...

Ezzel szemben a falvak lakói nagyon is jól tudják, hogy az ég megadta világon semmi, de semmi hasonlóság nincs két falu között, és aki egyikbe születik, úgy néz a másikra, mintha az legalábbis egy idegen bolygó lenne, ahová átjárás még Armstrongnak se igen van, legfeljebb Lajka kutyát lövik oda át, de azt is a beleegyezése nélkül. Ha valakit megkérdeznék, hogy mit gondol a szomszéd faluról, alighanem azt mondja, hogy jó ott minden, csak éppen ő a világ összes kincséért nem költözne oda. És ugyanígy fordítva. A felületes szemlélő számára sztereotipikusnak tűnő vidék, igazából mikrovilágokból összerakott elnagyolt mozaik. Mint ahogy a fehér is a színek összessége, csak éppen az emberi szem nem képes azt felbontani.

Minden falunak van valami furcsasága. Egyikben keresztbe viszik a létrát, másikban bicskások laknak, harmadikban Majom-szigetnek hívják a központot.

A mi falunknak ez a furcsasága abban rejlik, hogy nyakra-főre halnak az emberek. Nem tudom, hogy ez másutt is így van-e, de az biztos, hogy minálunk ez olyan gyakori esemény, hogy az okozott bonyodalmon túl lassan semmiféle emberi érzést nem vált ki, legfeljebb a közvetlen hozzátartozókból. Mifelénk nem lehet kitűnni egy halálesettel. A párezres településen olyan válogatott halálnemekkel halnak meg emberek, hogy nagyon nehéz szenzációt kelteni. Betegséggel, hajlott korról ne is próbálkozzon senki, azt olyan természetesnek veszik, mint a levegővételt. Szinte restelkedhetnek a hozzátartozók, hogy ilyen profán halállal zaklatják a falu hétköznapijait. Balesetek tömkelege jut egy

évre, mivel a falu egy főútvonal mentén fekszik. Autó, motor, traktor, vonat, de akár még kombájn is lehet az okozója. A II. világháborúban még egy repülőgép is lezuhant. És ne feledkezzünk meg a kerékpárosokról, továbbá a részeg vagy józan gyalogosokról. Öngyilkosok, vízbe fulladtak, villámcsapott emberek falva ez. Az utóbbi időben még minősített gyilkosság is történt, igaz, hogy egy odaköltözött család portáján. Ami még rosszabb, hogy idősek és fiatalok egyaránt halnak meg, a középkorúakról nem is beszélve. Olyan gyakoriak a halálesetek, hogy amikor megszólal a harang, senki nem csapja össze a kezét sóhajtozva: Teremtő Isten, mi történt már megint?! Legfeljebb kiáll a kapuba, és odakiabál valamelyik járókelőnek, hogy „te Maris, ki halt meg?” Az meg bement a választ, és megy mindenki a dolgára.

Apámmal, ha telefonon beszélök, okvetlen elsorolja az aktuális halottakat. Teljes természetességgel mindig azt mondja, hogy *eltemettük*.

– Hát, a héten eltemettük János bátyádat, tudod, amék ott lakott a hátsó utcában, meg még XY-t, de azt alighanem nem ismerted, mert hajdan idenősült, de te már nem laktál itthon. Ja, meg máma hallottam, hogy a Vasút utcában is meghalt egy asszony, de azt még nem tudom, hogy ki.

Ez az *eltemettük* olyan, mintha a falu közösen ravatalozná fel minden egyes halottját, aztán úgy temetnék el kalákában, mint akik jól végezték dolgukat. És ez nincs is messze az igazságtól.

A halálesetek alapján véve bonyodalmakkal járnak, de nálunk még inkább. Először is a falunak nincs ravatalozója. Vagyis minden halottat odahaza terítenek ki. Erre általában a legszebb szobát szokták beáldozni, lehetőleg a nagy ebédlőasztallal egyetemben. A szabály az, hogy háromszor kell harangozni, mire a halottat eltemethetik. Na, mármost ez azt jelenti, hogy minimum egy éjszakát ott kell virrasztani a szegény holttest körül, hogy aztán kikísérhessék a két temető egyikébe. Ha nagyon szerencsétlen az időzítés, és este méltóztatik elhunyni a delikvensnek, akkor már csak másnap jut neki ki a három harangozásból, vagyis harmadnapra kerül örök nyughelyére. Addig a többiek a szomszéd szobában alusznak, ahogy tudnak. De ezek a kisebb bajok.

Vannak bonyolultabb esetek, például amikor valakit kórházban ér a vég. Ilyenkor haza kell szállítani az illetőt. Normális országokban erre

léteznek szakosodott temetkezési vállalkozók, de nem nálunk! A mi falunkban valami oknál fogva a nagybátyám kapta meg ezt a megtisztelő szerepet. Hiábavaló a tiltakozása, hogy ő agrármérnök, nem sírásó, nem is polgármester, de még csak nem is a pap, ez senkit nem érdekel.

– Na, de Feri bácsi, hát annak is megtette, most csak velem akar ilyen *csusságot* véghez vinni?

Mit lehet erre válaszolni? A visszautasítás lehetetlenné válik.

Némely reggel eleve így kezdődik:

– Feri bácsi! Jöjjön ki, nagy baj van!

Ilyenkor a nagybátyám kiugrik a meleg ágyból, pantallót ránt magára, és úgy, ahogy van, még állomittas, gőzölgő testtel kidöcög a kapuba, hogy felvegye az újabb szállítási megbízást.

– Feri bácsi, meghalt az éccaka édesanyám, az Istenre kérem, hozza haza Szőlősrűl! Tudja, nem kérem ingyen.

– Jó van, na! Tudod, hogy hazahozom, habár menni kellett vóna Ungvárra, na, de mindegy. Eriggy fel a faluba, csináltasd meg a papírokat a bírónál, oszt egy óra múlva itt legyél!

– De koporsó...

– Mi van a koporsóval? Ne törődj te avval, útközben elrendezzük azt is. Nem gondolod tán, hogy egy lepedőbe hozom haza anyádat?! Na, eriggy, ha mondom, mert gondol egyet a bíró, oszt bemegy a városba, akkor meg ki írja alá a papírodat? Igyekezz!

Ez még mindig az egyszerű eset. Ha minden jól megy, a holttest délelőtt megérkezik annak rendje-módja szerint. A nagybátyám elköszön, és fél óra múlva már mást pakolnak a kisbuszba. Olykor a kérést még megfejelik ezzel-azzal.

– Feri bácsi, nem adná *kőccsön* azt a nagy asztalt, amit a legutóbb Juliskáék is elkértek?

– Halljátok, hát csak nekem van ebben a faluban ilyen asztalom? Hát hányan dógoztatok az asztalos műhelyben, nem vót eszetek öszeütni egy ilyen asztalt? Tudod, hogy odaadom, de ez a mi disznóvágó asztalunk, nem a falunak lett ravatalozónak csinálva.

De az asztal végül mégis utazik a másik utcába, vagy éppen ahová kell. Télen aztán lesuvickolják, fóliával borítják, és kiterítik rajta ezúttal a disznót. Ha nagyon szorul a hurok, mármint nem a legújabb ha-

lott nyaka körül, hanem a vendégek elhelyezésénél, akkor bizony nyaranta megesik, hogy az asztal viaszosvászon terítőt kap, és a lugas alatt megterítenek rajta. A lakomázók jó esetben semmit nem sejtene a multifunkció mibenlétéről, minket meg már nem zavar, észre sem vesszük. Reménykedünk, hogy senki nem bontja meg a mulatságot azzal, hogy bekiabál és elkéri az asztalt ravatalozási célzattal.

Vannak azonban ennél extrémebb esetek. Egyik alkalommal például meghalt falunk messzire szakadt szülöttje, akinek családja egykoron származása révén nagy tiszteletnek örvendett a környéken. Végakaratára szerint a faluba óhajtotta eltemettetni magát. Igen ám, de a faluban már egyetlen élő rokona, barátja nem maradt, sőt utódok és vagyon nélkül sikerült neki jobblétre szenderülni valahol Szibériában. Szaladt hát a futár a községházáról a nagybátyámhoz, hogy ez és ez a helyzet, a halottat haza kell hozni, de csak a vasútállomásra, mert odáig leszállítják, és valahol fel kell ravatalozni. A busz már adott, az asztal se kérdés, csak egy megfelelő helyszínt kellene gyorsan találni. A megfelelő helyszínt meg is van, ezt a polgármester úr rögtön kitalálta.

- Na, és hol lesz? Tán haza viszi magához?
- Nem magához, hanem Feri bácsiékhöz.
- Hogy micsoda? Hozzánk? Na, azt már biztosan nem!
- Nem úgy értette, hogy magukhoz a házba, hanem a gyárba.
- A gyárba?
- Oda hát!

– És mégis, ezt hogy képzelte? Ott most gyártás zajlik. Állítsuk le a gépeket, hajtsam szét a népet, ne adjak fizetést két napra, mert a falunak nincs egy ravatalozója? Végtére is mi közöm nekem ehhez? Az ember a kisujját adja és a karját is levágják. A halottat hazahozom, az asztalt is adom, még koporsót is veszek, de a gyárat nem, és kész!

– Aszonta a bíró, hogy magának kötelessége helyet szorítani, mert aki meghalt, annak a bácsinak a vót régen a háza, ahol most a maga gyárja van, és csak ott illenék kiteríteni.

– Meg a radai rossebb! Azt a házat a kommunisták elvették ennek a szerencsétlennek a családjától, elűzték őket Szibériába, én akkor még a világon se vótam, jó ember. Azér vettem meg a saját pénzemen, hogy össze ne roskadjon itt a falu közepin, gyárat tettem bele, munkát ad-

tam a népnek, és most még én temettesem el a halottat is?! Hát, meg egy jó nagy verbunkos lófaszt!

Végül délutánra kipakolták a raktárszobát, aminek volt egy szép kis külön bejáratú ajtaja az oszlopos tornácra, becipelték az asztalt, meghozták a halottat és felravatalozták. Sápadt volt és beesett arcú, mint akit megviselt ez a hosszú út a Kárpátoktól Szibériáig és vissza. Húzták a harangot úgy, ahogy illik, az éjszakai műszak még virrasztott is a test mellett, minden a legnagyobb rendben ment. A másnapi temetésre elég sokan eljöttek, látni akarták az Úrfit, koszorú is akadt meg pap is, aki eltemesse. A halott mintha összeszedte volna magát a nagy napra, arca kikerekedett, szép nyílt homloka emelkedett jellemre utalt. Jól dolgoztak a gyári munkások. A feje alá került ezer darab nejlonzacskó egyenesen a gyártósorról, a beesett arcon sokat segített, hogy granulátummal kicsit kitömtek. Végül is egész rendes kis halott lett belőle, kívánni se lehet különbet. Szülőföldje szeretettel befogadta.

A falu annyira belefásult az állandó halálozásba, hogy gyakorta azoknak is halálhírét kelti, akik még meg sem haltak. Van, akiét többször is. Az ilyen esetek nem kevésbé kellemetlenek. Én óvatos vagyok a halálhírekkel, amik otthonról érkeznek. Többször körbe járom őket, meghányom-vetem magamban, figyelem a jeleket. Az óvatosságom nem alaptalan.

Jó pár éve például mi történt? Anyámék azt a hírt kapták, hogy távolabb élő egyik kedves rokonunk váratlanul elhalálozott, másnap már temetik is. Csodálkoztak, hogy a család részéről nem jött se telefon, se üzenet, de a bánatra, kapkodásra fogták az esetet. Kisírták a szemüket, vettek egy csomagtartóra való koszorút, és sötétedéskor nekivágtak a járhatatlan útnak, hogy az esti virrasztóra odaérjenek. Nem tudom, melyiküknek volt annyi esze, de miután meglátták a csendbe burkolózott halottas házat, jobbnak látták a koszorúkat az autóban hagyni, és milyen jól tették! A ház lakói békésen vacsoráztak, megörültek a váratlan rokonlátogatásnak. Az este pompásan sikerült, kedélyesen elbeszélgettek, hosszasan adomáztak, felidéztek az elfutott régmúltat. A koszorúkat másnap soron kívül megkapták a nagyszüleink a temetőben.

Régebben úgy tartották, hogy akinek halálhírét keltik, az sokáig fog élni. Újabban ezt statisztikailag nem tudnám alátámasztani. Pél-

dául nem egyszer korholom apámat, hogy „Apu, megint hülyeségeket beszéltél, hiszen az illető él és virul, még szerencse, hogy a gyerekeinek nem nyilvánítottam részvétet, te meg már két hét alatt kétszer is azt mondtad, hogy meghalt.” Mit felel erre az én apám?

– Hát, tudod, hogy van ez mifelénk. Az Isten tudja már, hogy mikor ki hal meg. Igazad vót, tényleg nem halt meg. Csak majdnem.

S aztán fél óra múlva felhív anyám, hogy most aztán harmadjára csak meghalt...

Ennyit a hiedelmekről.

A legcifrább esetet azért még elmesélem, mert az még a környék sokat tapasztalt koporsókészítőjét is meglepte.

Történt egy verőfényes vagy lehet, hogy kevésbé verőfényes napon, hogy a falu ismert testvérpárjának egyikét baj érte. A középkorú agglégények közel sem voltak józan életűek, egyszerű hétköznapiakat alkalmi munkákkal töltötték meg. Ha sikerült őket tiszta pillanatban érni, akkor hadra foghatóak voltak metszésre, ásásra, betonozásra vagy bármely más, komolyabb gondolkodást nem igénylő tevékenységre. Más napokon csak heverésztek, iszogattak, egyik mámorból a másikba bukdácsolva. Otthonuk az igénytelenség magas fokát képviselte. Az alkohol rabságában már mindenen túladtak, ami csak mozdítható és nélkülözhető volt. Az elbeszélések szerint utolsó éveikben a padláson aludtak, mert a szobákból a padlót és a bútorokat eltüzelték, hogy a nagy alkoholizálásban meg ne fagyjanak, de dolgozni se kelljen sokkal többet a szükségesnél.

Történt aztán egyszer, hogy a két testvér közül az egyik felkerült a messzi Ungvárra. Ott lakott ugyanis egyik rokonuk, aki tőlük eltérően teljesen normális életet élt, és valamilyen oknál fogva meginvitálta egyik unokaöccsét. A történet innen elég szövevényes. Nem lehet pontosan tudni, hogy a megyeszékhelyen élő rokon vagy a meghívott testvér került-e elsőként kórházba. Mindenesetre megbetegedtek. Érdekes módon a mi vidékünkön még a modern technikai eszközök se sokat segítenek az események rekonstruálásában, mert sem telefon, sem más eszköz nem tette ebben az esetben egyértelművé a helyzetet. Ki a beteg, mennyire beteg, meggyógyult-e vagy van-e rá remény? Mindenki mást hallott és mást tudott.

Az idő csak pergett, az otthon maradt fiú nap mint nap egyedül ténfergett delírium és józanság között. Aztán, ahogy mondtam is, egy szép verőfényes vagy kevésbé verőfényes reggelen betoppant a nagybátyámhoz azzal, hogy:

– Feri bácsi, jöjjön ki, meghalt az öcsém!

– Hát hogy halt meg? Aszontad a rokonotoknál van dógozni, azért nem jön kaszálni.

– Úgy is vót! De most telefonáltak a bírónak, hogy meghalt a kórházba, menni kell érte, mert a halottasházért fizetni kell, és tudja jól, hogy nekem nincs miből. Azt se tudom, hogy honnan lesz a temetésre. Nem bánom, a falu temettesse el, mert nekem arra nem telik.

– Az Isten szentelje meg a hülye fejeteket! Mondtam, hogy ne igyatok annyit! Na, most már mindegy, ha így van, hát fogadd részvétem, Isten nyugosztalja. Eriggy, szóljál a harangozónak, hogy húzza a harangot, még időben vagyunk, akkor hónap eltemetik. Én meg betelefonálok a papnak. Egy óra múlva indulunk, legyél készen, de ne igyál addig egy kortyot se!

– Hogy innék, mikor meghalt az öcsém, Feri bácsi? Hát ilyennek ismer?!

– Ilyennek hát, azért mondom.

Tőlünk Ungvár száz kilométerre fekszik, ami egy civilizált világban nem nagy távolság. De nem így mifelénk! A faluból a célpont egy távoli Galaxisnak tűnik. Az út Odüsszeusz reménytelen bolyongására vagy Mózes negyvenévi vándorlására emlékezteti a szerencsétlen utazni kényszerülőt.

Ferenc Jóska macskakövein, árkon-bokron, dimben-dombon és a világ összes tájáról odasereglett gödörtengeren kell átkelni, hogy elérjük az Ung-parti várost. A kimerítő, hosszú zötykölődés alatt van idő mindenre, főleg afeletti merengésre, hogy az itt átvonuló nagyhatalmak az elmúlt száz évben ugyan miért nem érezték szükségét az utak karbantartásának?

De még mielőtt útra kelnek a szereplők, nagybátyám buszba pattan, és már rutinos körrel felkeresi Szőlősön a koporsóst, akitől beszerzi a legolcsóbb faládát abban a reményben, hogy ha a gyászoló család nem is, de legalább a falu majd csak kifizeti az általa megelőlegezett összeget ezért a nélkülözhetetlen szállító és hantoló eszközért.

És végül Ungvár a maga kaotikus közlekedésével, dudákkal, szeke-
rekkel és luxuskocsikkal. A kórházi osztályt meg is találták, a halott
már természetesen nem volt ott. Hullaház, nevek, dátumok, betegsé-
gek. A tetem meglesz, meglesz, csak még egy kis türelmet. Kis idő, több
óra ide-oda szaladgálás – minden eredménytelen. Talán már valaki el-
vitte. Aha, megeshet, hogy a kedves rokon. Rögtön oda kell menni, és
személyesen megtudakolni. Nagy nehezen összeáll a cím, az útvonal-
terv, szerencse, hogy nyár van, és még nem sötétedik. Megtalálják a há-
zat, megtörtén felcaflatnak az emeletre, becsengetnek a megadott la-
kás ajtaján, és reménykedve várnak. Mozgás hallatszik, na, hála Isten,
legalább már van itt valaki, nem hiába jöttünk. Nyílik az ajtó, és kilép
rajta... a halott.

– Hát te meg élsz, jóember?!

– Na, már hogyan élnék, Feri bácsi? Minek mond ilyet?

– Hogyhogy minek mondok? Egész nap a bolondját járassátok ve-
lem, ide-oda lótok-futok, még koporsót is vettem. Te meg élsz!

– Most már mindegy, jöjjenek be, legfeljebb hazamegyek magok-
kal, ha már itt vannak.

– Az Isten látott ilyet, mint ami ebben a faluban van. Na, akkor
szedjed magad, igyekezzünk, mert még el kell érni a koporsót.

Este, amikor a koporsós épp a pultra tette a visszajárót, csak annyit
mondott:

– Tudja, én sok mindent megéltem már, de hogy valaki egy kopor-
sót hozzon vissz

aváltani, na olyat még soha!

De a falu már semmin nem csodálkozik. Vasárnap, amikor a temp-
lomban eljön a hirdetések ideje, egykedvűen konstatálják a lelkész
szokványos mondatát:

– Halottunk van.

(Bárka, 2023)

NEM KELL FÉLNI

Távolról nézni mindenre: nincs ott, nem vele történik, emberekkel történik, mások tehetnek róla, nem tehet róla senki, elmúlik, soha nem múlik el.

Úgy csinálni, mintha elfelejtett volna félni. Tulajdonképpen nem is kell félni, alig fél valaki. Azt se tudják, hogy ki mint vet, úgy arat. Az aratáson se aggódnak.

És ez majdnem mindig megy neki is.

Akkor nem megy, amikor még fiatal, és tankok masíroznak a Vörös téren. Tudnak a tankok masírozni? De még mennyire. Mi lesz ebből, teremtő Isten?! Történelmi idők, egy birodalom bukása, új világrend, blablaba.

Most tudja, hogy nem igaz, az egész egy nagy nemigazság.

Kedd volt vagy szerda, a fene se bánja már azt sem, ha csütörtök, amikor az ember, akire érdemes odafigyelni, élő beszédet mondott. Csak egy nagyon kicsit rándult össze a gyomra. Gondolkodott. Számolta az éveket, próbált visszaemlékezni, hogy történt-e már ilyen. Úgy rémlett, hogy nem. Túl késő volt egy hétköznapi beszédhez.

A gyomrában a gombóc remegésbe váltott: milyen rettenetes hatással van némelyekre, ha több ezer kilométer távolságból elkezdenek nagyon is ismerős dolgokról szónokolni. Komolyan és szomorúan.

Egyedül érezte magát. Jó azoknak, akik még nem sejtenek semmit. Akik most altatják a gyerekeiket, akik szerelmeskednek, akik épp egymás fejéhez vágnak lényegtelen sértéseket; az éjszakai baglyoknak, hisz végre nekiálltak mosogatni. Eközben a monitoron a korábbi élete kísért szigorúan, rezzenéstelen arccal.

Nagyon szomorú az az arc, mesél hosszú évek sérelmeiről. Kőkemény bánat. Azt mondják, udmurt. Lehet benne valami, most, hogy alaposabban átgondolja, hamarabb is rájöhett volna.

Szóval mindennek vége, holnaptól vagy holnaputánól megváltozik az életük.

Hányan vannak abban az éjszakában, akik nem tudnak elaludni a másnaptól?

Istenem, de jó, hogy mi ezt megúsztuk – gondolta számtalanszor a birodalom széthullása után. A minimumokra rendezkedjünk be, a minimum, hogy élünk.

Most aztán itt volt a megneműzés, bekopogott az ablakon, kaján vigyorral megkérdezte, hogy kellőképpen várták-e? Zöld pólót húzott egy addig jelentéktelen férfi mellkasára, aki végül legalább olyan szomorú, de végeredményben sokkal lelkesítőbb beszédet mondott, mint az első.

Szót sem ejtett arról, milyen lesz majd állni a légiriadóban. Ungváron egy légiriadó egész hosszú tud lenni, akár egy óráig is eltart. Ha történetesen egy kápolnában éri az embert, mert éppen búcsúztatnak valakit, akkor meg végképp fülsüketítő. Rezeg a kápolna, lüktetve szirénázik, a mobilaplikácók még fokozzák a hatást: „Figyelem, légiriadó, mindenki haladéktalanul vonuljon az óvóhelyre!”

Ez sem jelent semmit, mert senki nem vonul az óvóhelyre, megűzésre játszanak, mindig megűsták, most is ezzel számolnak. Kinyomták már rég a telefonokat, csak kint recsegnek a póznára szerelt hangszórók. Az eget akarta kémlelni, de mivel senki nem nézett fel, szégyellte a gyávaságát. Mitől félsz? Nem jönnek azok ide, nem kellünk mi nekik. Mi még nekik se kellünk.

Hogy lesz tovább, mi lesz a munkájával, folyton csak erre gondolt. Akárhogy számolta, nem akart kijönni egy olyan kedvező szám, ami alapján az ő életében még egyszer valaha békésen utazgathat az otthona meg a tíz-húsz milliós megapolisz között, hogy a másik fővárost ne is említsük, ahol olyan furcsán és lágyan becézik a fogaskerekűt: funyikuljor. Moszkva, Kijev és a többi helyszín elveszett.

Az odesszai tengerpart az augusztusi hőséggel és a menetrendszerűen megérkező jéghideg áramlatokkal már csak egy távoli délibáb. Őszszesározták, mindenki köpött rá egy nagyot, most egy parton rothadó medúzára emlékeztet. Miért is halogatta, hogy felszálljon arra a nagy hajóra, és átkeljen a Boszporuszon? Miért nem vitte el a gyerekeit megnézni a sziklaoromra épült Fecskefészket?

Gyakorlata volt már abban, hogyan kell elveszteni dolgokat. Legkönnyebb, ha csak kiverjük a fejünkből. Aki a messze távolban halt meg, az meg se halt, képzelhetjük azt, hogy csak régen láttuk.

Nem lenne szabad nyolcvan napnál kevesebb idő alatt megkerülni a Földet. Hagyni kellene az elmének időt, hogy felfogja a környező világot. Nem lehet úgy normálisnak maradni, hogy a teljes középkorból, ahol nincs villany, nincs víz, nincs telefon, nincs fűtés, nincs remény, nincs igazság, nincs jövő, egyszer csak átugrunk a huszonegyedik századba, aztán már csak azon kapjuk magunkat, hogy ott ülünk a kettes villamoson, araszolunk a belvárosi bérlemény felé, fényárban úszik a város. Szombat esti csúcsgörgő van, a bécsi Staatsoperben egy híres énekeső énekli az Aidát. Sokba került neki ez a fellépés.

Miféle valóságunk tűnik most a légiriadó? Azon töpreng, hogy mennyi idő alatt hívnák rá a rendőrséget, ha elkezdene kiabálni, beledordítani az arcukba mindazt, amit látott. Pedig hát alig látott valamit. Ha meghúzná a vészféket és utánozná a légiriadó hangját? Nem fogjátok fel, balgák, hogy mi történik?

De nem csinál semmit. Nem értenék, nem éreznék, nem hinnék. Amit nem látunk, az nincs, az csak egy hír a monitoron. Azt olyanoknak hisszük, amilyeneknek csak akarjuk. Az még nincs összemocskolva valósággal, azért még lehet lelkesedni, kiszínezni, elképzelni, hősöket faragni a szereplőkből. Te leszel a jó, te pedig a rossz. A végén megjavulhatsz.

Pénzt, paripát, csúzlit, mindent, ami eszetekbe jut, postafordultával küldjétek.

Ne küldjétek semmit, csak szemfedeleket, de abból sokat.

A császárváros álmos jólétbe süpped, új zászlókat lenget az épületein. Honnan vettek ennyi új zászlót? Jól jártak a zászlóárusok. Ezzel a zászlózással mélyen át is érez mindent, kiteszi szívét és lelkét az ügyért.

Mondaná nekik, hogy dugjátok el a zászlókat, a harci kürtöket, mert azok csak sírhalmokat teremnek. De nem mond semmit. Eszébe jut, hogy nem érdekli ezeket az aratás, de még a vetés sem. A félelmet meg hírből se ismerik.

Megtanulhatta volna, hogy nem kell félni se kedden, se szerdán, se csütörtökön, miért nem bírja már ebben a kurva életben ezt megérteni?!

(Népszava, 2023)

A MENET

Nézem a lábamat, milyen aszott. Két fekete karó posztó papucsba bújtatva. A kockák összemosódnak az anyagon, barna-fekete sávok szelik át a lábfejemet. Középen egy varrásban futnak össze, nem csúszik el sehol a minta. Csak hajtják a varrógépet a cipőgyárban, görbül a hátuk, kapkodják egyik darabot a másik után. Vakon viszi a kéz a mintát, összeilleszt, hajt, varr. Ha elakad a spulni, kiáltani kell a gépésznek. Fut a gépész, foga között káromkodik, szidja az asszonyokat, akik csak a bajt csinálják. Egyenletesen hajtsad, már ezerszer elmondtam! Azért kapja be az alsó cérnát, mert rángatod. Aztán szétszedi a varrómasinát, babrál vele valamit, és már megy is minden tovább. A Schusterei fogaskerekei száz éve örölnék. Jó papucsockat gyártanak, nem jön le a talpa, nem megy szét a varrás, nem foszlik a posztó. Hordhatom életem végéig, ha meg nem unom. Ma mégis fel akartam venni a bőrcipőt, úgy illett volna. De nem merték rám adni, hogy el ne essek ezen a pár méteren. Bolondság! Mégis hagyom, hogy visszahúzzák a harisnyás csontokra a papucsot.

Meleg van, elég szép tavasz. Állok és várom a menetet. Ha már elmenni nem tudtam, legalább állva várjam. Nem nézek még feléjük, pedig tudom, hogy jönnek. Hallom, a szél hozza a hangot.

„Hadd menjek, Istenem, mindig feléd...”

Anyám az első, akire emlékszem. Fekszik az ágyon, a lába, mint egy szilke, akkorára dagadt. Nézi a formátlan, szétfeszülő zsákot, és csak hajtogatja: „Meglássátok, ez a láb elvisz engem.” Szemében a hitetlenség, hogy amit mond, az tényleg meg fog történni? Apám meg csak öszszesorítja a száját, pipázik, nem szól.

Aztán már hazafelé ballagunk leszegett fejjel, mint akiknek szégyenük van és nem bánatuk. Állok a hídon, be kell menni, de Boriska nem akar. Megmakacsolja magát, akár egy öszvér. Nógatjuk, hogy induljon, ne álljon, mint Bálám szamara. De ő markolja a kerítést és azt ordítja: „Minek menjek be, mikor már nincs bent anyám?” Nagy pofon csattan, apánk a nyakánál fogva belöki. Szegény Boriska, mi lesz itt veled ezzel a mogorva, boldogtalan emberrel? Miért vagy még csak tizenkét éves? Áldom az Istent, hogy engem már Péter eljegyzett, és hamarosan elkerülök a háztól.

„Fájdalmak útjain mi-in-di-ig feléd...”

Mire János a katonaságtól megjött, már csak a néma csend fogadta. Apámnak sokszor a szemébe nézett, de szemrehányást nem tett, nem kérdezett semmit. Egykettőre megnősült, és belevetette magát a kán-torkodásba.

Hány évet is töltött a templomban? Negyvenet, ötvenet? Összefoly-nak az évek, úsznak a fejemben, mint egy hosszú menet, amelyet most várok.

Zúg a nép, tisztán kivehető, egyre közelednek. Sok ember lehet, a dallam késve érkezik innen-onnan. Már hallani a lovak kocogását. Klac-kloc-klackloc. Mesebeli felszerszámozott fekete paripák, húzzá-tok csak a falu egyetlen hintóját!

Olyan nehéz itt állni, mégis jobb lett volna a lócán. De megtart a bot, kapaszkodom bele. Szemben a szomszédok balra tekintgetnek, az autók lassítanak. Valahol vonít egy kutya, alighanem a Joláné. Elfelej-tette bezárni, most meg megvész a lovaktól meg az énekléstől. Hadd csukjam le még a szemem, hadd pihenjek még pár percet.

„Ó, sok keresztje van, de ez az én utam...”

Milyen fényesek ezek a viaszos virágok, sosem volt időm még meg-figyelni. Ide támasztották, hogy majd, ha megállnak előttem, szemé-lyesen adjam át. Ugyan már! Mozdulni se bírok, nemhogy lépni. Vi-aszszagú fekete-fehér rózsák körbe, alattuk zöld levél. Ki hinné, hogy papírból van mind? Belemártják a színes, olvadó viaszba, lecsepegtetik, aztán dróttal megkötik a szirmokat. A formájuk olyan szimmetrikus, mint amelyenket gyerekkorunkban rajzoltunk. Szép szalag is lett írva, habár nem látom jól a betűket.

Ott lógtak ezek a viaszkosarak végig a tornácon, amikor Jóskámat vitték, onnan aggatták le őket. Nem is emlékszem másra. Nehéz, ko-misz gyermekem volt, de gyermekem volt. Sokat szenvedtünk mel-lette, mégse nekem kellene most itt állnom. Hányszor átkozódott, veszekedett velünk: „A gaz verje fel édesanyámék udvarát!” Most az-tán felverte.

„Mert hozzád visz, Uram, mi-indig feléd...”

A kendő előre csúszott a fejemen, nem tudom megigazítani, nem engedhetem el a botot. Ki kell egyenesednem, utolsó erőből felnézni.

Már csak két ház, és ide érnek. A tiszteletes jön elől, érzem, hogy engem néz. Ki ül a bakon? Hiába hunyorgok, nem ismerem fel.

Három kilométer gyalog a falun végig. Nekem a végtelen.

Pedig valaha még Husztig is elbicikliztem. Micsoda szép kék szeme volt Miskának! Még az enyémnél is szebb! Világított a szép arcában. Úgy is nevezték, a Szép Miska. Haslövést kapott, megoperálták, ott feküdt a huszti hadikórházban. Az egyetlen testvérem, amelyik rám hasonlított. A másik három mind üszkös fekete szemű, éles, haragos tekintetű, mint apánk. Csak Miska volt szelíd.

Boriska sírt, nem bírta az utat, feltörte a nyereg, Szőlősről visszafordult. Nem is találkozott Miskával.

Estére, mire hazaértünk, már kiterítették.

Nem tudhattuk, hogy a belei nem bírják azt a sok vizet. De hát olyan szépen kérte.

„Ha este száll reám, S csöndes helyen...”

Selypít a pap, kihallom a kórusból. Most szembe néz velem, és int a kocsisnak. Ide értek, megálltak. Kong a harang messziről.

Hogy bosszant ez a fejkendő, belelóg a szemembe. Nem látom jól a feliratot. Szép a csipke, körbefut, jót választottak, nem hivalkodó, de nem is ócska. A lovak fújtatnak, az emberek bámulnak. Nézik az arcomat, fürkésznek. Mit akarhatnak leolvasni? Végre valaki mellém lép, megigazítja a kendőt. Arany betűkkel a János neve. Hát megtettétek, hogy utolsónak hagyatok itt, kutya kölykei! Engemet, a legidősebbet.

Nyújtom a viaszrózsa ajándékomat, amit a lábamnak támasztottak. Nesztek, vigyétek, hadd égesse a nap, verje az eső, nem árt ezeknek semmi.

„Álomra hajtánám, Fáradt fejem...”

Amikor beugranak a gyerekek nagy ritkán, folyton azt kérdezzétek: „Hogy tetszik lenni, mama?” Mit lehet erre mondani? Mondom az igazat: remélem a télire már nem kell tüzelőt venni. Akkor aztán körbe ölelnek, jaj, ne tessék ilyeneket beszélni, örülni kell az életnek!

Örülök, de az örökéletnek, nem ennek a görbe hátú keservesnek.

Még mindig állnak. Olyan tehetetlen ez a pap, most se tudja, mit csináljon. Nézeget hol rám, hol az egyházfikra. Nem szokott ilyen előfordulni, hogy megáll a menet, de ez most különös eset. Tétovázik, a

nép meg kikandikál a sorból, kérdezik a szemükkel, ugyan meddig állunk még?

Megkönyörülök magunkon. Felemelem a kezem, intek nekik. Menjete, induljatok, haladjatok utatokon. Vigyétek csak az utolsót is, engem meg hagyjatok itt mementónak.

Végre meglődül a kocsi, reng a rojt a szemfedőn. Egymásba karolva, összefogódzkodva megy a családom. Mennek a rokonok, falubeliek. Énekelnek a presbiterek, konfirmandusok. Nem bírom tartani a fejem, lehajtom és nézem a lábakat, ahogy egymás után elvonulnak előttem. Kövérré dagadt asszonylábak, vékony bokák selyemharisnyákban, térdzoknik soroznak az utcán. Milyen sok férfi, élére vasalt nadrágban. Kár, hogy a térdkalácsokról nem ismerem fel a falut. Halkul az ének, hátul a csellengők, részegesek botorkálnak, akik minden temetésen remélik a potya pohár bort.

A látóterembe besétál a megbízott fiatalasszony, feszül a mellén a fekete blúz. Menjünk, Mariska néni! Csuda, hogy eddig bírta és nem esett össze! Szívós asszony maga, mindannyiunkat túlél!

Nem is hallgatok rá, erővel a menet után nézek, a kanyarból visszhangzik az ének:

„Nem lesz hol nyughatom, kő lesz a vánkosom. De álomszárnyakon szá-állok feléd...”

Isten véled, János! Felírták már a fejfádra az öt betűt: A Boldog Fel-támadás Reményében, Ámen!

(Magyar Napló, 2023)

NAGY ZOLTÁN MIHÁLY

1949. április 8-án született Nagybaktán. József Attila- és Márai Sándor-díjas költő, író, szerkesztő. 1953-ban Csonkapapiba költöztek, itt járt általános iskolába, majd Mezőkaszonyban érettségizett. Írni tizenévesen kezdett, első verse 1963-ban jelent meg a *Vörös Zászló* című beregszászi járási újságban. 1979-ben első lett egy novellapályázaton, azóta az írás életcéljává vált. 1982-ben újra novellapályázatot nyert. Elbeszélései és versei egyaránt napvilágot láttak a kárpátaljai és az anyaországi lapokban. 1989-től a *Hatodik Síp* című folyóirat olvasószerkesztője. 1992 januárjától a *Kárpátalja* című közéleti és kulturális lap munkatársa, 1993-tól szerkesztője, a Galéria Kiadó, illetve a *Pánsíp* munkatársa. 2002 és 2009 közt az újraalapított *Együtt* című irodalmi, művészeti, kulturális folyóirat főszerkesztője, 2004-től az ungvári Intermix Kiadó szerkesztője. Tagja volt a József Attila Stúdióknak, a József Attila Alkotóközösségnek azok megszűnéséig. A Magyar Írószövetség és a Magyar Művészeti Akadémia tagja. Eddig 3 verseskötete, 12 prózakötete jelent meg. Legutóbb 2019-ben Kárpátalján kiadott műve: *A Sátán fattya*. Ötödik kiadás.

Csonkapapiban él és alkot.

Elismerések, díjak:

1989-ben a Bethlen és a Soros Alapítvány támogatta írói munkásságát; a KMKSZ Kovács Vilmos Irodalmi Díja (1991);
Év Könyve Díj (2000, *A Sátán fattya* c. kisregényért);
a Magyar Írószövetség elnökének elismerő oklevele (2001);
József Attila-díj (2005);
a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága – Anyanyelvi Konferencia elismerő oklevelei (2001, 2005);
az UMDSZ Kovács Vilmos Irodalmi- és Művelődési Díja (2004);
Teleki Pál Érdemérem (2006);
a Magyar Kultúra Lovagja cím (2007);
Márai Sándor-díj (2021);
Magyarország Babérkoszorúja díj (2022).

MAGYAR DURÁK

Hát megint
harmadmagaddal
a járdaszélen, felhevült bazaltkövön,
ünnepi surcod makulátlan kékje
a templomi igehallgatás után
megszokott mozdulattal az ülep alá,
ülsz, ücsörögsz
fehér gyolcsingben, fekete kisujjasban, kalapban, ahogy
a megszentelt hetedik napon
dukál,
kivált a mai
búcsúvasárnapon,
ümm,
Andrásnál a pakli, osztana, de
Ignác késik, mindig
késik,
nyugodt egy természet, bosszantóan az, borul vagy derül, az ilyenek
mindegy,
gömbölyödik a pirosposzsgás nyugalomban törvény szerint, ma is
megvárhatja magát,
jön már, befordul a főutcára, közeledik,
Károly az öklét rázza feléje mímelt haraggal,
András keveri a lapokat, megvillan, kivirít a piros hetes,
kezdődik hát
így, együtt
a sokadik parti,
első az utolsók közül,
hét napok múlva már
odaát, túl a Dunán
süt rád a nap, ümm,
megjött a papír, szedhetitek a sátorfát, le is út, fel is az,
esztendeig várták a fiatalok vágyakozva, most aztán
nagy az öröm, a haddelhadd,

készülődnek lótfut a vő, öli a pénzt anyagba, gépekbe, amit odaát majd kemény forintokért elad,
érti a seftet, szaporán fiadzik kezében a pénz, nemhiába pusmog a falu szája, jól járt vele a lányod,
Rózsika, Rózsika,
nagy kedvvel futna, menekülne ő is évek óta odatúlra,
megáll az ész,
hát becülik a klinikán, a kórházban, dugdossák a zsebébe hálásan a lilameg a pirosashúakat, este csak kifordítja a ridiküljéből, hogy a vő a padlásig magasodjék örömeiben, röstellnék inkább, de nem,
az egy jó Istennek se, ümm,
csupa rossz lap, nincs szerencséd,
Károly elégedetten bazsalyog, neki jól osztott András, lehív, tők alsó,
a csillagát, ennyire jól áll, ez igen,
Ignácra várni kell, rendezgeti a lapokat, nem kapkodja el az ütést, nincs mese, ha tökkel üt, fel kell vened, kell,
muzáj
költözni is,
hászen ők dirigálnak, a fiatalok,
és nem vethetsz a szemükre semmit, jól bánnak veled,
takaros különszobád van a nagy házban,
igaz, hátul,
de külön tévé,
igaz, nem színes,
de az is ugyanazt mutatja,
igaz, pipázni odabent
nem szabad,

ételt kapsz rendesen, beviszi Rózsika a virágos kistálban,
igaz, egymagadban eszel, sose kívánt kényelembe számúzve,
a nyugdíj nem sok,
de a felét
nálad hagyják zsebpénz gyanánt,
cserébe csak az a dolgod,
meghúzni magadat, tenni amit mondanak, most éppen
költözni velük engedelmesen, el innen
örökre,
a biztos kicsi jót
bizonytalan, lelketlen jobbért
elhajítva,
ha netán meg,
megver az Isten,
kimegy a dolog valóban
hegyesre, vajon
vissza lehet-e csinálni az egészet,
erre nem gondol a vő,
Rózsika se,
csak te, a vén bolond,
hászen te is
jókor,
rég aláírtál minden papírt, megmásítani azokat
nem lehet, ümm,
Ignác nem üt, felmarkolja az alsót, majd ideküldi később egy rakás szar
lappal, hívd le azt a nyolcast, szabadulj meg tőle, még akkor is, ha
Andrásnak csemege az ilyen, rádobja a kilencest, fedi a makk hetessel,
csupa számos lap, Károlynak nem gond, üti azonnal, csattanósan,
kurjantással,
a fene egye meg Izrát,
bevett szokása ez, a régi orosz jegyzőt szidni, valahányszor eszébe jut,
Izra, vagyis
Izidor,
orosz zsidó lehetett,
hájjal megkent, tökéletlen fickó, orránál fogva vezette a falu népét, de sok

istentelen dolgot művelt,
láger, Donbász, békekölcsön, kuláklista, vagyonelkobzás, kolhoz, sok egyéb,
te mégis
békén hagyod,
miért ne, hászen
rossz volt, de
régen volt,
és kibírtad, megvagy, ő meg már
a földben,
erre mondaná a kisunokád, hogy
oké, papó,
pedig nem az, mert
el kell menni,
itt kell hagyni
az udvart,
a kertet,
a falut,
Erzsi sírját a temetőben,
Erzsi,
Istenem,
Erzsi ha élne, akkor
maradhatnátok ketten,
meglennétek a nyugdíjból, a kertből, főzne-mosna rád,
de így, egyedül
mire mennél, mire,
férfiember egymagában, rágondolni is rossz,
hászen
rágódhatsz már
ezen,
eladva a ház, a jószág, előkészítve a bútor javarésze akkurátusan
a bevasonírozáshoz, ümm,
Ignác a leggyengébb tromffal üt, alsóval fedi,
nesze neked, benne a sok semmi lap, vedd fel, mire vársz,
Károly dancs pofával vigyorog, már nyelve hegyén a verdikt, hogy azt
mondja, te vagy

a durák,
Ignác együgyűen sunyít, András tromfot hív le,
így könnyű, csupa jó lapból játszani,
de mi értelme, ha nincs
izgalom, esély a fordulatra, kikecmeregni a slamasztikából, finésszel
megfingatni az elbizakodott másikat, az a valami, nemegyszer megtetted,
most azonban semmi remény, akár fel is adhatnád, no de máris, hát még
minden szín játszik, még minden lehet, küzdj,
persze, amúgy
de nagy bolondság, Istenem,
gyerekmód ücsörögni a járdaszélen, csapkodni a koszos lapokat,
gondolnál bele inkább
a dolgok ága-bogába, ümm,
hát igen,
itt születnél,
a dolgok rendje szerint
itt kellene
meghalnod is,
elpihenni, megnyugodni Erzsi mellett,
és te
nem,
te
holtában leszel hűtlen hozzá,
hát meg,
megver az Isten, majd meglátod,
ümm,
kanyarodna ide
vissza
a Tisza, a Duna,
hozná vissza
a te országod,
hászen azt
várhatod,
a legkisebb gond is nagyobb
odaát,

mint rossz csősz, csak azt vigyázzák
úgy-ahogy,
ami megmaradt,
ümm,
a teljes pakli a kezében, beteljesedett az erősebbek akarata, csapkodják
a térdüket, a szemedbe röhögnek,
nem ágálhatsz a megmásíthatatlan ellen,
kiosztva a szerep, kevered és elosztod, ez a jussod, te
bolond,
vesztes,
bús
magyar durák,
a fene egye meg Izrát.

(Együtt, 2015/6)

SHREK TÍMEA

Beregszászon született 1989. augusztus 13-án. Együtt Nívódíjas író, költő, pedagógus, irodalomszervező. Az Előretolt Helyőrség Íróakadémia tagja volt. A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola magyar nyelv és irodalom szakán szerzett diplomát 2013-ban. 2009-től a Beregszászi 7. Számú Általános Iskola (ma: Opre Roma Gimnázium) szervezőpedagógusa és magyartanára, ahol kisebbségi (roma) gyermekek oktatásával foglalkozik. A beregszászi székhelyű Kovács Vilmos Irodalmi Társaság alapító tagja, szervezőtitkára. 2014-től rendszeresen publikál novellát, verset a kárpátaljai *Együtt* irodalmi és művészeti folyóiratban, valamint magyarországi kiadványokban. 2016-ban az Ukrajnai Kulturális Minisztérium által meghirdetett *Kárpátaljai dialógusok* című rövidpróza-pályázat első helyezettje. Az ungvári Antonenko Miklós több novelláját ültette át ukrán nyelvre, Ferdinandy György író, költő szintén fordított műveiből, portugálra. 2016-ban Beregszász városának polgármesteri hivatala Drávai Gizella Közoktatási Díjjal tüntette ki, valamint szintén ebben az évben nyerte el a Nemzeti Kulturális Alap által meghirdetett Gion Nándor-ösztöndíjat. 2018-ban Együtt Nívódíjat kapott. Első novelláskötete *Halott föld ez* címmel jelent meg 2019-ben. Mesegyűjteménye *Ördögszeg* címmel 2024-ben látott napvilágot.

BEHÍVÓ

Mindig is rettegtünk attól, hogy a családunk valamelyik férfitagja megkapja a behívóját. Békeidőben nem is volt ez olyan nagy baj, hiszen meg tudtuk találni a kiskapukat, ismerősöket, s még a hatóságok is szemet hunytak afelett, ha valaki nem jelent meg az előírt helyen és időpontban. Legfeljebb a minimális összegű bírságot kellett utólag befizetnie.

Idén február huszonnegyedikén és az azt követő napon embertelen hosszúságú volt a sor a határátkelőkön. Aki érkezett, családotól hagyta el az országot. Az elsők persze főleg a dúsgazdagok voltak, akik luxusa-utóikkal néhány óra alatt megérkeztek Kárpátaljára Ukrajna keletebbre fekvő megyéiből. A mai napig nem értem, hogyan csinálták. Ők valószínűleg sokkal hamarabb tudtak róla, hogy valami nagy baj készül.

Aki az alatt a két nap alatt nem érkezett legálisan elhagyni az országot, a határ közelében maradt, vagy minden vagyonát a szökésbe fektette.

A kárpátaljai magyarok közül a legtöbben januárban indultak útnak, hiszen véget értek az ünnepek, a csehországi, magyarországi gyárak újranyitottak, és várták a vendégmunkásokat. Öcsém és a felesége is akkor indultak el. Nem akartak menni. Rossz érzésük volt, félték a sofőrtől, keresték az indokokat, hogy lemondják az utat, végül megegyeztek, hogy most utoljára mennek külföldre dolgozni, hiszen friss házassokként nagyjából minden felújítási munkálatot elvégeztek a házban, csak a kerítés és a kapu cseréje maradt. Kiszámolták, hogy ha május végéig dolgoznak, még egy kevés tőkájuk is marad, amit majd itthon fektetnek be valamilyen vállalkozásba, hogy ne kelljen többé hónapokra itt hagyni a családot.

Hétvégente videóhívásban látjuk egymást, örülünk, hogy mindenki jól van, megbeszéljük a legszükségesebb dolgokat, de többnyire spórolunk a szavakkal, mert a távollét mindenkinek fáj. Ők hazavágnak, mi pedig arra, hogy mellettünk legyenek.

„Már megvan a kerítés ára” – mondta a múltkor öcsém. „Örül neki” – válaszoltam foghegyről, mert tudtam, hogy ez azt jelenti, akár haza is jöhetnének. De most inkább ne tegyék. Ha más sokat fizetett azért, hogy odakinn legyen, ők csak maradjanak még, amíg nem lesz stabil a helyzet.

Az összes ismerősömnek van valakije a határ túloldalán, aki ebben a helyzetben nem mer hazajönni. Más megoldás nincs, a nők gyerekekkel kelnek útra, ha látni akarják a férjet, az apát, a testvért.

A városban katonák osztogatják a behívókat. Állnak a posta udvarában, a piac bejáratánál, a benzinkutakon. Az internetes fórumokon sokat lehet olvasni arról, hogy a hazatérő férfiaknak már a határon a kezükbe nyomják a kis cetlit, amivel másnap meg kell jelenniük a hadkiegészítő parancsnokságon. Hogy ebből mi igaz, nem tudom.

A minisztérium felhívására nemcsak a légiriadós alkalmazást töltöttem le, hanem a Gyija állami szolgáltatásokat nyújtó appot is. Egészen jó dolog, elektronikus formában elérhető benne a személyi igazolványom, jogosítványom, és több hasznos funkciót is tartalmaz, mint például, hogy online is kérvényezhetek különböző igazolásokat. A mi nap megjelent benne egy kérdőív, arra kértek, töltssem ki. Azzal kezdődött, hogy tudok-e fegyverrel lőni. Elgondolkoztam rajta – így, hogy mindent tudnak rólam –, ha bevallom, hogy igen, hány napon belül kapnék én is behívót?

(Együtt, 2023/1)

LÉGIRIADÓ

Nézem a gyermeket, békésen alszik. Be kellene takarnom, nehogy megfázzon. Megszólal a riadó alkalmazása a telefonon. Összeszorul a gyomrom, kapkodni kezdek, majd gyorsan a párna alá dugom, nehogy felébressze.

Már három hónap telt el a háború kitörése óta. Mostanság egyre gyakrabban szólal meg a sziréna, már az udvaron is hallani, felszereltek egyet a közeli tűzoltóság épületére is. Ha az ember egyszer meghallja ezt a fülsiketítő hangot, sosem tudja már kitörölni a fejéből. Minden egyes alkalommal, amikor megszólal, csak imádkozom csendben. Kimegyek a ház elé, a sziréna szól, látom az égbolt alján a magyar légtérben köröző Gripeneket. Fel-le járnak, hosszú fehér kondenzcsíkot hagynak a kékségben, majd lassan eltűnnek. Nem érzem magam biztonságban, de azt hiszem, máshol sem lenne jobb.

Feltámad a szél, a városközpontból is felénk sodorja a sziréna hangját. Egyszerre kétféle tónust lehet megkülönböztetni, hangosabb, mint máskor. Megkondulnak a templomok harangjai. Nagyot nyelek, mintha csak a torkomon akadt volna valami, szeretném felköhögni, kiköpni, hogy megszabaduljak tőle, de a gyomorideget nem lehet felöklendezni. Néhány hete a tiszteletes azt mondta, hogy addig vagyunk biztonságban, amíg a templomok harangjai hallgatnak.

Visszamegyek a szobába, ránézek a gyerekre, alszik tovább, nem zavarja a riadó, nem sejtí, hogy most is az van. Pedig felismeri már az alkalmazás hangját, utánozza, búg, a telefonra mutat, ha a szabadban vagyunk, figyelmesen hallgat, majd felemelt kézzel megszólal: „vúúúú”. S anya olyankor mosolyog, igen, kicsim, ügyes vagy, felismerted a hangját, szépen utánozod, de azért menjünk be inkább a házba. Olyan jó, hogy még kicsi.

Emlékszem az érzésre, amikor először szólalt meg az alkalmazás. Éjszaka volt, mindenki aludt, semmit nem érzékeltünk itthon a háborúból. Hirtelen azt sem tudtam, mit tegyek. Keltsem fel a gyereket, és rohanjak vele a fürdőszobába, vagy gyújtsam rögtön az autó motorját, és hajtsunk a legközelebbi pincéhez, amit éppen óvóhelynek neveztek ki? Csak álltam a szoba közepén hálóingben, köntösben, s kezemben

egy vastag pokróccal néztem a gyereket. Egyenletesen szuszogva aludt. Hagytam. Az ágy lábánál ültem, amíg nem ért véget a riasztás, készen álltam, hogy felkapjam őt és rohanjunk. Napokig minden éjjel megismétlődött ez a jelenet.

„Uvánhá, vidbij povitrjánoji trévohé” – ismétli ukránul egy női hang, s én is megnyugszom kissé, ez most nem tartott sokáig. Vége van, Kárpátalját valószínűleg nem érte támadás.

Recseg az ágy, nagyot nyújtózik a gyerek, kidugja egyik lábát a kiségy rácsai között, kalimpál vele, sóhajt, majd hasra fordul, néhány percig alszik még, de már csak felületesen, végül feláll, és széles mosollyal megszólal: „Ana!”. Most múlik el minden gyomoridegem, átölelem, kiveszem az ágyból.

Uzsonna után megkérdezem tőle:

– Megyünk az udvarra?

A fejét rázza. Megismétlem önmagam.

– Kimegyünk az udvarra?

Most már válaszol:

– Nem. Nem. Vúúú – mutat az ablakra, s tovább mantrázza a nem szót.

Felsikít a telefonom. Újabb riadó. Hát mégiscsak érti, hogy mi történik.

(Együtt, 2023/1)

BENZIN SÓÉRT

Vannak ügyek, amiket, mióta kitört a háború, itthonról lehetetlen elintézni. Ilyen a levelezés is külföldre. Március elején sok problémánk adódott abból, hogy a postahivatal ebben a helyzetben nem vállalja a levelek, csomagok kézbesítését. Az elmúlt hetekben összegyűlt néhány irat, amit Magyarországra kellett postáznom, s ha már biztosítást kötöttem az autóra, és az országhatár sincs messze, elindultam Vásárosnaményba.

Az ukrán határ elé gördülve elégedetten konstatáltam, hogy csupán néhány autó várakozik előttem. „Ezt gyorsan megjárom, Namény csak tizenöt percnyire van” – gondoltam reggel kilenckor. Számításaimat keresztbe húzta, hogy már negyven perce álltam a sorompó előtt, de a sor nem mozdult. A mellettem várakozó taxisok azt mondták, leállt a rendszer. Amikor a kiskatona cetlikkel a kezében intett, gurultam is keresztül a fekvőrendőrkön, be a vámházig. Aki járatos erre, tudja, hogyan kell lerövidíteni az átkelést, öt percen belül már a magyar oldalon álltam sorban. Írtam is a férjemnek, hogy ne aggódjon. Két kijevi rendszámú autó állt előttem, a vámos gyorsan el is engedte őket mindenféle különösebb ellenőrzés nélkül. Gyújtást adtam, én voltam a következő, a rendőr pedig ennyit mondott kollégájának: „Jackpot”. Az irataimat rendben találta, átadta a vámosnak, aki kedves hangon így szólt:

– Hölgyem, kérem, hajtson át oda, a boxba.

A gödör. Ez az a hely a vám területén, ahová senki sem szeretne bejutni. Főleg azok nem, akiknek még rejtegetnivalójuk is van, de nálam a leveleken, egy doboz cigarettán és egy csomagtartóban felejtett babakocsin kívül semmi sem volt.

– Hová utazik? – kérdezte már egy másik vámos.

– Vásárosnaményba – válaszoltam.

– Mit tetszik ott csinálni? – tette fel a következő kérdést, miközben rám sem nézett, iratokat töltött ki. Kollégája már az autó alatt volt az aknában, hevesen kopogtatott, ütögetett, döngette a tartályt.

– A postára megyek, és van néhány dolgom odaát.

A gödörből férfihang szólt.

– Magának nem sok gáz van az autójában.

– Tudom, benzinnel járok.

Újabb kopogás.

– Az se sok van. Odakinn kapható üzemanyag?

– Vagy tíz liter, ha hiányozhat. Nem nagy a tank. Éppenséggel lehet tankolni, ha van valahol ismerőse, vagy kiállja a sort az Okko benzinkúton. Más kérdés az ára.

A férfi a gödörben tovább matatott, a percek óráknak tűntek, átvizsgálták a kerekeket, a szalont, az üléseket.

– További jó utat kívánunk – adta vissza az irataimat a vámos, mikor már két órája múlt, hogy írtam a férjemnek.

Néhány perc alatt elértem az úticélm. Patika, posta, találkozás néhány ismerőssel, s ha már az egyik szupermarket előtt parkoltam, be is néztem. A polcok között járva arra lettem figyelmes, hogy az emberek több csomag sót pakoltak kosarukba. Nem bírom a tömeget, igyekeztem minél hamarabb végezni a vásárlással.

Egy jegeskává és egy gyors autózsellőztetés után (a napon legalább ötven fok van, a légkondi pedig nem működik) úgy döntöttem, mégis tankolok egyet a közeli benzinkúton.

Sejtettem, hogy időigényes lesz, de azt nem, hogy ennyire. Egy közép-ukrajnai autó sofőrje véletlenül fizetés nélkül távozott. Pont a mi sorunk állt le, autók előttem és mögöttem, nem mozdulhattam, várnom kellett. Végül sikerült tankolnom, tizenöt liter fért a tartályba, nem tudom, miért aggódott a vámos.

Visszafelé betértem még egy nagyobb üzletbe. Kárpátaljaiakkal zsúfolt, akik a háború kezdete óta Szabolcsban tartózkodnak. Észrevettem, hogy mindegyikük kosarában só lapul. Hol több csomag, hol kevesebb. Reggel olvastam a hírekben, hogy a donyecki sóbánya működése leállt, de nem hittem volna, hogy az emberek itt is felvásárlásba kezdenek. Eldöntöttem, hogy a biztonság kedvéért én is veszek belőle, de olcsóbb fajtát már nem találtam, csak asztali sót. Az is megteszi. Keresztapám, aki zsidó volt, egyszer azt mondta anyámnak, mindig tartson otthon sót, addig lesz boldogság a házban, amíg az kitart.

A hazafelé út már nem olyan döcögős, késő délutánra ugyan, de gyorsan átértem mindkét határon. Felhívtam anyámat, hogy megér-

keztem. Tudakolta, vettem-e sót, mert a városban már sehol sem kapható. Mondtam neki, hogy igen, de otthon is akad még néhány csomaggal, amit akkor vettem, amikor kitört a háború. Ha szüksége van rá, szívesen adok.

Apám benzinkúton dolgozik, ha szükséges, segít a tankolásban. A fűkaszához is akad még a kannában néhány liter.

Este a helyi romák már csomagtartóból árulták a sót a városközpontban. Ötven hrivnya volt kilója. Egyikük felismert, odaszólt:

– Timi néni, sót nem cserél benzinre?

(Együtt, 2023/1)

MENEKÜLTEK

A háború első heteiben megugrott városunk lélekszáma, de amikor a központon jártam, alig láttam ismerős arcokat. Mindenhol babakocsis, kutyákat sétáltató idegenek vettek körül. Szinte pánikhangulat lett úrrá rajtam, igyekeztem mielőbb hazatérni. Elkésérített a gondolat, hogy alig maradtunk itthon mi, beregszászi magyarok.

Egy hétfői napon minden értékünket bedobozoltuk. Leszedtük a falról a festményeket, nagy kukászsákokba csomagoltuk őket, az iratokat szétválogatva mappákba helyeztük, majd mindegyiket felcímkéztük. Minden holmit édesanyámhoz vittem. Nyelt egy nagyot, és megkérdezte, hogy miért. Mondtam, hogy itthon senki sem maradt. A jövő bizonytalan. Bólintott, könnyezett, de elfogadta az érvelésem. Hazafelé még betankoltam és biztosítást kötöttem az autóra, mert a zöldkártya külföldön kötelező.

Este, amikor mindennel végeztünk, és a gyermek is elaludt, a férjemmel leültünk a nappaliban beszélgetni.

– Akkor holnap indulunk?

– Menjünk – válaszoltam. – De hová?

– Rokonokhoz, barátokhoz. Van választásunk.

– De mindenhol csak egy darabig lehetünk. Senkinek sem szeretnék a terhére lenni.

– Nem leszünk.

A beszélgetést hamar lezártuk. Egyikőnk sem szeretett volna indulni, talán mindketten arra vártunk, hogy a másik mondja ki a nem szót. Egész éjjel sírtam. Némán, nehogy felébrezzem vele a többieket. Nem akartam itt hagyni a szülőföldem, elmenni idegenbe, új életet kezdeni. Volt rá lehetőségünk, hogy válasszunk, mi így döntöttünk. Reggel úgy ébredtünk, hogy ma még nem indulunk. Amíg Kárpátalján nem lőnek, maradunk. Lesz, ami lesz.

Rettegésben teltek a napok. Bújtuk a híreket, de semmi nem derült ki belőlük. Elkezdtük a tavaszi munkálatokat a kertben. Ástunk, kapáltunk, krumplit és zöldségmagvakat vetettünk. A helyzet pedig mit sem változott.

Az egyik közösségi oldalon egy segítségkérésre lettem figyelmes. Egy fiatal ukrán menekült lány tavaszi kezeslábast keresett hét hóna-

pos kislányának. Megkértem a férjem, hogy szedje le a padlásról a gyerek kinőtt ruháit. Mindet átválogattam. Sok emléket idéztek fel bennem, de rájöttem, fölösleges tartogatni őket. Összecsomagoltam és felhívtam a lányt. A meghatottságtól elcsuklott a hangja a telefonban. Másnap elvittem neki a csomagot. Az egyik üzlet előtt állt, karjában tartva a gyermeket, akin egy hatalmas fiús overál volt. Ránéztem a kicsire, majd a lányra, aki csak hálálkodni tudott a ruhákért. Elmondta, hogy Harkiv mellől érkeztek, és induláskor nem volt ideje összepakolni. Azt húzta rá a lányára, amit éppen felkapott: hároméves kislány ovis szerelését. Nem volt mit köszönnie. Azok csak ruhák, ha nem adom tovább, megsárgulnak a padláson. Akadt még itthon fölösleges hordozható kiságy, játékok, néhány csomag bébiétel és pelenka is. Mindet átadtam, mert nagy szükségük volt rá.

A későbbiekben tartottuk a kapcsolatot. Elmondása szerint a városukat szétlőtték, de az ő házuknak nem esett baja. Panaszkodott, hogy nem bírják fizetni az itteni albérletet. Egyszobás lakást béreltek, ami-ben még fűtés sem volt.

Néhány nappal ezelőtt felhívott. Elfogyott a pénzük, kénytelenek visszautazni. A kiságyat elhozták, azt nem tudták magukkal vinni. Kaptunk egy kicsi tortát hálából. Meglepődtem, jólesett. Kértem, hogy vigyázzanak magukra, és néha írjon, hogy mi van velük.

Szerette volna visszapostázni a ruhákat, ha a lánya majd kinövi, de elhárítottam, mondván, legalább ennyi emléke maradjon arról, hogy Beregszászban jó emberek is élnek.

Csomagolásunk óta három hónap telt el. Azóta visszakerültek a képek a falra és kipakoltunk. Lehattünk volna menekültek, folyamatos helyváltoztatással, vagy albérletben, de szerencsére nekünk nem kell menekülnünk, mi még a saját ágyunkban alhatunk.

(Együtt, 2023/2)

INFORMÁCIÓS HÁBORÚ

Amikor elkezdődött a háború, nálunk megbénult az internet világa. Egyszer csak azt vettük észre, hogy a közösségi platformokon a megszokott napi hírek hiányoznak, helyettük reklámok és több hetes cikkek bukkannak fel. Hiába kerestem rá konkrét szavakra, címekre, sőt emberekre is, a net nem nyújtott segítséget, mindent elrejtett, amiről úgy gondolta, hogy nem kívánatos tartalom. Amikor ezt elmondtam másoknak, kételkedtek. Képernyőfelvételeket készítettem, elküldtem, majd a következő választ kaptam: ez brutális.

Elkezdtem tévét nézni. Évek óta nem figyeltem a televíziós híreket, de akkor, a háború kezdetén, szerettem volna, ha első kézből kapom meg az információkat. Mivel értek és beszélek is ukránul, az összehasonlítás végett az ukrán csatornákra kapcsoltam, ahol hetekig csak ugyanazt az egy közvetítést lehetett látni. Néha becsúsztott egy-egy sorozat is, de a támadások célpontjairól például nem közöltek semmit.

A hírek semmitmondóak voltak. Hiányoztak belőlük a fontosabb tudnivalók, amelyekre általában mindenki kíváncsi. Az áldozatok száma, a katonai veszteség, bármi. Helyette azt láttuk, hogy az oroszok több ezres (tízezres) vereséget szenvedtek.

Egyre több ismerősöm küldött videókat, hanganyagokat, képeket, amiket külföldön látni lehetett, ám előlünk rejtegette a cenzúra. Kaptunk egy burkot magunk köré, és ma sem látni mindent abból, ami néhány száz kilométerre történik tőlünk. Ilyenkor felvetődik bennem, hogy vajon mi az igazság. Mennyire súlyos a helyzet? Mit titkolhatnak még előlünk?

Minden szomszédunk ukrán. Sohasem volt még konfliktusunk a nemzeti hovatartozásunk miatt, s remélem, ez a jövőben is így marad. Sőt, a másfél éves gyerekemre a szomszéd lányok szoktak vigyázni. Tavaly augusztus végén jöttek át először, majd szeptembertől mindennapos vendégek lettek, mindkettőjüknek szüksége volt segítségre magyar nyelvből és irodalomból. Megszerettük őket, mióta az oktatás online formában történik, néha az egész napot nálunk töltik.

Mint minden gyerek, ők is szeretnek rajzolni, de azt vettem észre, hogy a kék-sárga zászlón kívül szinte semmi mást nem vetnek papírra.

Megkérdeztem tőlük, miért nem rajzolnak fát, virágot, házikót. Azt a választ kaptam, hogy az iskolában is mindig ezt kérik tőlük, és ők ezt már megszokták, nem is gondolnak másra.

Talán akkor, amikor feltettem ezt a kérdést, elindult bennük valami, mert azóta a nagy vaskapukon gyakoribbak az igazi gyermeki krétarajzok, amit a kicsi lányok pontjai és vesszőcskéi egészítenek ki.

Minap egyikőjük képeket mutogatott gyerekrajzokról, amiket a haza védőinek küldtek el a frontra. Az egyikén ez állt: „Orosz hadihajó, húzz a francba!” Látszott, hogy az írás és a rajz is első vagy második osztályos gyerek keze munkája lehet. Ezt a jelmondatot (vagyis ennek erőteljesebb változatát) látni lehet a városban plakátokon, bankautomaták képernyőjén, kivetítőkön, pólókon, még az autók hátsó szélvédőjére is felkerült. A Kígyó-sziget határőrének állítólagos utolsó mondata egyfajta szlogenné, szimbólummá vált. Azóta már az ukrán postahivatal is adott ki bélyeget – Borisz Groh grafikájával –, amin egy ukrán fegyveres látható, aki középső ujjával bemutat a hadihajónak. Külön érdekesség, hogy a védők orosz nyelven válaszoltak a hajó felszólítására.

Jó ideig dühített, hogy ez a trágár jelmondat csúfítja az utcákat, hiszen ezt a gyerekek is elolvassák. Az önkormányzatok asszisztálnak hozzá, hogy megtanulják, hogyan kell elküldeni valakit melegebb éghajlatra. A haragom mára elmúlt, de nem hagy nyugodni, mennyi rosszat mond el mindez a társadalmunkról.

Lassan abbahagytam a tévénézést, már nem figyelem napi szinten a híreket, mert attól félek, túlságosan befolyásol, amit ott látok és hallok. Információs háború zajlik. Nehéz kiszűrni az igazságot a sorok közül.

Naponta rajzolunk a kapura, járdára és papírra, igyekszünk elteletelni a figyelmünket a mindennapos támadásokról. S ha már mi, felnőttek nem is vagyunk képesek ignorálni az eseményeket, arra törekszünk, hogy a gyerekek minél kevésbé érezzék a háború hatását. Éljük mindennapjainkat, elfogadtuk, ami körülöttünk történik, mást nem tehetünk – belenyugsunk.

HÁLA ÉS ÚTMUTATÁS

Múlt héten önkéntes fordítónak jelentkeztem a beregszászi református gyülekezetnél. Jobban mondva a soros gyerekfoglalkozáson a tiszteletes asszony megkérdezte, nem tudunk-e esetleg egy női sofőrt, aki vállalna egy utat Csongorra. Gondolkodás nélkül válaszoltam, hogy itt vagyok. Bevallom őszintén, nem figyeltem arra, hogy pontosan hová és miért megyünk, tele volt a fejem gyerekzsivajjal, meg egyébként is teljesen máshol jár az eszem mostanában. Valami rémlett arról, hogy fordítanom kell, de nem idegeskedtem miatta.

„Női csendesnap” – mondta az egyik utasom, amikor félve megkérdeztem tőle, pontosan mi is az úti cél.

– Te nem figyeltél arra, amit mondtak neked? – kérdezte, én meg csak hallgattam, mint a sült hal, szégyelltem bevallani az igazságot.

Négy autó indult el a beregszászi református templomtól, három járműben mi, helybeliek, egyikben pedig hágón túli ukrán csapat. Ők már az első nagyobb kanyarnál eltévedtek, nem is értettük, miért siettek előre, megelőzve a konvojt. A következő faluban bevártuk egymást, és onnan már együtt folytattuk az utat. A Csongori Misszió udvarába érve a lélegzetem is elállt. Olyan gyönyörű és barátságos udvart, környezetet talán még soha nem láttam, mint ott. A kávémat szüröcsölgetve arra gondoltam, hogy az édenkert is valami hasonló lehetett.

Végül ketten fordítottunk kilenc háborús menekültnek. Nem hittem volna, hogy egy egész istentiszteletet kell szinkronban tolmácsolnom. Gyorsan elővettem a telefonom, letöltöttem egy ukrán nyelvű Bibliát és egy szótárt, ami a rákövetkező másfél órában nagy hasznomra vált.

Pocsainé Tövissi Tímea marosvásárhelyi lelkipásztor vezette a csendesdélután, egy Harkivból menekült, csodás nyelvtudással bíró hölgy pedig angolul beszélt a háláról, az életéről és jótanácsokról bibliai igék alapján.

Nehéz felidézni, hogy pontosan miről is szólt a prédikáció, a fordítás miatt olyan gyorsan futottak át rajtam a mondatok, hogy egyszerűen nem érkeztem felfogni jelentésüket. Haragudtam magamra, amiért elvállaltam a munkát, úgy éreztem, fontos üzenetről maradok le miatta. És haragudtam a mellettem ülő asszonyokra is, akik minden igye-

kezetemre fittyet hányva folyamatosan pusmogtak és fészkelődtek. Felébredt bennem a tanár, és kedvem lett volna kizavarni őket. Végül fogamat összeszorítva tettem tovább a dolgomat, tudván, hogy annak is célja van, nem véletlenül rendeltek oda. Az istentisztelet után ebben megerősített és meg is nyugtatott fordítótársam higgadt bölcsessége: „Isten háza mindenkié, azoké is, akik nem figyeltek ott rá.”

Nemrég felkerült az internetre a csendesdélután videója. Halogattam, hogy rákattintsak és megnézzem, vártam az alkalmat, hogy minden zavaró tényezőt kizárva meghallgassam a prédikációt, megértsem végre, mit üzent az Úr.

Pontokba szedett útmutatás volt, csak nőknek. Mert bizony van néhány rossz tulajdonságunk, különösen így, háború idején. Hajlamosak vagyunk túlgondolni dolgokat, pletykálni, panaszkodni, magunkat sajnáltatni és egyebek. Valami azonban mindannyiunkból hiányzik – a hála. Valódi hála mindenért, amink van, és amink nincs is.

Nem szabadna panaszkodnom, ha egyszer hiszem, hogy úgy történik minden, ahogy Isten akarja. Nekem nincsen ráhatásom a világ dolgainak menetére. Egyszerűen hálát kell adnom azért, hogy egészségesek vagyunk, hogy minket nem ért támadás, nem kell menekülnünk, még ha nehéz is az élet. Hálát kell adnom minden napért, amit megélhetünk a családommal, és mindenért, amit ebben az életben megkaptam.

Ám őszintén hálásnak lenni nem könnyű, még tanulnom kell. És meg kell feledkezni a panaszról és a sok miérttel kezdődő kérdésről.

A tiszteletes asszony a következő igeszakaszt olvasta fel: „Siess, Uram, hallgass meg, mert odavan a lelkem. Ne rejtsd el orcádat előlem, mert olyan leszek, mint a sírba leszállók!” (Zsolt. 143,7)

Siess, Uram, hallgass meg, hadd mondjak hálát mindenért.

(Együtt, 2023/2)

ÁRAMSZÜNET

Egész nyáron attól féltünk, hogy Oroszország télen elzárhatja a gázcsapot, de arra, ami végül történt, nem voltunk felkészülve. November elején, amikor már megérkeztek az első komolyabb talaj menti fagyok, egyszer csak minden előjel és figyelmeztetés nélkül elment az áram. Kezdetben bizakodóak voltunk, vártuk, hogy felkapcsolják, úgy hittük, csak az erős szellőkések miatt hibásodott meg valahol egy vezeték, nemsokára kijavítják, de nem így lett. Árulkodó jel lehetett volna a térerő és mobilinternet hiánya, de azt akkor észre sem vettük.

Az első huszonhárom óra villanyáram nélkül emberpróbáló volt. A gázkazán áram híján nem működött, az idő telt, a ház falai és helyiségei pedig egyre hűltek. Lassan már csak a nappaliban volt tizenöt fok, jól felöltöztünk, a gyereket is több réteg ruhába bújtattuk. A férjem a boltban vett egy hosszabb bekötőcsövet, így a kiskonyhából kihúzhatuk a gáztűzhelyt. Begyújtottuk a sütőt és a gázrózsákat, így sikerült két szobában feltornázni a hőmérsékletet.

A nappaliban, a szétnyitható sarokülön töltöttük az éjszakát, kislányunk egy hordozható gyerekágyban pihent mellettünk. Egész éjjel ébren voltam, mert attól féltem, hogy gázmérgezést kapunk.

Örültem, hogy a pánikból a gyerek semmit sem fogott fel. Neki tetszett, hogy gyertyafénynél táncolhat, mesét hallgat és árnyjátékozik.

Hajnalban sípolt egyet a mikró, ebből tudtam, hogy visszakapcsolták az áramot. Azonnal a kazánhoz mentem, és hatvanöt fokra állítottam, remélve, hogy gyorsan felmelegszik a ház. Két, vagy talán három órán át ment a fűtés, majd ismét lekapcsolták az áramot. Én munkában voltam, a férjem éppen érkezett a nagyobb edényekbe vizet gyűjteni, hogy legalább a mosdót használhassuk, ugyanis ebben a helyzetben a vízszivattyú sem működött.

A munkahelyen találgattuk, mi történhetett, teljes bizonytalanságban dolgoztuk le a napot, aztán mindenki hazafelé sietett, hátha van még otthon áram.

Én a piacon gyertyákat vettem, már aznap duplájára nőtt az áruk. Az eladók gyorsan akartak nagy pénzt keresni, kihasználták az emberek elesettségét.

Körbejártam a várost akkumulátoros elemlámpákat keresve, be is szereztem néhányat. A gyertyák gyorsan elégnek, a lámpák viszont két áramszünet között legalább részben újratölthetők.

A következő napok tortúráit senkinek sem kívánom. Mosni nem tudunk, mosakodni is csak lavór fölött, gáztűzhelyen melegített kútvízzel. A hűtő nem működött, a fagyasztónk teljesen leolvadt. Minden, amit nyáron beleraktunk, mehetett a kukába. A beépített teraszon sorakoztak az edények, ott elég hűvös volt ahhoz, hogy a főtt étel ne romoljon meg.

A nagyobb boltokban lassanként megjelentek a generátorok. Hangos zúgás árulkodott arról, hol tudunk vásárolni. Ezt látva mi is elkezdtünk gondolkodni azon, hogy be kellene szerezni valamit, ami legalább a fűtésrendszert el tudja indítani. A generátor viszont drága és hangos, ráadásul a napi öt-tíz liter benzint is meg kell venni, sokáig nem bírta volna a pénztárcánk.

Eszembe jutott, hogy a házukban valamikor kályha állt – ezt még az előző tulajdonostól tudtam, és egy szögletes mélyedés is jelzi helyét a hálószoba falában, ahová mi beépített könyvespolcot szereltettünk. Már csak a befalazott kürtőt kellett volna megtalálni. Kopogtattuk a falat, de aki nem ért hozzá, nem tudja megmondani, hol lehet az üreg.

Ám nem volt elég csak a lyukat meglelni, tűzhely is kellett hozzá. Volt a padlásán egy bontott cserépkályha, de sehol nem találtunk kályhást, aki megnézte és felépítette volna. Maradt a folytonégő kandalló ötlete, és szerencsére anyuénál volt is egy használaton kívül. Ezután az egyik barátom és munkatársam talált egy ezermestert, aki vállalta, hogy beállítja a helyére, és a kürtőt is megtalálja. Egy kevés fa még volt az udvaron, a nyári kerti sütögetéshez gyűjtöttük össze, de Gergő már azt is kitalálta, hogy a mellettünk lévő bokros-fás részt kiirtja, hogy legyen tüzelőnk.

Elhoztuk hát autóval a kandallót, megvásároltuk a hozzá való csöveket, és kezdődhetett is a munka. Kiszedtük a beépített könyvespolcot, majd a mester kopogtatta jobbról, kopogtatta balról, alulról és felülről is a falat, végül vésni kezdett. A vályogot könnyű volt bontani, hamar meg is talált egy kormozólyukat. Ez már jó jel, mondta, és felment a padlásra, hogy megnézzék a kéményt. Odafent nem sokat látott,

csak a téglapítményt, ami az azbesztcsovet körülvette. Aztán eszembe jutott, hogy a fal túloldalán, a konyhában korábban láttam egy szellőzőrácsot. Hogy megtaláljuk, leemeltük a konyhaszekrényt. A rács egy felfelé tartó kürtöt rejtett, aminek a lenti kormozólyukkal ugyan nem volt összekötetése, mégis ígéretesnek tűnt. Befalazta hát a mester a konyhába nyíló rést, a túloldalt pedig megbontotta. Estére a kandalló a helyén volt. Habár a hálószoza fala úgy nézett ki, mint amit szétlőttek, de volt kályhánk. És aznap áram is, egész délután.

Megnyugvást adott a tény, hogy áll a sarokban egy fűtőtest, ami-ben bármikor tüzet rakhatunk, hogy ne fagyjunk meg. Ki is próbáltuk. Gergő berakta a papírt és gerjesztőt, begyújtott a kályhába. A fa lángra kapott, de pillanatok alatt olyan füstfelhő kerekedett, hogy alig lehetett látni a szobában.

Gyorsan ablakot nyitottam, és bezártuk a hálószoza ajtaját. Gergő a parázsló fadarabokat az ablakon át a hóba dobálta. Valami nem stim-mel – állapítottuk meg mindketten. A konyhába mentem papírért, amikor észrevettem, hogy ott is füst gomolyog ki a falból. Pont ott, ahol a szellőzőt befalaztuk. Hiába, semmi sem lehet elsőre tökéletes. Ajtót nyitottam, keresztuzatot csináltam, és a papírdarabbal kezem-ben a hálószozába mentem. Gergő kihúzta a kéménycsovet a falból, én székre álltam és a meggyújtott papírt a lyukba tettem. Nem volt huzat. Néztünk egymásra értetlenül, míg Julcsi a lábunk alatt szaladgált, és kérte, zárjuk be az ablakot, mert fázik.

Elkeseredtünk. Kályha volt, fa volt, csak éppen huzat nem, ami ki-vitte volna a füstöt. Aznap este megint a nappaliban aludtunk – a gáz-tűzhely melegénél.

(Együtt, 2023/4)

128-AS DANDÁR

Az ukrán keleti fronton kiújultak a harcok. Ezzel a hírrel van tele minden. Mi pedig itthon rettegünk attól, hogy mikor fognak ránk is löni...

Reggel, amikor a buszra vártam, az autótút másik oldalán megállt egy katonai öltözetbe bújtatott teherautó. Aztán csatlakozott hozzá még három, éppen előttem álltak meg. Középkorú férfiak ugrottak le róluk, teljes katonai felszerelésben, és sietősen a hátam mögötti kocsmába vették útjukat. Ahogy elhaladtak mellettem, hallottam, ahogyan az egyikőjük azt mondta, még öt kocsit várnak be itt. A még szovjet gyártmányú teherautók oldalán egységes, nagy kerek címer volt, rajta, hogy *128. Gépesített Hegyivadász Dandár*. Ezt az alakulatot ismerem. A miénk; még 1992-ben ez az egység fogadott elsőként hűséget Ukrajnának. Több mint három éve állja a sarat az értelmetlen, véres háborúban. Valószínűleg most váltották le őket.

A vállam fölött hátrapillantok, látom, ahogyan a katonák decis pohárból isszák a vodkát. Egyik pillanatban elítélem őket, a másikban meggondolom magam, hiszen józan ésszel ki bírná feldolgozni, ami velük történt? Gyilkolnak. Ismerőst, ismeretlent... Parancsot kapnak. Gyermekkorházat bombáznak le csupán azért, mert rossz koordinátákat adnak meg nekik. A legjobb barátjukat lövik le mellettük, és semmit sem tehetnek.

A buszom nem tud kihajtani a parkoló katonai gépjárművek miatt. A sofőr idegesen dudál, de nem figyelnek rá. Megérkezik a másik öt autó is. Legalább hetven fiatal férfi ugrik le róluk, az egyikőjük letérdel és megsókolja a földet.

Felszálok az időközben utat kapott buszra és elindulok munkába.

Beugrik a kép a férfiről. Végre háborúmentes övezetben van. Vagy itthon. Nem tudom. De itt legalább nincs háború.

(Halott föld ez, 2019)

TORTÚRA

A sárga busz háromnegyed hétkor indult el a megállóból. Azon a gödörös úton haladt, amelyre már évek óta ígérnek pénzt, hogy leaszfaltozzák. De az ország romokban hever, erre nincs keret.

Megállt. Az ajtók kinyíltak. Felszálltam. A járási kórház előtt néhány ember várakozott. Utoljára egy idős asszony lépett fel. Nehéz volt a járása, átadtam neki a helyem. Leült. Sokáig kutatott táskája alján, majd a pénztárcáját és valami iratot vett elő. Nyugdíjas igazolvány volt. Átnyújtotta a sofőrnek, az pedig mérgesen nézett rá.

– Nyugdíjossal a pénztárban kell jegyet venni! – dörmögte, majd visszadobta a dokumentumot.

A néni reszkető kézzel nyúlt a tárcájába, hallottam, ahogyan az érmék megcsörrennek. Rengeteg aprót szedett elő, leszámolta az út árát.

– Tessék, fiatalember – szólt kedves hangon.

A központi megállóban nagy tömeg gyülekezett. Iskolások, fülhallgatóval és okostelefonnal. Két katonai egyenruhába öltözött férfi tolakodott előre. A fiatalabbik az emberek közé dobta nyálas cigaretta-csikkjét, és mielőtt felszállt, a földre köpött. Mellettem haladtak el. Éreztem rajtuk a több napos alkoholszagot. Hangosan nevettek, nem törődtek azzal, hogy kinek a lábára lépnek rá. Felsőbbrendűnek érezték magukat, és ezt az utasokkal is érzékeltették. Felállítottak két iskolás korú lányt, és kényelmesen helyet foglaltak. A sofőr tőlük is a menetdíjat kérte.

– ATO¹-sok vagyunk! – ordította az idősebbik hátulról.

A vezető előre fordult, és beindította a járművet.

A következő megállóban leszálltam, a járat haladt tovább.

(Halott föld ez, 2019)

¹ ukr. ny.: Антитерористична операція, terrorelhárítás

DR. SZÖLLŐSY TIBOR

1940. augusztus 2-án született Borzsován. Ideggyógyász szakorvos, publicista, író, helytörténész. A Magyar Írószövetség tagja. 1957-ben érettségizett a técsői orosz tannyelvű középiskolában. 1958–1964 között az Ungvári Állami Egyetem orvosi karának hallgatója, sub auspiciis regis minősítéssel kapott diplomát. A técsői Hollósy Simon Kör alapító elnöke, a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség alapító tagja, egykori alelnöke, az 1993 áprilisában alakult Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közösségének főtítkára. A *Kárpátaljai Hirmondó* szerkesztőbizottságának tagja, rendszeresen publikál a folyóiratban. Érdeklődési területe a művészettörténet. Hollósy Simon festőművész técsői éveinek feldolgozásával foglalkozott. Helytörténeti kutatásokat is végez, az öt Felső-Tisza-vidéki kiváltságos város (Huszt, Técső, Visk, Máramarosziget, Hosszúmező) és vonzásterületük múltjának feltárását vállalta magára, megírta a técsői református egyház történetét. Írásai a *Kárpáti Igaz Szóban*, a *Kárpátaljában*, a *Kárpáti Kalendáriumban* és más lapokban láttak napvilágot. Szépprózai írásai, novellái könyv alakban is megjelentek. Az *Együtt* című folyóirat szerzői köréhez tartozik. Eddig egy tucat kötetet jelent meg. Legutóbb 2020-ban látott napvilágot az *Álmait az ember... c. kisprózákat tartalmazó kötet.* Nyugdíjasként Nyírmadán él és alkot.

FEKETE SIRÁLYOK

Az alábbi írás az Öböl-háború alatt íródott, Olvasóink azt is mondhatnák: elvesztette aktualitását. Bár nekik lenne igazuk...

Több mint egy hónapon át, naponta, óráról órára szállítja a tv otthonainkba a borzadalmakat: víziókat hazudtoló, rémképeket hatványozó novellatragédiákat zúdít ránk sorozatban, felgyorsulva, érzelmeket, ízéseket nem kímélve. A rakéták idegeket bénító robbanása betölti a szobákat, az égő olajtartályok gomolygó füstje kiszorítja az oxigént, a harci gépek lánctalpainak fogcsikorgása elrettentí az esti mese tündérét, a patakokban csorgó vér szaga elnyomja a vacsorára tált étel illatát, a jajveszékelés elnémítja a nótaszót, az ágyúk torkolattüze elvakítja az asztali lámpa fényét, remegő kezeket ítél matatásra a nyugtató tabletta után, rémálmokat kényszerít az egyre sorvadó szürke sejtekbe.

Apokaliptikus korszakba szült a kényszer, nyugalomra és nyugodtságra vágyó lelkeinket sarkaiból fordítja ki a detonációk végtelen zajhulláma, redőket szántanak a homlokra a tankok lánctalpai, ellaposítják pupilláinkat a suhanó repülő, kiszárítja torkunkat a terjedő harci gáz, de – mily borzalom! – fásulni kezdünk: összehasonlítási számtani műveletté válik a tegnap és ma halottainak száma, időnkénti felötlődő kárörvendéssé a lerombolt bunker romhalmazának képe, közömbössé a gyermek élettelen testét vonszoló anya sírása. Kezdünk hozzászokni, kezdenek hozzászoktatni, tudatalattian kezdjük megszokni, hogy hozzá tartozik mindennapjainkhoz a kényszer-halál jelenléte, drukkolkunk neki, hadd érvényesüljön a „fogat fogért, szemet szemért” elv, s ha lehet: hatványozva.

Utolsó útjára kísért szomszédunkat főhajtással, visszaparancsolt könnyekkel búcsúztatjuk, sajnáljuk elhagyott szeretteit, megsimogatjuk nyüzsitő kutyáját, ám ahol ezek hullanak el, ott agonizál a részvét, mert kezdjük megszokni. „Édesapám – szól rám tinédzser fiam –, ott az Öbölben fekete sirályok vannak?” „Igen, fiam, fekete sirályok.”

Az Ember tette azzá őket: feketévé a fehér madarakat. Gyászruhát kényszerített az Ember a Madarakra, olajleplet borított rájuk, s létet, a fejlődést biztosító energiahordozó molekuláit bepréseli a tollak

sejtjeibe, a bőrök pórusaiba, a tüdők hólyagocskáiba, a sejtek génjeibe. Nem öli meg a Madarakat azonnali megváltó halállal, hanem tudatosan, időben megnyúlva vonszolja a kínpadon, cseppet cseppre halmozva, gyűlik levethetetlen teherként tollazatukon, centiről centire préseli a fekete sírba, nincs, nem adatott szemernyi lehetőség a megmaradásra, a menekésre.

A sebesült ember suttogja, kéri, követeli a segítséget, s az megadatik neki még az által is, aki feléje sütötte fegyverét, közben összeszorítja fogait, várja megérdemelt büntetését, vezekel, mozduló kezeibe könyvet vesz, hogy légnomástól megtisztuló agyába fogadja az emberirtás tudománya legújabb vívmányainak fortélyait.

Sokcsillagos generálisok precízen begyűjtik a napi aratás eredményeit, nem titkolt örömmel konstatálják: ma jobb napunk volt, mint tegnap, ma ezekkel többet pusztítottunk el, ma több várost utaltunk a történetem múltidős fejezetébe, mint tegnapelőtt, ma több rakéta talált célba, mint tegnap, s a felszálló lelkek csillagai vállakra és büszkeségtől feszülő melleikre hullanak.

A másik oldalon – ha van kinek, ha van kit – hősi halottakat temetnek, díszlépések és zeneszó kíséretében; a Madarakat ágyúdürejek kísérik a feneketlen mélységbe.

Kinek ártottak, miért bűnhődnek a Madarak? Irigy lenne az ember tollaik szűzfehérjére, mozdulataik kecsességére, létük és életvitelük békés mivoltára, szabad, kötetlen szárnyalásukra?

Megkövetem őket mindannyiunk nevében!

„Mondd, édesapám, mi a különbség a fehér és fekete sirályok között?”

„A fehér sirályokat, fiam, csak felemelt fővel lehet látni, a feketéket lesütött szemekkel.”

(A platánoknak örökké élni kell!, 2005)

ANZIKSZ A MAGYAR–UKRÁN HATÁRRÓL

*Novák Katalin: Magyarország szíve most
a magyar–ukrán határon dobog*

Ma is, akárcsak tegnap, tegnapelőtt és azelőtt, korán keltem és indultam a magyar–ukrán határra, Beregsurányba, kelet felé. Útirányommal szemben vörös bíborban tetszelgő égalj köszönt rám, a Nap kapuja előtt elvonult egy-egy későn ébredő felhőhab, ami pillanatokig tartó néma lobbanást imitált, mint egy hangfogós rakéta.

– Mi a fene? – ezek az asszociációk egyenruhába öltöznek gondolatainkban, amit látunk, hallunk, kényszertársítások lesznek a szomszédban zajló háború miatt?! – kérdeztem magamtól.

Persze, az égalj varázslatos színjátékát a Kárpátok mögül kelő örök vándor kínálta fel ébresztve-üdvözölve földi birodalmunk apraját-nagyját, élővilágát, múltjának tanúit – győzködtem magam, megszelídítve előbbi gondolatomat.

A tollászkodó reggel kényelmesen nyújtózkodó órájában gyér volt a forgalom, de feltűnő volt egy-egy, vagy éppen három-négytagú karavánná formálódott szembejövő személyautó: csillogó-villogó küllemük, márkájuk sokmillió értékükről árulkodott. Ilyeneket láttam az útba eső MOL kútnál is, amikor beálltam tankolni; mindegyikük rendszámablaja ukrán volt, utasai, köztük a pilóták is, fiatal férfiak voltak.

Nem értettem: a háború miatt a katonaköteles korú férfiak nem hagyhatják el Ukrajnát, akkor kik ezek a – többnyire éjszaka-kora reggel érkező – láthatóan harcra érett férfiak?

Ennek voltam/voltunk szemtanúi a határátkelőn is, amikor a harcok földrajzának terjedésével Harkivból, Kijev környékéről, Mariupolból elkezdődött a lakosság evakuálása.

A „filmbéli” négykerekűek vezetői nem igényeltek tolmácsot, mert ők vagy a velük utazó hozzátartozók valamelyike angolul kommunikált a rendőrökkel, határőrökkel, vámosokkal.

A „kik ők?” kérdésre a menekülők egyikétől érkezett meg a válasz: egy Mariupolból menekült 30 év körüli tanárnő sírta el viszonytagságait.

... Késő este újra bombáztak az oroszok, a mi házunk felső emeleiteit is találat érte. Felkaptam a kislányomat – a 6 év körüli kislány a felkínált banánt majszolta –, a készenlétbe helyezett csomagot némi élelmiszerral, a kislányom ruhácskáival, és kirohantam az udvarra, majd az utcára, onnan, mivel újabb bombák robbantak, berohantunk a közeli temetőbe... ott egy sírboltban húzódtunk meg... Amikor pirkadni kezdett és elültek a robbanások, átvágtunk a temetőn, kifelé a városból, hogy eljussunk valahová, ahol meghúzhatjuk magunkat... Lebombázott épületek, lakóházak romjain botorkálva igyekeztünk kijutni az országútra... szörnyű látvány volt: szerteszét emberek tetemei, itt-ott testrészek, innen-onnan segélykérő sírást, panaszokat, jajgatásokat lehetett hallani...

Már világos reggel volt, amikor kiértünk az országútra, amelyen emberekkel teli buszok, teherautók igyekeztek az ország belseje felé. Hiába jeleztünk nekik, nem álltak meg, így gyalogoltunk tovább... Jöttek drága, sokmillió értékű külföldi márkájú személygépkocsik is, nekik is jeleztem, de ránk se hederítettek... Az egyiket megjegyeztem, mert a rendszáma egyezett az én születési adataimmal... A szomszéd városban, ahová úgy délbe érkeztünk meg, vonatra szálltunk, az elhozott Munkácsig. Ott nem várt nagy figyelemmel fogadtak, elláttak a legszükségesebbekkel, két napot pihenhattunk, úgy-ahogy magunkhoz térhettünk, majd elhoztak ide a határra, hogy átjőjjünk... És mit ad az ég?! Az ukrán oldalon már a sorompó előtt állt az ismert rendszámú autó, a volánnál egy fiatalemberrel és az utasokkal... Megelőztek minket, gyalogosokat, s áthajtottak a magyar oldalra. Azok és a hozzájuk hasonlók, habár katonakötelesek, mégis leléphetnek, már nem is titok, hogy 5000 euró a taksa... nincs már becslés, nincs hazaszeretet, minden a pénzről szól!

A tiszabecsi határon feltartóztatták Igor Kotvickij ukrán parlamenti képviselő feleségét, aki az általa vezetett kibuszban bőröndökben 28 millió USA dollárt és 1,3 millió eurót kísérelt behozni Magyarországra... a háborútól szenvedő, szegény Ukrajnából. Nem mellesleg: az említett képviselő, aki mesés vagyonra tett szert, a 2021-ben lemondott ukrán belügyminiszter üzlettársa, jó barátja volt.

A megszokott tempóban közeledve célállomásom felé, lassítva az útszélre húzódtam, mert a szinte naponta megismétlődő „kép” közeledett mögöttem: a Magyar Református Szeretetszolgálat „négy kami-

onja, oldalaikon a *Híd Kárpátaljáért* logóval, és megpakolva sok-sok tonna élelmiszerral, ruhaneművel, tisztálkodási és fertőtlenítő szerekkel stb. Ez a mozgókép mindennapos, nincs az anyaországnak olyan ismert karitatív szervezete, ad hoc összefogása, amelyek ne vennének részt Ukrajna, azon belül első sorban Kárpátalja szenvedő lakosainak megsegítésében küldemények formájában. A 2022. március 15-i öszszegzés 600 millió forintnak megfelelő támogatásról informál.

Sajnálatos tény, amit hallottunk egyes menekültektől: több szállítvány élelmiszert átlépésüket követően rekvirálnak az ukrán illetékesek a harcoló katonaság számára.

Elsősor a Magyar Máltai Szeretetszolgálat, ami többéves tapasztalattal rendelkezik, majd a történelmi egyházak segélyszervezetei átlépték a határt: segítőközpontokat hoztak létre és működtetnek a határ másik oldalán, Csapon (Kárpátalján), ahol messzemenő figyelemmel és szeretettel látják el az érkező menekülteket mielőtt azok belépnek Magyarországra. Szükségük is van minderre az érkezőknek, mert menekülő útvonaluk megpróbáltatások, szenvedések, halálfélelem könnyel áztatott köveivel van kirakva.

... Fél órát adtak, hogy pakoljunk és érzünk ki a vasútállomásra – emlékezik meg-megcsukló hangon egy csernyihivi nő –, mire odaértünk, már számlálhatatlanul sok ember próbált feljutni a vonatra... Volt lökdösődés, verekedés, sőt lövések is elhangzottak... A négyszemélyes fülkében 14–16-an voltunk összezsúfolva, de a folyosókon is... se ülni, se állni nem lehetett... összepisiltük magunkat... A nyílt pályán is többször rostokoltunk, mert az oroszok lötték vonatunkat... Négy napig utaztunk, kettő helyett...

Egy nyikolájevi hölgy szavai: *... a házunkat találat érte, anyám, apám ott maradtak a romok alatt, sokan mások is ismerőseim, barátaim közül... Nem volt idő, lehetőség eltemetésükre, mert azonnal buszra kellett szállnunk, de nem indulhattunk, mert a bestiák kilőtték a felsorakozott buszok felét... Az orosz katonák összetereletek minket... a férfiakat elkísérték... Ketten – láttuk – ki akartak szökni a sorból, őket ott helyben lelőtték... Kiválasztottak néhány fiatal leányt, betuszkolták a szomszédos, még ép házba, s ott megerőszakolták őket...*

Egy beérkező vonat kocsijából az utolsók közt szállt le egy 16 év körüli lány, tépott ruhában, kisírt szemmel, soványka csomagját vonszol-

va maga után. Többen lépnek mellé, kérdezik magyarul, mi történt, mit kér. Ukrán, Mariupol környékéről érkezett. Nem válaszol, annyit mond csak: doktort. Később tudtuk meg, mit mondott az orvosnak és a pszichológusnak (mert olyan szolgálat is van): *megerősakoltak, fegyveres ukránok... értik, a mieink...*

Egy agg korú csernyihivi hölgy: *... átéltem a második világháborút, akkor falunk laktunk... Volt a falutól távol lövöldözés, bejöttek a németek, pihentek és mentek tovább... Mi meg szintén éltük a megszokott életünket... Ezek a vadak meg szinte vadásznak ránk... Lopnak az üzletekből, lakásokból, lányokat erőszakolnak, kínozzák, gyilkolják a fegyvertelen embereket, a foglyokat... rosszabbak a fasisztáknál... Nem csoda, a hóhér, Putyin a parancsnokuk, pedig én is orosz nemzetiségű vagyok, de Ukrajnában élek... éltem...*

A melléte álló középkorú nő veszi át a szót: *Beregszászra érkeztünk, őszinte együttérzéssel fogadtak minket, úgy láttak el, törődtek velünk a magyar emberek, mintha testvérek lennénk, pedig otthon azt beszéltek, hogy a magyarok nem szeretik az ukránokat, hogy nagy a barátság Putyinnal... Egy hotelben voltunk elszállásolva, tisztaságban, kényelemben, de nem tudtam aludni, pedig nagyon kimerült voltam: amint lehunytam a szemem, láttam az égő-füstölő romokat, kiégett épületeket, iskolákat, kórházakat... az utcán, borzasztó, a temetetlen holtakat, köztük gyermekeket... az egyik parkban pedig különböző textíliákba tekert halottakat földeltek... Kik voltak, nem tudni...*

A föderációs fegyveresek a több napos, Kijevért folytatott harcokat követően visszavonultak, az ukránok újra birtokba vettek több mint harminc környékbeli helységet. A Bucsa nevezetű település határában tömegsírt fedeztek fel, benne 280 különböző korosztályú, megcsonkított holttesttel. Hasonló „felfedezésekről” folyamatosan jelennek meg hírek és tudósítások más ukrán vidékekről is.

A felek egymást vádolják.

Néhány órával azután, hogy Putyin, az Orosz Föderáció teljhatalmú elnöke felnyitotta Pandora szelencéjét, megjelentek az első kárpátaljai menekültek a magyar–ukrán határon (öt határállomás van a két ország között). Mivel a magyar kormány közhírré tette, hogy korlátozások és feltételek nélkül befogad minden menekültet, így napon-

ta százak jelentkeztek: magyarok, ruszinok és mások... Ekkor léptünk színre mi, önkéntesek is kiségitőkként és tolmácsokként. Nem szorultak a segítségünkre, mert „ismerték a járást”, az első órákban katonaköteles fiaikkal érkeztek, akiket nem szerettek volna egyenruhában látni. Jöttek Magyarországon dolgozó családtagjaikhoz, rokonaikhoz, vagy épp letelepedési szándékkal. Napok múltán a határon egyre ritkább lett a magyar szó, felváltotta az ukrán, az orosz, amelyek azóta szinte kizárólagosak.

Március 15-én a kulturális világból ismert személyt pillantottam meg A kölcsönös üdvözlést követően beszédbe elegyedtünk. Kérdezem:

– Mi készítette a történelmi gyökerekkel büszkélkedő közismert személyiséget, hogy elhagyja szülőföldjét?

– Ha arra céloz – válaszol –, hogy az Ukrajnában dúló harcok, azok expanziója elől menekülők, akkor téved. Az ok: két éve vesztettem el drága feleségemet, egyedül maradtam. A fiaim, az unokák, akik már tizenöt éve itt laknak, évek óta szorgalmazták az áttelepülésemet, de én nem akartam árvaságra kényszeríteni portám gémeskútját – suhan át ráncain a mosoly szellője –, de most, hogy elérőtlenedtem, döntenem kellett... Tragikus folyamat zajlik otthon, azaz gyorsul: fogy a magyar. Fájdalmas tény, de ezt megállítani sajnos képtelenség, annál is inkább, mert a menekültek tetten érhető motorjai ennek a lejtmenetnek: sok menekülő telepedett és telepszik le Kárpátalján, nem mennek tovább, megveszik az áttelepült nemzetestvéreink házait, lakásait, többnyire a megye városaiban, Ungváron, Munkácson, Beregszászon, de nem vetik meg a vidéket sem. Egy hónap alatt 300 000 menekültet regisztráltak szülőföldünkön, közülük 40 ezer Ungváron, 20 ezer Munkácson, majdnem annyi Beregszászon telepedett le végleg, azaz kapott lakhatási engedélyt. Ha ide sorolom, és miért ne tenném, a nyelvtörvény ránk vonatkozó passzusait, a magyar anyanyelven tanulók számának csökkenését, az áttelepülés le nem zárult folyamatát, a vegyes házasságokat, az anyagi mélyrepülést és a mostani puskaporos állapotot, a 2001. évben mért 150 ezer magyarból ma, ha él szűkebb pátriánkban 70 ezer őslakos, aki magyarnak vallja magát, akkor alaptalan bármilyen optimizmus.

Jöttek, Mózes helyett az életösztön által vezérelve, a pusztulás földjéről leszegett fővel, sebtében összeszedett motyóikkal a kézben, vagy éppen

ölelő karokkal magához szorított néhány hetes csecsemőkkel, óvó-segítő támogatással tipegő édesanyával, nagy ritkán tisztos korú nagyapával a maguk előtt tolt kerekesszékekben, orgonasípokként jelentkező gyermekeket terelve, akik – a legtöbbször – hozták-cipelték felbecsülhetetlen vagyonukat: játékbabát, kisautót, iskolatáskát, kiskutyát vagy kiscicát.

Amint kiléptek a példás gyorsasággal és figyelmességgel lebonyolított vámvizsgálat területéről, szemtől szemben találkoztunk. A vacogató hideget tovaüldöző napfénybe lépve, üdvözlésünket hallva – szlávul –, fejüket megemelve szembenézhattünk. Feltűnt, hogy a szemeik nem egyformák: az egyik szenvedéssel, fájdalommal fátyolozott, a másik lábadozó örömmel, éledező reménnyel csillogni próbáló, de ami azonos: mindkettő könnybe ágyazva.

Az első napokban tétováztam: mosolyogva vagy arcomon az őszinte együttérzés felismerhető jeleivel üdvözöljem őket? Az első mellett döntöttem, mert közülük többen több napos, halálos fenyegetésekkel telített utazás után érkeztek hozzánk, és most, előtttem, előttünk szökött virágba a megmenekülés semmivel nem azonosítható életérzete, ami reanimálta már-már elhaló mosolyukat.

Ismertettem velük a tényállást: mikrobuszok viszik őket a fél kilométerre található beregsurányi gyűjtőpontba, ahol Herka István polgármester úr és csapata, az önkéntesek, karitatív szervezetek tagjai példás szeretettel, tudással, szakértelemmel megáldva várják és fogadják őket, ahol pihenhetnek, táplálkozhatnak, hangot adhatnak terveiknek stb.

Megfogalmazódtak az első kérdések: hogyan juthatnak el valahová, fedél alá, külföldre, lehet-e letelepedni Magyarországon, kaphatnak-e igazolványokat stb. Mindenre megnyugtató választ kapva, némi hitelenséggel körített váratlan reflexióval imádkozni kezdtek: a Miatyánkot suttozták a nyelvükön. A köszönet szavai szálltak az ég felé Istennek, Magyarországnak, Orbán Viktornak, nekem, nekünk.

Majd, feleszmélve, kétségek közt:

- Nincs pénzünk, nem tudunk mindezért fizetni...
- Nem kell fizetni, minden ingyen történik, az emberiség nevében.
- Istenem – így az egyik középkorú nő –, sokat hallottam Magyarországról, hogy szép ország, de már ittlétem első perceiben meggyőződtem, hogy jó is, hogy itt melegsívű emberek élnek.

Szinte mindegyikük mosolyogva szállt fel a szép és reménykeltő jövőbe induló buszba, kezeikben szorongatva Ariadné piros-fehér-zöld fonalát.

... Jöttek, egyre többen és egyre távolabbról, Ukrajna távoli területeiről, magukkal cipelve a negatív élmények fájdalmait. Olykor hallani véljük az Apokalipszis lovasainak dübörgését, Kharón révész evezőlapátjának csobbanását. Testileg-lelkileg megsemmisülni látszó nő, bőrröndjén pihelve, telefonon beszélve feltételezhetően a hazaiakkal, hirtelen feljajdult. Mellé léptem, megkérdeztem, mivel segíthetek, mi történt? Azt felelte: a szomszédja mondta, hogy bombatámadás érte a kis házukat, amelyben szülei voltak, ők nem akarták elhagyni az otthonukat...

Mindkét oldalon egyre nőnek a veszteségek: az egy hónapja tartó „különleges hadműveletben” (ezt a definíciót használja az orosz fél) Ukrajnát 564,9 milliárd dollárnyi kár érte, a GDP csökkenése elérheti a 112 milliárd dollárt, hozzávetőlegesen 90,5 milliárd dollár a polgári lakosság kára, hiszen 10 millió négyzetméter lakás, 200 ezer autó, 5 millió ember élelmezésbiztonsága szenvedett kárt, 54 milliárd dollárral lett kevesebb az ukrán gazdaságba investált befektetések összege, 48 milliárdhoz közelít az állami költségvetés vesztesége (Julija Sviridenko gazdasági miniszter közlése).

A harci cselekményekben 1705 katona, közel 5 ezer civil, köztük 210 gyermek veszítette életét. Az UNICEF (az ENSZ gyermekalapja) szerint 4,3 millió gyermek kényszerült elhagyni lakóhelyét, közülük 1,8 millió a szomszédos országokba menekült. Több száz gyerek egyedül indult útnak és érkezett a magyar–ukrán (és más szomszédos) határra, zsebükben otthoni címmel vagy alkarra tetovált hazai telefonszámmal. A bombázásokban és ágyúzásokban 733 oktatási intézmény, 178 kórház semmisült meg, több ezer kilométernyi út lett használhatatlan, hidak százai váltak rommá, mintegy 40 ezer lakóház vált lakhatatlanná, 4,5 millió ember kényszerült hazája elhagyására (Magyarországra 524 ezren léptek be), a sebesültek száma több tízezer, hogy csak néhány sokkoló veszteséget említsek az ukrán oldalon.

Nem lett eredményes a Putyin által meghirdetett blitz krieg sem, az eddigi „eredmények”: 13 ezres embervesztés, 586 megsemmisített tank, 1694 páncélozott harcjármű, 302 tüzérségi rendszer, 123 repü-

lőgép, 127 helikopter, 4 rakétaindító állás, 7 hadihajó, 66 pilóta nélküli repülőszerkezet, 73 üzemanyagraktár (az ukrán vezérkar közlése).

... Leparkoltam, és átvágyva a polgármesteri hivatal épületét (történelmi kastély) övező parkon a segítőközpont udvarába érve rövid ideig tartó „reggeli tornát” (Dunántúlról érkezett segélyszállítmány kipakolása) követően hivatalos felkérést kaptam: tolmácsa lettem egy azerbajdzsán nemzetiségi egyetemi tanárnak, aki Kijevből érkezett, és innen indul haza; hazája magyarországi követe a délutáni órákban jött érte. Azért (is) tartottam értékesnek a kommunikáció lehetőségét, mert a 65 év körüli személy diplomáciai szolgálatban is állt Ukrajnában az utóbbi tíz évben, vagyis „belülről” látta-tapasztalta az eseményeket – nagyon érdekelt a jelenlegi helyzet értékelése, minősítése, amennyiben hajlandó ezt vállalni, mert ennek a mindenkit érintő állapotnak a tisztázása, objektív értékelése hályogtávolító a különféle magyarázatok, mellébeszélések kuszaságában.

A háború kirobbanásának első perceiben – természetesen – szinte mindenkiben megfogalmazódott az obligát kérdés: miért, milyen okból kifolyólag, milyen céllal indította útnak Putyin a föderáció hadigépezetét az ukrán testvérnemzet ellen? A fáma szerint, amelyben hallhatóan benne volt az orosz hang, ez a különleges hadművelet nem más, mint Luhanszk és Donyeck „köztársaságok” vezetői kérésének teljesítése, az ott lakó és elnyomott, sanyargatott orosz nemzetiségű lakosok felszabadítása az ukrán genocídium alól. V. Putyin elnök a háború kirobbantásának napján kijelentette: Oroszország nem nézheti tétlenül a fasiszta Zelenszkij ukrán elnök és bandája Amerika-barát politikáját, kérelmét és igyekezetét a NATO (és EU-s) tagságba. A testvéri Ukrajnára – ha nem is adtak ezen meggyőződésüknek hangot – úgy tekintettek Moszkvából, mint árulókra (a vezetésre), amerikai bérencekre, akik nukleáris fegyvereket gyártanak, titkos laboratóriumokban biológiai fegyvereket kísérleteznek ki, a NATO-ba belépve pedig azonnal Oroszország első számú ellenségeivé válnak. (Ukrajna védőpajzs szerepet töltött be az Orosz Föderáció és a Kelet-Európai NATO államok között.)

– *Putyin elnök többször is hangoztatta: hibás döntés volt a nagy Szovjetunió 1991-es felbontása* – kezdte a professzor –, *a köztársaságok ön-*

állósulása, amit negatívan hatványozott a Varsói Szerződés haderejének felaprózása és önállósulása, a KGST megszűntetése. Mindez Oroszország presztízsvesztéséhez vezetett, megingatta a világpolitikában betöltött meghatározó szerepét, megtépázta hírnevét. Az ambiciózus Putyin történelmi küldetésnek fogta fel hatalmát azzal a céllal, hogy visszaállítsa a régi állapotot – nem Szovjetunió néven –, első lépésként Oroszország, Fehéroroszország és Ukrajna „újraházasodásával”, amire Belorusszia, elsősorban az elnöke, hajlandóságot jelzett (Lukasenka elnök ilyenén beleegyezését többször hangoztatta, a jelenlegi konfliktusban is rész vesz), Ukrajna viszont nem mutatott készséget, sőt kategorikusan ellenezte, hisz NATO felé gyakorolt igyekezete épp ezt bizonyítja. A donyECKI és luhanszki események csak olaj voltak a tűzre, és kiváltották, majd idővel hatványozták Putyin antipátiáját Volodimir Zelenszkijjel szemben.

Megjegyzendő: ezen szláv államok triumvirátusának megalakulása csak félig jelentette volna Putyin tervének realizálását, a folytatásban a valamikori csatlósállamok, köztük Magyarország, Lengyelország anektálása következett volna.

Nem véletlenül emlegette Zelenszkij amolyan diplomatikusan fenyegetésként Putyin ezen tervét Orbán Viktor elnök úr felé, amikor fegyvert, repülési tilalmat, gázkikapcsolást stb. követelt a magyar kormánytól. Putyin elnök beteges, irreális elképzeléseinek táptalaja a burkolt pánszlávizmus, ami jelen van, újjáébredt az orosz elnök politikájában.

Mindemellett, azaz kiegészítésként az orosz elnök cselekvéssorozatában, meghazudtolva korábbi kijelentéseit, miszerint nem akarja elfoglalni Ukrajnát, nem visel háborút Ukrajna ellen, csak lokális „kiigazításokra” törekszik, kegyetlen harci cselekményekkel elfoglalva Mariupolt (több ezer a civil áldozatok száma, lőtték a humanitárius folyosókat) összekötötte a már fennhatósága alá került keleti területeket a Krimmel, hogy a Fekete-tengeri partszakaszokat ellenőrizendő hatalma alá kényszerítse a környező országokat a közeli Földközi-tengeri medencében.

Megemésztvén (és megköszönve) a professzortól hallottakat, hazatérve beleolvastam Timothy Snyder *Ivan Iljin, Putyin filozófusa* című munkájába. „Oroszország – írja I. Iljin (1883–1954) – a legocsmányabb, a hányingerig förtelmes ország a világtörténelemben. Ott szelekciós módszerek segítségével iszonyatos erkölcsi torzszülötteket hoztak létre, kikben

a jóság és gonoszság fogalma a visszájára van fordítva. Ez a nemzet az egész történelmén keresztül a szarban kapálódzik és ugyanakkor az egész világot el akarja sülyeszteni benne.” Alekszej Tolsztoj (1883–1945) ismert író, közéleti személyiség: „Két Oroszország létezik. Az elsőnek – a kijevinek a gyökerei a világ kultúrájában vannak. A jóság, a becsület, a szabadság, az igazságosság eszméit ez az Oroszország (Rusz) úgy értette, mint az egész nyugati világ. Van egy másik Oroszország – a moszkvai. Ez a tajga Oroszországa (a tajgai Rusz) mongol, vad, állati. Ez a Rusz nemzeti ideáljának a véres zsarnokságot és vad kegyetlenséget tette meg. Ez a Moszkvai Rusz régóta minden európaiság teljes tagadása volt, marad és lesz, és Európa átkozott ellensége.” (Ford. – Sz. T.)

No comment.

Az Ukrajna elleni agresszió kisebb-nagyobb lendülettel tovább terjed, és óhatatlanul hatással van a környező országok politikájára, gazdaságára, távlati terveire, ami kikerülhetetlen reakciókat, megoldásokat generál. „Helyzetben” vagyunk mi is: Magyarország és Kárpátalján élő nemzettestvéreink is, akiknek reakciója ezen kényszerhelyzetre részben azon nemzetközi szervezetek döntéseinek függvénye, amelyek tagjai vagyunk.

Március 24-én, egy hónappal a háború kirobbanását követően összeültek a NATO és az Európai Unió tagországainak vezetői, valamint tanácskozott a hét legfejlettebb országot tömörítő G7 is. Mindhárom esetben az ukrajnai háború volt a központi téma. A video-összeköttetésnek köszönhetően mindhárom nemzetközi fórum munkájába bekapcsolódott Volodimir Zelenszkij ukrán elnök is, aki a következő kijelentést tette:

– Ukrajna soha nem akarta ez a háborút. És nem akar évekig harcolni. Csak meg akarjuk menteni az embereinket. Túl akarunk élni – hangsúlyozta.

Ehhez harci repülőgépeket, harckocsikat, légvédelmi rendszereket, rakéta-sorozatvetőket és hajók ellen bevethető fegyvereket kért. Jens Stoltenberg a tanácskozást követően „gyakorlati támogatást” ígért, de sokadszorra kijelentette, hogy a szövetségnek nem áll szándékában közvetlenül beavatkozni a háborúba, aligha küldene nehézfegyverzetet Ukrajnába.

Zelenszkij a G7-től kérte, hogy minden héten vezessenek be újabb és újabb szankciókat Oroszországgal szemben mindaddig, amíg az agresszor le nem áll. (A tagok nem zárkóztak el, nem utasították vissza.)

Az elnök egyben figyelmeztetett, hogy „minél tovább nem lesz béke ukrán földön, annál kevesebb ételmezt kap Ukrajnából a világpiac”. (Becslések szerint Ukrajnában 13,4 millió hektáron vetnek kukoricát, gabonát, cukorrépát, és napraforgót, 3,5 millió hektárral kisebb területen, mint tavaly. A 2020–2021 években Ukrajna volt a világ negyedik gabonaexportőre. A háború ellehetetlenítette a zökkenőmentes exportot, így a gabona ára tonnánként 120–150 eurós költséggel jár, ami a háború előtt 36 euró volt.)

Az EU csúcstalálkozójához fordulva Zelenszkij kijelentette: „... Ukrajnának már a közeljövőben az EU tagjává kell válni”.

Feltűnő hangsúllyal fordult Orbán Viktor elnök úrhoz: „Figyelj, Viktor, tudod, mi folyik Mariupolban? ... Nem habozhatsz, döntést kell hoznod egy szuverén állam vezetőjeként... Te pedig tétovázol, hogy bevezesd-e a szankciókat vagy sem. Tétovázol, hogy átengeded-e a fegyvereket vagy sem. Tétovázol, hogy kereskedj-e Oroszországgal vagy sem. Nincs ideje tétovázni, ideje dönteni...”

Orbán Viktor a találkozót követően kijelentette (már korábban is megfogalmazta): Magyarország, figyelembe véve a magyar nép érdekeit, gazdasági helyzetét, úgy döntött (a gáz 85 százalékát Oroszországból szállítjuk), elutasítja az energiaszektorra érintő szankciókat.

Elutasítottuk a hazánkon át szállítandó fegyverszállítmányok engedélyezését is, mert fegyveres (rakétás) megtorlás áldozataivá válnánk, elsősorban a kárpátaljai testvéreink, nem küldünk fegyvereket, katonákat Ukrajnának. Ugyanakkor minden eszközzel segítjük a menekülőket, és humanitárius segítséget nyújtunk.

Budapest álláspontja ezekben a kérdésekben megegyezik az EU és a NATO döntéseivel.

A magyar emberek üdvözölték a kormány ilyenén döntéseit, de nem a balliberális kisebbség, amelynek szószólói, Márki-Zay Péter, Gyurcsány Ferenc, valamint szajkózó sleppjeik nyilvánosan és gyakran kiálltak Zelenszkij érdekei és majdhogynem követelései mellett, azaz

küldenének fegyvereket, katonákat, átengednék országunkon a fegyverszállítmányokat stb.

A baloldal miniszterelnök-jelöltje – állítólag – többször tárgyalt Ukrajna magyarországi követével, valamint Zelenszkijel, és „... alig várja, hogy miniszterelnökként fogadja és tárgyaljon vele”.

„Orbán egyedül felelős a háború kirobbantásáért”, „Orbán, a magyar kormány (Szijjártó Péter külügyi és külgazdasági miniszter is) az oroszok barátja” – ismételve választás előtti kampánya során a rosszmájú politikai Háy János.

Ezek az alaptalan kijelentések kapóra jöttek az ukrán sovinsztáknak, a hágókon túli söpredéknek: tovább szították, újra „napirendre tűzték” a kárpátaljai magyarok „kiirtását”, álarcos huligánok magyarellenes röplapokat terjesztettek, rágalmazó, fenyegető leveleket küldtek az ismert személyeknek, magyar nyelvű utcatáblákat, településneveket semmisítettek meg, szobrokat, emléktáblákat gyaláztak, ami skizofrén állapotot szült, és árkokat mélyített a problémamentesnek eddig sem nevezhető magyar–ukrán viszonyban.

Orbán Viktor, minősítve a történeteket, értesülve az újabbnál újabb ukrán követelésekről, határozottan kiállt a magyar kormány döntése mellett, megismételve, hogy „ez a háború nem a miénk”, de érthetőek az ukrán elnök többször hangoztatott követelései, hiszen „az ukrán érdek az, hogy minél több országot bevonjon a háborúba”.

A magyar kormány minden nemzetközi fórumon kiállt és kiáll az ukránok mellett, hangoztatja együttérzését, de ez „nem hatja meg” Zelenszkijt, sőt következetesen bírálva a magyar kormányt, elsősorban Orbán Viktort, olykor túllép a kölcsönös tisztelet határán, alpári módon minősítve őt és a kormányt. Ljubov Nepop Ukrajna magyarországi nagykövete szolgálai módon visszhangozza főnöke véleményét. Legutóbbi kijelentésére Szijjártó Péter reagált:

– Itt az ideje, hogy az ukrán vezetők befejezzék Magyarország sértegetését, és tudomásul vegyék a magyar nép akaratát... Mi a kezdektől fogva világosan beszélünk a szomszédban zajló háború kapcsán: a katonai agressziót elítéljük, kiállunk Ukrajna szuverenitása mellett, az életükért futó menekültek százazreit beengedjük, hazánk történetének legnagyobb humanitárius akciója keretében pedig több száz ton-

na élelmiszert és egyéb adományt szállítottunk... A magyar kormány számára mindennél fontosabb Magyarország és a magyar emberek biztonsága.”

Megjegyzendő: Orbán Viktor miniszterelnök úr, a kormány tagjai, a vezető jobboldali politikusok kijelentéseikben minden esetben a kárpátaljai magyarokról és magyarokhoz is szóltak: „Tartsatok ki, mi veletek vagyunk!”

A háború alatt is zajló választási kampányban – természetes módon – új fogalom honosodott: Béke és Biztonság, amit a Fidesz és a KDNP zászlójukra írtak és hirdettek, ami tovább acélozta a jobboldal józan akaratát itthon és a határokon kívülre rekedt nemzettestvéreinkben, mert:

A HOVATARTOZÁS TUDATOSULÁSA – ÉBREDÉS, GYAKORLÁSA – ÉBRENLÉT!

Beregsurány, 2022. 04. 04.

Ui.: Tegnap áldásos násza volt a magyarságnak a józansággal, és csodás politikai nászéjszakája.

Később érkezett információ: A rakétatámadások Lviv és Ivano-Frankivszk ellen hatványozták az élni akarást, azaz egyre több kárpátaljai katonaköteles fiatal igyekezett elhagyni otthonát, menedéket találni Magyarországon. A határt átlépni próbálkozó kettős állampolgárságúak magyar útlevéllel próbálkoztak, de miután az adattárból igazolódott ukrán állampolgárságuk, ott helyben, a határon azonnal harci szolgálatra kötelezték őket. Többen próbálkoztak átjönni a Tisza gázlóin egyenként vagy csoportosan, voltak, akik úszva menekültek. Akik átjutottak, azoknak helyi lakosok messzemenő segítséget nyújtottak: befogadták a lakásukba, átöltöztették őket, megetették-megitatták a szerencséseket, ha kellett, szállították is. Sajnos voltak, akiket elsodort az ár. A felső-Tisza-vidékiek a Kárpátokon át igyekeztek eljutni Romániába, de nem mindegyiküknek sikerült, volt, aki halálra fagyott, mert eltévedt a hegyek úttalan útjain.

(KÁRPÁTALJAI) MIATYÁNK

Mi Atyánk, aki a mennyekben vagy, bocsáss meg nekünk, mert kételkedtünk. Nem abban, hogy vagy-e egyáltalán, hanem azért, hogy oly messzire kerülvén egymástól ki mertük mondani, meg mertük kérdezni egymástól és magunktól: Atyánk, miért hagytál el minket? Miért csuktad össze pilláidat ránk letekintvén, megfosztva minket hitet életető szemeid fényétől és melegétől? Bocsásd meg, mert mi hagytunk el Téged. Te ezt tudod, de lelki megnyugvásunkért, gyónásként hadd mondjuk: Atyánk, a sátán kerített hatalmába minket, elrabolta mindenünket, egyik kezünkben kenyeret tartottunk, a másikkal fedelet magunk és szeretteink fölé – ennyit hagyott meg nekünk. Gyarló emberként féltünk imára kulcsolni kezeinket, mert elejtvén valamelyiket – megsemmisülünk.

Szenteltessék meg a Te neved, mert reménytelenségbe tiport évtizedeinkben neveddel tettük elviselhetővé testi-lelki fájdalmainkat, vágyva remélve országod eljöttét.

Ne vádold minket türelmetlenséggel, de legyen meg a Te akaratom már ma, amint a mennyekben, úgy a földön is. A mindenség végtelenségében földi létünk pillanatnyi; add meg hát, Atyánk, hogy élni akarásunkat a Te akaratom tegye elviselhetővé. Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma és holnap is. Add, hogy búzáinkat anyaföldünkbe vethessük, kenyerünket anyanyelvünkön nevezhessük. Adj biztató kitartást, hogy ne süllyedjünk a napi küzdelmek kilátástalanságába, hogy feléd fordíthassuk kérges tenyerünket és érdes lelkünket, hogy legyen bátorságunk és időnk Téged kérni: bocsásd meg vétkeinket, taníts meg újra, hogy őszintén valljuk és tegyük: mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek. Mi, akik végig szenvedtük a poklok éveit, hova vétkek kényszerítettek vétkezni, kérünk: adj erőt és időt megbocsátani embereknek, nemzeteknek, évtizedeknek.

És ne vigy minket a kísértésbe, hogy elégedettek legyünk magunkkal, ne engedd, hogy sanyargatóink szenvedéseit látva-hallva a bosszú bódulatába zárkózva kárörvendjünk.

Szabadíts meg a gonosztól, mely itt van közöttünk felöltvén az anyagiasság és önimádat csábító palástját.

Bízva és reménykedve fordulunk most és mindig Hozzád: tarts meg szülőföldünkön, emelj fel magadhoz, add meg, Atyánk, hogy kegyesség tanúi és részesei legyünk, mert Tiéd az Ország, a Hatalom és a Dicsőség mindörökké. Ámen!

(Partium, 2022/3)

ESSZÉ, INTERJÚ, JEGYZET

CSORDÁS LÁSZLÓ

1988. április 19-én született Kárpátalján, Eszenyben. A helyi középiskolában érettségizett, majd az Ungvári Nemzeti Egyetem magyar nyelv és irodalom szakán 2010-ben szerzett diplomát. 2014 és 2021 között a Kovács Vilmos Irodalmi Társaság elnöke volt. Az *Együtt* című folyóirat olvasószerkesztője, majd kritika rovatának szerkesztője, valamint az ungvári székhelyű Intermix Kiadó és a budapesti Napkút Kiadó szerkesztője. A Debreceni Egyetem Magyar és Összehasonlító Irodalomtudományi Doktori Iskolájában sikeresen megvédte PhD-disszertációját. 2018 szeptemberétől a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Magyar Tanszéki Csoportjának előadótanára. A József Attila Kör (JAK) és a Fiatal Írók Szövetsége (FISZ) tagja. 2009 óta publikál, főként irodalomkritikákat és irodalomtörténeti tanulmányokat. Írásai többek között az *Alföld*, a *Hitel*, a *Kortárs*, az *Apokrif*, a *Prae.hu*, a *Magyar Napló*, a *Kulter.hu*, a *Szépirodalmi Figyelő*, az *Együtt*, az *Új-nautilus* és a *SzIF Online* hasábjain jelentek meg. Eddig két önálló tanulmánykötete jelent meg. Legutóbb 2020-ban kiadott műve: *Bezárkozás vagy határátlépés. c. tanulmánygyűjtemény.*

Díjak, ösztöndíjak:

- Együtt Nívódíj (2011),
- Schöpflin Aladár alkotói ösztöndíj (2014),
- NKA alkotói támogatás (2017).

FÉNYTÖRÉSBEN

(Töredékek, szilánkok, feljegyzések)

001

Hosszú az út, amelyik a temetőhöz vezet. Minél többször járok rajta, annál hosszabbnak tűnik. Kicsit olyan, mint egy vándorút. Csak ez a bizonyosságba visz.

Ahogy elhagyom a falu utolsó házát is, feltűnik: az úton széttört üvegdarabok hevernek mindenfelé. Zavar, hogy hiába nézem, nem látom bennük az arcomat. Nem látok semmit, csak ahogy megtörik rajtuk a fény. Ez valamiért lelassít.

A temetőben magas a fű. Van, ahol eltakarja a sírokat. Óvatosan próbálok lépkedni a kijárt földúton, mégsem vagyok biztos benne, hogy nem taposok-e rá valahol egy sírra.

Elindul felém a temetőőr. Köszönök. Köszön. Lehajtja a fejét, mint aki el akar mondani valamit, de szégyell belekezdeni. Aztán olyasmit morog magában, félhangosan, hogy a nyitott bódéból két szerszáma – amit a saját pénzén vett – eltűnt az imént. Nem is a lopás tényén lepődöm meg igazán. Máshol is lopnak a temetőből. Inkább azon, hogy ha valaki dolgozni akar mifelénk, saját pénzén kell megvennie a szerszámokat. Kis kárpataljai abszurd.

002

Egy jó ideje már nem szívesen járok fel a faluba vagy a különféle helyi vendéglátóhelyekre. Alig van itthon velem egykorú ismerős. Amennyire látom, a 18–35 év közöttiek nagy része vendégmunkásként dolgozik valahol Európában a legújabb ukrainai válság óta. Azok, akik még középiskolába járnak – olykor félfüllel elkapok párbeszédfoszlányokat az utcán –, arról beszélnek, hogy az érettségi után hová is menjenek inkább: Csehország? Németország? Anglia?

Próbálok elővenni ilyenkor az iróniámat. Nem nagyon megy.

003

A közösségi portálom ráírok az egyik ismerősömrre, akiről tudom, hogy magyar szakos diplomás bölcsészként nemrég utazott ki Csehországba szerencsét próbálni. Kissé gúnyos kérdéseimre, hogy milyen ott a nagyvilágban, egyszerű, kiábrándult választ ad: ez a nagyvilág eléggé gyár-szagú. Hát valahogy így. Keep smiling, ahogyan Márai írná ilyenkor.

004

Domonkos István remeklése, a vendégmunkáslét és a nyelvvesztés sodró erejű, nagy versének sorai kattognak újra és újra gondolataimban: „én gondolni / én nem menni haza / fogni kapa / emelni életszínvonal / kapni gerincből / görbe vonal / grafikon /

én megszokni / tőkés munkafegyelem / lenni két szabad napom / az elbocsátás réme / ülni futószalagon / ő lenni profitom / én szerezni óriási vagyon / élet lóversenyen kukkertokkal / vágni engem nyakon”.

005

Egy válság kellős közepén megnő, majd folyamatossá válik a belső feszültség. Tágabbra nyílik a szem, mert az ember nem csak nézni, látni is akar. Értelmet keres a folyamatokban, a jelenségekben. Még akkor is, ha pontosan tudja, hogy amit beláthat, csak igen szűk tere a valóságnak.

006

Ízlelem a szavakat: vég, ítélet, összeomlás, kudarc, halál. Rendszerint ezekkel találkozom, ha Kárpátaljáról szó esik valamelyik magyarországi vagy más határon túli sajtóorgánumban. Persze pontosan tudom, a keserűség, az illúziótlanság szavai ezek. Meg a ráismerésé, hogy egy elzárt, nyomorgó régió nem képes fellélegezni. Most valahogy tényleg nem tud. Mégis azt érzem, a távolról jövő ember nem azt látja, amit én belülről. A távolság nemcsak megérteni segít, de el is hátról a tárgytól.

007

Amikor 1965-ben Kovács Vilmos publikálta regényét, már maga a cím – akár a szövegtől független kijelentésként olvasva is – azt sugallhatta ennek a közönségnek, hogy holnap is élünk, mert élnünk kell. Közhely ez így, persze, de mégis megmozgatott valamit az emberekben, akik olvashatták. Nem voltak túl sokan.

Ma úgy látom, a kijelentés idővel kérdéssé alakult. Holnap is élünk? – tesszük fel naponta a kérdést. Igen valószínű – hangzik a suta, de reménykedő válasz. És vajon hol? – tehetjük hozzá. Éppen ez az, amire nem tudnék ma egyenes választ adni...

(Együtt, 2016/3)

LENGYEL JÁNOS

1973. június 20-án született a kárpátaljai Beregszászon. Író, költő, újságíró. 1990-ben érettségizett a Beregszászi 4. Számú Kossuth Lajos Középiskolában. 2011-ben végzett az ELTE BTK történelem szakán, közben elvégezte az egyetem afrikanisztika kurzusát, és újságírói végzettséget is szerzett. Első újságcikkei 1987-től jelentek meg a *Kárpáti Igaz Szó*, a *Vörös Zászló* (később *Beregi Hírlap*) és a *Kárpátontúli Ifjúság* című lapokban. 1989-ben már szépirodalmi műveket is publikált. 1995-ben alapítója volt a kárpátaljai Szabó Dezső Magyar Szellemi Műhelynek. Tagja a Magyar Újságírók Közösségének, a Magyar Írószövetségnek. A kárpátaljai hetilapok magyarországi tudósítója. Számos folyóiratban publikál: *Agria*, *Búvópatak*, *Partium*, *Újnautilus*, *Irodalmi Jelen*, *Magyar Múzsá*. Eddig 11 önálló kötete jelent meg, verseivel, kisprózáival kárpátaljai és magyarországi antológiákban szerepel. Az *Együtt* irodalmi folyóirat szerzői köréhez tartozik. Legutóbb 2023-ban megjelent munkái: *Egy nap Velencében* (novellák), *Elgyötört élet* (versek).

Elismerések:

- Együtt Nívódíj (2006, próza kategória);
- Együtt Nívódíj (2007, tanulmány-esszé kategória);
- a Nemzeti Újságírási díj bronzkeresztje (2012).

MI LESZ VELED, KÁRPÁTALJAI MAGYAR IRODALOM?

2022. február 24-én Oroszország megtámadta Ukrajnát, de ez a háború nem most kezdődött, hanem 2014-ben. A kijevi kormány az Ukrajnában élő magyaroktól, más nemzeti kisebbségekhez hasonlóan, folyamatosan és szisztematikusan vonta és vonja el a már megszerzett jogokat. Az ukrán parlament, a Rada 2017. szeptember 5-én, az esti órákban fogadta el a súlyos jogfosztással járó oktatási törvényt, amelynek 7. cikkelye tulajdonképpen felszámolja az országban élő nemzeti kisebbségek anyanyelvi oktatási rendszerét². A háború okozta nehéz helyzet dacára 2022. július 16-án életbe lépett az ukrán nyelvtörvény újabb felháborító cikkelye³. Az ukrán rezsim szisztematikusan törekszik a magyar nemzeti kisebbség felszámolására, akár az asszimiláció, akár az elvándorlás útján. Napjainkban a magyar kultúra, a magyar nyelv, a kárpátaljai magyarság pusztá fennmaradása is igencsak kérdéses. A nyílt háború kirobbanása felgyorsította az elvándorlást, olyan magyar családok tízezrei hagyták el szülőföldjüket, amelyek korábban az otthonmaradás mellett döntöttek, de a mostani helyzet már teljesen élehetlenné tette a jobb sorsa érdemes országot.

A háború, a gazdasági csőd, a kormányzat kisebbségellenes elnyomó politikája az élet minden területén súlyos károkat okoz, nincs ez másként az irodalom esetében sem. A kárpátaljai magyar irodalmár

² Fedinec Csilla – Csernyicskó István: *A 2017-es ukránjai oktatási kerettörvény: a szöveg keletkezéstörténete és tartalma*. In: Regio. 25 évf. (2017) 3. szám 278-300 http://real.mtak.hu/65748/1/184_303_2_PB_u.pdf

³ Az ukrán nyelvtörvény újabb cikkelye lépett életbe. In: <https://kiszonet/2022/07/16/az-ukran-nyelvtorveny-ujabb-cikkelye-lepett-eletbe/>
Életbe léptek az ukrán nyelvtörvény sajtóra vonatkozó rendelkezései. In: <https://hirado.hu/kulfold/cikk/2022/01/16/eletbe-leptek-az-ukran-nyelvtorveny-sajtora-vonatkozó-rendelkezesei#>
A kisebbségi nyelvhasználat visszaszorításával az ukrán győzelemért. In: <https://www.magyarhirlap.hu/kulfold/20220718-a-kisebbségi-jogok-eltaposasa-val-az-ukran-gyozelemert>

közösség tagjai közül ma már kevesen maradtak odahaza. Bár a világháló egyelőre biztositja, hogy szabadon megjelenhessenek, sokuk, főként a férfiak, röghöz kötötté váltak, nem hagyhatják el az országot, a szerencsésebbek egyelőre még nem kapták meg a katonai behívójukat.

A kárpátaljai *Együtt* című kulturális, irodalmi, tudományos folyóirat idén ünnepelte fennállásának 20. évfordulóját. A háborús helyzet miatt Ukrajnában tilos bármiféle rendezvény vagy összejövetel, ezért április 8-án a Kárpátaljai Szövetség budapesti székházában tartottuk meg a folyóirat születésnapjára ünnepséget. Ide nem jöhettek el a katonaköteles korú férfi irodalmárok, de hasonló volt a helyzet a május 10-i rendezvényen is, ahol a kárpátaljai irodalmárok és olvasók a 70 éves Füzesi Magda költőt és dr. Dupka György történészt, írótt ünnepelték⁴. Az idei Ünnepi Könyvhét is szomorúra sikeredett, a rendezvény szervezőinek csak annyira futotta az agyon hangoztatott szolidaritásból, hogy az ukrán lobogó színeibe öltöztették a kiadványukat, de az már nem jutott az eszükbe, hogy esetleg egy ingyenes pavilont bocsássanak a kárpátaljai magyar kiadók rendelkezésére. 2019 óta tart az áldatlan állapot, amióta nincs külön standja Kárpátaljának. Idén a felvidékiek fogadták be a könyveinket⁵.

Tanulmányom elkészítése során 25 kárpátaljai irodalmárnak tettem fel ugyanazt a kérdést: Milyen hatással van a háború az életedre, illetve az irodalmi munkásságra? Heten vállalták a véleményüket, még ha egyesek – teljesen érthető módon – nevük elhallgatását kérték is, öten jelezték, hogy különböző okokból nem kívánnak nyilatkozni, a többiek sajnos nem válaszoltak a megkeresésemre. A megszólaló pályatársakat három csoportra osztottam: akik jelenleg is Kárpátalján élnek, akik valamilyen formában a háború miatt hagyták el szülőföldjüket, és akik már régebb óta Magyarországon telepedtek le.

Bartha Gusztáv 1963-ban született Mezőváriban, jelenleg is Kárpátalján él, több kötettel rendelkezik, főként prózát ír, az *Együtt* folyó-

⁴ Lengyel János: *Kárpátaljai irodalmárok a 70-es mérföldkőnél*. In.: <https://www.irodalmijelen.hu/2022-maj-14-1334/karpataljai-irodalmarok-70-merfoldkonel>

⁵ https://unnepikonyvhet.hu/hirek/a_93_ennepi_konyvhet_es_a_27_budapesti_nemzetkozi_konyvfesztival_datumai_kozlemeney

irat állandó szerzője, de publikál még többek között a *Magyar Műzsá*-ban és más irodalmi kiadványokban is⁶.

„Teszem, amit a többiek tesznek, akik úgy döntöttek, hogy a szülőföldjükön vészeli át a háborús eseményeket: számba veszem a lehetőségeimet, és megpróbálok egy kivitelezhető, jobban mondva, annak tűnő túlélési stratégiát felvázolni magamban. A feltételes módért nemcsak az egymásnak ellentmondó hadijelentések hibáztathatók, a megélhetési nehézségek is közrejátszanak (a minimálbéres fizetésem vásárlóértéke jó, ha felét éri a háború előttinek), de a legelbizonytalanítóbb tényező mégis az, hogy mikor lesz végre vége a háborúnak: hat hónap, egy vagy két év múlva...

Az évtizedek folyamán kialakult írói munkaszokásomat a fent leírtak semmiben nem befolyásolják, mint ahogyan a hadiállapot következtében kiadott és életbe léptetett szigorú rendeletek sem. Nincsenek az írást »megdobó« költséges »rituáléim« (márkás bor, a környező sörözők körbejárása, Párizsig rohanás az ihletért stb.), műveim nagyrészt fejben íródnak, rendeződnek struktúrává: a novella novellává, a kisregény kisregénnyé... Megjegyzem, hovatovább olyan süket vagyok, mint a nagyágyú, nem nagy kunszt kizárni a külvilág ricsáját.

Előző két kisregényemet és a most íródo regényemet az Együtt folyóirat folytatásokban közölte/közli. Ennek a közlésformának vannak árny- és napfényes oldalai, de mivel az »árnyak« zömükben az én problémáim, maradjunk a fényes oldalnál. Az írásaim nem a távoli múltban játszódnak, hanem olyannyira a közelmúltban, hogy az akkor történt események a mai napig beszédtemák, vitatkozás tárgyát képezik. Bevalom, erre én is rájátszottam, igyekeztem minél több dolgot áttemelni a készülő műbe. Fogjuk rá, hogy helyyel-közzel, mintegy aktualizáltam a történetet. Na, ebbe a metódusba tenyerelt bele a háború. Mikor elposztáztam Laci bátyámnak a Trauma XIX. fejezetét, megpróbáltam vala-

⁶ <https://kmmi.org.ua/arckepcsarnok/irok-koltok/bartha-gusztav>
<https://karpatalja.ma/kultura/kulturalis-hirek/sokaknak-tartozom-interju-bartha-gusztav-iroval-dramairoval/>
<http://mek-oszk.uz.ua/14300/14361/14361.pdf> 86-90 o.

⁷ Vári Fábán László, Kossuth- és József Attila díjas költő, a Magyar Művészeti Akadémia Irodalmi Tagozatának vezetője, az *Együtt* folyóirat főszerkesztője.

mi magyarázatot adni, hogy miért nem tudtam elküldeni ezt az írást az idei harmadik számba, valami olyasmit írtam, hogy a háború nagyon bekavart... Nem érdekes. Ez a háború egy vízválasztó, János, a megelőző harminc évet elfújta a szél, megy a lecsóba, a kukába. Csak igazán fajsúlyos események, alkotások, művek fognak átmentődni a háború utáni időszakra, a várva várt békébe, ami nem kizárt, hogy kegyetlenebb lesz, mint a háború volt. Bárcsak rossz jós lennék!”

A legtöbb emberhez hasonlóan én is azt kívánom, hogy mielőbb legyen béke, és hallgassanak el a fegyverek, hogy végre megkezdődhessen az újjáépítés. Gusztávhoz hasonlóan vallom, hogy egy korszak végérvényesen lezárult, már semmi sem lesz olyan, mint volt, de minden erőnkkel arra kell törekednünk, hogy az új helyzetből is kihozzuk a lehető legjobbat. Alapvetően optimista vagyok, de a kőkemény tényeket ismerve azt kell mondanom, hogy a II. világháború óta sosem volt ilyen kilátástalan helyzetben a kárpátaljai magyarság, erősen kérdéses, hogy ezt a csapást valaha is képes lesz kiheverni.

Neve elhallgatását kérte az író, az Ungvári Nemzeti Egyetem oktatója, aki a következőket válaszolta kérdésemre: *„A háború természetesen hatást gyakorol az életemre. Jelenleg nehezen találok olyan területet, amelyre nem hat a háború ténye. Befolyásolja a napirendet (a légiriadó miatt leáll a közlekedés, ügyintézés, bezár a bolt). Ezzel együtt az oktatási intézmények befejezték a tanévet, készülődnek a munka folytatására. Dédszüleink átélték az első világháborút, nagyszüleink pedig a második világháborút. Mint ahogyan az online vagy élőben hallgatott prédikációban hallhatjuk: »Mindeddig megsegített bennünket az Úr.« (I. Sámuel 7., 12.). Ez utóbbi a jövőben is így lesz.”*

Úgy legyen, a hit nem árt, a remény megtartó erő. A túlélésnek, a fejlődésnek megvannak a feltételei, ezek nélkül biztos a pusztulás. Reményik Sándor intő szavai jutnak az eszembe: *„Ne hagyjátok a templomot, / A templomot s az iskolát!”*

A Beregvidéken él a költő, aki valósággal berobbant a kortárs magyar irodalomba, első kötete három rangos elismerést is kapott, sem vállalta a nevét, a biztonsága érdekében egyéb információt nem is közlök róla. *„Be vagyok zárkózva a portára, húsvét óta tegnap láttam először a városközpontot, hivatali ügyek intézése miatt. Ha megszólal a*

csengőnk, összerезzenek, attól tartva, hogy katonai behívót hoztak. Megvan a forgatókönyv arra az esetre is, ha rendőrök keresnének: a feleségem nyit kaput, és azt mondja, hogy összevesztünk, elköltöztem, nem tud semmit felőlem. Sok családfő Magyarországra menekült, amíg lehetett, én a bizonytalanság ellenére is örülök, hogy még a feleségemmel és a kislánnyommal lehetek. Többek között a ház körüli munkákkal próbáljuk elterelni a figyelmünket minderről, és például arról is, hogy fogalmunk sincs, lesz-e télen gáz, tudunk-e majd fűteni, élni, legalább úgy, ahogy eddig. Ha belegondolok, hogy a háború előtt is mennyi időt töltöttünk karanténban, az az ijesztő érzés fog el, hogy már nem is emlékszem, milyen volt a normális, szabad élet. Reménykedve várjuk a háború végét. Ami az alkotást illeti: fél év alatt mindössze két verset és egy esszét írtam – mindet felkérésre. Azt hiszem, leginkább az bénít meg, hogy a hivatalos hírek, az interneten keringő videók, az ismerősök pletykái felülmúlják a sötét költői jóslatokat is. Kárpátalja egyébként sem túlhajtott irodalmi életét a koronavírus erősen korlátozta, a háború pedig megszüntette. A határt nem tudom átlépni, így anyaországi eseményekről is lemaradok, a sokadik meghívást utasítottam vissza nemrég. Pangás van, nehéz lesz az innen kifelé vezető út, de megteesszük, ahogy mindig, csak legyen végre béke.”

A béke értékét csak háború idején ismerjük fel igazán, szerencsére Kárpátalján nincs harc, nem dörögnek a fegyverek, de a háború jelen van a mindennapokban. Én is figyelemmel kísérem a híreket, és nagyon elszomorít, amikor egyre többször olvasok olyan gyászjelentéseket, amelyek kárpátaljai emberek haláláról szólnak. Az írók is megdöbbenve állnak az események előtt, megbénította őket a kilátástalanság, az értelmetlen pusztítás. Úgy hiszem, még hosszú időnek kell eltelnie ahhoz, hogy napjaink történelmi eseményei megjelenjenek az új művekben.

Nem sokkal a háború kitörése után érkezett Budapestre **Kenyeres Mária** tanár, fordító, költő, aki Beregszászon született, ma Budapesten él. Éppen a háború miatt döntött úgy, hogy elhagyja szülőföldjét. „Az orosz–ukrán háború kárpátaljai magyar résztvevőjeként az volt az első benyomásom, hogy a kárpátaljai magyar jövőkép szertefoszlott. Az az ékszerdobozhoz hasonlítható, soknemzetiségű, ám mégis otthonos, barátságos »béke szigete«, amely Kárpátalja volt, már soha nem lesz a régi. A

betelepült közel 500 ezer ukrán menekülttel átalakult a kultúra, az érdeklődési kör, a mindennapok szokásrendje, a biztonság és a nyelvhasználat, de legfőképpen az emberek biztonságérzete. Nap mint nap egyre többet hallhattam, miért nem beszélek az államnyelven, ha Ukrajnában élek, azon »megtiszteltetés« is ért, hogy jómagam is kaptam az ukrán nacionalistáktól egy sms-t azzal a szöveggel, hogy mindent magyart kérésre! Menjetez haza! Nem volt kinek panaszt tenni, és nem is lett volna értelme... Régóta ez zajlik. Kisebbségben soha nem lehet igazunk a többségi nemzettel szemben. Mivel okmányfordítóként és tolmácsként is nehézségekbe ütközött a megélhetésem, és mivel a többségi nemzet a háború előtt is elég mostohán bánt velünk, úgy döntöttem, nem tűröm tovább ezt a bánásmódot, és a szó szoros értelmében hazajöttem. Szerencsét próbálni. Itthon, azaz az új hazámban az a legnagyobb élményem, hogy nem kell folyton azon agyalnom, vajon hol milyen nyelven érdemes megszólalnom: itt mindenhol szabadon beszélhetek magyarul. Tudtam, hogy mindenemet magam mögött kell hagynom, mégis egy biztonságosabb és több lehetőséget tartogató új életet választottam, mert véleményem szerint Kárpátalja jelenleg nem biztonságos hely. Félttem odahaza: félttem a háborútól, félttem az ukránoktól, félttem a provokációktól (amelyekből napról napra egyre több lett), félttem a megtorlásoktól, de a legjobban attól félttem, hogy bosszút állnak rajtunk az ukránok, az ukrán és a magyar kormány között fennálló politikai nézetkülönbségek miatt.

Az irodalmi tevékenységemre is rányomta a bélyegét az élethelyzet megváltoztatása. Most természetesen a lelkiismeret-furdalás és a bizonytalanságtól való félelem, az új, ismeretlen miatt kialakult aggodalom nyomja rá a bélyegét az alkotásaimra. Mindkét versem⁸, amely már az áttelepülésem óta született, erről tanúskodik.”

Úgy vélem, Mária világosan felvázolta a kárpátaljai rögvalóságot. Szinte naponta tartom a kapcsolatot a Beregszászon élő édesanyámmal, aki, történjék bármi, semmiképpen nem akarja elhagyni a szülőföldet, ő némileg bizakodóbb. Elmesélte, hogy a mi utcánkba is elszállásoltak Kelet-Ukrajnából érkezett menekülteket, akik elmondták,

⁸ Kenyeres Mária *Kérdőjelek* című verse bekerült a *Magyar Múza* szeptemberi számába, sőt vezető helyen, a kezdőlapon hozzuk – L. J.

hogy kellemesen csalódtak a kárpátaljai magyarokban, hálálkodnak a vendégszeretetért, amit tapasztalnak, a békés hétköznapokért, és azért, mert ott szabadon beszélhetnek az anyanyelvükön. Még.

Lőrincz P. Gabriella beregszászi költő, az Előretolt Helyőrség Íróakadémia oktatója, a Magyar Írószövetség elnökségének a tagja nemrég kapta meg a Bella István-díjat, költészetét korábban Irodalmi Jelen-díjjal tüntették ki. Ha nem is a most kirobbant nyílt konfliktus, de mégiscsak a háború, annak belátható következményei miatt hagyta el szülőföldjét és költözött Magyarországra. Korábban számos háborúellenes megmozdulásban vett részt, ezért ki volt téve az ukrán hatóságok folyamatos zaklatásának⁹.

„A háború kitörésekor, 2014-ben még Kárpátalján, Beregszászon életem. Sokan azt mondják, hogy a háború 2022-ben kezdődött, pedig az Ukrajnában élők már 2014 óta fizetik a hadiadót. Az életemben ez a háború olyan gyökeres változást hozott, amilyenre soha nem számítottam, hiszen nekem és a családomnak el kellett hagynunk szülőföldünket, igaz, erre csak később, 2019-ben került sor. Amikor az ember úgy érzi, veszélyben van, akkor próbál védekezni, túlélni, amikor a gyermekünk van veszélyben, akkor bármire képesek vagyunk, arra is, amiről addig azt gondoltuk, hogy nem tudjuk megtenni. Nekem ilyen volt Kárpátalja elhagyása. A gondolat, hogy a fiam már lehet, hogy nem is élne, ha maradunk, hiszen a vele egykorú fiatalok halálhírével van tele az ukrán sajtó, a legrémisztőbb. 2014-től csak idő kérdése volt, hogy mikor jut el egy magasabb pontra a háború. Ami az irodalmi tevékenységemet illeti, ugyanazzal foglalkozom, mint azelőtt, csupán jobb, kiegyensúlyozottabb körülmények között, és nem kell 7–8 órát a határon várakoznom, ha Budapestre megyek. Városról falura költöztem, társasházból családi házba, egy nyüzsgő életből a nyugalomba, a háborúból a békébe. Beregszász mindig a szülőföld marad, ahol a szüleim földdé váltak, de a ha-

⁹ <https://hu.wikipedia.org/wiki/Szerkeszt%C5%91:Urb%C3%A1nka/pr%C3%B3balap>
<http://mek-oszk.uz.ua/14300/14361/14361.pdf> 38–41 o.
<https://magyarnemzet.hu/kultura/2022/01/lorincz-p-gabriella-kolto-kap-ta-a-bella-istvan-dijat>

zám az egész Kárpát-medence. Bátorság és elhatározás kellett ahhoz, hogy 37 évesen ekkora változást elfogadtassak magammal. Sokan elmentek korábban, én maradtam, akkor is, amikor ukrán szélsőségesek megfenyegettek a háborúellenes tevékenységem miatt. Ma már azt gondolom, hogy korábban el kellett volna költöznünk, korábban élhettünk volna egy nyugodtabb életet, hiszen semmilyen hatást nem értem el azzal, hogy eddig ott maradtam Beregszászon, csupán elviseltem ott a létezést, s ebbe a családomat is belekényszerítettem. Az írásaimban megszűnt a nyomasztó bizonytalanság, van lehetőségem rácsodálkozni a teremtett világra, az ajándékokra, amik számomra láthatatlanná váltak Ukrajna árnyékában. Ameddig a szülőföldemen nyugalom van, bár tudom, hogy már idegenek lakják, nincs annyira a figyelmem központjában. Naponta beszélek az ott élőkkal, most kárpátaljai barátom vendégeskedik nálunk, azt mondják az ottmaradottak, hogy nincs nagy baj. Amikor baj lesz, az más érzéseket fog ébreszteni, máshogyan fog érinteni. A nővérem továbbra is Beregszászon él, azt mondja, hogy a légiriadót is meg lehet szokni. Dolgozik, és soha egyetlen szóval sem panaszkodik. Az a néhány ezer magyar, aki úgy döntött, hogy marad, nem érezte szükségét annak, hogy eljöjjön, így döntöttek, megértem őket, ahogyan azokat is, akik eljöttek. Vannak helyzetek, amikre a döntéseinkkel válaszolunk, mindenkinek a maga belátása szerint. Én hálás vagyok a Jóistennek, hogy beregszászi vagyok, olyan gyökereket kaptam, amik az unokáimat is táplálni fogják, és talán fontosabb az, hogy mit, kiket hagyunk magunk után, mint az, bár meghatározó, hogy mi magunk mit teszünk. Az a gazdasági válság, amit a háború az egész világra rászabadított, most mindenkit megterhel. Ijesztően recseg-ropog a világ rendszere. Szalmaszálakként az irodalomba és isteni kegyelembe kapaszkodom. Aki látta a Szovjetunió széthullását és Ukrajna születését, annak ez a mostani helyzet nem idegen. Tudom, milyen a jegyrendszer, milyen, ha nincs vezetékes víz, de lajtos kocsai sincs. Ismerem az áramszünetet, a hideg, fűtetlen osztálytermeket, tudom, hogy lehet élni, akár hónapokon keresztül, fizetés és nyugdíjak nélkül, tudom, hogy krumpli helyett el lehet vetni a krumpli héját is. Másféle dolgokat tanul az, aki másféle világban születik, csak a hitemet és az anyanyelvemet ne vegyék el tőlem, csak a gyermekem életére ne történjenek, mint kiderült, azt nem tudom elviselni.”

Kopriva Nikolett költő, képzőművész, 1996. május 22-én született Kisvárdán, de Kárpátalján nevelkedett. 2015 óta publikál rendszeresen, a Magyar Írószövetség tagja, az Előretolt Helyőrség Íróakadémia hallgatója. Elismerések: Irodalmi Jelen Debüt díj (2019), Móricz Zsigmond ösztöndíj (2020), Magyar Írószövetség Debüt díj (2021)¹⁰.

„Akárcsak minden, ami kizökkenti az ember életét a rendes kerékvágásából, a háború rosszul érintett. Kilenc éve Magyarországon lakom, de a családom Kárpátalján él. Mivel egy háborúban minden bizonytalan, gyakran félttem a családom, ez az érzés hol erősödik, hol gyengül. Bár Kárpátaljától messze folynak a harcok, egy rakétatámadás mégsem került el nyár elején. Emellett rengeteg férfit visznek el katonának. Az öcsém a háború kitörése előtt két nappal elhagyta az országot, akkor még el lehetett. Édesapám már nem jöhet el onnan. Édesapám és öcsém jelenleg nem találkozhatnak személyesen, ebből fakadóan családuink szét van szakítva, a határt oda-vissza csak én és édesanyám léphetjük át. Családuinkban fontos a személyes jelenlét. Erősen kötődünk egymáshoz, közös tevékenységeinkhez (kirándulások, családi nyaralások, kiállítás-látogatások stb.), ünnepeink közös megéléséhez. Ha ezekből akár egy ember is hiányzik, már nem ugyanaz. Az elmúlt időszak ráébresztett arra, hogy mindaz, ami nekem korábban természetes és magától értetődő volt, valójában mennyire értékes. Talán értékeinket is akkor látjuk tisztábban, amikor meg vagyunk fosztva tőlük. Már nem magától értetődőek, hiányozni kezdenek.

Tudtam, hogy a súlyos döntések a fejünk fölött születnek, azt is, hogy minden ilyet az egyszerű ember szenved el, aki csupán élni szeretné az életét. Naiv módon nem hittem volna, hogy ez megtörténhet velünk a XXI. század Európájában. Elképzelni sem merem, hogy a jelenlegi helyzetnek milyen hatásai lesznek. Itt nem csupán a gazdasági/világi problémákra gondolok, hanem a személyes sérelmekre. A traumatizált emberekre, akik valamilyen szinten megélték a poklot, s ezt magukkal fogják vinni életük végéig. Ezek eltörölhetetlen dolgok, némelyikük súlyát generációkon keresztül hordozni fogja az ember.

¹⁰ <http://kvit.hu/author/koprivanikolett/>

A háború rádöbentett valóságunk szürrealitására, arra, hogy a nem normális is normális lehet előbb-utóbb (egyáltalán mi az, hogy normális?). Arra, hogy mindig van még rosszabb. Arra, hogy az emberi alkalmazkodó-képesség és kitartás nagy dolgokra képes. Arra, hogy akárcsak az emberi rosszság, úgy az emberi jószág sem ismer határokat. A fenti helyzet irodalmi munkásságomban, verseimben még csak egy-egy képben, villanásszerűen jelent meg. Idővel talán fel fogom dolgozni egyértelműbben, részletesebben is.”

Csornyij Dávid költő 1991-ben született Beregszászon. Jelenleg Budapesten él, az *Irodalmi Jelen* című folyóirat munkatársa. 2015 óta tagja a KVIIT-nek¹¹.

„A jelenlegi orosz–ukrán konfliktus mind az életemre, mind az irodalmi munkásságomra nagy hatással van. A kezdetben egyre fokozódó aggodalom a családom, a barátaim miatt rendre blokkolta nemcsak az irodalmi, hanem más teendőimet is. A nyomasztó hírek, a szülővárosomat, Beregszászt érintő hatalmas, negatív irányú változások és a rendre elkeserítőbb propaganda sem tett jót az alkotókedvnek. Az íráshoz szükséges a nyugalom, számomra azonban a fegyveradta feszültség jutott, amely sokszor gátolt az írásban. Lehetne követni a háború által megváltozó kulturális és irodalmi tendenciákat, és szükséges is, hiszen ez újabb mérföldkő lehet a kárpátaljai magyar irodalomtörténetben, de ezzel nehéz felvenni a ritmust. Több mint öt hónappal a háború kitörése után azt kell mondjam, számomra ezek a hámló napok: végre elkezdtem írni. Változás közben nehéz alkotni, de a változások ismeretében már más a helyzet. Ezek a versek nem feltétlenül a konfliktussal kapcsolatos írások (akad köztük), de arányosan a kedélyek mérsékelt csillapodásával (sic!) kicsit fellélegezhet az ember, és nagy sóhajok közepette nyugtázhatja: háború van, és ez egy ideig így marad sajnos.”

Dalmay Árpád tanár, helytörténész, politikus, közíró, 1947-ben született Beregszászon, ma Nyíregyházán él. *A Beregszászért Alapítvány* kuratóriumának elnökeként eredményes munkát folytat a város

¹¹ <https://kmtg.hu/tagok/csornyij-david/>

„Mert én lokálpatrióta vagyok.” In: http://www.epa.hu/02600/02628/00050/pdf/EPA02628_karpataljai_hirmondo_2017_04.pdf 20-21 o.

múltjának megőrzéséért, arculatának szépítésért. A Rákóczi Szövetség Nyíregyházi Szervezetének elnöke. A MVSZ megyei szervezetének alelnöke, a Trianon Társaság Nyíregyházi Szervezetének alapítója, a Vitézi Rend és a Szent György Lovagrend tagja. Nemrég jelent meg Beregszász – Erzsébet királyné városa című monumentális kötete¹². A Beregszászért Alapítvány munkatársaként nagy szerepet játszott abban, hogy Beregszászon ma számos magyar vonatkozású szobor, kisplasztika emléktábla található. Ez a kulturális tevékenység felkeltette az ukrán hatóságok érdeklődését, és megtiltották neki, hogy Kárpátalja földjére léphessen.

„Mivel Nyíregyházán élünk, a háború nincs közvetlen hatással az életemre és tevékenységemre. Mármint az irodalmira. Az alapítványunk munkájára annál inkább: terveztük IV. Béla mellszobrának a felavatását, de ez a helyzet miatt elmaradt. Márciusban megjelent egy könyvem Beregszászról, biztosan tudsz róla. Abban még elég derülatoan írtam Beregszász és az ottani magyarság kilátásairól, de a mostani helyzet rácaffolt az optimizmusomra, hisz rengeteg magyar menekült el Kárpátaljáról, így Beregszászról is. Legutóbb egy velem készült interjúban úgy fogalmaztam, hogy bár nem annak szántam, de valószínűleg a magyar Beregszász nekrológját írtam meg.”

Nagyon remélem, sőt bízom abban, hogy nem így lesz, Kárpátalja magyarsága már sokszor bebizonyította, hogy életképes, hatalmas az élnivágása, és fönixmadárként most is életre kell majd a poraiból. A nyilatkozatokat olvasva szembetűnő, hogy bár mindenkit megvisel a jelenlegi helyzet, de azért mindenki megtalálja a maga kapaszkodóját, reménysugarát, mindenki megtalálja a túléléshez szükséges erőt. Ami engem illet, utoljára 2019 februárjában jártam Beregszászon, Shrek Tímea hívott meg egy irodalmi rendezvényre, ami során felléptünk a Beregszászi II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán és a városi könyvtárban. Aztán jött a COVID-járvány, a lezárások, a karantén. 2021 tavaszára a *Magyar Múzsza* folyóirat néhány szerzőjével tervez-

¹² <http://kame.hu/fuszdrupal/?q=content/%C3%A9let%C3%BA-t-v%C3%A1llasz%C3%BA-t-besz%C3%A9lget%C3%A9s-dalmay-%C3%A1r-p%C3%A1ddal>

tünk egy kárpátaljai kultúrhadjáratot, de végül ez nem valósult meg, mint ahogy 2022 tavaszán sem.

Úgy néz ki, hogy belátható időn belül nem lesz semmilyen kulturális rendezvény a sokat szenvedett szülőföldemen. Ám a Kárpátalján művelt magyar irodalom nem halt meg, él, túlél. Már említettem, hogy a világháló segítségével az otthon élő szerzők el tudják juttatni a műveiket a távol élő olvasókhoz is. A rendezvényeket Budapesten vagy Magyarország más településein tartják meg, Ukrajna egyetlen magyar nyelvű irodalmi folyóirata, az *Együtt* továbbra is megjelenik. A kárpátaljai szerzők irodalmi karavánokon vesznek részt Magyarországon, a Felvidéken, Erdélyben és Délvidéken. A hatodik síp nem veszett el, nem hallgatott el, igaz, hogy kissé halkabb lett, de, akinek jó füle van hozzá, most is hallhatja hangját.

(Irodalmi Jelen, 2022. december 19.)

L. MURÁNYI LÁSZLÓ

1956. december 24-én született Ózdon. Újságíró, szociográfus. 1977–1983 között elvégezte az ELTE jogi karát. Túrkevéen a helyi lap, a *Kevi Föld* szerkesztője volt, majd 1985-től a *Szolnok Megyei Néplap* újságírója. A rendszerváltás idején dolgozott többek között az abban az időben alapított *Maholnap* című, Szolnok- és Pest megyében megjelenő hetilapnál, majd a *Telegráf* című heti-, később a *Jászkun Krónika* című napilapnál. Közben éveken át számos lap tudósítója volt.

A Gelei Józseffel közösen írt, a uzsorásokról, csicskáztatásról szóló riportsorozatukért 2010-ben Minőségi Újságírásért Díjat kaptak, majd elnyerték a Nemzetközi Újságíró Szövetség Bátorság díját. 2012 óta szabadúszó, azóta közel 10 könyve jelent meg. Az orosz–ukrán háború kitörése óta rendszeresen jár Kárpátaljára, belső-Ukrajnába, számos interjút készített a kárpátaljai magyar és ukrán közösség képviselőivel. Erről szóló riportkönyve *A háború árnyékában* címmel az Ad Librum Kiadónál jelent meg 2023-ban.

A HÁBORÚ ÁRNYÉKÁBAN (KÉT PART KÖZÖTT)

Dupka György történész-író-szociográfussal Budapesten, egy próz napi rendezvényen találkoztam először. Azt már korábban is tudtam róla, hogy egy sor szociografikus munkát írt szülőföldjéről, Kárpátaljáról, kiválóan ismeri az ott élő magyarság múltját, jelenét, és akinek háttározott véleménye van az éppen zajló orosz–ukrán háborúról is. Találkozásunk napjaiban éppen a kellős közepén jártam egy – azóta már *A háború árnyékában* címmel meg is jelent – riportkönyv anyaggyűjtésének, így kapóra jött számomra ez az ismeretség. Akkor ugyanis túl voltam már számos kárpátaljai riportúton, bepillanthattam a nemzetiségek időnként nyugvó, időnként fortyogó nagy-nagy olvasztótégelyébe, megismerhettem az ottani, kisebbségi magyarok életét, gondolkodását, de néhány megtapasztalt ellentmondást nem sikerült feloldanom. Újdonsült ismerősömtől vártam, hogy segít ebben, és segít még mélyebben megismerni a kárpátaljai magyarok orosz–ukrán háborúhoz való bonyolult viszonyát is.

Néhány nappal a találkozás után már ott ülhettem Dupka Györgyék konyhájában, és a maga főzte kávéinkat kavargatva, nagy beszélgetésbe kezdtünk. Íme, a beszélgetés szerkesztett változata, ami később a megjelent könyvbe is bekerült.

Elsőként óhatatlanul a legfőbb aktualitás került szóba: az, hogy tulajdonképpen mekkora is lehet manapság Kárpátalja magyar ajkú népessége, és hogyan hatott erre a most folyó orosz–ukrán háború. Házigazdám válasza nyomán egy hatalmas, évszázados demográfiai hullámvasút képe bontakozott ki előttem, amin a kárpátaljai magyarság immár egy évszázada ül.

– Az első szociográfiámat Horváth Sándor irodalmár barátommal közösen írtam, 1989-ben – kezdett mesélni –, és már akkor elkezdtük boncolgatni a statisztikákat: hányan is vagyunk, hogyan is élünk mi, magyarok Kárpátalján. Abban az időben, a rendszerváltozás idején, egy lassú, folyamatos növekedés eredményeként, a hivatalos statisztikák 150–160 ezerre tették a kárpátaljai magyarok számát. Elmen-

tünk azonban a nagy történelmi egyházakhoz is. A reformátusok 120, a római katolikusok 70, a görögkatolikusok 15–20 ezer magyar ajkú hívővel számoltak az egyháztagek között. Volt még nagyjából 5–10 ezer egyéb vallású magyar is, így mi akkor, 1989-ben, a szükséges korrekciók után, több mint kétszázezer emberben gondolkoztunk. Meg tudtuk vonni a múlt század nagy háborúinak demográfiai mérlegét is. Történelmi tény, hogy az I. világháború nekünk százezer elvándorolt vagy fronton elesett magyarba került, de a II. világháború előtti utolsó népszámlálás 1941-ben már megint kétszázezer fölé jelezte a magyar népesség nagyságát. Jött a II. világháború, utána a Sztálin-korszak, a kárpátaljai magyarság megtizedelése, és az az időszak újra elvitt tőlünk százezer magyart. Most itt tartunk, a „harmadik világháború” közben, és a felgyorsult elvándorlás miatt megint közelítünk a százeres veszteséghez.

– *Kérdés, hogy ez végső veszteség-e* – vetettem fel a házigazdámnak – *, vagy lesz a háború után visszaáramlás is.*

– Ha megnézzük az első és a II. világháború utáni adatokat, akkor csak elenyésző arányú visszatelepüléssel találkozunk. Én arra számolok, hogy a nagy többség sajnos most, e harmadik háború után sem fog már hazajönni. Most, ha az átlagot vesszük, minden magyarlakta településről hiányzik legalább harminc százaléknyi ember. Túlnyomó többségben a tizennyolc és ötven éves életkor közé eső férfiak.

Magyarországon, de Kárpátalján is gyakorta találkozni azzal a véleménnyel, hogy a kettős állampolgárság megszerzésének lehetősége azzal, hogy megkönnyítette, egyben fel is gyorsította a kárpátaljai magyarok elvándorlását az anyaországba. Dupka Györgynek ezzel kapcsolatban is határozott véleménye van.

– A kettős állampolgárság kétségtelenül kétélű fegyver – mondta –, hiszen előnyei és hátrányos következményei is vannak a határon túli magyarság számára. Egyfelől igaz, amit mondanak: valóban felgyorsult általa a kivándorlás, másfelől viszont most, a háború idején életet is mentett ez a lehetőség. Éppen azokét a hadköteles férfiakét, akik a háború elől átjöttek Magyarországra, és kettős állampolgároként egészen más, kedvezőbb elbírálásban részesülnek itt. Már pedig a magyar ember olyan típusú, hogy szeret minden legkisebb lehetőséget

kihaszni a túlélése érdekében, és ilyen értelemben a kettős állampolgárság is egy lehetséges eszköz a túlélésre. Ha ez nem lenne, akkor kitalálnának más praktikát.

– *A nagy társadalmi és egyéni dilemma tehát a mostani háborús időkben is az: menni vagy maradni?*

– Az életben ezt mindig az egyéni egzisztenciális helyzet dönti el. Mindenki tudja azt Kárpátalján, hogy üres zsebbel, pucér seggel átjönni az anyaországba kész tragédia. Vagy pedig koldusélet. Találkoztam itt, Budapesten olyan családdal saját szülőfalum környékéről, amelyből eljött ide dolgozni a férfi, majd pedig tavaly február 24-e után áthozta a családtagjait is. Önmagából csinált így rabszolgát, mert kibéreltek egy másfélszobás lakást, amiért, rezsivel együtt, közel kétszázezer forintot kellett fizetniük havonta, miközben a családfő csak háromszázszáz forintot tud keresni. Azt mondja, szinte csak kenyéren és vízen éltek, s ezért a család inkább visszament. Az elmenekült kárpátaljai magyarság és ukránság körében is uralkodó érzés volt február 24-e után, hogy ez egy villámháború lesz; egy-két hét alatt befejeződik, aztán visszamennek... Sokan terveztek így. A háború viszont máig is tart, és az átmenekült férfiak nagy része itt ragadt. Csak azok indultak el vissza, akikben valamiféle lelkiismeret-furdalás alakult ki az ott maradt szülők, nagyszülők és a család miatt. Akik találtak itt maguknak munkát, és kezd kialakulni a magyarországi életük, azok máig itt vannak, de akiknek ez nem sikerült, azok nagy része szépen visszament. A legtöbbjük ahogy jött, a zöldhatáron át.

– *Sok lett a háború miatt kettévált, szétszakadt család is. Az apa Magyarországon, a többiek otthon.*

– Valósággal a sírás kerülgetett, amikor legelőször láttam Tiszabecsen, hogy a Magyarországon dolgozó apák pénteken és szombaton szobát vesznek ott ki, a feleség és a gyerekek pedig átjönnek Kárpátaljáról, hogy együtt töltsék a hétvégét. A határ mentén ez a jelenség számos településen megfigyelhető. Az asszonyok elemózsiával alaposan feltáskázva érkeznek, s lényegében egy határ menti családi találkozó zajlik olyankor. Elszorul az ember szíve ettől. A család aztán hazamegy, az apa pedig vissza, dolgozni. A legtöbb férfiember nem is nagyon akarja, hogy a szerettei átköltözzenek Magyarországra, mert tudja, hogy itt nem lenne képes eltartani őket. A keresetük nagy részét a találkozó-

sokkor odaadják az asszonynak, hogy azok abból tartsák fenn otthon a családot. Sokan kényszerülnek ilyen életre.

Idáig érve a beszélgetésben – pontos összesítő adatok híján –, két becslést kértem Dupka Györgytől. Egyfelől, hogy mennyi magyar élhetett Kárpátalján 2022. február 24-e, az orosz támadás megindulása előtt, másfelől pedig, hogy mennyi élhet egy évvel később. A két becslült érték különbsége lehet ugyanis a térség magyarjainak háborús vesztesége.

– Véleményem szerint a magyarság elvándorlásában 2014 volt a mérföldkő – kezdte a választ kissé távolabbról –, az orosz–ukrán háborús konfliktus kirobbanásának éve. Addig ugyanis, a 2001-es népszámlálási adatok szerint, az országban több mint 155 ezer, Kárpátalján pedig nagyjából 151 ezer magyar élt. A ’89-es rendszerváltozástól 2014-ig körülbelül tízezerrel csökkenthetett ez a szám, egy természetes kivándorlási folyamat következményeként: munkalehetőség, szerelem, házasság, családdegyesítés és így tovább. Lassú kiáramlás tanúi lehettünk akkor. 2014-től felgyorsult ez a folyamat, és 2022-ig, az újabb orosz támadás megindulásáig már 25 ezren jöttek el Kárpátaljáról. Valami hasonló persze az ukránok körében is lezajlott: az ország függetlenné válásakor még 52 milliót számlált Ukrajna teljes lakossága, s most jó, ha van 25–30 millió. Már a háború előtt megfigyelhető volt náluk is a természetes kivándorlás, sőt, a háború kitöréséig ez még nagyobb arányú volt náluk, mint nálunk. Meggyőződésem, hogy az Ukrajnából 2014 és 2022 között lezajlott elvándorlás legfőbb oka nem is a háború volt, hanem a munkanélküliség.

– *A február 24-ei orosz támadás aztán még inkább felgyorsította ezt a folyamatot.*

– Olyannyira, hogy egyes demográfusaink már azt látják és jelzik, hogy százezer alá csökkent vagy csökken ezekben a hónapokban a kárpátaljai magyarság lélekszáma. Ez azt jelenti, hogy 51 ezer magyar megint eltűnt onnan, és ezt a veszteséget már nem lehet visszahozni. Ha a visszaáramlásról beszélünk, az legfeljebb fél százalék lesz, mint amennyi a korábbi háborúk után is volt.

– *Gyakran haza-hazajárva, milyen viszonyokat tapasztal meg ott ezekben a háborús időkben?*

– Az otthon maradt férfiak bujkálnak a háború elől. A nők a hősök. Ügymintéznek, viszik az életet, működtetik a családokat. Az egyik ismerősöm katonaköteles veje például egy éve nem tette ki az utcára a lábát. Otthon van, és ha jön az ellenőrzés, akkor a pincébe bújlik. Ez egyáltalán nem egyedi jelenség, nagyon sok más családban is hasonló a helyzet. Ha végigmegy az ember az utcán, tizennyolc és hatvan év közötti férfit nem nagyon lát, mert fogdossák őket össze, és kezükbe nyomják a behívót.

– *De ugye nemcsak a magyaroknak? A hazai sajtóban ugyanis gyakran arról szólnak a hírek, hogy a magyarokat külön kipécézték a hatóságok.*

– Dehogy! Ez mindenkire vonatkozik, és nemcsak Kárpátalján, hanem belső-Ukrajnában is. Az egész országban, mindenféle nemzetiségre. Tudomásul kellene vennie a magyarországi sajtónak is, hogy mit jelent a hadiállapot...

– *... amit az orosz támadás miatt kellett elrendelni.*

– Az az újságíró, aki ilyen torzított híreket tesz közzé, valószínűleg nincs tisztában azzal, hogy mit jelent ez a fogalom. Bizony azt, hogy tizennyolctól hatvan éves korig minden ukrán állampolgár hadköteles és behívható. Kötelessége akár meghalni is a fronton, ha a helyzet úgy hozza. Ha valaki hazafi, akkor ezt szent kötelességének tartja, ha nem hazafi, akkor erőszakkal viszik el, vagy bujkál. A magyarországi sajtóban azt is mondják, hogy rengeteg magyart behívtak, rengeteg magyar meghalt a fronton és így tovább. Nem győzöm ezt helyreigazítani. A többi nemzetiségi közösségnek ugyanúgy megvannak a behívottjai és halottai, mint a magyarnak.

– *Ha már a hazai sajtónál tartunk: főként kormányoldalon, rendre megjelenítenek olyan véleménymondókat, akik szerint a kárpátaljai magyarok azt gondolják: ez a most folyó háború nem az ő háborújuk, hanem az „övék”, vagyis az ukránoké.*

– Az éremnek mindig két oldala van. Vannak természetesen az ukrán államhoz lojális, de nem ukrán nemzetiségű állampolgárok is. Legyenek azok románok, szlovákok vagy éppen magyarok. Egy magyar nacionalista azonban úgy gondolkodik, hogy ez a szlávok háborúja. Megismétlődik ugyanaz a gondolkodás, ami Jugoszlávia szétesése után a szerbiai magyarokat is jellemezte. Azt mondták: ez nem az én háborúm, miért vigyem hát vásárra a bőrömet? Úgy gondolom, hogy a ma-

gyarországi sajtóban nincsenek kellően megvilágítva ennek az orosz–ukrán háborúnak az indító okai. Szerintem a nemzetiségi kérdés volt közülük az elsődleges.

– *Hogyan?*

– Azt lehet mondani, hogy Janukovics elnök megbuktatásáig Ukrajnában viszonylag jó kisebbségpolitika érvényesült. Volt egy olyan nyelvtörvény, és olyan oktatási törvény is, ami maximálisan biztosította az addig kivított kisebbségi jogokat. Nemcsak a magyaroknak, hanem minden más nemzeti kisebbség tagjainak is. Az utána következő Porosenko, majd pedig Zelenszkij már egészen más szemléletmódot képviselt ebben a kérdésben. Számunkra az volt a legnagyobb döfés, hogy 2017-ben felülírták a korábbi oktatási törvényt, és négy kategóriára osztották Ukrajna lakosságát. Az első lett a többségi nemzet. Ezzel nincs is baj, ez mindenhol így van. Elfogadható. A második kategória: az őslakosok. No, ezzel kapcsolatban már vita van, miután őslakosnak itt, Ukrajnában egyedül a krími tatárokat és a párszáz fős krimcsák közösséget kiáltották ki. Az őslakosoknak megengedi a törvény, hogy a gyerekek az első osztálytól az érettségiig az anyanyelvükön tanulhassanak, és minden olyan jogot megkaptak, ami az előző törvény szerint még mindenkit megilletett. A törvény létrehozott aztán egy harmadik kategóriát is. Ebben az európai uniós tagországok nemzetiségei tartoznak, többek között a magyarok, a románok, a lengyelek, a szlovákok, a csehek. A törvény előírásai szerint ezeknek a kisebbségeknek a gyerekei csak elsőtől negyedik osztályig tanulhatnak minden tárgyat a nemzetiségi nyelvükön, persze, megfelelő mennyiségű ukrán nyelv- és irodalomtanítás mellett. Ötödiktől érettségiig viszont a tantárgyak minimum 80 százalékában át kell térni az ukrán nyelvre. A lényegi tárgyak esetében mindenképpen. Marad nekünk a magyar nyelv és irodalom tantárgy, valamint a honismeret. Ilyen szemléletbeli változást még a Sztálin-korszak Szovjetuniójában sem engedett meg magának a hatalom. Tudni kell ehhez, hogy ezen a harmadik kategórián belül teljes iskolarendszere csak a magyar és a román kisebbségnek van, így ez a szabályozás a románokat és a magyarokat érintette leginkább. S végezetül van egy negyedik kategória is a törvényben: a nem európai uniós tagországok nemzeti kisebbségei. Ide tartoznak az oroszok, a beloruszok és a volt Szovjetunió többi tagállamának nem-

zetiségei, ide a cigányok és a ruszinok, illetve mindazon nemzetiségek, amelyeknek nincs anyaországuk. Az érintetteknek így semmilyen joguk nincs az anyanyelvi oktatásra, és ezzel a törvény teljesen szembe megy a még hatályos ukrán alkotmány rendelkezéseivel is. Az ugyanis előírja, hogy Ukrajna nemzetiségeinek joguk van saját anyanyelvükön taníttatni a gyermekeiket. A nemzetiségek totális asszimilációja zajlik tehát Ukrajnában. Hadat üzentek például az egész „orosz világnak”, amibe beleképzelhetünk mindent, akár még az ungvári Puskin-szobor ledöntését is. Nem elég, hogy a balos, szovjet időkből származó szobrokat, emléktáblákat leszedték, de már az egyetemes kultúrához tartozó orosz klasszikusokat is kisöprik a könyvtárakból, rádióból, tévéből... Mindent, ami orosz. Még a választható orosznyelvoktatást is felszámolták. Érdemes végiggondolni: a hivatalos statisztika szerint is 17 százaléknyi orosz kisebbség él Ukrajnában, nem hivatalosan pedig annál is több. Már pedig egy 15–20 milliós kisebbséget nem lehet máról holnapra csak úgy beolvasztani.

– *És a 2021-ben elfogadott nyelvtörvény?*

– Az tükörképe az oktatási törvénynek. Egyértelmű jogszűkítés folyik, ami persze nem a magyarokra vonatkozik csak, hanem Ukrajna összes nemzeti kisebbségére. Annak ellenére van ez így, hogy 2014-ben, Janukovics hatalmának megdöntése után, arról volt szó, hogy – európai mintára – széles körű jogokat kapnak a nemzeti kisebbségek. Semmivel sem akartunk volna több jogot, mint amennyi például a tiroli németeknek van. Ez hát a válasz arra a kérdésre, hogy miért nem tud a legtöbb kárpátaljai magyar ember azonosulni ezzel a háborúval. Szeretném ugyanakkor leszögezni azt is, hogy a kárpátaljai magyarság zsigerből gyűlöli Oroszországot. Nem tudja megbocsátani, amit ott az oroszok műveltek 1944 novemberétől. Hiába mondjuk ugyan, hogy az a Szovjetunió volt, de a szovjet lobogó alatt orosz és ukrán vezetéssel tizedelték és becstelenítették meg a kárpátaljai magyarságot. Ez is egy olyan tényező, ami miatt azt mondhatjuk, hogy ez nem a mi háborúnk. Miért drukkoljak én az oroszoknak, amikor ezt művelték velünk, de az ukránokat sem tudjuk teljes szívvel támogatni, amikor beszűkítik, elveszik a jogainkat. Nehezen feloldható kettősség ez.

– *Ebből a szempontból különös helyzetben lehetnek az úgynevezett vegyes kárpátaljai családok.*

– Igen, tényleg van egy kisebb hányada a kárpátaljai lakosságnak, amelyben ukránok, oroszok, vagy éppen magyarok házasodtak össze egymással. A városokban ez már egyre jobban jellemző, de a falvakban még kevésbé. Úgy gondolom, hogy az ilyen családok esetében már 70–80 százalékos is lehet az ukrán identitástudat.

– *Gyakran elhangzik itthon, s olvasni lehet különösen a közösségi médiában, hogy jóval a valós lakosságárányon felül hívnak be kárpátaljai magyar férfiakat katonának, és így nagyon sok a magyar háborús áldozat is. Mit gondol erről?*

– A magyarság nagyjából a 10 százalékát teszi ki Kárpátalja lakosságának, és ennek megfelelő arányban szolgálnak magyarok a különböző kárpátaljai katonai egységekben. 2014-től napjainkig, 2023 márciusáig, közel 300 különböző nemzetiségű kárpátaljai katona halt meg a háborúban. A mi számításaink szerint ebből huszonketten igazoltan magyarok. Az ungvári és a beregszászi magyar konzulátus eddig összesen 12, a mostani háborúban elesett, igazoltan magyar származású katona családjának adott segílyt abból az alapból, amit a magyar kormány erre a célra létrehozott. Ezek a valós tények. Érdekes képet mutat a háborús temetések számának alakulása is. Embereket visznek, koporsók jönnek, így van ez az ország minden megyéjében. Tavaly, vagyis 2022 áprilisában jártam az ungvári temetőben, és akkor tizenkét új háborús sírt fotóztam ott, míg most, egy évvel később, már ötvenet. A százezres városok esetében tehát azt mondhatjuk, ötven-száz igazolt háborús katonaáldozatuk lehet. A sokkal kisebb Beregszásznak eddig hét. Egyszerűen nem igazak tehát azok a magyarországi híradások, amelyek vérfürdőről, ágyútölteléknek vitt magyarokról és kárpátaljai hullahegyekről szólnak. Nem tudni viszont, hogy mi van az eltűntekkel. Nem hivatalosan közel 50 ezer ukrán katonáról nincs adat. Köztük természetesen magyarok is vannak. Ez a legrosszabb, mert így a hozzátartozók semmilyen segílytet nem kapnak, s nemcsak Kárpátalján, de egész Ukrajnában sem. Nincs holttest, nem lehet kimondani, hogy hősi halált halt valaki.

(Ez a beszélgetés 2023 áprilisában folyt közöttünk, a számok az akkori állapotokat tükrözik. A számok azóta természetesen változtak, áldozatok száma sajnos nőtt.)

A múlt és a jelen ügyes-bajos dolgai után a jövőre – a kárpátaljai magyarság jövőjére – terelődött a szó. Házigazdám ez ügyben is sarkosan fogalmazott.

– Azt vallom, hogy nekünk kizárólag előre szabad menekülnünk, hátra nem – szögezte le határozottan. – Az egyedüli jövőképünk az, ha Ukrajnát felveszik az Európai Unióba. Ez esetben talán még az ukrán nacionalistáknak is megbocsátanánk mindazt, amit eddig műveltek velünk. Legalább négyszáz feljegyzésünk van a közelmúltból olyan esetekről, amikor egyszerűen beleköptek a lelkünkbe, és amikor a Magyarország-ellenességüket rajtunk akarták megtorolni. Többnyire nem kárpátaljaiak, hanem idegenlégiósok, akiket rendre buszokkal hoztak Lembergől, Ivano-Frankivszkból és más térségekből, s akiknek a jelszavai így szólnak: „Kést a magyarok torkára!”, „Vissza Ázsiába!”. Ezek a nacionalista provokációk csupán arra jók, hogy egymásnak uszítsák az országban élő nemzetiségeket, és széthúzást szítsanak közöttük. Kárpátalján szerencsére csak elenyésző mértékben van jelen az ukrán nacionalizmus. A lakosságnak legfeljebb fél százalékát tehetik csak ki a hívei, így ott nem is sikerült igazi ellentétet kirobbantaniuk. Arrafelé nincs erre „vevő”. A helyi ruszinság nem akar ilyesmibe belemenni, miként a helyi magyarság sem, a helyben élő, zömmel keletről beköltözött ukránság nagy többsége pedig már átvette tőlünk a mi nyugat-ukrajnai életmódunkat.

– *Mik a kárpátaljai magyarság háborús kilátásai?*

– Nem győzöm hangsúlyozni, hogy minél tovább tart a háború, annál kevesebb magyar marad Kárpátalján. Azok a férfiak, akik a háború miatt nem mennek haza, és külföldön egzisztenciát teremtenek, már ott is maradnak. Összegyűjtik a kis pénzüket, otthon sikerül eladniuk az ingatlant, lakást vesznek itt, és kihozzák a családjukat is. Sorra ezt látjuk. Forgolányban például, ami egy bő nyolcszáz lakosú kis falu a Beregszászi járásban, hetven ház eladó. És ez nem egyedi jelenség a Kárpátalján. Ez azt is jelenti, hogy rohamosan előregszik a kárpátaljai magyarság. Hiába harcoltuk ki – a magyar állam támogatásával és pénzével –, hogy legyenek intézményeink, azok üresekké válnak. Amikor erről beszélek az ukrán író, költő barátaimnak, azok nyugtatni próbálnak: mindez nem ellenetek szól, hanem az oroszok ellen. Igen

ám, csak menet közben bennünket is ledarálnak az ilyen intézkedések. Járulékos veszteség leszünk.

– *Van visszaút ebből a csapdahelyzetből?*

– Nagy a mi feladatunk. Ha nagyapáink túléltek az I. világháborút, és újra tudták kezdeni az életet, ha apáink túléltek a II. világháborút, és szintén újra tudtak kezdeni, akkor a mi generációnknak és a fiainknak is kötelességük túlélni és újratekdeni. Nem szabad kétségbeesnünk, és a rosszból is meg kell próbálnunk kihozni a lehetséges legjobbat. Az viszont elfogadhatatlan számomra, hogy ebben a vérzivataros, háborús helyzetben is van arra idejük az ukrán honatyáknak, hogy belső nemzetiségi kérdésekkel foglalkozzanak, és elindítsanak egy belső nyelvi háborút is, ami sajnálatos törésvonalakat hozott létre a megyékben és a járásokban. Ez egyszerűen megbocsáthatatlan bűn, amikor mindennél erősebb összetartásra volna szükség.

(A háború árnyékában, 2023)

DUPKA GYÖRGY

1952. április 11-én született Tiszabökenyben. Költő, író, történész, kiadói főszerkesztő. 1979-ben Ungváron szerzett magyar szakos bölcsészdiplomát. 2008 őszén az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Karán kulturális mediátor szakos másoddiplomát kapott. 2014-ben a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Történelemtudományi Doktori Iskolájában megvédte doktori (PhD) disszertációját a legmagasabb minősítéssel. Számos civilszervezet alapítója, tagja és vezetője. A MÉKK elnökének a nevéhez fűződik többek között a Kárpátaljai Magyar Könyvek sorozat beindítása (1992) és gondozása, amely 2024 januárjában a 307. kötetnél tartott. 2002-től az *Együtt* című irodalmi, művészeti és kulturális folyóirat alapítója, felelős kiadója. A kárpátaljai magyarság múltjával és jelenével kapcsolatosan több mint 30 könyve, számos tanulmánya jelent meg eddig. Legutóbb 2021-ben megjelent önálló munkája: *GULÁG-GUPVI rabok Euráziában* c. történelmi szociográfia.

Legutóbbi elismerései:

- a Magyar Érdemkereszt lovagkeresztje (2017),
- a Magyar Kultúra Lovagja cím (2018),
- Fábry Zoltán-díj (2023),
- Ratkó József-díj (2023),
- Pro Minoritate díj (2023),
- Teleki Pál-érem (2023).

A HÁBORÚ ÁRNYÉKÁBAN SEM HALLGATNAK A MŰZSÁK

(Válogatás a Netnapló-jegyzetekből, 2022–2023)

2022. február 24. Az orosz–ukrán háború kitörésének napján feszült légkörben tettünk látogatást az írókaraván tagjaival a Beregszászi Központi Könyvtárban. A Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közössége (MÉKK) nevében a Magyar Írószövetség támogatásával meghívott vendégeim: az anyaországi Rónai Balázs Zoltán író, költő, az *Országút* művészeti és közéleti hetilap szépirodalmi szerkesztője, továbbá Lőrincz P. Gabriella költő, író, a Magyar Írószövetség elnökségi tagja, az Előretolt Helyörség Íróakadémia oktatója és Kertész Dávid író. Az ismert helyzet miatt Beregszászon meghíúsult a magyar széppróza napja alkalmából a helyi sajtóban is előre beharangozott író-olvasó találkozó. Varga Éva könyvtárigazgató kérésére a magunkkal hozott legújabb műveinket a béke jegyében dedikáltuk a beregszászi olvasóknak emlékül. Írótársaim hangot adtak annak a közóhajnak, hogy a kárpátaljai magyar irodalmi élet – a bonyolult helyzetet átvészelve – „életben marad”, és nem fogynak el az olvasók.

2022. február 24. A körülöttünk, a lelkünkben is tomboló háborús pánikot felülírva, felkerestük Munkács ősi várát és a Munkácsy Mihály Magyar Házat. Az itt maradt bátrak tették a napi dolgukat. Némi sorban állást csupán az üzemanyag-tankolóknál és a bankautomatáknál tapasztaltunk. Az áruházakban sem volt különösen nagy forgalom. Katonai konvojokkal, menekültáradattal a nap folyamán nem találkoztunk. Az igaz, hogy a gyenge idegzetűek és akik behívót kaptak, azok megrohmozták a határátkelőhelyeket.

A Munkácsy Mihály Magyar Házban háziasszonyi minőségben Pfeifer Anita, az intézmény kulturális menedzsere fogadta az írókaraván tagjait. Itt is lefűjták az író-olvasó találkozót. Megismerkedtünk az intézmény sokrétű tevékenységével, megtekintettük a kárpátaljai festők tárlatát. A magyar széppróza napja alkalmából kortárs magyar írók műveit tartalmazó kiskönyvtárat adtunk át az intézménynek. A program a Monarchia étterem megtekintésével fejeződött be.

Este visszatértünk beregszászi bázishelyünkre. Nem adjuk fel! A hisztériakeltés ellenére és a felolvasások elmaradásának tudatában folytatjuk a korábban kijelölt helyszínek felkeresését.

2022. február 25. Ma van a kommunizmus áldozatainak emléknapja, az írótársakkal a beregszászi Európa–Magyar Házban a régmúlt és a második napja tartó háború áldozataira emlékeztünk, gyertyát gyújtottunk, és az itteni emléktáblát is megkoszorúztuk. Zubánics László történész, a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet (KMMI) elnöke vezetésével megvitattuk a kortárs irodalom helyzetét, szoltunk az újabb kiadványokról és az elkövetkező irodalmi eseményekről, valamint a 20 éves *Együtt* című irodalmi folyóiratunkról. Az eszmecszerén részt vett Lőrincz P. Gabriella költő, író, Rónai Balázs Zoltán író, költő, Szabó Árpád, a Bethlen Gábor Líceum igazgatója, Kertész Dávid író, Szabó Kata, a Kovács Vilmos Irodalmi Társaság (KVIT) titkára, Szemere Judit, a KMMI programmenedzser, valamint jelen sorok írója.

2022. február 25. Kora délután, a vendégek elutazása előtt végül sor került az élmények összegzésre, búcsúzásra a beregszászi Praktik szálloda éttermében. Mivel a korábban betervezett író-olvasó találkozók programja a háborús helyzet áldozata lett, vendégeim úgy döntöttek, vegyük az irányt az Asztély–Beregsurány határátkelő felé, mert „az oroszok már a spájzban vannak”. Ez már egy újabb tragikus történet...

2022. február 25. Az asztélyi határátkelőnél nagy volt a tolongás, hatalmas kocsisor húzódott a falutól a sorompóig. Mindenütt bábeli zűrzavar, zsúfoltság, a katonai behívó elől menekülő férfiak, családok sokasága... Az ide sereglett nép zöme belső-Ukrajnából érkezett, és szeretne átjutni Magyarországra. A katonaköteles férfiakat (18–60 év között) az ukrán határőrök könyörtelenül visszafordítják. Ebben a háborús hangulatú sokadalomban Rónai Balázs Zoltán író társam búcsúzásként a *Lócipő avagy az Alvó Istenek Ébresztése* című könyvét nevemre dedikálja. Többek között azt írta, örül, hogy itt lehetett Kárpátalján. Mint írja: „*Fura, hogy ez a papírholmi háborús emlék lesz :) Asztély*”.

2022. február 26. A Facebook-postámban felfigyeltem a budapesti 98 éves Berghoffer Róbert málenyikj robot túlélő levelére. „*Drága Gyurikám! Ezekben a kegyetlen napokban nincs perc, hogy ne Te és csa-*

ládod legyetek aggódo gondolataim részesei. Bizva Istenben, napi imámba foglalva kérem segítségét, hogy e szörnyű események mielőbb befejeződjenek. Baráti szeretettel: Berghoffer Róbert.”

2022. február 27. Menni vagy maradni? – ez a kérdés percről percre marcangolja a kárpátaljai honfitársainkat. Aggódásban élünk Kárpátalján, a béke szigetén. Nyugalmunkat a belső-Ukrajnából özönlő menekültek zavarják meg, akik „pánikjárványt” hoznak és terjesztenek köreinkben. Úgy gondolom, amíg nem lőnek, addig nincs értelme menni sem... Nejem rokonai az orosz inváziótól sújtott térségből szerencsésen kimenekültek. Személygépkocsijukkal a távoli Herszonból, a majdnem körülrzárt Kijevet megkerülve, Moldován keresztül, két nap alatt érték el a Tatár-hágót. A kocsijukban öten éjszakáztak, ott is hatalmas sor van, már hat órája ott vesztegelnek, és még nem érték el Kőrösmezőt. Az ungvári családomban hozzátartozói izgulnak, készülnek a rászoruló családtagok fogadására, hiszen szolidárisak a bajba jutottakkal. Családtagom egyik ismerőse, szerződéses katona, már hősi halált halt az oroszokkal vívott harcban. Megértem azt is, hogy fiaink közül sokan családjukkal maradnak, őket is emésztí a kérdés, hogy az otthon bujkálást választják vagy a bevonulást. Mindenki a maga módján küzd az életben maradásért, testvéreieért, családtagokért, mert a remény egyre távolabb kerül, hogy napokon belül vége lesz a háború borzalmainak. Békés, nyugodt életre vágyunk mindannyian. Vasárnap van, a templomainkban imát mondanak, mert sárba taposták az Isten Tízparancsolatát. Urunk, kérünk téged, áldd meg a maradókat és az elmenőket, az üldözötteket és az oltalmazókat!

2022. március 1. Az Ukrajna elleni orosz invázió okozta feszültségterhes napokban bátor csapatmunkával elkészítettük folyóiratunk idei első számát. Honlapunkon már olvasható, és a nyomdába is leadtuk a kéthavi *Együtt* irodalmi-művészeti-humán tudományi-kulturális folyóiratunk 2022/1 számát.

2022. március 3. Ma reggel Ungvárról menet a csapi vasútállomásra kivitem Nándor fiam nyugdíjas keresztanyját, Tóth Kati asszonyt, aki egyik veszprémi barátnőjének meghívására két-három hetet nyugodt körülmények között akar eltölteni, mert az itteni baráti körének tagjai – az orosz–ukrán frontokról érkező megdöbbentő hírek, rombo-

lások, halottak és más tévé-látványok hatására – egymást fertőző pánikjárványban szenvednek. Ebből a légkörből kíván kiszabadulni.

Megbeszéltük, hogy visszavárjuk, hátha addig vége lesz a vérrontásnak, és a béke felülírja a háborút. Az állomás várótermében alig 80 embert számoltam meg, akik sorba álltak, hogy jegyet váltsanak a Csap–Záhony rendszeres reggeli járatra. Mondja az ügyeletes, hogy napokkal ezelőtt több mint ezer ember zsúfolódott itt össze, akik Magyarországra, Szlovákiába induló vonatokra várakoztak. Jelentősen csökkent a menekültáradat.

A menekültek 90 százaléka belső-Ukrajnából érkezett. A 18–60 éves, katonaköteles ukrán állampolgárságú férfiakat a határőrök lestoppolják, nem kapnak zöld utat az induló vonatokra. Főleg Ukrajnában tanuló külföldi diákok, no meg asszonyok és gyerekek, unokákat kísérő nagymamák és nagypapák.

A református egyház önkéntesei itt is ügyeletet tartanak. Szendvicset, üdítőt, ivóvizet, forró teát, sőt kavarós kávé is felkínálnak a várakozóknak. Ahogy láttam, csupán egy-két várakozó, ügyeletet tartó fegyveres határőr, rendfenntartó katona és a helyi roma származású emberek élelmes képviselői álltak körül a karitatív szervezet által élelemmel megrakott asztalokat. Bőséges a kínálat, az önkéntesek szinte kérlelik a tovább utazókat, hogy fogadják el útravalónak az előre csomagolt tízóráikat.

Amúgy hétköznapi nyugalom uralkodik mindenütt, ahol jártam, az itt maradók teszik a dolgukat.

2022. március 6. Egymást nyugtató, ügyintéző körútra indultunk a nejemmel az Ungvár–Munkács–Beregszász–Nagyszőlős–Tiszabökény útvonalon. A feleségem családja herszoni rokonokat fogadott a családi házba, közreműködik az ellátásukban, kikapcsolódni vágyik, hogy újra visszanyerje lelki egyensúlyát. Ungváron nem csillapodott az orosz–ukrán háború, az élet-halál harcok okozta feszültség, az már beköltözött mindennapjainkba. Ezeket gyötörnek a kétségek: győzelmet, elhúzódó háborút vagy megszállást hoz-e a holnap.

A háború második szent vasárnapján a különböző felekezeti templomokban a megváltó békéért imádkoznak az emberek, mert csak a Jóisten tudhatja, mit hoz a holnap. Ungváron és más városok-

ban folyamatos a tömbházak alatt kijelölt óvóhelyek, pincék takarítása, a belső menekültek tanintézetekben történő elhelyezése, ellátásának megszervezése stb. Nándor fiam például a Márk iskolájában éjszakai ügyeletet vállalt, ugyanis a Dayka Gábor Középiskolában menekülteket helyeztek el.

A szállodák, motelek, vendégházak Ungváron és környékén telt házzal működnek, rengeteg belső-Ukrajnából érkezett luxuskocsival is találkozhatunk.

Csak araszolva tudunk a városból kikerülni, mert az Uzsoki-, Verceki- és más hágók felől érkező járművek, valamint magyarországi, szlovákiai adományszállító mikrobuszok lassítják a megszokott napi forgalmat.

Munkácson megrázó kép fogad. Az egyik helyőrség előtt síró anyák, feleségek búcsúztatják a frontra, az élet-halál harcba vonuló katonákat.

Beregvidék félig elnéptelenedett falvaiban is feszültséggel terhes csend uralkodik. Beregszász egy felbolydult méhkas, önkéntesek fogadják a menekülteket és a karitatív szállítmányokat.

Marcsák Gergelyék családi házában leadjuk az *Együtt* ez évi első számának a Kovács Vilmos Irodalmi Társaságnak szánt példányait, amelynek szerkesztésében az őrhelyén maradt Gergely barátom olvasószerkesztőként működött közre. Felesége, Shrek Tímea író a tipegő kislánya társaságában finom kávéval fogad minket, hogy bírjuk az utat Nagyszőlősig.

Itt Marinics Sándor grafikussal találkozunk, az *Együtt* folyóirat idei első számát az ő munkáival illusztráltuk. A nejem készít egy emlékfotót rólunk Sándor barátommal. A hogyan tovább? kérdésre válaszolva a családi ház különálló műtermére mutat: itt marad és az alkotásba temetkezik.

A tisaújlaki hídon a kialakult zsúfoltság miatt csigalassúsággal haladunk a határátkelő felé. Borzasztó látvány fogad minket. Mondják, reggel alig volt forgalom, késő délután pedig néhány kilométeres sorok alakultak ki. Közel 200 kocsi számoltunk meg. Az országból menekülők döntő többségének belső-ukrajnai rendszámablaja van. Zömében nők és gyerekek, soraikban azonban meglepően sok a jól öltözött, katonaköteles férfi.

A helyiek beszélik, hogy a feltehetően dúsgazdag, tehetős üzletemberek az éjszakai órákban próbálkoznak átjutni a határon, dollárban, euróban számolva ezreket is felajánlanak a határőröknek. Akiknek ez nem sikerül, a cigarettacsempészekhez fordulnak, akik pénzért átkalauzolják őket a zöldhatáron számukra ismert és rejtett ösvényeken.

Itt is azt tapasztaljuk, hogy a történelmi egyházak karitatív szervezetei által eleséggel megrakott asztalok mellett a környékbeli roma közösségek mélyszegénységben élő képviselői lakomáznak. Sőt, egyesek átgyalogolnak a határátkelőn, és a túloldalon maradnak reggeltől estéig, majd eleséggel megrakott szatyrokkal visszatérnek. Élelmesek, nem hagyják kárba veszni a magyar emberek felkínált adományait, ami iránt kevésbé érdeklődnek a luxuskocsikkal érkező utasok.

A tiszaháti magyarlakta falvak is félig kiürültek. Főleg azok maradtak – tudom meg Kutasi Magdolna, Tatár Viktória, Dupka Éva, Molnár István földijeimtől, a bökényi római katolikus egyház karitatív csoportjának aktív tagjaitól –, akiknek nincs hová menniük, akiknek jól működő háztáji gazdaságuk van, és a háziállatokat is gondozni kell. Ha átmennének a menekültekkel Magyarországra, akkor a nulláról kéne kezdeni az életüket, tehát maradnak. Sokan így döntöttek, féltik az egy emberöltőn át kemény munkával összehozott vagyonukat. Szülőfalumban, a nemrég általunk átadott játszótéren egy-két szülőt, gyereket látok. Mondják, sok gyerekes szülő már a határ túloldalán keresett oltalmat.

Nagyné Szakadáti Rita, a helyi képtár és múzeum igazgatója, a református egyház karitatív csoporttagjának közlése szerint itt azok maradtak, akik elszántan teszik napi dolgukat, egymást nyugtatják.

Nagy Barna önkormányzati képviselő, a református egyház helyi gondnoka is megerősíti, hogy a kistérségi polgármesteri hivatal és a történelmi egyházak, helyi magyar szervezetek által szervezett önkéntesek, valamint az itthon maradt férfiak járják a környéket, őrzik, védik szülőfalujuk békéjét, biztonságát és az üresen hagyott portákat a zabralóktól. Beszédjükből hallatszik, hogy nagyapáik, dédapáik földjét nem hagyják el. Ők sem értik, ha Kárpátalja a béke szigete, és itt nem lőnek, nincs robbantás és említésre méltó akció, akkor miért menekülnek el a helyiek. Azonban a jobb élet reményében az anyaországba át-

mennek a vagyontalan, a mélyszegénységben élő kárpátaljai családok is. Őszintén mondván, az itt maradtak nem orosz-, hanem kimondottan békepártiak, szolidárisak azokkal, akik valóban az életüket, családjukat mentve, a háborús övezetből törtek ki, mert nem akarnak az ostromlott városban élő pajzsként a vesztükbe rohanni. Isten óvjon minket a romboló háborútól!

2022. március 7. Az orosz–ukrán háború okozta feszültséget leküzdve, az orosz invázió 12 napján nyomdába adtuk és a KMMI-honlapra is felkerült Bartha Gusztáv *Kiút* című kisregénye, amely a maga nemében súlyos aktualitással bír.

2022. március 8. Délután a felvidéki honfitársakat is tájékoztattam a kárpátaljai helyzetről: <https://korkep.sk/cikkek/interju/2022/03/07/a-gyilkos-golyo-utja-kiszamithatatlan-a-karpataljan-elo-dupka-gyorgy-a-korkepnek-interju/>

A napi körutam során azt tapasztaltam, hogy Ungváron és sok más településen is az üzletekben a tartalékok észrevehetően kimerülnek, elfogynak, üresednek a polcok. Hiányoznak a patikákból a fontosabb gyógyszerek. Akadozik az árubeszállítás, -ellátás. Szinte már sehol nem lehet például jódtablettákat kapni, mert az atomerőmű felrobbantásától tartó emberek felvásárolták. Egyre nagyobb a lakosság készletezési hajlama, miközben az árak emelkednek.

Egyes élelmiszercikkek, mint a közkedvelt grecska (hajdina) már teljesen eltűntek. Lisztből és több más tartós élelmiszerből csak meghatározott mennyiségű csomagot lehet az áruházakból kivinni.

Most jól jön minden külföldi segítség. Üdvözlendő kezdeményezésnek tartom, hogy a Magyarországról jövő adományok elosztását minél hamarabb össze kell hangolni. Ez a polgármesteri hivatalok, a történelmi egyházaink, a karitatív és a civil szervezetek felelőssége is. Munkájukat nagyban megkönnyíti, ha záros határidőn belül létrejönne a központi segélyelosztó bizottság és adatbázis, csak így lehetne nyilvántartásba venni a beérkező segélyeket, adományokat, és megszervezni azok elosztását részrehajlás nélkül minden településen. Már van néhány olyan magyarlakta település, ahol bővelkednek a magyarországi segélyekben. De sok olyan falu is, ahová még nem jutott el a segély az egyedülállóknak és a rászorulóknak. Fel kell készülni arra is, ha elhú-

zódik a háború, hamarosan élelmiszerhiány lesz. Az élet, a sors produktálja az újabb és újabb kihívásokat, mindenki számára – a túlélés érdekében – van bőven tennivaló.

2022. március 9. Az orosz–ukrán fegyveres konfliktusból kibontakozott háború 14. napján az információs háborúban Ukrajna nyeresre áll: meg tudta szólítani a világ országainak többségét, elnyerte a szimpátiáját, támogatását. A minap Ungváron és a főutak mentén megjelentek az óriásplakátok, ez is a háborús propaganda egyik legerősebb eszköze. A plakátokon öles betűkkel hirdetik a szállóigévé vált, a világsajtót is bejárt ukrán katonai mondást: „*Orosz hadihajó, húzz a f...ba!*” (*Russky voyenny korabl, idi na khuy*). Ennek elkészült már több változata: orosz harckocsi, orosz katona stb. menjen a... De feltűntek más tartalmú plakátok is, amelyek nem a katonáknak, hanem a háország lakosságának készültek. Témái: imádkozzunk Ukrajnáért, a győzelembe vetett hit, a hazafiasság, a nemzetté formálás, az összefogás kifejezése. Erkölcsi fölénnyel igyekeznek tettekre buzdítani, adakozásra bátorítani és harcba szólítani... Módfelett hatásosan hatnak érzelmileg a tömegekre, mert leleplezik az ellenség háborús céljainak jogosságát.

2022. március 10. A háború okozta nehéz helyzettel összhangban a kárpátaljai magyar irodalmi életet megjelenítő írókat, költőket és olvasóit kirtartásra buzdítja az *Irodalmi Jelen* 2022. márciusi legfrissebb száma. Ezúttal a kárpátaljai állandó szerzőktől (Dupka György, Lőrincz P. Gabriella, Kopriva Nikolett, Marcsák Gergely, Kertész Dávid, Csornyj Dávid, Shrek Tímea, Tóth Dominika, Lévai Aliz Mária, Tarpai Zsófia) a lapban korábban publikált versekből, kisprózákból és esszékből olvashatunk *Csak a kegyelem, csupán az marad* címmel egy válogatást. Az alkotásokat a tragédiák előtti csendes békeidőket megörökítő archív felvételekkel illusztrálták. Az aktuális írásokat kísérő fotók a mai Kárpátalja tájegységeit, településeit és embereit mutatják be. Nyilvánosan is megköszönjük Varga Melinda szerkesztő figyelmességét, az összeállítást, aki az itt maradóknak kirtartást, sok erőt kíván. Nevemre küldött baráti leveléből idézek: „*Adja Isten, hogy ne ürüljön ki a térség, és mielőbb legyen béke, hogy vissza tudjanak térni a magyarok is Kárpátaljára.*”

2022. március 11. Beregszászon jártunk a nejemmel, a közeli barátokat is felkerestük, az iránt érdeklődtünk, hogy ebben a válságos

helyzetben kinek milyen segítségre, támogatásra lenne szüksége. Továbbá eszmecserét folytattunk a túlélés praktikáiról, az aktuális kihívásokról, hiszen láthatólag egy elhúzódó háborúra készülhetünk. A Vérke-parti város félig lakatlan peremén a megnyugvás, az élet áldott csendje veszi körül Marcsák Gergely és Shrek Tímea író házaspár családi otthonát, ahol Ungvárról jövet egy kávé mellett jó megpihenni, elbeszélgetni. Most is betértünk ide és itt-tartózkodásunkat egy fényképen is megörökítettük a kis Julcsi társaságában. Ki tudja, mit hoz a holnap, mikor járunk újra erre, mert egyre kevesebb üzemanyaghoz lehet hozzájutni. Ungváron például a benzinkutaknál fél kilométeres sorbaállást láttunk. Főleg a Kárpátokon túlról érkezett menekültek vételeztek üzemanyagot. Meglepő, hogy Tiszabökény határában sor nélkül tankoltunk. Ez volt napunk legnagyobb sikerélménye, így a körutakat a Tiszaháton is tovább folytathatjuk.

2022. március 12. *Magyar fiúk koporsóban* címmel megjelent a velem készített villáminterjú a *Magyar Nemzet* *Lugas* rovatában. Köszönöm a lehetőséget *Bertók T. Lászlónak* és a szerkesztőknek.

2022. március 15. Üdvöz légy, magyar szabadság! Vigyázz ránk Petőfi! Istenem, védj meg bennünket! Ezeket a kimondott gondolatokat hallom az ungvári Petőfi téren. Az érvényben lévő hadiállapot miatt az orosz–ukrán háború 20. napján Ungváron a Petőfi téren néhány itt maradt bátor ember gyűlt össze a magyar nemzet ünnepén. Néma főhajtással fejeztük ki tiszteletünket az 1848–49-es hősök emléke előtt.

2022. március 19. A Szolyvai Emlékpark jól átvészelte a telet. Reméljük, átvészeli a mostani időszakot is, és nem zavarja meg újra a háború zaja az itt nyugvók örök álmát. Az Emlékparkbizottság hadra fogható tagjai dr. Tóth Mihály elnökletével gyors szemlét tartottak és mindent rendben találtak. A szemlélők között volt mások mellett Petneházy Gyula, a Kijevei Magyarok Egyesületének elnöke, aki lányával kalandos úton szerencsésen hazatért, és édesapja mezőkaszonyi családi házában talált menedéket.

2022. március 20. Az orosz–ukrán háborús helyzetre való tekintettel az *Együtt* irodalmi-művészeti-humán tudományi-kulturális folyóiratunk köré tömörült kárpátaljai alkotók megsegítésére a MÉKK

névében átvettem és célba juttatom a rászoruló alkotóknak a székesfehérvári Vörösmarty Társaság Bobory Zoltán elnök (ismert költő, író, a *Vár* című irodalmi-közéleti folyóirat alapító-szerkesztője) és íróтары által szervezett tartósélelmiszer-csomagokat. A szervezet elnöke az előzetes egyeztetés alapján Krepsz Gyöngyi társaságában személyesen hozta el a segélyszállítmányt az átvevőhelyre. A Vörösmarty Társaság irodalmárjainak hálásan köszönjük az adományokat, Isten áldását kérjük tevékenységükre!

2022. március 23. A budai Hegyvidéki Kulturális Szalon Tamási Áron teremében kiemelten Kárpátaljára, az orosz–ukrán háború elszenvetőire emlékeztek az egybegyűltek. Más előadók mellett helyzetképet adtam a mai Kárpátaljáról.

2022. március 28. A székesfehérvári Vörösmarty Társaság (elnöke Bobory Zoltán) adománygyűjtő akciójának köszönhetően a Budapesten átvett és Kárpátaljára általunk kiszállított tartósélelmiszer-csomagok célbejuttatását a nap folyamán beindítottuk. Lakhelyükön felkerestük első körben az idősebb korosztály egyedülálló képviselőit: Ungváron Réti János és Brinkács István grafikust, Dunkófalván Bartha Gusztáv író, Dercenben Fodor Géza költőt, Badalóban Ferenczi Tihamér költőt és másokat. Valamennyien a 20 éves *Együtt* irodalmi és művészeti folyóiratunk szerzői közösségéhez tartoznak.

2022. március 31. Ma folytattuk a székesfehérvári Vörösmarty Társaság által összegyűjtött tartósélelmiszer-csomagok célba juttatását. Az Ungvár–Perecseny útvonalon, a nevickéi vár közelében fekvő Ókemencén (Kamjanica) felkerestük a Beleny művészházaspárt. A félig leégett, tönkrement családi házban megdöbbenő, szívszorító látvány fogadott.

Beleny Mihajlo szobrász elmondása szerint egy pár héttel ezelőtt, éjfél után egy ismeretlen repülő tárgy csapódott az épület tetejének, a zajra és a hirtelen keletkezett tűzre ébredtek. A szomszédok riasztották a tűzoltókat, az épület tetőzete és a műterem leégett. A többi pedig menthetetlenül beázott, felbecsülhetetlen anyagi kár keletkezett. A tűz martaléka lett a művészházaspár értékes könyvtára, de odaveszett számos értékes festmény, grafika, dombormű, emlékjel, érme, kerámia, szobor stb. A két kiváló alkotó életműve ment tönkre. A tűz keletkezé-

sével kapcsolatos nyomozást még nem fejezték be. (...) A művészházaspár úgy döntött, nem adják fel, elfogadják az ismerősök, barátok adományait, hogy a megrongált családi házat újra otthonossá varázsolják.

2022. április 06. Mivel már nem vagyok katonaköteles, elfogadtam az Erdélyi Magyar Írók Ligája meghívását, így Shrek Tímea író, a KVVIT alelnöke és Sz. Kárpáthy Kata író, a KVVIT titkára társaságában felolvasást tartottunk a Szatmárnémeti Művészeti Líceumban, a Szatmári Megyei Múzeum dísztermében, a Nagykarolyi Elméleti Líceumban. Beszélgetőtársunk volt Elek György irodalmár, a Szamos Irodalmi Diákkör vezetője, valamint Demeter Zsuzsa és Papp Attila Zsolt, a kolozsvári *Helikon* szerkesztői. Az irodalom mellett a háború miatti áldatlan állapotok is szóba kerültek.

2022. április 08. Budapesten, a Kárpátaljai Szövetség dísztermében lezajlott a 20 éves *Együtt* című irodalmi-művészeti-humán tudományi-kulturális folyóirat ünnepélyes bemutatója az anyaországban élő kárpátaljai szerzők és a folyóirat baráti köréhez tartozó alkotók közreműködésével. Mint ismeretes, az orosz–ukrán háború kapcsán érvénybe lépett hadiállapot miatt betiltották a rendezvényeket, ezért az ünnepélyre Budapesten került sor.

2022. április 13. Az orosz–ukrán háború kitörésének napján a kivei útépitő vállalat kivonult Kárpátaljáról, többek között Tiszabökényből, és az emberek bosszúságára nem fejezték be a csatornák, járdák, kerékpárutak stb. építését. Így a tiszabökényi Árpád-házi Szent Erzsébet templom előtt is félbehagyták a tereprendezést. Szinte megközelíthetetlené vált a templom bejárata. Zsupik Róbert barátom és lelkes csapata szakmai hozzáértésének, valamint az anyaországi és kanadai adományozók támogatásának köszönhetően a közelgő húsvét tiszteletére elkészült a megemelt közút közúzalékat felfogó támfal és a környezetbarát járda.

Idézet a ferences Weinrauch Márió plébániai kormányzó címemre érkezett üzenetéből: „*Nagyon praktikus, jó és szép lett a templom előtti járda! Köszönjük! Isten áldja meg Önt és családját!! És az Úr áldja meg az adományozót, a pályázatíró, a kivitelezőt és a mindenkit, aki valamivel is hozzájárult a járda kialakításához! Áldott Nagyhetet és Húsvétot! Üdv! Márió atya.*”

2022. április 17. Családommal részt vettünk a hagyományos húsvéti szentmisén és pászkaszentelésen a tiszabökényi Árpád-házi Szent Erzsébet templomban. A misét ezúttal a solymári származású Magyar Gergely OFM atya celebrálta. Immár közel egy évtizede ismerjük, tiszteljük őt, aki a Magyarok Nagyasszonya Ferences Rendtartomány egykori tartományfőnöke, a Kárpátaljai Ferences Misszió nagy tudású korábbi vezetője, és a béke hírnökeként érkezett erre az alkalomra Budapestről, hogy húsvéti vigasztalást, hiterősítést hozzon a háborús konfliktus miatt megcsappant, megriadt gyülekezetünknek.

Megdöbbenem tapasztaltam, hogy alig voltak férfiak a szertartáson, ha voltak is, hatvan éven felüliek vagy fiatal fiúk, azonban túlnyomó többségében nők voltak. A húsvéti szentmisén a fegyvernyugváért, az esztelen öldöklés abbahagyásáért is imádkoztunk.

2022. április 20. Az ungvári Kálvária temetőben a *Magyar Nemzet* fotó-riporterével felkerestük az orosz–ukrán háborúban hősi halált halt ungvári származású tizenkét katonaáldozat részére elkülönített sírkertet. A parcellát a városi tanács jelölte ki. Megrázó, megdöbbentő látványban volt részünk. Az áldozatok előtt fejet hajtottunk, a sírhantokban magyar fiúk is alusszák örök álmukat, itt nyugszik Kis Sándor tengerész is, aki két árvát, gyászoló hitvest hagyott hátra. Ott-tartózkodásunk idején fejezték be a 13. sírhely ásását, amelybe a következő ungvári hőst fogják elhantolni. Azt csak a Jóisten tudja, hogy az elkövetkező napokban még hány harcosnak ássák meg a sírját.

2022. április 28. A Magyar Írószövetség Szociográfiai Szakosztálya soron következő találkozására online formában került sor Horváth Júlia Borbála író, szakosztályvezető moderálásában. A tanácskozásba – rajtam kívül – bekapcsolódtak a Kárpát-medencei írók, köztük Lampl Zsuzsanna (Pozsony), Tari István (Óbecse), Domonkos László (Budapest), Gerzsenyi Gabriella (Szigetmonostor), Zselicky Zoltán és Lőrincz P. Gabriella (Szanda) és mások. Egybehangzóan elhatároztuk, hogy a kárpátaljai magyarság sorsának alakulásáról szociográfiai könyvet írunk és jelentetünk meg a Magyar Írószövetség kiadásában. Lelki mankót, túlélési praktikákat, sajátos jövőképet akarunk adni azok kezébe, akik a háború alatt, illetve a várva várt béke eljövetelével továbbra is ragaszkodnak a szülőföldjükhöz.

2022. április 29. Budapestről jövet felkerestem a „csonkapapi remetét”, kedves író cimborámat, Nagy Zoltán Mihály író, a Magyar Művészeti Akadémia tagját. Derűsen fogadott, jó volt látni, hogy lelkileg már kiheverte a nemrég a családját ért megrázkódtatást. Megígérte, hogy folytatja az általa is alapított *Együtt* folyóiratunk számára is az írást.

Büszke vagyok rá, hiszen személyében az egyetemese magyar irodalom élő klasszikusát tisztelhetjük, aki *A Sátán fattya* című művében kimondja, a szépirodalom nyelvén elbeszéli, feltárja a majd' fél évszázadon át kimondhatatlant, a kárpátaljai magyarságnak azt a nagy fájdalmát és vérveszteségét, hogy a II. világháború után a kollektív bűnösség elve alapján a szovjet hatalom mintegy 40 ezer férfi tagját bevagonírozta, elhurcolta, halálra ítélte.

Postát hoztam számára, amelynek méltán megörült, mivel akadályoztatása okán a múlt évben nem tudta átvenni a Márai-díjjal járó oklevelet és plakettet. Az Isten verőfényes égboltja alatt, a tavaszi virágba borult falusi környezetben, az önerőből épített és kedvelt családi ház előtt ünnepélyesen átadtam. Majd a kispadon ülve egy jót beszélgettünk a kárpátaljai magyarság sorskérdéseiről, irodalmi életünk aktuális helyzetéről.

Megtudtam, hogy már Csonkapapiban is élnek kelet-ukrajnai menekültek, az egyik családfő akkor ment el mellettünk, tört magyarsággal jó napot kívánt nekünk. Baráti gesztusát szívélyesen fogadtuk és viszonzottuk. Itt nem bántja őket senki, a falu is befogadta a családokat, akik alkalmazkodnak a helyi szokásokhoz. Itt várják meg, hogy véget érjen a háború. Ez így van rendjén.

2022. május 2. A *Magyar Nemzet*ben megjelent a László Dávid által velem Ungváron készített interjú, amely részét képezi az ukrajnai – hitelesen megírt – riportsorozatnak. Kárpátalján kívül megjárták Lemberget is, szerencsésen hazatértek. Köszönöm a lehetőséget, hogy a szólás szabadság keretein belül megoszthattam gondolataimat az olvasókkal.

2022. május 8. Ungvárról a 110 km-re lévő szülőfalum, Tiszabékény felé menet félig kiürült, elnéptelenedett magyarlakta településen haladtam át. Számos helyen egyidőben szentmisére, istentiszteletre, a békéért engesztelő imádságra hívó harangzúgás és a figyelmeztető légvédelmi sziréna hangja gerjesztett bennem is félelmet.

Az orosz–ukrán háború 74. napjánál tartunk. Ki gondolta volna, hogy az emberi életvesztés és értékrombolás újabb és újabb szakaszait éljük át? És csalódva nyugtázzuk, hogy Kárpátalja már nem a béke szigete, hiszen a Vereckei-hágó térségében, Volócon egy becsapódó rakéta robbantotta fel nemcsak az objektumokat, hanem az itt élő emberek nyugalalmát is.

Az országút menti óriásplakátokon már új tartalmú, Istenhez, Szűz Máriához fohászzkodó szövegek jelentek meg. A háborús konfliktusra utaló szörnyűségek megszüntetése jelen van az ukrainai emberek napi imájában. A plakátszövegek „érzelmi” lenyomatából tengernyi szenvedés olvasható ki. Ugyanakkor emberi méltóságunk megőrzésére is figyelmeztet.

Ilyenkor mi más lehet a vágyunk: nyugodt, munkában eltöltött, emberhez méltó élet. Adja a sors, tegye lehetővé a politika, hogy mindez valósággá váljon!

2022. május 9. Az orosz–ukrán háború 75. napján a honlapunkon olvasható és nyomdába is adtuk az *Együtt* című folyóiratunk 2022/2. számát.

2022. május 10. Budapest. Füzesi Magda íróársam nevében is szívből köszönöm a tiszteletünkre rendezett zenés-irodalmi délutánt és a megjelent barátok, ismerősök kedves figyelmességét. Köszönjük a lehetőséget a Kárpátaljai Szövetségnek, mivel Kárpátalján a hadiállapot miatt meghíúsult a nagyberegi, a tiszabökényi és a beregszászi intézményekben tervezett irodalmi rendezvénysorozat megvalósítása.

2022. május 13. Üdvözlendőnek és lélekerősítő üzenetnek tartom, hogy – az orosz-ukrán háború rémisztő napjaiban – a Kossuth Rádió minden délben többek között a kárpátaljai magyarok települések templomaiból közvetíti a déli harangszót. Ezen a napon a Szolyvai Emlékpark Mártírok Kápolnájának lélekharangja szólt a Kossuth Rádióban. A megkonduló harang a Kárpát-medence legnagyobb emlékparkjában a márványtáblákra felvésett közel 12 ezer áldozatnak is szólt, akiknek egyetlen bűnük a származásuk volt.

2022. május 15. Balatongyörök. Ma délután az ezerhatvan lakosú magyar–német településen a Balatongyöröki Honismereti Kör Egyesület (elnök: Piszter Péter) szervezésében jótékonysági délutánt

tartottak a MÉKK aktív tagja, Beleny Mihajlo kárpátaljai szobrászművész megsegítésére, akinek nemrég leégett az ókemencei lakóháza emeleti részén lévő műterme, könyvtára. A műsor elején a szervezők mellett jómagam is köszöntő beszédet mondtam. Az eddigi adatok szerint közel fél millió forint gyűlt össze, amelynek dokumentált átadására a hét második felében került sor a károsult Beleny művész-házaspár otthonában, hogy ebből finanszírozzák a leégett műterem felújítását.

2022. május 19. A minap a Balaton-parti Szántódon, a Szent Krisztof étteremben kis családommal egy kiadós ebédet fogyasztottunk el. Tiszabökényi barátom ott dolgozó lányával, Erikával is találkoztunk. Lassan talán már nincs is olyan település az anyaországban, ahol ne találkoznánk földijeinkkel, akik az orosz–ukrán háború okán kialakult munkanélküliség miatt itt találták meg számításukat, hogy fenn tudják tartani családjukat.

2022. június 6. Tiszabökény. Ungvárról a szülőfalumig több mint száz km-es utat megtevé szembesültem a ténnyel: az orosz–ukrán háború miatt a töltőállomásokon nincs semmilyen üzemanyag, ha itt-ott mégis van, ott nagy a sorban állás. Elértük azt is, hogy egyre többen átjárnak az anyaországba tankolni, évekkal ezelőtt ez fordítva történt. Most utolértük a magyarországi árakat. Jómagam is kénytelen voltam odaátról hozni üzemanyagot, hogy a portámon és a templomkertben hozzá tudjak látni a tavaszi nagy kaszáláshoz. Ezúttal a nejemmel játszótéri takarítással, a hirdetőtábla felújításával is foglalkoztunk. Lassan megszoktuk a légvédelmi szirénák felbúgó hangját is. Ebben a falusi „csendéletben” a dolgozók kezű férfiak fájó hiányában készülünk a pünkösdi ünnepekre.

Ilyenkor Szabó Lőrincnek az emberi lélek vágykimondó szavait idézem: *„Istenhez sikolt a lelked, ... most béke kellene, jóság, jóság és szeretet.”*

2022. június 6. Pünkösöd vasárnap a tiszabökényi Árpád-házi Szent Erzsébet templomban – a hadiállapot 102. napján – a megfogytakozott hívek előtt a ferences Weinrauch Márió plébániai kormányzó mutatott be ünnepi szentmisét, aki a Szentlélek ajándékát hirdette körünkben. Imádkoztunk a világbékéért, hogy a felek kövessek a párbeszéd és a béke útját, és a távollévőkért, hogy visszatérjenek

őseik földjére, elhagyott családi házaikba, hogy ne hagyjuk kiürülni a templomot és az iskolát, hogy újra a teremtő szeretet, az ebből fakadó gyarapodás és a béke uralja mindennapjainkat.

2022. június 14. Böven érkezett érdeklődő a Magyar Művészeti Akadémia Irodalmi Tagozata *Élőfolyóirat* estjére, amelyen a 20 éves kárpátaljai *Együtt – Irodalom-művészet-humán tudományok-kultúra* című folyóiratot ünnepelték kárpátaljai résztvevőkkel, mert a „háborúban nem hallgatnak a múzsák”. A jeles eseményt Vári Fábián László, az *Együtt* folyóirat szerkesztőbizottságának elnöke, az MMA irodalmi tagozatvezetője nyitotta meg. Köszöntőt mondott Mezey Katalin Kosuth-díjas költő, író, az *Élőfolyóirat* rendezvénysorozat háziasszonya. Vári Fábián László bemutatta a folyóiratot. Jómagam mint laptulajdonos beszámoltam az eltelt húsz esztendő nehézségeiről és sikereiről.

2022. június 26. A háborús övezetbe került Harkovból kalandos úton haza hozattuk Tiszabökénybe az Árpád-házi Szent Erzsébet templom számára még a hadiállapot kihirdetése előtt megrendelt, egyedi tervek alapján elkészült elektronikus toronyórát. Ma a szentmise után Weinrauch Márió plébániai kormányzó megszentelte az órát, amelynek felszerelésére a napokban sor kerül. A nejem mobiltelefonon lépett kapcsolatba a harkovi mesterrel, aki pár hónapos távollét után visszatért épen talált műhelyébe, így fogadta a műszerek beindításával kapcsolatos utasításokat. Hála Istennek, a szerkezet beindult, kiheverte a közel másfél ezer kilométeres út viszontagságait.

2022. július 25. A minap a Körkép.sk munkatársa, Nagy Erika aziránt érdeklődött, hogy milyen következményekkel jár a nyelvtörvény újabb cikkelyének be nem tartása. Az interjú apropója, hogy július 16-án lépett hatályba a nyelvtörvény 27. cikkelyének második és hatodik része. A témában jártas kárpátaljai barátaim, küzdőtársaim szakvéleményét is kikértem, és a kérdésekre adott válaszokba is belefoglaltam. Összességében a jövőnket is érintő, nem szívderítő olvasmány, ám fel kell készülnünk az újabb kihívásokra. Az interjú *Ismét csorbulnak a nemzetiségi jogok Ukrajnában* címmel olvasható a web-oldalon.

2022. július 26. Az orosz–ukrán háború 152. napján a honlapunkon is olvasható és nyomdába is adtuk az *Együtt* című folyóiratunk 2022/3 számát.

2022. augusztus 7. Katonaköteles irodalmáraink nélkül összeállt és utazásra kész a Kárpátaljai Írókaraván, tagjai Shrek Tímea és Sz. Kárpáthy Kata népszerű novellisták és a jelen sorok írója. Ezúttal a Szlovákiai Magyar Írók Társasága (SZMÍT) meghívásának teszünk eleget. Szomszédolunk egymáshoz, hazajárókként keresünk fel a felvidéki tájakat, az ott élő és alkotó sorstársainkat. Duna-szerdahelyen tapasztalatcserére várt minket Hodossy Gyula József Attila-díjas író társasága. Ezután ellátogattunk a SZMÍT által 24. alkalommal megrendezett Fiala Írók Táborába, amelynek a nagyszegpusztai Villa Filia ad otthont. Itt Nagy Erika író, táborvezető volt a háziasszonyunk és beszélgetőtársunk. A téma: ebben a háborús helyzetben hol tart az anyanyelvi kultúránk, milyen kihívások előtt állunk. Utána felolvastunk és megosztottuk gondolatainkat a felvidéki fiatal alkotókkal is.

2022. augusztus 8. *„Nem szabad feladnunk. A kárpátaljai magyarság lelkileg megerősödve élheti túl a háborút”* – Körképs.sk podcast Dupka Györggyel. *A kárpátaljai magyarság mindenesével az orosz–ukrán háború viszontagságairól, Amerikáról és a Soros vonalról, a kárpátaljai magyarság kilátásairól, az ukrán nacionalizmusról, magyar nyelvhasználatról, a múlt kutatásáról és a jövő kilátásairól* beszélgetett Király Zsolt alapító főszerkesztő

2022. augusztus 19. A hadiállapot követelményeit betartva rendeztük meg a II. Tiszaháti Szent István-napot a Fogarassy-kastély parkjában lévő egykori római, jelenleg görögkatolikus kápolnában, amely területileg Tiszabökény-Farkasfalvához, illetve a 14 települést egybefogó Tiszapéterfalvai kistérséghez tartozik.

2022. augusztus 30. A Karc FM rádió *Spájsz* műsorában Csesznák Anikó beszélgetett velem a háború árnyékában a megmaradásukért küzdő kárpátaljai magyarság helyzetéről.

2022. szeptember 2. A Kárpátaljai Szövetség ez évben is meghívta tagjait és vendégeit a kárpátaljaiak hagyományos balatonföldvári találkozójára, amelyen jelen sorok írója is részt vett. Jó volt találkozni a régi barátokkal, ismerősökkel, akikkel megvitattuk a sokat szenvedett kárpátaljai magyarság helyzetét, elemeztük a megmaradásra épülő jövőképet.

2022. szeptember 26. Megjelent az *Együtt* című irodalmi folyóiratunk 2022/4 száma. Az anyag online is hozzáférhető a KMMI honlapján.

2022. szeptember 27. A minap Sátoraljaújhelyen jártam kedves régi barátom, Juhász István meghívására, aki több mint 30 éve a Zempléni Regionális Vállalkozásfejlesztési Alapítvány elnöke és a helyi Rotary Club oszlopos tagja. Az általa vezetett alapítvány és a MÉKK között is három évtizedes együttműködés alakult ki. Az alapítványhoz kötődő barátai, a vállalkozók az orosz–ukrán háború kitörése után úgy döntöttek, hogy a nehéz helyzetbe került emberek számára adományt gyűjtenek. Korábban egy nagyobb tartósélelmiszer-szállítmányt a záhonyi segélypontra juttattak el. A nemrég összeállított újabb segélycsomag áthozatalára engem kértek fel, amely gyógyszereket, gyógyászati segédeszközöket, szoptató anyáknak, gyerekeknek való különböző cikkeket tartalmaz. A szállítmányt sikerült eljuttatni szülőfalumba, és átadni Kovály Csillának, az egyháztanács tagjának, a karitászcsoport vezetőjének, hogy a rászoruló körében ossza szét. Az adakozó anyaországi barátok életére a Teremtő áldását kérjük.

2022. október 10. Kellemes vénasszonyok nyara köszöntött ránk tiszabökényi családi házunk portáján. Miután befejeztük az almaszedést, a szőlőpréslést, az ebédet (csülkös babgulyást) a porta udvarán fogyasztottuk el Nándor fiam és két unokahúgom, Kriszti és Kata társaságában. A verőfényes őszi időben a falu apraja-nagyja hangyaszorgalommal gyűjti be a kertekben az őszi termést – főleg a sövényes uborkát, a paprikát és a paradicsomot –, mert itt a Kárpátok alján bármikor számítani lehet talaj menti fagyra, ami fogyaszthatatlanná teszi ezeket a zöldségféléket. Belső-Ukrajnából mikrobuszokkal jönnek a begyűjtők és vásárolják fel a magyarlakta települések mezőgazdasági termékeit. Az egyik helyi uborkakészletező-továbbító vállalkozó arról panaszkodik, hogy a múlt évhez képest egyre több a külső felvásárló, és egyre kevesebb az áru. A nyári szárazságot is leleményesen leküzdő őstermelők viszont nyereséggel zárják a nyár végi, őszi elejei időszakot, mert már a földön megveszik a termést készpénzért, és viszik a háborús övezetekbe, ahol élelmiszerhiány van. Mindent felülír az egymásra utaltság, a közösség élni akarása és az összetartozás.

2022. október 10. Az orosz–ukrán háború elhúzódása, az érték- és emberi életvesztés miatt a tiszabökényi Árpád-házi Szent Erzsébet templomban a ferences Weinrauch Márió plébániai kormányzó által celebrált szentmisén a békéért és a nyugalomért imádkoztunk. A később elhangzott imák tárgya is ez volt. Az itthon maradók, a „tűzhelyőrök” az elmenekült hozzátartozókért is segítségért esedeztek Istenhez, mert az emberi segítség nem elegendő. A szentmise végén orgonakisérettel Sági Lajos *Béke fejedelme* című szerzeményét valamennyien elénekeltük.

2022. október 11. A minap Munkács felől jövet legalább háromszor igazoltattak az egyenruhás katonák, rendőrök. A felmutatott okmányok alapján meggyőződtek, hogy nem vagyok katonaköteles, tovább engedtek. Legutóbb a felújításra váró, rozsdás tiszaujlaki hídon átgurulva újra a járőrök előtt lassítottam le. Azok, látván öregkort jelző, megöszült fejemet, intettek, hogy tovább mehetek szülőfalum, Tiszabökény irányába. Déli harangszó fogad, hangját eltompítja a váratlanul felbúgó légvédelmi sziréna hangja. Félig elnéptelenedett a falu, hiányoznak a katonaköteles férfiak, ismerősök, barátok. Az asszonyok, gyerekek vagy az idősek járnak a boltba vásárolni vagy ügyet intézni. Sokan panaszkodtak, hogy a behívókat az ellenőrzőpontokon, az utcán és a boltokban is osztogatják a férfiaknak. Az itthon maradók közül többen ki sem teszik a lábukat a családi házból, a feszültséget feloldó békére várnak, miközben a ház körüli munkába temetkeznek, földjükön szorgoskodnak. Egyesek rettegnek a katonai behívóktól, míg másokat elért a behívó. Őket a hadkiegészítő központban már előjegyzésbe vették, várják a mozgósítást, sorsuk beteljesedését. Lelkileg mindenkit kikészít a frontról Kárpátaljára érkező koporsók egyre növekvő száma. A halál az ukrán, ruszin és magyar fiúk körében nem válogat. Az anyák, özvegyek, menyasszonyok mindenütt egyformán sírnak és gyászolnak. Valamennyien Istenhez fohászkodnak a nyugodt életért, a békéért.

2022. október 18. Világszerte gyermekek imádkoztak fél órán át a békéért és az egységért. A tiszabökényi Árpád-házi Szent Erzsébet templomban a gyerekek szüleikkel együtt csatlakoztak az eseményhez. A ferences Weinrauch Márió plébániai kormányzó és Kótonovics Ist-

ván görögkatolikus áldozópap a gyermekekkel imát mondtak a gyertyából kirakott rózsafüzér körül az egységért, a békéért.

2022. október 28. A nap folyamán a XXXII. Berzsényi Helikon Napoknak Budapesten a VERITAS Történetkutató Intézet és Levéltár adott otthont. Az eseményt prof. doktor Szakály Sándor történész, a Berzsényi Társaság elnöke, az említett intézmény főigazgatója nyitotta meg. Az elnökletével lezajlott fórumon mások mellett előadást tartottam a Kárpát-medencei magyarság sorsfordulóiról, jelenlegi helyzetéről és a régiók jövőképéről *A kárpátaljai magyarság a háború árnyékában* címmel.

2022 november 1. Mindenszentek napján a szeretteimre emlékezve, Ungváron, a Kálvárián megrázó kép fogadott. A február 24-én kitört, 261 napja tartó orosz–ukrán háborúnak egyre több ungvári áldozata van. Az április 20-án készült felvételen még 13 katonasír látható, a november 1-jei felvételen több mint 30. Számuk egyre csak nő... Aki erre jár, gyászos döbbenet keríti hatalmába. A megrázó látványt nehezen lehet feldolgozni. A zokogó asszonyok békéért fohászkodnak.

2022. november 15. A Magyar Katolikus Rádió szerkesztője, Saljai Éva készített velem beszélgetést a kárpátaljai magyarság jelenlegi helyzetéről, a hit megtartó erejéről.

2022. november 18. Beregszászon idén is megrendeztük a GULAG–GUPVI-kutatók hagyományos fórumát. A témával foglalkozó előadók beszámoltak a saját területükön végzett kutatásról, tényfeltárásról.

2022. november 19. Csendes koszorúzást szerveztünk az 1944 őszén elhurcolt és a szovjet táborokban odahalt áldozatok emlékére a Szolyvai Emlékparkban. A történelmi egyházak képviselő a békéért, az áldozatokért imát mondtak. A koszorúzás közben lágerdalok hangzotak el a nagydobronyi Zöld Ág énekkar (művészeti vezető: Hidi Erika) előadásában.

2022. december 16. Olvasom és egyben támogatom, hogy a kárpátaljai magyar érdekvédelmi szervezetek jogosan és élesen bírálják a napokban elfogadott ukrán kisebbségi törvényt. Elvárom és kérem az együvé tartozás jegyében, hogy támogassuk a KMKSZ és az UMDSZ közös felhívását, és erre szólítom fel a szolidaritást vállaló külhoni, ma-

gyarországi magyar, ukrán, ruszin, lengyel, román, szlovák, cseh, német és más nemzetiségek érdekvédelmi, kulturális szervezeteit, intézményvezetőit is. Hogy miről van szó? További kisebbségi léthelyzetünk a tét! Hiszen a jogalkotók az eddigi, amúgy is szűkített kollektív joggyakorlás, a kisebbségi intézményrendszer helyett – alkotmányos jogainkat semmibe véve – csupán egyéni jogok biztosítását garantálják a véglegesen elfogadott törvényben, amely sebtében, a háború árnyékában készült, hogy Ukrajna megkapja az EU-tagjelölti státuszt. Ebből kiindulva a minap Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa második olvasatban is elfogadta „Ukrajna nemzeti kisebbségeiről” című törvényt. A törvényalkotók teljes egészében figyelmen kívül hagyták a magyar és más kisebbségi szervezetek által korábban megfogalmazott javaslatokat.

2022. december 17. Ungváron megjelent az *Együtt – Irodalom-művészet-humán tudományok-kultúra* című folyóiratunk 2022/5 száma. Az anyag online is hozzáférhető a KMMI honlapján.

2022. december 24–25. A szent karácsonyt szülőfalumban, Tisza-bökényben családom, barátaim körében töltöttem gyertyafény mellett, a háború árnyékában. Áramkikapcsolás nélkül zajlott le a szombat esti szent mise a tisza-bökényi Árpád-házi Szent Erzsébet templomban. Másnap, karácsony ünnepén a szentmisét a ferences Winrauch Márió plébániai kormányzó celebrálta. A szertartást az áramkimaradás sem tudta megzavarni, az ablakokon beszűrődő verőfényes napsütés bevilágította Isten hajlékát, ünneplőbe öltöztette a reménykedő szíveket, akik a háború miatt a távolmaradókért is imádkoztak: „*Az Élet él és élni akar*”. Jó hangulatban zajlott le gyermekeink karácsonyi műsora és az azt követő ajándékosztás is.

2022. december 30. Áramkikapcsolás alatt, félhomályban nyitottuk meg a 85 évvel ezelőtt született Harangozó Miklós festőművész emlékkiállítását Nagyszőlőson, a Révész Imre Galériában. A közel negyven fős lelkes ugocsai közönséget Tóth Márta háziasszony köszöntötte. Beszédet mondott a salánki festőművész fia, ifj. Harangozó Miklós görögkatolikus áldozópap, Kovács László beregszászi műgyűjtő, a Harangozó-hagyaték gondozója, Szűrös Mátyás beregszászi konzul. Zárszót jelen sorok írója mondott, aki jó szóval emlékezett a szépséges ugocsai táj, a magyar néprajzi világba ágyazott falusi emberek, a túlélé-

sért küzdők hiteles megörökítőjére, akinek emlékét megőrizzük még számos éven át. A rendezvényt szívből jövő karácsonyi kántálással zártuk, és boldog új évet kívántunk egymásnak és a távol maradóknak is.

2023. január 1. Ungvár. Az év első napján Magyarország Ungvári Főkonzulátusának munkatársai (Bacsikai József főkonzul, Kuti László konzul) a magyar társadalmi és kulturális szervezetek képviselőivel (Barta József, a KMKSZ alelnöke, dr. Spenik Sándor és Meskó János az UMDSZ ungvári városi szervezete nevében, jómagam a MÉKK nevében) elhelyezték a megemlékezés koszorúit Petőfi Sándor ungvári szobránál a költő születésének 200. évfordulója alkalmából. Ezt követően a főkonzul meghívására a helyi diplomáciai testület rezidenciáján pezsgőbontással köszöntöttük egymást, és boldogabb, békésebb új évet kívántunk a helyi magyarságnak, a távol maradóknak és minden magyar embernek, akik szolidaritást vállaltak a kárpátaljaiakkal.

2023. január 19. Beregszászon a magyar kultúra napja alkalmából megrendezésre került az Értelmiségi fórum 2023. *A kárpátaljai magyarság a háború árnyékában* témakörben előadást tartott dr. Szili Katalin miniszterelnöki megbízott, dr. Kalmár Ferenc, Magyarország szomszédsgpolitikájának fejlesztéséért felelős miniszteri biztos, dr. Pomozi Péter nyelvtörténész, az ELTE BTK docense, Zán FABIÁN Sándor református püspök, dr. Zékány Krisztina, az Ungvári Nemzeti Egyetem Ukrán–Magyar Oktatási-Tudományos Intézetének tanszékvezetője, dr. Tarpai József, a Munkácsy Mihály Magyar Ház igazgatója, dr. Zubánics László, az UMDSZ elnöke, valamint jelen sorok írója. Végső konklúzió: nem adjuk fel, szellemi önfegyelemmel tovább küzdünk eddig megszerzett kisebbségi jogaink érvényesítéséért. Fontos az együvé tartozás, az összefogás, a jóhiszemű szövetségekkel való együttműködés stb. A *Mit csináljunk?* kérdés tekintetében újabb kihívásként a vezető értelmiségiekre vár az aktuális cselekvési program megfogalmazása és megvalósítása a kárpátaljai magyarság érdekében.

2023. január 26. A Szemeretelepiek Baráti Közösség és a 93 éves Varga István rendezvényszervező idős barátom meghívásának eleget téve előadást tartottam *A kárpátaljai magyarok a háború árnyékában a túlélésért küzdenek* címmel a peštszentlőrinci Don Bosco közösségi ház zsúfolásig megtelt dísztermében. Köszöntő beszédet mondott Kiss

László nyugalmazott református lelkész. Erőt kaptam, erőt mutattam, hogy minden nehéz helyzetből van kivezető út, ha megvan a cél és az elkötelezettség.

2023. január 28. A baráti körünkhöz tartozó Fegyir Sándor, az ungvári egyetem professzora, aki értünk, a kárpátaljai magyarságért is harcol ukrán bajtársaival a fronton a minap közreadott üzenetében hitelesen, pozitívan értékelte a feszültségekkel terhelt ukrán–magyar kapcsolatokat: szülőföldünkön őrizkedjünk a nemzetiségek szét húzását gerjesztő szélsőséges elemek provokációitól. Isten óvja őt és a kárpátaljai magyar önkénteseket, vigyázzanak egymásra, a harcukhoz erőt adó ukrán és magyar zászlókkal, küldetésük befejeztével visszavárjuk őket!

2023. február 3. Ma sikerült beszélgetnem a 99 éves *Fóris Kálmán* bácsival, aki szülőfalum, Tiszabökény nagy múltú családjának szülöttje. Apai nagybátyám, Dupka Elek orvostanhallgató társaságában túlélte a vesztes háborút, a „háromnapos munka” poklát, a Szovjetunió összeomlását. (Lásd: Hajduk Márta *Kárpátaljai tragédia* című filmjét).

Jelenleg kispesti családi házában él szeretetben fia és lánya körében, magyar állampolgárként. Aggódom követi a kárpátaljai magyarság sorát. Általam azt üzeni a földijeinek, a szeretett honfitársaknak: „Nem a gyűlöletkeltésben, hanem az összefogásban, a szeretetben van a szent erő, ne veszítsük el a reményt a szülőföldünkön, Istentől való hittel, okosan, leleményesen alkalmazzuk őseink túlélési stratégiáit. Próbáljuk a legrosszabból is a jót kihozni!” Imát mond ő is, hogy a háború mihamarabb véget érjen Ukrajna lakóinak, köztük a magyaroknak tetsző módon. Azt kívántam földijeim nevében, hogy ő is vigyázzon magára, hogy a születésének századik évfordulóját együtt ünnepeljük meg. Isten áldja Kálmán bátyánkat erőben, egészségben, családi boldogságban még számos éven át!

2023. február 4. Ungváron megjelent az *Együtt* című folyóiratunk 2022/6 száma. Az anyag online is hozzáférhető a KMMI honlapján.

2023. február 4. Egy pár éve ki hitte volna, hogy napjainkban a gyakori áramszünetek miatt dübörgő generátorok uralják az ungvári korzót, ott sorakoznak a boltok, kávézók előtt is. Családommal a Kobzár könyvesbolt mellett elfogyasztottunk egy frissítő kávé. Ebben a zaj-

ban egymás szavát sem lehet hallani, a benzinfüst elárasztja a térséget. A fullasztó légkörhöz, a fülsiketítő légvédelmi szirénákhoz a járókelők már hozzászoktak, mert nem tehetnek mást, nem állhat le az élet...

2023. február 6. Ungvárról jövet a Tiszapéterfalvai Polgármesteri Hivatal előtt állók meg családommal. Örömmel nyugtázom, hogy az épület homlokzatán ott lobog a magyar zászló az ukrán mellett. A vezetőség arról tájékoztatott, hogy eddig senki nem emelt kezét a magyarság lobogójára. A Tiszapéterfalvai kistérség hivatala a Tiszaháton 16 társult község mintegy 20 ezer lakóját szolgálja ki. Megtudtam, hogy eddig csak egy katonáldozatuk van eltemetve Hömlőcön. Egy tucatsnyi önkéntes és a hadiállapot idején besorozott földim hősiesen harcol az ukrán fronton a területhódító agresszor ellen. Az is igaz, hogy eddig közel ezer behívó nem talált gazdára, ugyanis a falvak katonaköteles férfilekosságának nagy része külföldön dolgozik. Átlagosan a településekről a lakosság kb. 30%-a hiányzik, mert a külföldön dolgozókat a családtagok is követték. Szülőfalum, Tiszabökény utcáin nőkn, gyerekeken és időseken kívül nem látni mást. Az áramszünet miatt csend uralkodik az óvodában, iskolában és a templom melletti játszótér is elnéptelenedett. Az itteni intézményeknek legalább öt generátorra van égetően szüksége. A tiszabökényi 90 férőhelyes óvoda kölcsönként generátorral üzemel. Most a főszerep az életmentő asszonyoké, lányoké. Ők intézik a családok ügyes-bajos dolgait, ha kell, a volán mögé ülnek, bevásárolnak, gazdálkodnak, gyereket nevelnek. Ők most a hétköznapiak férfimunkákat is átvállaló hősei, akik Istenhez békéért fohászkodva, foggal-körömmel küzdenek családtagjaik túléléséért.

2023. február 10. Kétszer ad, aki gyorsan ad! Arról van szó, hogy a minap megfogalmazott felhívásomra dr. Grezsa István, a Kárpátaljai Szövetség elnöke operatíván reagált, és két nap múltán egy 6,3 kW-os, háromfázisú Honda generátort juttatott el a Tiszapéterfalvai Polgármesteri Hivatal címére, mert a Péterfalvai Kölcsey Ferenc Alap- és Középfokú Oktatási Intézménynek a normális működéshez szüksége van a folyamatos áramellátásra. Bakacs Viktor alpolgármester telefonon jelezte, hogy megkapták adomány, köszönik. Földijeim nevében ezúton fejezném ki szívből jövő hálánkat a Kárpátaljai Szövetség elnöke és tagjai felé, hogy szívükön viselik a határon túli honfitársaik sorsát.

2023. február 25. Egy éve tört ki a háború. A 365 napja tartó orosz–ukrán háborúról a napi sajtóban számos negatív és pozitív tartalmú értékelést olvastam. Tény és való, hiteles adatok nélkül is elmondhatjuk, hogy a háború okozta károk közül a legnagyobb veszteségnek az emberi életet tartom, a halál gyűrűjéből egyre több koporsó érkezik (már akinek megtalálták, azonosították a holttestét), egyre több férfi kerül a frontra, ahol farkasszemet néznek a kaszással. Jól tudom ezt, egyik ötven éven felüli rokonom is köztük van. Naponta több száz ukrán katona hal meg a fronton, közben a településeken sokasodnak a katonasírok. A becslések szerint Kárpátjának már közel 300 halottja van, ebből több mint húsz (a Kárpáti *Igaz Szó* fotókkal illusztrált közlése szerint csak 12) magyar származású.

Az eddigi adatok szerint 2014-től máig közel 15 millió az Ukrajnát elhagyó menekültek száma. Szomorúan szembesülünk azzal is, hogy az egykor 150 ezer főnyi kárpátjai magyarságból mintegy 35 ezren hagyták ott szülőföldjüket. Többségük az anyaországban talált menedéket. Általában véve minden magyarlakta településről mintegy 30 százaléknyi honfitársam hiányzik, áthidalhatatlan űrt hagyva maguk után. Félő, hogy a háború elhúzódásával százezer alá csökkenhet a számuk. Képzett értelmiség nélkül maradnak a közösségek.

Azt viszont sem Brüsszelben, sem Washingtonban nem akarják tudomásul venni, hogy a magyarság korábban megszerzett jogait erősen megnyirbálta a kijevei hatóság hatályos oktatási, nyelv- és kisebbségi/nemzetiségi törvénye is. Így órlódunk két malomkő között a rémisztő háború árnyékában. Közel száz éves bölcs barátomnak osztom a gondolatát: „Földbe taposták Isten Tízparancsolatát! Hogy a testvérháborúban ki a Káin és az Ábel? Ezt a mindenható Isten dönti el. Szűkebb pátriám, Kárpátalja is ma égetően szomjazik a békére!”

2023. február 27. Az OSZK Elektronikus Könyvtára az ukrainai aktuális helyzet miatt beindította kárpátjai értékmentő programját, digitalizálási listára felvette az 1992–2008 között csak papír alapon megjelent, általam gondozott *Kárpátaljai Magyar Könyvek* sorozat kiadványait. Ennek köszönhetően már elektronikus formában is elérhető, letölthető mintegy 160 kiadvány.

2023. március 3. Ungvár történelmi belvárosában, a híres Korzón egy pár hete az üzletek, kávézók előtt eltűntek a generátorok (költségbe verték a vállalkozókat!), mert folyamatossá vált az áramszolgáltatás.

A háborús helyzetre többek között a felbúgó légvédelmi szirénák emlékeztetnek. Korábban azért (is) volt idegesítő a néhány hónapos, szakaszosan irányított áramkimaradás, mert az oligarchák eladták a villamos energiát külföldre (pl. Szlovákiába, Romániába). Mások szerint így félemlítették meg a lakosságot. Most ezt az akciót állítólag a kijevi vezetőség már korlátozza. Ezt erősíti meg barátom, a Váralja múzeum-kávézó tulajdonosa is.

Magam is megtapasztaltam Tiszabökényben, hogy már egy pár napja nincs áramszünet, működik az internet, némileg megnyugodtak az emberek. Csak egy gond zavarja az asszonyokat: hogy a településen a hatóság „fogdmegeji” a férfiakat egyre gyakrabban vegzálják, igazoltatják, a frontharcra besorozzák. Mondják, aki fizet, azt elengedik, így kopasztják meg a jómódú kisvállalkozókat is.

Az egyik falumbeli így fakadt ki: „Úgy fogdossák a katonaköteleseket, mint a sintérek a kutyát.” A fia kora reggel elment az üzletbe kenyeret venni, a „zöldruhások” körbevették, igazoltatás közben behívót nyomtak a kezébe. Ennek tudható be, hogy egyre ritkábban látni az utcán katonaköteles férfiakat, őket védve dolgos, ügyintéző nők uralják a településeket.

2023. március 15. A hadiállapot miatt az idén is csendes főhajtással emlékeztek bátor honfitársaim a hősökre. Néma koszorúzás volt Kijevben, Ungváron, Beregszászon, Badalóban, Nagyszőlősen, Técsön és más magyarlakta településen. A 200 éve született Petőfi Sándor és a szabadságharc hőseinek kárpátaljai emlékhelyei mindig, most különösen is erőt adnak a helyi magyarság túlélési küzdelmeihez.

2023. április 9. Ki gondolta volna, hogy immár a második húsvétot is az elhúzódó háború árnyékában ünnepeljük meg. Családommal ezúttal is részt vettünk a hagyományos húsvéti szentmisén és pászkaszentelésen a tiszabökényi Árpád-házi Szent Erzsébet templomban. A misét a budapesti származású Szoliva Gábrriel ferences rendi jelölt magiszter celebrálta az ugyancsak ferences Weinrauch Márió plébániái kormányzó társaságában. Gábrriel atya a béke hírnökeként érkezett

erre az alkalomra Budapestről, aki húsvéti vigasztalást, hiterősítést hozott a háborús konfliktus miatt megcsappant, hatvan százalékos jelenlétet képviselő gyülekezetünknek. A pászkaszentelés alatt is kértük a Jóistent, legyen béke!

2023. április 15. A háború árnyékában, mostoha körülmények között, de elkészült az *Együtt* című folyóiratunk 2023/1 száma. Az anyag a KMMI honlapján online is hozzáférhető.

2023. április 15. Az erdélyi Maszol.ro portál képviseletében Pataky István főmunkatárs készített velem interjút a kárpátaljai helyzetről *A béketeremtő isteni csodára várnak Kárpátalján* címmel.

2023. április 27. Felvidéki barátom, küzdőtársam, Lacza Tihamér *Kárpátalja magyarsága* című, egykor megjelent könyvem kapcsán a minap a *Ma7*-ben megjelent jegyzetében többek között ezt írta: „*Sajnos a mostani háborús helyzetben a könyvet lapozgatva az ember nem tud szabadulni a kínzó kérdéstől, hogy mindabból, amit ez a közel 180 ezer fős, málenkij robottal sújtott, sokat szenvedett közösség létrehozott, vajon mi maradt meg, és hogyan alakulhat a sorsa a jövőben...*”

2023. május 3–6. A Magyar Írószövetség Szociográfiai Szakosztálya a háború árnyékában élő kárpátaljaiakról készült írásokból egy gyűjteményes kötetet megjelentetését tervezi. Ebből az alkalomból Horvát Júlia Borbála antropológus, író, szakosztályvezető és Sarnyai Benedek író, az Előretolt Helyőrség Íróakadémia hallgatója – kalauzolásommal – utólagos adatgyűjtő terepmunkát folytatott a beregvidéki és ugocsai lakosok körében. Tiszabökényben találkoztak a község lakosaival, intézményvezetőivel. Felkeresték a beregvidéki magyarlakta településeket és Munkácsot is, ahol a túlélésért küzdő hétköznapi emberekről készülő (több szerzős) kárpátaljai könyvükhöz további sors történeteket gyűjtöttek.

2023. május 20. Mély döbbenet kerített hatalmába, amikor a minap a nejemmel felkerestük az ungvári Kálvária temetőt. A háború 450. napján a sírásó a 60. sírhelyet ásta. Még egy évvel ezelőtt a háború minden borzalmát összesűrítő parcellában 13 ungvári áldozat sírhantját számoltam meg. Ezúttal már két sorban alusszák örök álmukat az ungvári származású ukrán, magyar és más nemzetiségű frontharcosok. Az áldozatok arcképes, fellobogózott fejfája számomra is megrázó volt. Nyugodjanak békében!

A sírásó közlése szerint egyre több munkája van, egyre gyakrabban érkeznek a koporsók. Egyre gyarapszik az özvegyek, a félárva gyerekek száma. Egyre több férfit visznek a harcterekre.

Háború vagy béke? Élők vagy holtak? Naponta ezrek kétségbe ejtő kiáltása ostromolja az Egek Urát, hogy vessen véget ennek a nagy öldöklésnek.

2023. május 29. Szülőfalumban, Tiszabökényben és a hozzá csatolt Farkasfalván öt templom harangjai felváltva hívták a békességre vágyó reformátusokat, római- és görögkatolikusokat pünkösdtől ünnepelni Isten szent hajlékában. Az Árpád-házi Szent Erzsébet templomban – a sok nélkülözést ránk zúdító rettenetes háború miatt – az itthon maradók közül mintegy negyvenen jelentünk meg a lelki élet újjászületésének napján. Ott voltak közöttünk a túlélésért küzdő, szomorú tekintetű, férj nélküli feleségek, apa nélküli gyerekek, a csonka családok tagjai.

2023. június 3. Elolvastam Kincses Krisztina interjúját Marcsák Gergellyel, amely *Mint a rókaljuk, aminek bármikor nekironthat két habzó szájú kopó* címmel a *Helyőrség* egyik legutóbbi számában jelent meg, s amit szintén jó szívvel ajánlok az olvasóknak. Rólunk, a háború árnyékában élő magyarokról szól, akik a túlélésért küzdünk, miközben a hadiállapot, az abból eredő kilátástalanság, a megélhetési gondok, a munkanélküliség stb. miatt egyre többen hagyják el a magyarlakta településeket. A Beregszászon élő költő aggódva, borúlátóan fejt ki gondolatait a kárpátaljai magyar irodalom és kultúra jövőjét illetően, amelyet az ukrán oktatási törvény szintén veszjóslóan beárnyékol. Egyetértek vele, hogy a túlélésünk csakis a kitartásunkon múlik. Mint mondja: „*A nehéz helyzeteken sokkal inkább az optimizmusom segít át. Mint talán észrevetted, ez a magatartás nem arról szól, hogy naivan hiszek valami csodában, a sorsunk jobbra fordulásában várászűtésre. Inkább egyszerűen tudatában vagyok annak, hogy minden léthelyzetünknel van és lehetne rosszabb is, illetve hiszek benne, hogy minden céllal történik.*”

2023. június 7–9. Az Erdélyi Magyar Írók Ligája (E-MIL) elnökségének meghívására részt vettem a 12. Kolozsvári Ünnepi Könyvhét programjában. Csütörtök este a legendás Bulgakov kávéházban meg-

rendezett irodalmi est, író-olvasó találkozó keretében Demeter Zsuzsa, a kolozsvári *Helikon* szerkesztője beszélgetett velem a kárpátaljai magyar irodalom helyzetéről a háború kontextusában.

2023. június 13. A minap anyagot gyűjtöttem a *Kárpáti Magyar Krónika* újabb számának összeállításához, s meglepődve olvastam az egyik Facebook-bejegyzésben, hogy a hónap elején a keleti ukrán–orosz front térségében járt kutató- és küzdőtársam, dr. Zubánics László történész, az UMDSZ és a KMMI elnöke, az Ungvári Nemzeti Egyetem Ukrán–Magyar Oktatási-Tudományos Intézetének tanszékvezetője kollégájával, Fegyir Sándorral, ugyancsak az ungvári egyetem tanszékvezető professzorával, aki arról híresült el, hogy katonaként nemrég még online egyetemi órákat tartott ungvári tanítványainak a lövészárokból a harcok szünetében. Úgy tudni, újabb feladatra készül, ő lesz Ukrajna új magyarországi nagykövete. Nos, ők ketten, megfelelő kísérettel szolidaritási látogatást tettek, újabb segélyszállítmányt juttattak el az ország keleti részén harcoló kárpátaljai magyaroknak (is). Találkoztak a beregszászi területvédelmi zászlóaljban harcoló fiúkkal, akik nemrég tértek vissza Bahmutból, és most a front egy másik részén végzik a feladatukat. Meggyőződtek róla, hogy nemcsak a sürgősségi segélyszállítmány, hanem a lelki, erkölcsi támogatás is fontos segítség a kárpátaljai katonáknak. Hálás köszönetet mondtak a magyar embereknek, Magyarországnak, a történelmi egyházak segélyszervezeteinek és barátainknak az ukrán hadseregnek nyújtott segítségért.

Az anyaországból is intenzív támogatásban részesülő „Kárpátaljai sárkányellátó” – Fegyir Sándor koordinálásával – a segélyszállítmányokat a feljegyzett igények alapján közvetlenül juttatja el és adja át a „Kárpátaljai Sárkányoknak” és „Kárpátaljai Kurucoknak” – ahogy elnevezték egységeiket. A csomagok mellett minden egység kap egy-egy ukrán és magyar zászlót, amelyet majd aláírva visszajuttatnak Kárpátaljára. Mint Fegyir Sándor professzor elmondta: *„Elhatározták, hogy minden múzeum (a megyei honismeretitől az iskolai kiállításig) kap belőlük, a megfelelő tájékoztatóval együtt. A cél, hogy az emberek megértsék, Kárpátalja minden nemzetisége, köztük a magyarok is szülőföldjüket védik. Itt a messzi távolban is.”* Valamennyien békében, a háború szerencsés túlélőiként szeretnének családjukhoz hazatérni. Adja Isten, hogy így legyen!

2023. június 18. Az orosz–ukrán háború 479. napján a honlapunkon már olvasható az *Együtt* című irodalmi-művészeti-humán tudományi-kulturális folyóiratunk 2023/2 száma, akárcsak a 2023/1 szám, ez is nyomtatásra vár, mert sajnos máig nem kaptuk meg az NKA tavalyi támogatását sem. Erős embereket formáló nehéz időköt élünk. Vajon meddig?

2023. június 19. A minap az ungvári Bercsényi katonai temetőben jártunk, amelyet rendben találtunk. A szakszerű temetőgondozást az anyaországi Hangácsi István elnök vezette Vigyázók Had-és Kultúr-történeti Egyesületnek köszönhetjük. Jókor jött a segítség, hiszen a hadisírokat rendben tartó kárpátaljai fiúk a háború kitörése óta – a behívások miatt – közterületen nem mutatkozhatnak, illetve külföldre távoztak. Hangácsi István és önkéntes társai a hónap folyamán lekaszálták a halmok közt a füvet, eltávolították a bozótot, megjavították a sérült keresztek stb. Arra is futotta idejükből, hogy az I.világháborús katonák sírkertjét rendbe hozzák. A temetőben összesen ezer I. világháborús áldozat nyugszik 14 országból.

2023. június 21. Sajtószemlével kezdem a napot. Ilyenkor marcan-gol a kérdés: kinek higgyünk a fake news áradatban, miért vonult illeg-alitásba az igazság? Máshogy kell-e nekünk átlagpolgárként viszonyul-ni a háborúhoz, mint egy aktuálpolitikusnak? Mert félelemkeltő hír már az is, hogy felgyorsult a fegyverbe foghatók behívása, kiképzése és a frontra küldése. A bujkáló katonakötelesek felkutatása érdekében fo-kozzák a közúti, közterületi ellenőrzéseket. A veszteségekről továbbra is hírzárlat van. Így akarnak megvédeni bennünket a háború borzal-maitól. A lapok szomorú tényként állapítják meg, hogy Kárpátalján is mindennaposokká váltak a katonai gyászszertartások. Minden egyes nappal nő az áldozatok, az eltűntek száma. Eddig több száz kárpátal-jai ukrán, ruszin, román és más nemzetiségű elesett földink mellett 22 magyar származású katona halt hősi halált. Eddig tizennyolc elhunyt katona családja részesült a Külgazdasági és Külügyminisztérium ál-tal felajánlott gyorssegélyben, amelyeknek az átadására Magyarország ungvári és beregszászi külképviseletén került sor. Ez a támogatás üd-vözlendő, nemes gesztus az anyaország részéről, mert „minden magyar kötődésű katona halála hatalmas veszteség a magyar nemzetnek”.

A legújabb riadalmat keltő hír, hogy június 20-tól például „minden hadköteles 40–130 ezer hrvnyára büntethető, ha 7 napon belül nem jelenti be személyes adatainak a változását”.

A sajtóhírek szerint egyre nagyobb lett a nyüzsgés a zöldhatáron. Egyre több személy határátlépési kísérletét akadályozzák meg a zöldsapkások, akik az ellenőrzőpontokat megkerülve Magyarország, Szlovákia, Románia irányába hagyták volna el az országot.

A túlbuzgó honatyák azon is filóznak, hogy milyen büntetést szabjanak ki az Ukrajnát illegálisan elhagyó és külföldön maradt katonaköteles férfiakra.

Kárpátalja egyelőre a béke szigete, ahol biztonságban érzik magukat az emberek. Ennek ellenére a háborús félelem, a munkanélküliség okán folyamatos az országból, többek között Kárpátaljáról is az elvándorlás. Egyre fogy Ukrajna, Kárpátalja népessége és az itteni magyarság száma. A becslések szerint a korábbi 150 ezres szám közel felére csökkent, mások szerint 75–100 ezerre tehető a lakhelyükön maradók száma.

A kivándoroltak után maradt úrt a belső-Ukrajnából érkezett menekültek ezrei töltik fel. Számuk fél millió körül mozog, zömében orosz ajkú ukrán állampolgárok, akik úgy érzik, itt, a soknemzetiségű vidékünkön biztonságban vannak. Magam is tapasztalom, hogy például Ungvár már túl van népesítve, dübörög a lakóházak és -negyedek építése, amelyeket a módos menekült családok vásárolnak meg letelepedés céljából, itt lesz a végleges otthonuk. A magyarlakta településeken is egyre több az eladásra kínált családi ház. Azonban sokan a kétlaki életmódot választják: vállalják a két ország közti ingázást. Erre készíteti őket az elhúzódó háború, a hadiállapot. Az itt élők napi fohásza a béke, csak ez vethet véget az emberi élet- és értépusztításnak, mert Isten nélkül nem lesz béke Ukrajnában!

2023. június 23. A minap felkerestem a Kárpátaljai Területi Könyvtár Idegen Nyelvű Dokumentumok Osztályát Ungváron, a Káptalan utca 10. szám alatt, és Szlucky Éva könyvtárvezetőnek átadtam néhány tucat könyvet, *Együtt* irodalmi folyóiratot, amelyeket nemrég jelentettünk meg. 1992 óta fontosnak tartjuk, hogy a *Kárpátaljai Magyar Könyvek* sorozat újabb példányaival gyarapítsuk ennek a könyvtárnak is az állományát. A háború miatt ez az intézmény

is katasztrofális helyzetbe került. Csak ritkán jutnak hozzá új magyar könyvekhez. Sajnálják, hogy megszűnt a könyvtárakat ellátó anyaországi Márai-program.

2023. június 27. A munkácsi vármúzeum korlátozott hozzáféréssel ismét megnyitotta kapuit. Mihajlo Beleanics igazgató közlése szerint a több mint 85 ezer ide látogató turista közül mintegy 39 ezer jegyzett érdeklődő tekintette meg a Sztálinizmus Kárpátaljai Áldozatainak Állandó Emlékkiállítását, amelynek tulajdonosa a Szolyvai Emlékparkbizottság. Ezúttal egy-egy olyan ukrán és magyar zászlóval bővült az állandó kiállítás anyaga, amelyekre a „Kárpátaljai Sárkányok”, és a „Kárpátaljai Kurucok” fronton harcoló egységeinek ukrán és magyar katonái írták rá a nevüket. A dedikált lobogókat a fronton szolgáló Fegyir Sándor szabadságolt szakaszvezető, a vármúzeum szakmai védnöke hozta haza és adta át az állandó kiállítás kurátorainak, Meskó János helytörténésznek és nekem mint a Szolyvai Emlékparkbizottság képviselőjének. Mint Fegyir Sándor elmondta, a cél, hogy az emberek megértsék, Kárpátalja minden nemzetisége, köztük a magyarok is szülőföldjüket védik. Ott a messzi távolban is. Tudatta, hogy több ezer kárpátaljai, köztük mintegy 400 magyar harcol a különböző dandárok egységeiben a fronton. Közülük eddig 39-en vesztették életüket. Meg kell őrizni az áldozatok emlékét. Nyugodjon békében minden hős, nemzetiségre való tekintet nélkül!

2023. augusztus 1. Családi elfoglaltságaim miatt lemaradtam egy budapesti meghívásos eseményről. A minap L. Murányi László *A háború árnyékában* című, az Ad Librum Kiadónál megjelent új riportkönyvét mutatták be az Óbudai Társaskörben. A könyv témája – a több mint 500 napja tartó értelmetlen, barbár orosz–ukrán háború és az ezt kiváltó humánkatasztrófa-hatás vizsgálata. Az oknyomozó újságíró az ungváriaknak és a környező falvak lakóinak egészségügyi szakszolgáltatást nyújtó MedSpot csapat tagjaként kereste fel vidékünket a múlt évben. Aztán a segélyszállítmányok kísérőjeként eljutott többek között a távoli Kijevbe, onnét Irpenybe, Bucsába és más háborús övezetbe került településekre, hogy anyagot gyűjtsön a könyvéhez. Riportot, interjút készített a magyar, ukrán és más nemzetiségű egyszerű emberekkel, civil szervezetek, önkormányzatok, különböző hivatalok képví-

selőivel. Megszólaltatta az ukrán–magyar határtérségben tevékenykedő karitász szervezetek aktivistáit, az anyaországi Ukrajna-szakértőket. A könyvben én is megszólalok (e kötetben olvasható az interjú). L. Murányi László a könyvéhez egy nagyon szép idézetet is talált Horváth Sándor kárpátaljai magyar írótól. Így szól: „*A lélek, a hit, a történelem, a hagyomány és a kultúra nem ég el a háború máglyáján*”.

2023. augusztus 27. Tiszabökényben és a környező tiszaháti falvakban a helyben maradt kistermelők a túlélésért küzdenek, sokan többek között sövényes uborkatermesztéssel foglalkoznak. A megtermelt kiváló minőségű „reccés” uborkát Páva István és Kapa András hűtőberendezéssel is rendelkező közös vállalkozása veszi át. Az őstermelőknek helyben fizetnek. Aztán hetente furgonokkal, kamionokkal szállítják tovább Magyarország keleti térségébe, kisebb hányadát a lemergi feldolgozó egységekbe. A nyár elejétől kezdődő őszi tartó időnyben több község (Tiszabökény, Farkasfalva, Péterfalva, Nagypalád, Batár, Nevetlenfalu) közel 30 családja keresi meg így a kenyerét. A háború előtt mintegy 70 család vett részt az uborkaprogramban, közülük sokan külföldre menekültek. Valamennyien (termelők, felvásárlók, konzervgyártók) jól járnak ezzel a megélhetési lehetőséggel. Büszke vagyok leleményes földijeimre!

2023. szeptember 1–3.Balatonföldvár, Riviéra Park Hotel. A Kárpátaljai Szövetség ez évben is megrendezte a kárpátaljaiak hagyományos balatonföldvári találkozóját. Szombaton dr. Seremet Sándor moderálásában lezajlott *Az orosz–ukrán háború a nagyhatalmak geopolitikai érdekei perspektívájából* tematikájú panelbeszélgetés, amelyben közreműködött Szalipszki Endre nyugalmazott diplomata, a Magyar Külügyi Intézet külső kutatója, dr. Baranyi Tamás Péter, az Intézet stratégiai igazgatója, dr. Salát Gergely vezető kutató és a jelen sorok írója.

2023. szeptember 4. Az orosz–ukrán háború 556. napján Ungváron megjelentettük az *Együtt – Irodalom-művészet-humán tudományok-kultúra* című folyóirat 2023/3 számát. Elektronikus változatát feltöltöttük a KMMI honlapjára.

2023. szeptember 13. Budapest. A beregszászi Lőrincz P. Gabriella József Attila-díjas költővel és jelen sorok írójával Völgyi Tóth Zsuzsa, a Kossuth Rádió szerkesztő-műsorvezetője beszélgetett az 59 éves

korában tragikus hirtelenséggel elhunyt kárpátaljai, nagy tehetséggel megáldott Bartha Gusztáv író műveiről, azok fogadtatásáról, olvasottságáról, illetve a kárpátaljai magyar irodalmi életéről a háború árnyékában. Bartha Gusztávnak 11 könyve jelent meg, ebből nyolc az Inter-mix Kiadó gondozásában, a *Kárpátaljai Magyar Könyvek* sorozatban. Mind a 8 könyv felkerült a KMMI honlapjára és az OSZK elektronikus könyvárába. A napokban a Kossuth Rádió a Rádiósínház adásában Bartha Gusztáv egyik alkotását fogja sugározni több részben.

2023. szeptember 23. Temesváron, a Szórvány Alapítvány működésének 30 éves évfordulója alkalmából rendezett ünnepségen a tízévenként odaítélt Pro Minoritate díjat 2023-ban nekem ítéltek oda. Bakk Miklós politológus a rólam írt laudációjában többek között kiemelte: *„Dupka György a kárpátaljai magyar kisebbségi élet egyik muszáj-Herkulese, aki hivatástudattal bővítette írói, szerkesztői pályáját közéletivé, és vállalt olyan feladatokat is, amelyek jóval irodalmon túliak – így lett helytörténész, kultúrpolitikus, civilszervezeti vezető, majd önkormányzati képviselő. Munkásságának meghatározó része a GULAG-kutatás. A „mindenes” Dupka György elsősorban mégis a kárpátaljai magyarság, e – már-már szórványhelyzetbe szorult – magyar néptöredék szószólója, közösségi perspektíváinak az életben tartója. A temesvári Szórvány Alapítvány itt, most átadandó Pro Minaritate díja e perspektívát éltető munkásságot szeretné elismerni.”* Ezt követően mások mellett *A túlélésért küzdő kárpátaljai magyarok a háború árnyékában* címmel tartottam előadást.

2023. október 4. A budapesti Magyarok Házában Kalocsai Andrea, a közmédia műsorvezetője beszélgetett Vári Fabián László Kossuth- és József Attila-díjas költővel új kötetéről (*Közelít valaki*, Nap Kiadó). A kötet fülszövegében ez olvasható: *„Ez a kötet jelentős mértékben különbözik az előzőktől. Születésük időrendjében, ciklusok nélkül követik egymást a versek – az ukrajnai háború kezdetétől annak egyre szélesebb kibontakozásáig. Nem ellentmondás ez a közismert latin szállóigével szemben? Egyértelműen az. A múzsák hallgathatnak, ha morajlik az ég, visszaüzheti őket a Parnasszusra a nyáreleji hullaszag, de a költő nem tarthat vele. Nem járhat lehorgasztott fejjel azok között, akik szavaiba kapaszkodva várják az égbolt tisztulását. Ha ezt nem képes előidézni, vigasztaljon szép szóval, tartsa ébren a csüggedőket, de gyűlöletet, bosszút*

semmiképp ne keltsen, átkot ne szórjon a szája. Erre int, aki közelít felénk, s üzeni már kétezer éve: ember az embernek nem lehet ellensége. Akkor sem, ha alattomos eszméktől rászédetten ölni kényszerül.”

2023. október 14. Ungváron nyomdába került és a honlapunkra feltöltöttük az *Együtt* 2023/4 számát.

2023. október 19. A tiszabökényi római katolikus és görögkatolikus közösség képviselői szintén csatlakoztak az *„Egymillió gyermek imádkozza a rózsafüzért a békéért és az egységért”* egyházi kezdeményezéshez. Idén különleges szándékként a gyermekek felajánlották imáikat a hitük miatt megölt papokért, akik idén már legalább tizenheten vannak. Ebbe a földet átölelő és égis érő hatalmas imaláncba Ferenc pápa is bekapcsolódott. Ebből az alkalomból Hajas Ámosz ferences atya, tiszabökényi plébániai kormányzó és Kótonovics István, a tiszabökényi görögkatolikus egyház parókusa közreműködésével az két egyháztanács aktivistái együtt imádkoztak a római és a görögkatolikus gyerekekkel az Árpád-házi Szent Erzsébet templomban. Az ima végén rózsafüzér tizedet készítettek a gyerekek.

2023. november 2. Ma van a halottak napja. Ungváron, a Kálvária köztemetőben tisztelettel hajtottam fejet elhunyt szeretteim, ismerőseim sírhantja fölött. Elidőztem a hősök sírkertjében is. Szót váltottam a sírásóval, aki a háború 614. napján ásta ki a 112. sírgödrot, mert holnap újra katonatemetés lesz. Egy fiatal görögkatolikus pap az elhunytak lelki üdvéért mondott imát. Elszorul az ember szíve: eddig Ungvárnak ennyi kioltott emberéletbe került a háború. Könnyező anyák és apák, özvegyek és félárva gyerekek gyászolnak a sírhantoknál. Mindenki azt harsogja, legyen már béke!

2023. november 4. A Pesti Vármegyeháza dísztermében a Bethlen Gábor Alapítvány díjátadó ünnepségén Lezsák Sándor, a kuratórium elnöke, a Magyar Országgyűlés alelnöke és Bakos István kurátor ünnepélyes keretek között adta át jelen sorok írójának a Teleki Pál-éremet. Méltatom, Szabó András előadóművész, kurátor úgy fogalmazott: *„egész tudományos működését a táj-haza élménye, szeretete és történelme ihleti”*.

2023. november 14. Sajtószemlét tartottam. Ami felbőszített: az ukrán oktatási minisztérium minap kiadott körlevél-rendeletében elő-

írja, hogy többek között a nemzetiségi tanintézményekben ezentúl a pedagógusok és a diákok a tanítási nap folyamán egymást közt is csak ukránul beszéljenek, vagyis az ukrán nyelvet kell használni. Elképzelni sem tudom, hogy ezt a nem kisebbségbarát rendeletet hogyan szankcionálják majd az ugoicsai, beregi és ungi magyarlakta települések iskoláiban? Most, a háború idején nyelvrendőrök, kiképzett figyelők lepik el a tanintézeteket? Mi lesz azokkal, akik polgári engedetlenséget tanúsítanak? Akik mégis magyarul társalognak a szünetben? Miképpen büntetik meg őket? Talán kizárják a rendeletszegő tanárokat és a diákokat az iskolákból? Ezentúl hadat üzennek a kimondottan hagyományos magyar ünnepeknek, író-olvasó találkozónak és sok más rendezvénynek?

Ehhez hasonló gondolatok foglalkoztatnak, miközben eszembe jut, ilyen diktátumot a Trianon óta eltelt több mint száz év folyamán sem a 20 éves cseh, sem a 46 éves szovjet hatalom nem kényszerített a kárpátaljai magyar közösség iskoláira. Mindez szembe megy a nemzetközi joggal, a Velence Bizottság rendelkezéseivel stb. Ne hagyjuk, és némán ne szemléljük, hogy az ilyen és hasonló intézkedések hozzájáruljanak az asszimilációs folyamatot generáló úgynevezett Farion-kór által is okozandó nyelvvesztéshez, nemzeti kultúránk elsorvadásához, a magyar közösségek gyors felbomlásához.

Az Európai Unióba orientálódó ukrán politikai elitnek is előbb-utóbb arra a felismerésre kell jutnia, hogy „élni és élni hagyni!” Úgy érvényesüljön Ukrajna többségi nemzete, hogy közben az itt élő nemzetiségeknek ne ártson. Közös jövőnket Európában csak közös erőfeszítéssel tudjuk kiépíteni, és nem egymás kirekesztésével, a nemzetiségi jogok sárba tiprásával és megalázásával. Ezért küzdöttem a rendszerváltás után magyar képviselőtársaimmal a megyei tanácsban??? Legyen béke, egyetértés, szabadság! Ne korlátozzák az anyanyelv használatát!

2023. november 15. Ma van a magyar szórvány napja. Arra gondoltam, vajon Kárpátalján és a hágókon túl milyen a szórványmagyarság helyzete. Tény és való, lassan, észrevehetően szűkül a Trianon óta meghatározott nyelvhatár, amelyen belül él a tömbmagyarság 75 százaléka. Azon kívül a vegyes lakosú, jelentősen ukrán többségű településeken szórványban élő, 25 százalékra becsült magyar kisebbség jelentősen hátrányos nyelvi, oktatási helyzetben van. Jelenleg a háború miatt telepü-

lésenként átlagban 30–35 százalékos „magyar ember hiány van”. Még is 98 iskolában folyik magyar nyelvű oktatás, ebből 26 iskola kétnyelvű. Ebben a tanévben közel 15 ezer diák tanul magyar tannyelvű iskolában. A 2021–2022-es tanévben még 17 733 volt ez a szám. A háború kitörése miatt mintegy 2 ezer fővel csökkent a diákok száma.

Megfigyelésem szerint a kétnyelvű iskolák magyar tannyelvű osztályai hosszabb távon elsorvadásra vannak ítélve, mivel a magyar fiatalok elvándorolnak, ezért nincs gyermekutánpótlás, így a szórvány magyar közösségek kiöregednek, önmagukat számolják fel.

Egyre több az olyan település, ahol a magyar nyelvet már csak a templomokban gyakorolják. Sajnos szembesülnünk kell azzal az aggasztó valósággal is, hogy van, ahol a magyar nyelvű templomi szertartás átváltott ukrán nyelvűre (például Szolyván). A Kárpátokon túli szórványmagarság Lembergben, Kijevben és más településeken is kiöregedőben van, a háború előtt itt-ott még működtek vasárnapi iskolák, most mindez leállt.

Büszkék lehetünk a felső-Tisza-vidéki Nagyszőlősrre, Viskre, Técsőre, Aknaszlatinára, vagy a Latorca-völgyi Munkácsra, Beregrákosra, az Ung-völgyi Ungvárra és más jó példát mutató helységekre, ahol a szórványközösségek a magarság erős végvárai. Az itteni társadalmi szervezeteknek, történelmi egyházaknak naponta meg kell küzdeni a magyar anyanyelvi kultúra megmaradásáért. Isten óvja a magyar szórványközösségeket!

2023. december 2. Büszke vagyok tiszaháti földijeimre, mert a közel tíz éve elindított adventi gyertyagyújtás hagyományát az ismert körülmények közepette is folytatják. Tiszapéterfalván a helyi intézmények, civil szervezetek vezetői, a történelmi egyházak lelkipásztorai, a polgármesteri hivatal előljárói, munkatársai az együvé tartozás jegyében az idén is összefogtak a *Közös Advent* programsorozat méltó lebonyolítása érdekében, hogy el nem sorvadó magyar szóval ünnepeljék a karácsony előtti várakozás időszakát. Ezúttal is fellobbant az első gyertya szeretetet sugárzó lángja a békéért, a távollevőkért, a túlélésért a tiszaháti magyarok reményt keltő adventi koszorúján, amely a folytonosság lélekmelegítő jelképeként tündököl az elkövetkező vasárnapokon.

2023. december 2. *Reménykednek a túlélésben* – T. Németh László interjúja Dupka Györggyel. „Több csapás is sújtotta a kárpátaljai ma-

gyarságot az elmúlt száz évben – hangsúlyoztam a Szabad Föld újságírójának. Többek között a mai háborús helyzetről is beszélgettünk. Részlet az interjúból:

„– **Aggódásban élünk – fogalmazott néhány hónappal ezelőtt a mai kárpátaljai helyzettel kapcsolatosan.**

– Ez ma is így van. Kárpátalján nem lönek, mert a frontvonal körülbelül kétezer kilométerre húzódik keletre. De anyagilag és lelkileg az ottani magyarságot is érinti és megtörte a háború. A férfiakat 18-tól 60 éves korig bármikor vihetik a frontra, és akár meg is halhatnak ott. A jól értesültek már a háború kitörése előtt elhagyták Ukrajnát. Aki maradt, az a zöld határon távozott, bujkál vagy a sorsa beteljesülését várja. Eddig úgy értesültünk, mintegy ötszáz magyar férfi harcol a fronton, hatvanan igazoltan meghaltak, és több mint ötszázan eltűntek ukrán/ruszin bajtársaikkal. Egyre több koporsó érkezik Kárpátaljára, egyre több férfit küldenek a frontra, ami miatt folyamatosan növekszik a lehangoltság.

– **Mi ad reménységet a mai nehéz helyzetben a kárpátaljai embereknek?**

– A túlélés lehetősége. Nagyapámnak és apámnak négy állampolgársága volt. A „jövő-menő országoktól” egyik új állampolgárságot sem kérték, és mindig helyben maradtak. A nyomvonalukon haladva én a harmadiknál tartok. A trianoni békediktátum óta a kárpátaljai magyarságnak az élete a megmaradásért, anyanyelvi kultúrájáért, keresztény hitéért vívott küzdelmek sorozata, ha ők kibírták, akkor mi is kibírjuk a fiainkkal őseink földjén maradván. A kárpátaljai magyarság lélekszáma az első és a második világháború után is százezer fővel csökkent, majd mindkét-szer újra megközelítette a kétszázézetet. 2014-től ismét csaknem százezerrel kevesebb a magyarok száma Kárpátalján, hiszen elmenekültek a háború elől. Mivel a férfiak nagy többsége nincs otthon, a bátor nők látják el a napi feladatokat. Nevelik a gyerekeket, ha kell, személygépkocsit, traktort vezetnek. Naponta imádkoznak, legyen végre béke, hogy szeretteik az áldott családi fészekbe visszatérjenek. A kárpátaljai magyarság mindig újra tudta kezdeni, és az is biztos, hogy ez a nép élni akar.”

(Dupka György Facebook-oldala,
Kárpáti Magyar Krónika, 2022–2023)